

T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**MEKKÎ VE NAHÎFÎ'NİN KASİDE-İ BÜRDE TAHMİSLERİ
(TENKİTLİ METİN-İNCELEME)**

Haşim KESKİNSOY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
HAZİRAN- 2011**

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

**MEKKÎ VE NAHÎFÎ'NİN KASİDE-İ BÜRDE TAHMİSLERİ
(TENKİTLİ METİN-İNCELEME)**

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Ahmet YENİKALE

Haşim KESKİNSOY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
HAZİRAN- 2011**

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

MEKKÎ VE NAHÎFÎ'NİN KASÎDE-İ BÜRDE TAHMİSLERİ
(TENKİTLİ METİN-İNCELEME)

Haşim KESKİNSOY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kod No:

Bu Tez 23/06/2011 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından
Oy Birliği İle Kabul Edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Ahmet YENİKALE   Yrd. Doç. Dr. Hasan ALTINZENCİR   Doç Dr. İlyas GÖKHAN
BAŞKAN   ÜYE   ÜYE

Yukarıda imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Doç. Dr. Murat KARABULUT
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEKKÎ VE NAHİFÎ'NİN KASİDE-İ BÜRDE TAHMİSLERİ
(TENKİTLİ METİN-İNCELEME)

Haşim KESKİNSOY

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Ahmet YENİKALE

Yıl : 2011, Sayfa:133+8

Jüri : Yrd. Doç. Dr. Ahmet YENİKALE (Başkan)

: Yrd. Doç. Dr. Hasan ALTINZENCİR (Üye)

: Doç. Dr. İlyas GÖKHAN (Üye)

Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra İslam ve Hz. Muhammed ile ilgili hemen her şeyi Türk edebiyatına tercüme yoluyla aktarmaya çalışmışlardır. Özellikle Hz. Muhammed sevgisi etrafında yazılan şiirler Türk şairler tarafından değişik formlar kullanılarak özgün bir şekilde Türkçeye aktarılmıştır. Bu tez XVIII. yüzyılda yaşamış olan Nahîfî ve Mekkî'nin Bûsırî tarafından Arapça olarak yazılan "Bürde" kasidesi üzerine yazmış oldukları "Tahmis"lerin tenkitli metin ve incelenmesini içermektedir. Çalışmamıza esas teşkil eden Muhammed el-Bûsırî'nin Kaside-i Bürdesi, Hz. Muhammed'i methetmek için yazılmış önemli şiirlerin başında gelir ve kaynağı Hz. Muhammed devrinde yaşamış sahabelerden Ka'b bin Züheyr'in Bâ'net Suad veya Kaside-i Bürde olarak bilinen meşhur kasidesine dayanır. Bûsırî'den sonra diğer İslam edebiyatlarıyla birlikte Türk edebiyatında da Kaside-i Bürde oldukça ilgi görmüş; şairlerimiz tarafından, tercüme, şerh, tahmis, tesdis vb formlarda edebiyatımıza kazandırılmıştır.

İlk bölümde XVIII. yüzyıl Türk edebiyatı genel hatlarıyla tanıtılarak Nahîfî ve Mekkî'nin hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Ardından Bürde kasidesinin yazılış sebebi üzerinde durularak kaside üzerine yapılan çalışmalar kısaca tanıtılmıştır. İkinci bölümde Nahîfî ve Mekkî'nin Kaside-i Bürde tahmislerinin transkripsiyon sistemiyle tenkitli metinleri hazırlanmıştır. Daha sonra iki eser üzerinde bir karşılaştırma yapılmış ve çalışmanın son bölümüne her iki tahmisin yazma nüshaları eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bûsırî, Kaside-i Bürde, XVIII. yüzyıl, Nahîfî, Mekkî, Tahmîs, Tenkitli Metin-İnceleme

DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY

ABSTRACT

MA THESIS

MEKKÎ AND NAHÎFÎ'S TAHMÎS'S KASİDES BURDÎ
(CRITICAL TEXT-REVIEW)

Haşim KESKİNSOY

Supervisor : Asst. Prof. Ahmet YENİKALE

Year : 2011, Pages: 133+8

Jury : Assist. Prof. Ahmet YENİKALE (Chairperson)

: Assist. Prof. Hasan ALTINZENCİR (Member)

: Assoc. Prof. İlyas GÖKHAN (Member)

After accepting Islam by the Turks about Islam and Prophet Muhammad tried to convey almost everything through translated into Turkish literature... Especially Hz. Muhammad's love poems around the post by the Turkish poet in a unique way by using different forms were transferred to Turkish.

In this thesis XVIII century by the Arabic written as the innocent Bûsirî "Burdi" kasides they are written on the "Tahmis" s Critical text and includes study. As a basis for study of the Muhammad al-Bûsirî's bürde kasides, as a basis for study of the Muhammad al-Bûsirî's kasides Bürdi Poems written at the beginning of an important source of income for praise Hz. Muhammad and the Prophet. Companions who lived during the reign of Hz. Muhammad Ka'b b.Züheyr's Bâ'net Suad or Burdi, known as is based on the famous kasides.

After the Turkish literature together with other Islamic literature Bûsirî's Burdi also very interested in and I have seen, by poets, translation, annotation, tahmis, and given literature, tesdis such forms.

The first chapter XVIII century presented an overview of the life of innocent Nahîfî's and Mekkî's Turkish literature, literary personality and his works have been mentioned. Then, the studies on Burdi kasides transcription system written briefly introduced with emphasis on reason.

The second part, innocent Nahîfî's and Mekkî's transcription system Burdi tahmis's Critical texts prepared text translation. Then a compare on two work and study has been writing the last section of both copies of the attached estimate.

Key Words: Bûsirî, Kasides Burdi, XVIII century, Nahîfî, Mekkî, Tahmîs, Text-Critical Review

ÖN SÖZ

İslam tarihinde, Hz. Peygamber'e duyulan muhabbeti nazmen ifade ediş şeklinin temeli Hz. Peygamber henüz hayatta iken atılmıştır. Bu alanda en meşhur şairler Hassan b. Sâbit ve Ka'b b. Züheyr'dir. Özellikle Ka'b b. Züheyr'in yazmış olduğu Ba'net Suâd ya da meşhur ismiyle "Bürde" kasidesi yazıldığı günden bugüne bütün İslam memleketlerinde rağbet görmüş ve üzerinde tercüme, şerh, tahmis, tesdis gibi türlerde birçok eser kaleme alınmıştır.

Ka'b b. Züheyr'den sonra İslâm coğrafyasında Kasîde-i Bürde denilince ilk akla gelen şair İmam Muhammed el- Bûsîrî'dir. 1212 yılında Mısır'da dünyaya gelen Muhammed el-Bûsîrî, 1296'da İskenderiye'de vefat etmiştir. Annesi Bûsirli olduğu için bu adla anılmaktadır. Kâhire'de İslâmî ilimlerin yanı sıra dil ve edebiyat tahsil etmiştir. Önemli bir şair olmasının yanında fesâhat ve belâgat alanında değerli eserler vücuda getirmiştir. Çeşitli devlet hizmetlerinde bulunmuş; vezirliğe kadar yükselmiştir. Özellikle Hz. Peygamber için yazmış olduğu kasideleriyle bütün İslam coğrafyalarında tanınmıştır.

İmam Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürde'si diğer İslam ülkelerinin yanı sıra Türk edebiyatında da oldukça ilgi görmüş; kasidenin birçok şerhleri, tahmisleri, tesdisleri, tercümesi ve nazireleri meydana getirilmiştir.

Tahmis sözlük anlamı olarak "beşleme, beşli duruma getirme" demektir ve bir gazelin beyitlerinin üstüne aynı ölçü ve uyakta üçer dize ekleyerek yazılmış muhammese denir. Tahmis genellikle gazelde yapılmıştır; fakat kimi kasidelere de tahmis yazılmıştır. Tahmis, divan edebiyatında muhammesten daha çok rağbet görmüş bir nazım biçimidir." (Dilçin, 2009: s. 223)

Bu çalışmada XVIII. yüzyılın âlim ve fâzıl şairlerinden Nahîfî ve Şeyhülislâm Mekkî Efendi'nin, söz konusu kasideye yapılan tahmisleri ele alınmıştır.

Nahîfî'nin Bûsîrî'nin Bürde kasidesine yapmış olduğu tahmis Türk şairlerince oldukça beğenilmiştir. Mekkî de Nahîfî'nin bu tahmisini örnek alarak kasideyi tahmis etmiştir. Nahîfî'nin tahmisi 162 bendden oluşmaktadır. Mekkî ise eserini 150 bend olarak yazmıştır. Her iki şairin de Kaside-i Bürde'ye yapmış oldukları tahmislerin ele alındığı bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde XVIII. Yüzyıl Türk edebiyatının genel özellikleri anlatılmış; Nahîfî ve Mekkî'nin hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra Kaside-i Bürde'nin tarihi geçmişi ile Türk edebiyatındaki yansımaları ele alınmış; diğer İslâmî edebiyatlarla birlikte Türk edebiyatında kaside üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiş ve iki tahmisin çeviri yazılı metni sunulmuştur. Ayrıca iki tahmis karşılaştırılmış, son bölüme ise tahmislerin eski harfli birer nüshası eklenmiştir.

Çeviri yazılı metinlerin teşkilinde Nahîfî'nin İstanbul Millet Ktp. Ali Emîrî Koleksiyonu'nda bulunan 34 Ae 885/1 numarada kayıtlı nüshası ile Mekkî'nin Süleymaniye Ktp. Esad Efendi Bölümü 2541/ numarada kayıtlı bulunan müellif hattı nüsha kullanılmıştır. Tahmis'in Nahîfî tarafından yazılan müellif hattı nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü'ndedir. Çalışmayı hazırlarken restorenin devam ediyor olması sebebiyle bu nüshaya ulaşamadık. TDV İslâm Ansiklopedisi'nde müellif hattı olarak belirtilen başka bir nüsha ise Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Bölümü H.E.1093 numarada kayıtlıdır. *Kaside-i Bürde Terceme ve Tahmisleri* isimli yazmanın 16b-32b kısmında müellif hattı tahmis yer almaktadır. Ancak bu nüshada -diğer tüm nüshalarda yer alan- *Hatime* ve *Münacat* bölümleri yoktur. Nahîfî tahmisine esas olarak aldığımız nüsha İstanbul Millet Ktp. Ali

Emîrî Koleksiyonu'nda bulunan 34 Ae 885/1 numarada kayıtlıdır. Bu nüshanın katalog kaydında müstensihinin Nahîfî olduğu yazılıdır.

Mekkî tahmisinin müellif hattı nüshası Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi B. No: 002541'de kayıtlıdır. Mekkî ön sözde belirttiğine göre bu tahmisini Nahîfî'yi örnek olarak yazmıştır. Müellif hattı nüsha 142 bendden oluşmaktadır. Tahmisin eldeki bir nüshası hariç TDK kütüphanesinde bulunan nüsha 147 bend olarak düzenlenmiştir. Kasideye Mekkî tarafından yazılmış olan Tevesül Kaside-i Bürde Şerhi ve Tahmisi adlı eserde ise tahmis edilen beyit sayısı tarafımızca 149 olarak tespit edilmiştir. Tahmisin müellif hattı nüshasıyla birlikte bend sayısı farklılık arz eden nüshaları ve kasidenin şerhinden alınan bendler karşılaştırılmış müellif hattı nüshada bulunmayan bendler tespit edilerek tenkitli metne yerleştirilmiş böylece doğru bir metin ortaya konulmaya çalışılmıştır. Nahîfî ve Mekkî'nin müellif hattı nüshaları çalışmamızın son bölümüne eklenmiştir.

Yüksek lisans çalışmam müddetince olumlu yaklaşımları, yerinde müdahale ve yol göstermeleriyle her zaman yanımda müşahede ettiğim başta danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Ahmet YENİKALE olmak üzere tüm bölüm hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Haşim KESKİNSOY
Haziran- 2011

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖN SÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR.....	VI
ÇEVİRİYAZI SİSTEMİ.....	VII
1.GİRİŞ.....	1
1.1.XVIII. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATI.....	1
1.1.1. Devrin Siyasî ve Sosyal Görünümü.....	1
1.1.2. Lâle Devri (1718-1730).....	2
1.1.3. XVIII. Yüzyıl Türk Edebiyatı'nın Özellikleri.....	3
1.2.SÜLEYMAN NAHÎFÎ (D.1640-1645 - Ö.1151/1738).....	7
1.2.1.Hayâtı.....	7
1.2.2. Eserleri.....	8
1.2.3. Edebî Kişiliği.....	11
1.3.ŞEYHÜLİSLÂM MEHMED MEKKÎ (D.1212? - Ö.1797).....	13
1.3.1.Hayâtı.....	13
1.3.2.Eserleri.....	13
1.3.3.Edebî Kişiliği.....	16
2.KASÎDE-İ BÜRDE VE TÜRK EDEBİYATINDAKİ YERİ.....	18
2.1.Muhammed el-Bûsîrî ve Kasîde-i Bürde.....	18
2.2.Kasîde-i Bürde Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	22
2.2.1.Türkçe ve Arapça Tahmisler.....	23
2.2.2.Türkçe Tercüme ve Şerhler.....	24
2.2.3.Türk ve Arap Şârihler Tarafından Yazılmış Diğer Şerhler.....	25
2.2.4.Yakın Dönemde Yapılan Çalışmalar.....	27
3.METİN TESPİTİ İLE İLGİLİ HUSUSLAR.....	28
3.1.Nüshaların Tanıtılması.....	28
3.1.1.Nahîfî Efendi-Tahmîs-i Kasîde-i Bürde.....	28
3.1.2.Mekkî Molla-Tahmîs-i Kasîde-i Bürde.....	29
4.TENKİTLİ METİN.....	31
4.1.Tahmîs-i Kasîde-i Bürde-Nahîfî Efendi.....	31
4.2.Tahmîs-i Kasîde-i Bürde-Mekkî Molla.....	82
5.İNCELEME.....	122
5.1.Genel Değerlendirme.....	122
5.2.Vezin Hataları.....	128
5.3.Kafiye Kusurları.....	128
5.4.Söz Sanatları Bakımından Bir Karşılaştırma.....	129
6.SONUÇ.....	130
KAYNAKLAR.....	131
ÖZ GEÇMİŞ.....	
EKLER.....	

KISALTMALAR

AE	: İstanbul Millet Ktp. Ali Emîrî Koleksiyonu
AKM	: Atatürk Kültür Merkezi
b.	: Bend
böl.	: Bölümü
C.	: Cilt
D.	: Doğumu
H./h.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
İÜMK	: İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü
Kol.	: Koleksiyonu
Ktp.	: Kütüphane
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.	: Miladi
MK	: Milli Kütüphane
MÜ	: Marmara Üniversitesi
nr., no	: Numara
OETY	: Osman Ergin Türkçe Yazmaları
SE	: Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
S. Ktp.	: Süleymaniye Kütüphanesi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
TS.	: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmaları
Ü.	: Üniversitesi
vs.	: Ve saire
vr	: Varak
Yay.	: Yayını, yayınları

ÇEVİRİYAZI SİSTEMİ

Tenkitli metnin hazırlanmasında genel olarak ilmî eserlerde uygulanan çeviri yazı sistemi takip edilmiştir. Bunlar, maddeler halinde şu şekilde sıralanabilir:

1. Metinde kullanılan çeviri yazı sistemi aşağıdaki gibidir:

ا (l)	A, a, Ā, ā	ص	Ş, ş
ا (l)	a, e, i, i, u, ü	ض	Ž, ž/D, d
ء		ط	Ṭ, ṭ
ب	B, b	ظ	Z, z
پ	P, p	ع	‘
ت	T, t	غ	Ġ, ġ
ث	Ṣ, ṣ	ف	F, f
ج	C, c	ق	Q, q
چ	Ç, ç	ك	K, k/G, g
ح	H, h	گ	Ń, ñ
خ	Ḥ, ḥ	ل	L, l
د	D, d	م	M, m
ذ	Z, z	ن	N, n
ر	R, r	و	v (o, ö, u, ü, ū)
ز	Z, z	ه	H, h/a, e
ژ	J, j	ی	Y, y/ı, i, ĩ
س	S, s	لا	Lā, lā
ش	Ş, ş		

2. Farsça vâv-ı ma'dûleler (') (ha'ce) şeklinde gösterilmiştir.

3. Arapça ve Farsça birleşik isim ve sıfatlar arasına bir çizgi (-) konulmuştur.

4. Metinde geçen özel adlar büyük harfle başlamış olup; bu adlar üzerine gelen ekler (') işareti ile ayrılmıştır.

5. Alıntılar “ ” (tırnak işareti) içine alınmıştır.

6. Yazma nüshadaki sayfa numaraları [2b] şekilde görüldüğü gibi metne yerleştirilmiştir.

7. Metin içerisinde her bende (-1-, -2-...) şeklinde numara verilmiştir.

8. Arapça beyitler italik yazı karakteri ile yazılmış; ayrıca dipnot sistemiyle de bu beyitlerin manaları verilmiştir.

9. Bendlerin bölünmemesine dikkat edilerek dipnot ile beytin aynı sayfada olmasına dikkat edilmiştir.

10.“Nice olur”, “ne ola” gibi kelimeler metne “nic’olur”, “n’ola” şeklinde hemzeli şekiller ise “dâ’imâ” örneğinde olduğu gibi metne alınmıştır.

11.Eserde ‘bilünüb’, ‘olub’ şeklinde yazılan kelimeler metne ‘bilünüp’, ‘olup’ şeklinde alınmıştır.

12. Her iki tahminin mukaddime bölümleri transkribe edilirken yazma nüshadaki varak numarasına göre her satıra (1) şeklindeki gibi numara verilmiştir.

13. Çeviri yazılı metin hazırlanırken yazma nüshalarda kırmızı mürekkeple yazılmış kelime ve cümleler kalın yazı tipi ile yazılmıştır.

1.GİRİŞ

İslâmi Türk edebiyatı da denilen Klasik Türk edebiyatı, sıfatından da anlaşılacağı üzere Türk edebiyatının İslâm etkisinde gelişen koludur. Türk şair ve yazarlar daha ilk dönemlerden itibaren İslâm'a ait ne varsa tercüme, şerh vb. yollarla Türk edebiyatına kazandırmaya çalışmışlardır. Özellikle Hz. Peygamber sevgisi etrafında verilen eserler tüm İslâmî edebiyatlarla birlikte Türk edebiyatında da oldukça yoğundur. Şairlerimiz kimi zaman özgün eserler vermiş, kimi zamanda gerek Arap gerekse Fars edebiyatından tercümeler yapmışlardır.

XVIII. yüzyıl tercüme faaliyetlerinin oldukça yoğun olduğu bir dönemdir. Eserini incelediğimiz Nahîfî de bu tercüme komisyonlarında yer almıştır. Yine Mekki de bu dönemde Arap edebiyatından mühim eserleri Türkçeye kazandırmıştır.

Bu çalışmada amacımız Mısırlı ünlü şair İmam Bûsî'nin "Bürde" isimli kasidesine XVIII. asırda yaşamış olan Süleyman Nahîfî ve Şeyhülislâm Mekki'nin yapmış oldukları tahmislerin tenkitli metinlerini oluşturmak, giriş bölümünde ise Kasîde-i Bürde hakkında bilgi verip Türk şair, yazar ve şarihlerince kaside üzerine yapılmış çalışmalar hakkında bilgi vermektir.

1.1. XVIII. YÜZYIL TÜRK EDEBİYATI

1.1.1. Devrin Siyasî ve Sosyal Görünümü

XVIII. yüzyılda Osmanlı devletinin artık yıldızı sönmeye yüz tutmuş ve iki yüz yıl sürecek olan yıkım devrine girilmiştir. 1699 Karlofça Barışı ile İmparatorluk tarihinde ilk defa toprak kayıpları belgelenmiştir. "Bu muâhede ile imparatorluğun şöhreti kudret ve hâkimiyeti şiddetle sarsılmıştı. İmparatorluğun topraklarına ihtirasla göz diken, yeni büyük devletler ablukası karşısında devletin iç hayatı da sarsılıyor, başarısızlıklar idaresizlikleri idâre hastalıkları da başarısızlıkları doğuruyordu." (Banarlı, 1987: s.738) Rusya, Avusturya ve İran'la yapılan savaşlarda yenilişlere rağmen yine de haşmetli görünen devlet, içten içe erimektedir. Başbozuk isyanlar, şehir ayaklanmaları, vezir ve padişah öldürmeler çoğalmaktadır.

XVII. yüzyılı dolduran iç gâilelerle propagandalar ve dış baskılar da katılmış, Türk devletinin dünyaya saldırdığı korku azalmış, hatta Avrupa'da yeni yeni belirmeye başlayan "Büyük Devletler" (XIX. yüzyıl boyunca) Türkiye topraklarını bölüşme tasarıları yapmışlardır. İslâm olmayan Osmanlı uyrukları (1800'lü yıllarda) türlü yollarla kıskırtılmıştır. Bir uçtan Ortodoks, Katolik ve Ermenî unsurlar üzerinde, Rusya, İngiltere, Fransa gibi devletlerin din propagandaları yürütülmekte, öte yandan Fransız İhtilâli'nin yaydığı "Hürriyet, Milliyet, Eşitlik" gibi sloganlar Türkiye'deki azınlıkların ellerine birer isyan bayrağı gibi tutuşturulmaktadır.

İçerde yeniçeriler, ıslâh edilemez bir belâ hâline gelmiş, ulemanın, bilginlerin, kadıların ilim adalet, feragat nitelikleri azalmaya başlamıştır. Ganimetlerden uzak kalan hazine iyice açık vermeye başlamıştır. Anadolu'da devlet yok gibidir. Halk, nüfuzlu kimselerin Celâlî, mütegalibe, eşkıya takımının elinde perişandır. Koca devlet, valilerine bile söz geçiremeyerek bazen onlara bile yenilmektedir.

İşte bu gâileler ve yenilgiler karşısında devlet adamlarımız ve aydınlarımız arasında "Avrupa'nın bizden üstün olduğu" duygusu yoğunlaşmaya başlar. Artık devlet zayıftır ve yaşayabilmek için Avrupa'ya ayak uydurmak zorundadır. Uyanık ve yurtsever padişahlarla vezirler gerilikten, yoksulluktan kurtulma telaşı içinde, iyisini-fenasını ayırt edecek vakit bulamadan bir dizi reformlar peşine düşerler. Haklı veya

haksız olarak bu yeniliğe karşı çıkan zümreler ile bu yeniliği gerçekleştirme savaşı yaparlar. Böylece XVIII. yüzyıl ve onu takip eden XIX. yüzyıl aynı zamanda ıslahat ve inkılap çabaları içinde geçer. Batılılığın öncüleri bizzat Saray ve Bâbüâli (yani devlet ve hükûmet erkânıdır.)

İlk değişmeler orduda görülür. Yeniçeri Ocağını düzeltmek veya kaldırmak, padişahlar için zaruri bir amaç haline gelmiştir. Nitekim III. Selim (1761-1808) gibi büyük bir padişah, yeni orduyu (Nizâm-ı cedid) kurma yolunda 'Kabakçı Mustafa ayaklanmasıyla tahttan indirilmiş ve' şehit edilmiştir. Ordu dışında da birçok yenileşme hamleleri görülür. XVIII. yüzyıl başında Lâle Devri ve sonunda III. Selim devri Batı'ya özeniş ve benzeme çabalarıyla dolu zamanlardır.

Ancak bütün bu hareketler, bir yandan da esassız ve sathî hareketler olarak kalıyordu. İçinde bulunduğu müzmin siyâsî, askerî ve iktisâdî abluka, İmparatorluğu düşmekte olduğu uçurumdan kurtaracak tedbirler almakta serbest bırakmıyordu. Bu asırda orduda ve devletin idari mekanizmasında görülen gerileme hele asrın ikinci yarısında İmparatorluğun bütün medenî müesseselerini sarmış bulunuyordu. Neticede bütün yüzyıl boyunca sürdürülmek istenen iyileşme çabaları değişik çevrelerce kuşkuyla ve direnişle karşılanmış ve bir sonuç vermemiştir. Osmanlı Devleti XVIII. yüzyılı, başladığından daha güçsüz, perişan bir durumda bitirmiştir.

1.1.2. Lâle Devri (1718-1730)

Bu yüzyıl içinde 1718-1730 yılları arasındaki 12 yıl 4 ay, 13 gün süren ve sonradan Yahya Kemal'in adını koyduğu, Ahmet Refik Altınay'ın 1913 yılında yazdığı "Lâle Devri" adlı kitabıyla yerleştirdiği adıyla Lâle Devri'nin özel bir yeri ve önemi vardır.

1717 yılında sadrazam olan Damad İbrahim Paşa'nın Pasarofça barışından sonraki barış ve sükûnet yıllarını değerlendirmesi yanında Sultan III. Ahmed'in savaştan kaçınan, yumuşak, zevke ve eğlenceye düşkün yaradılışından da yararlanılarak başlatılan bu devir, İstanbul'un imarı çalışmaları, bir matbaa kurulması, bazı önemli eserlerin Türkçeye çevrilmesi gibi ilim, kültür ve edebiyat faaliyetleri yanında yiyip içip eğlenmekle geçirilmiştir.

Bu devirde devlet büyüklerinin hayatında, giyim kuşamında, yaşantısında, eğlencesinde zarafete ve lükse düşkünlük artmış, pahalı kürkler giyinmek moda olmuştur. Avrupa'dan şehir ve bahçe planları, usta mimarlar getirilerek Paris ve İsfahan'ın tanınmış bahçeleri örnek alınıp havuzlu bahçeler, gezinti ve eğlence yerleri yapılmıştır.

Lâle, bu devrin çok sevilen ve aranan, değerli bir çiçeği olmuştur. Daha önce Sultan IV. Murad ve IV. Mehmed devirlerinde Mısır'dan ve Avusturya'dan getirilip İstanbul'da yetiştirilen lale, bu devirde görülmemiş bir biçimde çoğalmış, Hollanda'dan, Şiraz'dan ve dünyanın pek çok yerinden getirilen değişik türlerdeki lale soğanları bütün saray ve kasırların bahçelerinde yetiştirilerek 639 değişik lâle türü geliştirilmiştir. Sık sık lale yetiştirme yarışmaları düzenlenmiş, lale türleri üzerine risâleler yazılmış, değerlerinin üstünde satılmaması için her türün fiyatları belirlenmiş, bu konuda bir de hatt-ı hümayun çıkarılmıştır. Çok az bulunan bir lale soğanının bin altına satıldığı görülmüştür. Kağıthâne'de, Haliç'te, Topkapı, Beşiktaş ve Üsküdar'da en güzel köşkler, kasırlar, saraylar yapılmış ve buralarda pek zarif, pek ince sohbetler, eğlenceler olmuştur. İstanbul'a uğrayan yabancı ressamlar, perilere yakışan ihtişamlı bir hayatın tablolarını çizmişlerdir. Lâle devri bir safa ve eğlence çağı olduğu kadar da İstanbul'un en parlak sanat doruğuna yükseldiği dönemdir. Sınırlarına yığılmış olan felâketlere

aldırmayan İstanbul, Lâle Devri'nde yangınlar ışığında donatılmış bir nûr ülkesine benzetilmektedir. Lâle Devri'nde, gezinti ve eğlence yerleri, kır ve deniz safaları, bayram şenlikleri çoğalmış ve kadınlı erkekli halk, buralarda görülmeğe başlamıştır.

Sonradan Lâle Devri adı verilen bu zevk ve eğlence hayatı, bir bakıma İstanbul halkını bunlarla oyalayarak, yapılacak Avrupâî yenilikleri bir kısım halkın taassubunu tahrik etmeden gerçekleştirmek gibi, bir iç siyâset çehresine de sahipti.

Lâle Devri'nde Batı ile kültür temasları başlar. Paris'e gönderilen ilk Osmanlı elçisi 28 Çelebi Mehmed'in yazdığı Sefâretnâme, Avrupa kültür ve medeniyetine imrenişlerin bir belgesidir. Çelebi'nin oğlu Said Mehmed Efendi de İbrahim Müteferrika ile İstanbul'da ilk matbaayı kurmuş (1724), en çok coğrafya ve sözlük kitapları basmışlardır.

Lâle Devri, daha XV. Asırda Fâtih Sultan Mehmed'in, geleceği iyi gören ve Batıda yeni bir medeniyetin başladığını fark ederek ondan istifâdeye çalışan zihniyetinden sonra; Osmanlı İmparatorluğu'nun tekrar ve kendi idrâkiyle Avrupa medeniyetinden faydalanmayı bir ihtiyaç hâlinde, hissettiği devirdir. Lâle Devri Patrona Kıyâmı denilen, cahil, şuarsuz ve mutaassıp bir isyanla kapandı. Neticede İbrahim Paşa âsiler tarafından parçalanarak öldürüldü. Halbuki bu devir, Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı'da Fransa ve İngiltere ile yakınlık temin ederek kültür ve medeniyet tarihimizde lüzumlu yenilikler yapabilmek yolunda, bir hazırlık devresiydi. (Banarlı, 1987: s. 737-803)

1.1.3. XVIII. Yüzyıl Türk Edebiyatı'nın Özellikleri

Bu yüzyılda siyasî, iktisadî ve içtimaî hayatta kendisini belirgin olarak hisseden gerilemeye karşılık, bilim, kültür ve edebiyat hayatı çöküntüden fazla etkilenmemiş ve önceki asrın devamı olarak olgunluk dönemini yaşamayı sürdürmüştür. Geleneğin belirlediği kriterlere bağlı kalarak kendisini her dönemde teknik ve estetik bakımından yenileyerek gelişimini devam ettiren edebiyat, gerek kemiyet gerekse keyfiyet bakımından özellikle asrın başında Nedîm, sonunda da Şeyh Gâlib'in elinden en mükemmel ve olgun örneklerini vermiştir. Bunda asrın başında III. Ahmed ve sonunda III. Selim'in sanat ve sanatkâra ilgi gösterip desteklemelerinin ve uzun süren savaşlardan yorgun düşen Osmanlı için soluklanma ve barış özlemi duyulmasının önemli etkisi olmuştur. Bu dönem şairleri önceleri hikmet ve hünerle elde edilen edebî seviyeyi, bu dönemde mahallî unsurları, gündelik hayatı ve konuşma dilini şiirin malzemesi yaparak yakalamaya çalışmışlardır.

Kaynaklarda "şiir" ve "şair asrı" olarak kabul edilen XVIII. Yüzyıl, şair kadrosu bakımından klâsik edebiyatın en geniş ve zengin dönemidir. Yapılan bir araştırmaya göre, bu asırda 1322 şair yetişmiştir. (Çeltik: s. 9-32) Bunlardan 168 tanesinin divanı bulunmaktadır.

Bu zenginliğe rağmen "üstat" sayılabilecek şairler oldukça azdır. Bundan dolayı kaynakalar özellikle Sâbit'ten itibaren "*her kaldırım taşının altından bir şâir*" çıktığını ifade ederek bu durumu sık sık eleştiri konusu etmişlerdir. Şiirin bir söz ve söyleyiş cambazlığı olduğunun farkında olan birkaç şair, mevcut türlerde bazı yenilikler yaparak ve söyleyişlerine canlılık ve samimiyet getirerek "nâzım"lıktan "şâir"liğe çıkmayı başarmıştır. Siyasî ve sosyal hayattaki çözülmenin iyice açığa çıktığı bu asırda edebiyat ve sanatın merkezi İstanbul olmakla birlikte Edirne, Bursa, Diyarbakır gibi merkezlerde ve maddî ve manevî boyutlarıyla Türk varlığını bünyesinde hâlâ barındıran Balkanlar'da edebî hayat bütün canlılığı ile devam etmiştir. Özellikle teshil veya

görevleri sebebiyle Anadolu ve Balkan vilâyetlerinden İstanbul'a gelen şair ve sanatkarlar burada kendilerinin gösterip ispat etme fırsatını elde etmişlerdir.

Önceki devirlerde oluşan edebî zevklere ve anlayışlara paralel olarak gelişimini devam ettiren bu dönem edebiyatı, daha çok bir "nazire edebiyatı" görünümündedir. Yüzyılın başında gazelde Nâbî, kasidede ise Nef'î en fazla tanzir edilen şairlerdir. Asrın başında Nedim'in, sonunda Şeyh Gâlib'in yetişerek farklı bir ses ve tarz ortaya çıkarmalarıyla, dönem şairleri yeni bir ivme kazanmışlardır. Sâlim gibi şiirinden ziyade tezkiresiyle tanınan bir şairin gazeline 150 nazire yazılması, nazire geleneğinin bu asırda ulaştığı durumu yansıtmaya bakımdan ayrıca ilginçtir. Eskinin hayat tarzı ve edbiyat anlayışının küçük istisnalar dışında bütün heybetiyle devam etmesi, şairleri "kudema tarzı"ndan kurtaramamış, onlardaki yenilikler de yeni bir mazmun, alışılmadık bir kafiye ve rediften öteye geçememiştir. "Yeni", bazı şairler göre Nedim'in, bazılarına göre Şevket-i Buhârî, Sâ'ib Tebrîzî ve Kelîm'in şiiridir. Şeyh Gâlib'e göre ise Nâbî ile Nedim tarzı "*köhne vâdiler*"dir.

Bu asırda şiirdeki yozlaşmanın göstergelerinden biri de "müşterek gazel" sayısındaki artıştır. Bunlar edebî bir kaygı gözetmeden, daha çok hoşça vakit geçirmek için yazılmış şiirlerdir. Geçen asırda Râmî, Nâbî, Vecdî gibi şairlerde örnekleri görülen bu yöneliş, bu dönemde özellikle İstanbul'da bir muhit veya mekân etrafında toplanan şairler arsında oldukça ilgi görmüştür.

Bu asrın başlarında Nâbî'nin etkisi devam etmekteydi. Onu üstad görerek duygu ve sesin yerine fikri ve mânâyı öne çıkaran "hikemî tarz"ı benimseyen şairler o vadede şiirler söylemeyi devam ettirmişlerdir. Bunda hiç şüphesiz içtimaî hayattaki kargaşalık ve onun sebep olduğu huzursuzluk da önemli bir etken olmuştur. Sâbit, Dürrî, Kâmî, Selîm, Sâmi, Râşid, İzzet Ali Paşa, Seyyid Vehbî, Çelebi-zâde Âsım, Koca Râgıb Paşa, Fıtnat Hanım ve Haşmet, Nâbî takipçilerindendir. Bunlardan neredeyse sadece Koca Râgıb Paşa, Nâbî'nin şiirindeki akıcılığı yakalayabilmiş, diğerleri kuruluğa düşmekten kendilerini kurtaramayarak bazı atasözü, deyim ve hikmetli sözleri kullanıp çeşitli öğütler verme seviyesinde kalmışlardır. Nedim acı, ıstırap ve düşünceden uzak, coşkulu, neşeli ve şühane edasıyla ortaya çıkıp şiire yeni bir nefes ve soluk vermiş ve kısa sürede kendisini kabul ettirmiştir. Bunu üzerine Nâbî tarzında şiir söyleyen şairlerin bir kısmı Sübnül-zâde Vehbî, Neylî, Kâmî, Râşid, İzzet Ali Paşa, Seyyid Vehbî, Fıtnat Hanım Nâbî yanında Nedim vâdisinde de şiir söyleyen şairlerdir. Nâbî ve Nedim'in etkisinden uzak kalan şairler de görülmekte olup Osman-zâde Tâ'ib, Nazîm, Nahîfî, Hâtem, Esrar Dede gibi şairler bunlardandır. Asrın sonunda Şeyh Gâlib farklı bir çehre ile kendini kabul ettirmeyi başarmıştır.

Önceki asır kadar olmasa da bazı şairler gerek "klâsik tarz" gerekse "mahallî tarz" da içine düşülen tekrarcılıktan kurtulmak için Sebki Hindî'nin sanatlı ve külfetli üslûbuna meylenmişlerdir. Hint üslûbunun özellikleri olan mânâda ve hayalde derinlik ile dilde incelik başta Nedim olmak üzere bütün şairlerde etkisini göstermekle birlikte, Şeyh Gâlib ve Sâmi dışında önemli bir temsilci yetiştirememiştir. Ayrıca Sebki Hindî'nin "tarîh", "muammâ", ve "lügaz" türünde yazılmış şiirlerin sayısında artış olmuştur. Dürrî, özellikle de Sürûrî manzum tarih düşürmede asrın en önemli temsilcilerindendir.

Bu devirde dikkat çeken ve edebiyatta önemli bir yer işgal eden, şiirlerde atasözleri ve deyimleri kullanmakla başlayan "mahallî tarz", daha sonra yerli unsurların, mekânların, âdetlerin girmesi, hece vezni ile halk şiirlerine ait nazım şekillerinin kullanılması ve mahallî konulara yönelme şeklinde devam etmiştir. Halkın yaşam tarzını, zevkini, dilini ve anlayışını şiire taşımak bu asır şairlerinin temel amaçlarından

biri olmuştur. Sâbit'in önemli bir merhale oluşturduğu bu tarz Nedîm ile güçlü ve zarif bir senteze ulaşmıştır.

Mahallîleşmenin etkisiyle Anadolu'da Türk edebiyatını kuruluşundan beri varlığını devam ettiren "hece vezniyle şiir yazma geleneği", bu asırda fark edilir bir artış kaydetmiştir. Vahîd Mahtûmî, Nedîm, Necîb (III. Ahmed), Şeyh Gâlib, İlhamî (III. Selim), ve Nahîfî bu dönemde heceyle şiir yazan şairlerdir.

"Mahallî tarz"ın sathîliğine, "Sebk-i Hindî"nin ise mânâ derinliğine tepki gösteren bazı şairler ise, özellikle Bâkî ve Şeyhülislâm Yahyâ'da ifadesini bulan "Klasik Üslûba" temayül etmişlerdir. Mânâdan çok âhenge önem veren, tasannudan uzak, zarif, açık ve nükteli söyleyişin temsil ettiği bu üslûba hem Nâbî hem de Nedîm takipçilerinin şiirlerinde rastlanmaktadır. Nazîm Yahyâ, Esrar Dede, Enîs, Nahîfî, Beylikçi İzzet, Nevres-i Kadîm, Pertev, Kırımlı Rahmî tarzda şiir söyleyen şairlerdir.

Bu dönemde geleneğin şair tasarrufuna verdiği imkânlar ölçüsünde alışılmışın dışına çıkılarak yapılan orijinal benzetmeler ve mazmunlar divanlardaki yerini almaya başlamıştır. Elâ gözün yerini mavi göz, siyah saçın yerini sarı saç almış, sevgilinin bütün eza ve cefasına razı olan aşığın yerine, bunları istemeyen âşık tipi yerleşmeye başlamıştır. Bunun neticesinde sevgilinin nazı hafiflemiş, özellikle yüzü ve yanağı için bir benzetme unsuru olan gül, artık neredeyse onun için bir hitap malzemesi haline gelmiştir.

Her devirde olduğu gibi bu dönemde de en çok rağbet gören nazım şekli "gazel"dir. Gazelleriyle tanınmış şairlerin ekseriyeti Lâle Devri'nde yaşamışlardır. Gazelde çağının coşkusunu ve duygularını bütün samimiyetiyle âhenkli bir şekilde dile getirdiği şen, şuh ve rindane gazelleriyle "Nedîmâne" diye yepyeni bir vadi açan Nedîm'in özel bir yeri vardır. Nedîm, dönem şairleri üzerindeki Nâbî etkisini kırarak kendi egemenliğini oluşturmuştur. Asıl kudretini Hüsn ü Aşk'la gösteren Şeyh Gâlib ise, yazmış olduğu 371 gazelle bu nazım şeklinin öne çıkan temsilcilerindendir.

Gazelde olduğu gibi "kaside" de de tanınmış şairlerin çoğu Lâle Devri'nde yaşamıştır. Ancak geçen asırlara göre bu devirde söylenen kaside sayısında gözle görülür bir azalma vardır. III. Ahmed ve III. Selim dışındaki padişah ve diğer devlet erkânının şairleri ilgisinin azalması etkili olmuştur. Hatta bazı Mevlevî şairleri kaside söylemeyi el etek öpmeye benzeterek, divanlarında kasideye hiç yer vermemişlerdir. Nedîm, Şeyh Gâlib, Münîf, Yahya Nazîm, Sünbül-zâde Vehbi, Seyyid Vehbî, Nevres-i Kadîm, Nâşid, Sâkîb Dede, Kâmî, Sâmî, Neylî bu dönemin önemli kaside şairleridir.

Bu devirde Sadrazam İbrahim Paşa tarafından kurulan ve devlet tarafından maaş bağlanan bir tercüme heyetinde, Osman-zâde Tâib, Nedîm, Sâmî, Râşid, İzzet Ali Paşa, Seyyid Vehbî, Nahîfî, Şâkir, Çelebi-zâde Âsım gibi devrin önemli şairleri de yer almışlardır. Yeniliklere açık, akıllı, ihtiyatlı ve yüksek kültürlü bir şahsiyet olan I. Mahmud, şiire meraklı olup kendisi de güzel şiirler yazmıştır. Musikîde de yeteneği olup çeşitli saz eserleri bestelemiş, hatta saraydaki yetenekli cariyelere de musikî dersi vermiştir. III. Osman dönemi özellikle İstanbul halkı için kötü bir devirdir. Üst üste çıkan yangınlarla İstanbul'un dörtte üçü yanıp kül olmuş, veba salgını çıkmış ve Haliç'i buz tutturacak derecede kış olmuştur. Sanatı, sanatkârı, bilimi ve âlimi himaye etme ve koruma geleneği bu dönemde sekteye uğramıştır.

Bu asrın en dikkate değer olan hükümdarlarından olan III. Selim, şair, hattat, bestekâr, neyzen ve tanburî olup Arapça ve Farsçaya vakıfı. Musikînin inceliklerini bilen sultan "sûz-ı dil-ârâ" isimli makamın da mucididir. İlhamî mahlasıyla söylediği şiirlerini bir divanda toplayan sultan, aynı zamanda Mevlevî olup Şeyh Gâlib ile yakın bir dostluk kurmuştur. Bazı na't, muhammes ile gazellerden oluşan divanı yayımlanmıştır.

Osman Horata tezkirecilerin şairler hakkındaki genel değerlendirmelerini esas alarak, bu asırda yaşayan şairleri edebiyat hayatındaki yerleri ve etkilerine göre dört gruba ayırmaktadır. Bunlar şunlardır:

1. grubu oluşturanlar, tezkire yazarlarına göre el değmemiş düşünceler ile kendilerine has hayallere sahip, yaratıcı olarak vasıflandırılan ve kendilerinden sonra birçok takipçi edinen üslûp sahibi şairlerdir. Bu dönemde bu özelliğe sahip sadece asrın başında yetişen Nedîm ile asrın sonunda yetişen Şeyh Gâlib'in bulunduğu konusunda bütün kaynaklar müttefiktir.

2. grupta üslûp sahibi şairlerin izinden gitmelerine rağmen üstat telakki ettikleri şairlerden aldıkları manalardan yeni bir mana çıkarmaya muktedir olan şairler yer almaktadır. Sayıları fazla olmayan bu şairlerin bir kısmı sultan ve reis gibi unvanlarla anılmış olup şunlardır: Kâmî, Sâmi, Seyyid Vehbî, Nahîfi, Münîf, Neylî, Koca Râgib Paşa, Sünbül-zâde Vehbî.

3. gruba şiir ve inşâda mahareti olan, nazım ve nesri şairler arasında kabul gören ve devrinde şöhret kapısını aralamayı başarmış, çağdaşları arasında *nâdirü'l-akrân* olarak vasıflandırılmış şairler oluşturmaktadır. Bunlar, doğuştan iyi şâir olmakla birlikte sanatlarını yeterince geliştirme fırsatı bulamayan, eserleri gerekli titizlik ve özenden yoksun olduğu için yeterince işlenmemiş, iyi düşünmeden ağzına geleni söyleyen şairlerdir. Bazıları şunlardır: Dürrî, Osman-zâde Tâib, Nazîm Yahyâ, Vahîd Mahtumî, Âtîf, Hâtem, Nevres-i Kadîm, Kânî, Esrâr Dede, Enderunlu Fâzıl, Sürûrî...

4. grup ise kendilerinden önceki şairlerin mânâ ve mazmunlarını almayı alışkanlık haline getiren, ancak bazen mânâ ve hayali güzel tazmin ve iktibas edebilen şairlerden meydana gelmektedir. Nazire şairleri içinde, bazı şiirleri ve çeşitli özellikleriyle dikkati çekmeyi başaran bu şairler şunlardır: Hevâyî, İzzet Ali Paşa, Enîs Dede, Şeyhülislâm İshak, Sâkıb Dede, Feyzî, Sâlim, Fennî, Haşmet, Fıtnat, İlhamî (Şentürk-Kartal, 2005: s. 419-441)

1.2. SÜLEYMAN NAHİFÎ (D.1640- 1645- Ö. 1151/1738)

1.2.1. Hayatı

Asıl adı Süleyman Nahîfî b. Abdurrahman b. Salih İstanbûlî olan Nahîfî, XVII. asrın ikinci yarısı ile XVIII. asrın ilk yarısında yaşamıştır. Süleyman Nahîfî'nin vefat tarihi üzerinde kaynaklar ittifak etse de doğum tarihi ile alakalı net bir bilgi yoktur. Resimli Türk Edebiyatı Tarihi'nde Nihad Sami Banarlı doğum tarihini 1640-1645 olarak vermiştir. TDV İslam Ansiklopedisi'nin Nahîfî maddesinde doğum tarihinin 1699'da (1688) yazdığı Hilyetü'l-envâr adlı eserine dayanılarak (1076H./1665-1666M.) olabileceği nakledilmiş ancak genel kanaat Nahîfî'nin 1640-1645 yılları arasında doğduğu yönündedir.

Mesnevî tercümesi mukaddimesinde verdiği Mehmed Süleyman b. Abdurrahman b. Sâlih şeklindeki künyesine göre dedesi yeniçeri kâtibi Sâlih, babası vâiz Şeyh Abdurrahman Muhyî Efendi'dir. Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin Efendi ile yakın akraba oldukları bilinmektedir. (Uzun, 2006: C.32, s. 298)

İstanbul'da doğan şairin eğitim durumuyla ilgili bilgilere kaynaklarda pek fazla yer verilmemiştir. Fakat Mevlânâ'nın Mesnevî'sini büyük bir ustalıkla Türkçeye çevirmiş olması ileri seviyede Farsça ve Arapça eğitimi aldığını göstermektedir. (Mengi, 2008: s. 240)

Nahîfî önce Yeniçeri Ocağı Kalemi'ne girerek Has Oda'da hizmetine başladı. 1094 Şabanında (Eylül 1683) Mısır'a giderken (Müstakimzâde'ye göre mısır Yoluyla hacdan dönerken) Konya'ya uğrayıp Mevlevîliğe intisap etti. İran'a elçi gönderilen Ebû Fâruk Mehmed Paşa'nın maiyetinde kâtip sıfatıyla bulundu. (1100/1688-1689). Revan, Tebriz, Nahcivan, Kazvin, Kâşân ve İsfahan'daki ilmî ve edebî muhitlere girerek tanındı ve takdir topladı. İsfahan'da iken dört büyük halifeye hürmet ve Rafızîliğe lânet ifade eden hicivler yazmıştır.

İstanbul'a dönüşünde Şehid Ali Paşa'nın tavsiyesi üzerine, Kazasker Arif Efendi'den dul kalan bir hanımla evlenmiş, iki sene sonra boşanmış ve bir daha da hiç evlenmemiştir. Bir müddet sonra Şehid Ali Paşa, Rikâb-ı Kâim-makâm (Sadrazam Vekili) iken onun yanında Divan Efendisi olarak görev yapmıştır.

Bir süre Şehid Ali Paşa'nın sadâret kâtipliğinin yaptıktan sonra Pasarofça Muahedesi dolayısıyla elçi tayin edilen İbrâhim Ağa ile Nemçe'ye gitti (1131/1719); dönüşünde hizmetlerine karşılık Dîvân-ı Sultânî hocalıklarından başmukâtaacılığa getirildi. 1137'de (1725) Damad İbrahim Paşa tarafından Habîbü's-siyer'i tercüme eden heyete dâhil edildi. Ertesi yıl tayin edildiği defterdâr-ı sâni görevinden kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. 19 Cemâziyelevvel 1151'de (4 Eylül 1738) vefat etti ve Topkapı dışında defnedildi. Mezarı, günümüzde Maltepe Caddesi üzerinde bulunan "Fransız Müslüman Mezarlığı" köşesindeki, Mesnevî şârihi Sarı Abdullah Efendi'nin kabri yanındayken 1944 yılından sonra cadde genişletmeleri sırasında ortadan kalkmıştır. Hamzavî Melâmî taşları tipindeki mezar taşında, "Bu Süleymân-ı Nahîfî rûhuna el-Fâtihâ (1151)" tarih mısraını taşıyan iki beyit yazılıdır. Abdalbaki Gölpınarlı, Mevlevî kaynaklarında hakkında bilgi bulunmamasını da sebep göstererek mezar taşı sebebiyle onun Hamzavî Melâmî olduğunu ileri sürmüştür. (Uzun, 2006: C. 32, s.298)

1.2.2. Eserleri

1. Divan

Birçok nüshası Nahîfî'nin diğer eserleriyle birlikte külliyat halinde bulunan divanın bazı nüshaları da onun dinî ve din dışı şiirlerinin ayrı ayrı derlenmesiyle oluşturulmuştur. Eserde yer alan çeşitli formlardaki manzumeler divan dışından derlenenler dâhil 6980 beyit olup bunların çoğunu na'lar oluşturur. Divanda şairin Arapça ve Farsça kaside ve gazelleri de yer almaktadır. Eser üzerinde A. İrfan Aypay bir doktora tezi hazırlamıştır.

2. Mevlidü'n-nebî

Üç bölüm halinde 1106 beyitlik bir mesnevi olup Yusuf Karaca eser üzerinde yüksek lisans çalışması yapmıştır.(1997, AÜ SBE)

3. Hicretü'n-nebî (Hicretnâme)

Hicret konusunda yazıldığı bilinen hacimli yegâne müstakil manzumedir. İçinde 154 beyitlik bir hilye bulunan 188 beyitlik mesnevi Âmil Çelebioğlu tarafından neşredilmiştir.

4. Hilyetü'l-envâr

Hâkânî'nin Hilye'si tarzında 2871 beyit hacminde bir mesnevidir. Süleymaniye (Ali Nihat Tarlan, nr. 41; Mihrişah Sultan, nr. 399/1) eser üzerinde Zekeriya Usluer (1994, MÜ SBE) ve Oya Yasav (1995, MÜ SBE) yüksek lisans tezi hazırlamışlardır.

5. Zuhrü'l-âhire

Âmentünün esaslarını açıklamak maksadıyla kaleme alınan 1009 beyitlik bir mesnevi olup sondan 253 beytini Âmil Çelbioğlu yayımlamıştır. (Diyanet Dergisi, X/112- 113 [Ankara 1971], s. 342- 350) kütüphanelerde bazı bölümleri Tevhîd-i Hak ve Manzûme-i Akâid adlarıyla kayıtlıdır.

6. Mi'râcü'n-nebî (Süleymaniye Ktp. Âşir Efendi, nr.323)

7. Enfüsü'lâfâk (TSMK, Hazine, nr. 280, 68)

1098 beyitlik bu mesnevide Fussilet(41/53) ve Zâriyât (51/20- 21) sûrelerindeki ayetlerinden hareketle enfüs ve âfâk kavramları ele alınmakta, ayrıca nefis, akıl, kalp konuları işlenmektedir. Arife Çomar eser üzerinde Yüksek lisans çalışması yapmıştır. (2001, MÜ SBE).

8. Mev'izatü'n-nüfûs (Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 1211)

Peygamber ve ashâb-ı kiram sevgisi hakkında kaleme alınmış elli sekiz beyitlik bir mesnevidir.

9. Mübâhese-i Kazâ ve Kader (Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışla, nr. 2245)

260 beyit hacminde bir mesnevidir.

10. Âdâb-ı Tarîkat ve Kavâid-i Hakîkat (Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar, nr. 2245 vr. 19- 23)

Mârifet teriminin tasavvufî manasını anlatan yaklaşık 140 beyitlik bir mesnevidir.

11. Terceme-i Mesnevî li-Nahîfî

Şairin en önemli çalışması olup Mesnevî'nin tamamını manzum olarak başarılı bir şekilde Türkçeye çevirdiği eserin yazma nüshalarının en değerlisi İstanbul'da Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır. (nr. 2326, 2327). Güzel bir ta'likle ve Farsça aslı ile birlikte yedi cilt halinde basılan eser (Kahire 1268), Âmil Çelebioğlu taafından Mevlânâ'ya aidiyeti şüpheli VII. cildi hariç mensur açıklamalarla birlikte üç cilt halinde tekrar yayımlanmıştır.

12. Tahmîs-i Kasîde-i Bürde (İÜ Ktp., İbnülemin, nr. 2793, müellif hattı; İstanbul 129)

Bûsırî'ye ait kasidenin Türkçe tahmisidir. İsmail Hakkı Sezer şairin müellif hattı ikinci bir Türkçe tahmisinden bahsetmekte ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki Emanet Hazinesi, nr. 1093 kaydını vermektedir.

13. Tahmîs-i Kasîde-i Bürde (İÜ Ktp., İbnülemin, nr. 2793, müellif hattı)

Bûsırî'ye ait kasidenin Arapça tahmisidir.

14. Tahmîs-i Kasîde-i Bürde (İÜ Ktp., İbnülemin, nr. 2793, müellif hattı)

Bûsırî'ye ait kasidenin Farsça tahmisidir.

15. Tercüme-i Kasîde-i Bürde (İÜ Ktp. İbnülemin, nr. 2793, müellif hattı)

Bûsırî'ye ait kasidenin manzum Türkçe tercümesidir.

16. Bânet Süâd Tahmîsi (TSMK, Emanet Hazinesi, nr. 1093)

Ka'b bin Züheyr'e ait kasidenin Türkçe tahmîsidir. Bir sonraki eserle birlikte Tahmîs-i Kasîde-i Bürde ve Mudâriyye adıyla basılmıştır. (İstanbul 1258)

17. Tahmîs-i Kasîde-i Mudariyye (TSMK, Emanet Hazinesi, nr. 69 vr. 99b)**18. Kasîde-i Lâmiyye (Emâliyye)** (TSMK, Hazine, nr. 720)

Ali b. Osman el-Üşî'nin Mâturidiyye akâidine dair eserinin manzum şerhidir.

19. Mesnevî-i Nush ve'l-hikem (Afyon Gedik Ahmed Paşa Ktp., nr. 18312/2).

943 beyitlik Farsça dinî-tasavvufî bir mesnevidir.

20. Ravzatü's-safâ fi sîreti'l-Mustafâ

Muhammed b. Es'ad el-Cevvânî'nin Şeceretü Resûlillâh adlı eserinin tercümesinden hareketle ve yer yer manzum parçaların ilavesiyle meydana getirilmiştir. (Süleymaniye Ktp., Hamidiye , nr. 252/5; Hasan Hüsnü Paşa, nr. 855)

21. Nasîhatü'l-vüzerâ

Siyâsetnâme geleneğinde kaleme alınan bu küçük risale Mehmet İspirli tarafından yayımlanmıştır.

22. Risâle-i Hızriyye (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. 760)

Aynı adı taşıyan derleme içerisinde neşredilmiştir. (İstanbul 1281, s.106- 108)

23. Sefâretnâme

Nahîfî'nin Avusturya'da (Nemçe) bulunduğu sırada kaleme aldığı anlaşılan risalenin bir nüshası Kahire'de diğer bir nüshası da Viyana'dadır. Viyana'daki nüshası tercüme ve açıklamalarla birlikte yayımlanmış (1907), Ahmed Refik de eseri Târih-i Osmânî Encümeni Mecmuası'nda tanıtmıştır. (nr. 40, s. 212- 227)

24. Kasîde-i Münferice Tercümesi

İbnü'n-Nahvî'nin, İslâm dünyasında dertlilerin virdi haline gelmiş meşhur kasidesinin tercümesi olan eserin tek yazması bilinmektedir. (İÜ Ktp., TY, nr. 2342)

25. Risâle-i Kalemiyye

Güzel söz ve yazı sanatlarına dair Arapça bir risaledir. (Süleymaniye Ktp., Mihrişah Sultan, nr. 399, vr. 243- 250)

26. Makâlât-ı Süleyman Nahîfî (İÜ Ktp., TY, nr.7208)

Şairin eserlerinden derlenen Münşeât-ı Nahîfî adlı çalışmasıyla (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. 406; İ. Bel. Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. 22) aynı eser olmalıdır.

27. Râmuzü'l-lüga

Kaynaklarda zikredilmeyen ve şaire aidiyeti kesin olmayan, bilinen tek nüshası Çorum İl Halk Kütüphanesi'nde kayıtlı eser (nr. 1922) Arapça-Türkçe bir lügattir; Nahîfî'ye ait olduğu yazmaya sonradan konulan bir kayıta belirtilmiştir.

1.1.3. Edebî Kişiliği

Sebk-i Hindî tesirinde bir sanat anlayışına sahip olan Nahîfî, Nâbî ve Sâbit gibi hikemî şiir söylemede belli bir başarıya ulaşmış, şiirlerinde atasözleri, deyimler, İstanbul ağzına mahsus kelime ve tabirleri başarıyla kullanmıştır. Kaside de Nef'î'den, gazelde Bâkî, Fehîm-i Kadîm ve Fuzûlî'den etkilenmiş, Nesîmî, İbrâhim Cevrî, Dede Ömer Rûşenî yanında Nâbî, Sâbit, Nedîm ve Râsîh gibi şairlere nazîreler yazmış, Mevlânâ, Hâfız-ı Şîrâzî ve Molla Câmî'nin şiirlerine Farsça tahmisler yazmıştır.

İlim, fikir ve sanat bakımından güçlü sayılan Nahîfî yaygın olarak Mevlevî kabul edilmekle birlikte Abdülbaki Gölpınarlı'ya göre Melâmî'dir; ayrıca Nakşî olduğu da ileri sürülmüştür. Nahîfî, dinî heyecanları kuvvetli bir şair olarak Türk edebiyatında en çok na't yazan isimler arasında zikredilir. Ayrıca Yûnus Emre etkisinde birçok ilâhî kaleme almış ve bunların çoğu bestelenmiştir.

"Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzü mahım" mısrası ile başlayan gazeli, ikisi Hamâmizâde İsmâil Dede olmak üzere beş ayrı makamda dört sanatkâr tarafından bestelenmiş olup Türk mûsikisinin günümüzde de zevkle dinlenen örnekleri arasındadır. (Uzun, 2006: C.32, s.298)

Süleyman Nahîfî, devrinin büyük bir dil, din ve tasavvuf âlimidir. Şiirde manzumeden ziyade mısra ve beyit söylemenin sırrına varmış, kudretli bir şairdir. Bütün bunların yanında çok çalışan ve çok yazan bir muharrirdir. Bu şairin:

Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzü mahım
Kurbanın olam var mı benim bunda günahım

gibi sade, samimi ve âşıkâne söyleyişleri divan şiirine belki de

Saçımda siyâhım var
Bülbül gibi âhım var
Göz gördü gönül sevdi
Benim ne günâhım var

gibi halk mânîlerinden aksetmiş deyişlerdir. Nahîfî'nin bu beyti onun söylendiği andan itibâren dillerde kalmış terennümlerindedir. Aynı şairin diğer beğenilmiş söyleyişleri arasında:

Kanı selâmı kanı peyâmı cânânın
Sabâ senin de işin hep hevâ imiş hayfâ

Cihan cihan gam-ı nâdide var derûnumda
Bu derd-i aşk görünmez belâ imiş hayfâ

gibi zarif ve ustalıkla gazel beyitleri; bazen baştan sona kuvvetli, yek-âvâz gazelleri vardır. Bu tarz şiirleriyle bir aşk şairi hüviyeti gösteren Nahîfî'nin:

Lâzım degül inâyeti ehl-i tekebbürün
Bahşyledik atâsını vech-i abûsuna

tarzında, yine dillerde kalmış, içtimaî hayat tecrübelerinden aksetme, hikemî beyitleri ve böyle şiirleri de vardır. Fakat Nahîfî'yi Türk edebiyatında ebedileştiren en tanınmış ve sevilmiş eser, onun manzum Mesnevî Tercümesi'dir. Mesnevî'yi büyük bir saygı ile

şuûrlu ve ileri manzum tercüme anlayışı içinde Türkçeleştirmiştir. Bunun için Mesnevî'nin Türkçedeki söyleniş sırlarını araştırmış; Arabî ve Farisî'deki bazı ifade kolaylıklarının Türkçenin ahengi hususiyetleriyle sağlanabileceğini düşünmüş, velhasıl Mevlânâ'nın Farisî beyitlerini Türkçe beyitler haline koymaya çalışmıştır (Banarlı, 1987: s. 780).

Nahîfî, "İstanbul şairlerin yaradılıştan getirdiği kudret bakımından en büyüğüdür." (Bursalı, 1972: s. 272)

Oldukça velud bir kaleme sahip olan Nahîfî Efendi; şerh, tercüme, telif türünden onlarca eserin yanı sıra iki de Divan (Aypay, 1992) tertip etmiş; birinde dinî şiirlerini, diğerinde ise diğer şiirlerini bir araya getirmiştir. Lâle Devri'nin zevk dolu atmosferine dâhil olmasına rağmen, Nahîfî'nin şiirlerinde bu yaşayıştan pek fazla iz görülmez. Mütevâzi, kanaatkâr, dingin bir ruh adamıdır. Bir yandan tasavvufî şiirin büyük üstadları Yûnus ve Mısırî vadisinde ilahiler söyler, diğer yandan Arap ve Fars edebiyatının en zorlu metinlerini büyük bir başarıyla tercüme ve şerh eder. Divanında coşkun bir Peygamber sevgisini terennüm eden naatları ve dinî-felsefî muhtevada 552 rubaisinin yanı sıra rindane eda ile yazılmış yüzlerce de gazel bulunur. Ama hepsinde samimi, riyasız, yapmacıksız, dürüst bir şair sesi vardır.

Kendisinden on dokuz yıl sonra dünyaya gelen Şeyh Galib'e: "Nahîfî'nin yine ey Gâlib eyle rûhunu şâd" dedirten bu sıra dışı yetenek, XVIII. asırda yaşamış en büyük şairlerden biridir:

Fikr etmededir heybetini beyt-i Hudânın
Beyhûde değil ditrediği kible-nümânın

Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzü mâhım
Kurbânın olam var mı benim bunda günâhım

Hussâd-ı asrın nazar etme güft ü gûsuna
Şîr iltifat eder mi kilâbın gülûsuna (Ceylan: s. 6-7)

1.3. ŞEYHÜLİSLÂM MEHMED MEKKÎ (D.1714?- Ö.1797)

1.3.1. Hayatı

XVIII. yüzyılın âlim ve fazıl şâirlerinden olan Şeyhülislâm Mehmed Mekkî Efendi'nin biyografisi ile ilgili bilgi veren eski ve yeni kaynakların hemen hepsi görüş birliği içindedir. Mekkî sarayda *kılâr-ı hâssa* ağası iken ilmiye sınıfına giren ve Mekke kadılığına kadar yükselen Halil Efendi'nin oğludur. O, babasının Mekke kadılığı sırasında 1126/1714'te Mekke'de doğmuştur. Babasının Mekke'de vefat etmesi üzerine yakınlarının devreye girmesiyle İstanbul'a dönmüş ve 1147/1734 tarihinde medrese eğitimine başlamıştır. Medrese eğitimini tamamlayan Mekkî, bir müddet müderrislik yaptıktan sonra kadılık mesleğine geçmiş ve 1179/1765 yılında Selânik kadılığına, 1185/1771 yılında Şam kadılığına, 1190/1776 yılında Medine kadılığına, 1198/1783 yılında İstanbul kadılığına ve aynı sene Anadolu ve Rumeli kazaskerliğine tayin edilmiştir. Nihayet 1202/1787 yılında I. Abdulhamid döneminde *şeyhülislâmlık* makamına yükselmiş ve bu görevi 3 ay 14 gün sürdürdükten sonra azledilmiştir. Mekkî'nin azledilmesinde Sadrazam Yusuf Paşa ile aralarının açık olması ve dönemindeki istikrarsızlıklar etkili olmuştur. Mekkî, III. Selim döneminde 22 Recep 1205/ 27 Mart 1791 yılında Şeyhülislâm Yahya Tevfik Efendi'nin vefatı üzerine ikinci defa şeyhülislâm olmuş ve bu görevde 1 sene 4 ay kalmıştır.

Mekkî Mehmed Efendi'nin yaşlılığı, ayrıca cerbezeli bir kişiliğe sahip olmaması meşihat işlerinin başkalarının elinde kalmasına sebep olduğundan on altı ay şeyhülislâmlık yaptıktan sonra 22 Zilkade 1206'da (12 Temmuz 1792) azledilerek yerine Dürrî-zâde Mehmed Ârif Efendi getirildi. Azli konusunda asıl sebebin III. Selim'in ilmiye işleri ve ordunun durumuyla ilgili olarak düşündüğü ıslahatı gerçekleştirmek için daha dirayetli bir şeyhülislâmla çalışmak istemesi olduğu anlaşılmaktadır. Rumeli Hisarı'nda bulunan yalısına çekilen Mekkî Mehmed Efendi 22 Cemâziyelevvel 1212'de (12 Kasım 1797) vefat etti. Mezarının Şeyhülislâm Bahâyî türbesinde olduğu belirtilmektedir. Oğlu Mekkîzâde Mustafa Âsım Efendi II. Mahmud devrinde üç defa şeyhülislâm olmuştur. (Arslan, 2007: s. 54-72)

1.3.2. Eserleri

1. Divan

Mekkî'nin en önemli eseri şüphesiz divanıdır. Şair hayatının çeşitli dönemlerinde yazdığı şiirlerini bir divanda toplamıştır. Aslında fazla hacimli olmayan bu eser divançe niteliğindedir. Mekkî divanını dönemin padişahı III. Selim'e sunmuş ve padişahın iltifatını kazanmıştır. Mekkî Divanı'nın yurt içi kütüphanelerinde çeşitli yazma nüshaları bulunmaktadır.

2. Tevessül Kasîde-i Bürde Şerhi ve Tahmîsi

Mekkî'nin divanından sonra en mühim eseridir. Mekkî bu şerhi yazmadan evvel Süleyman Nahîfî'nin yaptığı tahmisi örnek alarak Kasîde-i Bürde'yi önce tahmis etmiş daha sonra bu şerhi yazmaya karar vermiştir. Bu şerhin Türkçe şerhler içinde en mufassal ve en mükemmeli olduğu belirtilmektedir.

Kütüphanelerde çok sayıda nüshası bulunan bu eserin en yaygın nüshasının Mekkî henüz hayatta iken istinsah edilen Sandalcı-zâde İbrahim Efendi nüshası olduğu belirtilmektedir. Eser birkaç defa basılmıştır.

3. Tahmîs-i Kasîde-i Bürde

Müellifin mukaddimede belirttiğine göre Bûsırî'nin Kasîdetü'l-bürde'sine Süleyman Nahîfî'nin yaptığı tahmîsi örnek olarak nazmetmiştir. Eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlı olan (Esad Efendi, nr., 2541) nüshasının baş tarafında müellif hattı olduğu belirtilmektedir.

4. Hâşiye 'alâ Tefsîri Kâdî el-Beyzavî

Bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. (AY, nr. 1769)

5. Mürşidü'l-vârisîn fi Ahvâli'l-erbaîn

Hanefî fakîhi Secâvendî'nin el-Ferâ'izü's-siraciyye adlı eserinin Türkçe tercümesi olan Ahvâlü'l-erbaîn'in şerhidir. Müstakil olarak veya Salih Efendi'nin Cerîde-i Ferâiz'i ve Metn-i Sirâciyye ile birlikte çeşitli baskıları yapılmıştır.

6. Risâle-i fi şerhi'l-hamd

Müellifin mukaddimedeki ifadesine göre Beyzavî haşiyesinin mütalaası esnasında hamd konusuyla ilgili yazıların bir araya getirilmesiyle telif edilmiştir. (Süleymaniye Ktp. Esad Efendi, nr. 2983/1)

7. Vesîle-i Vüsûl

Mârifetullah ve sıfâtullah konusunda Türkçe olarak kaleme alınan bir risaledir. (Süleymaniye Ktp. Esad Efendi, nr. 2983/2)

8. Risâle fi Şerhi'l-mukaddimâti'l-erbaa min Kitâbi't-Tavzih

Sadrüşşerîa'ya ait et-Tavzih adlı fıkıh usûlüne dair eserdeki "mukaddimât-ı Erbaa" diye meşhur olan kudret, irâde-i külliyye ve ihtiyâr-ı cüz'înin tarifleri, kulun fiilinin hakikati konularının anlaşılması zor olan yönlerini açıklamak amacıyla kaleme alınmıştır. (Süleymaniye Ktp. Esad Efendi, nr. 2983/3)

9. Risâle fi tafsîli mâ zekerahû sâhibü'l-Menâr fi ma'rifetiaksâmi'n-nazm ve'l-ma'nâ min Kitabi'llâhi Teâlâ

Ebü'l-Berekât en-Neseffî'nin Menârü'l-envâr adlı eserinin metni esas alınarak edile-i şer'iyye ve Kur'an'daki nazım ve mânanın kısımları konusu izah edilmektedir. (Süleymaniye Ktp. Esad Efendi, nr. 2983/4)

10. İstiâre-i Tebeiiye ve İtiâre-i Temsiliyye'ye Dair Risâle

Sa'deddin et-Teftâzânî ile Seyyid Şerif el-Cürcânî'nin istiare konusundaki tartışmaları ele alınmaktadır. (Süleymaniye Ktp. Es'ad Efendi, nr. 2983/5)

11. Hısnu Ehlillâh

İmam Gazzâlî'nin kelime-i tevhid hakkındaki Arapça risâlesinin Türkçe tercümesidir. (Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 389)

12. İman-ı Mücerredin Âdem-i Nef'i Hakkındaki Mu'tezile Delillerinin Reddi

Mekkî Mehmed Efendi'nin ilk şeyhülislâmlığından azlinin akabinde kaleme aldığı bu risalede, "*Rabbinin bazı alametleri geldiği gün önceden inanmamış ya da imanında bir hayır kazanmamış olan kimseye artık imanı bir fayda sağlamaz*" mealindeki âyetle ilgili (el-En'âm 6/158) Mu'tezile görüşü eleştirilmektedir. (İÜ Ktp., TY, nr. 3365)

13. Kitâbu Nüzheti'l-ârifin ve Tenbihi'l-gâfilin

Vaaz meclislerinden oluşmaktadır. (Süleymaniye Ktp., Harput, nr. 264)

14. er-Ravza ve'l-mikyâs fî durûbi'l-iktibâs

Aruz veznine dairdir. (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 1793)

15. Şerh-i Hikâye-i Mescid-i Âşık Kişi

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin Mesnevî'sinde yer alan bir makalenin tercüme ve şerhidir. (Süleymaniye Ktp., Nâfiz Paşa, nr. 416)

16. Menâkıb-ı Hazret-i Şeyh Muhammed Murad el-Buhârî

Muhammed el-Buhârî'ye mülaki olarak hizmetinde bulunmuş olan Lâdikli Hüseyin Efendi adlı bir zatın şeyhiyle vuku bulan meclis ve sohbetlerine dair kayıtlardan oluşmaktadır. Dağınık halde bulunan bu kayıtların Mehmed Mekkî tarafından toplanarak tedvin edildiği anlaşılmaktadır. (Süleymaniye Ktp., Murad Buhârî, nr. 256)

17. Fetâvâ-yı Ali Efendi

Şeyhülislâm Çatalcalı Ali Efendi'ye ait Fetâvâ-yı Ali Efendi'nin bizzat Mekkî tarafından 1161(1748) yılında ta'lik hatla istinsah edilen bir nüshasıdır. (İÜ Ktp., TY, nr. 6232)

1.3.3. Edebî Kişiliği

Mekkî'nin yaşadığı XVIII. yüzyılda Divan edebiyatı, alışlagelmiş düzenini korur. Bu dönem şairleri, eski ustaların yolunda başarılı şiirler yazmayı sürdürme amacını gütmekle beraber çoğu, farklı bir sanat gücü gösterememiştir. Yalnızca Nedim ve Şeyh Gâlib gibi birkaç şair bu asırda Klasik şiirin sayılı ustaları arasında yerlerini almışlardır (Mengi, 1994: s.203).

Bu asırda üstat şairlerin yanında kendine has bir tarz ve üslubu olmayan birçok saire de rastlamak mümkündür. Bu şairler kendilerinden önce yetişmiş usta şairlerin yolundan gidip, Divan edebiyatının ortak malzemesini kullanarak, başarılı sayılabilecek eserler ortaya koymuşlardır. Mekkî'yi de XVIII. yüzyılın bu şairleri arasında değerlendirmek mümkündür.

Mekkî kaynaklarda “âlim ve şair bir zât”, “ûlemânın ve şuarânın ileri gelenlerinden birisi” olarak tanıtılmaktadır. Asıl mesleği şairlik olmasa da şiirle uğraşı takdir edilmiş, onun “âlim ve şair” olarak anılmasına vesile olmuş ve tertip ettiği Divan'ı ile padişahın iltifatını kazanmıştır (Arslan, 2007: s. 58).

Şair, şiirlerinde kullandığı *Mekkî* mahlasını Mekke'de doğduğundan dolayı benimsemiştir. Şairin babasının ilim ve irfanın değerini bilen bir kadı olması, onun yetişmesinde şüphesiz büyük rol oynamıştır.

Şiirlerinin çoğu aşıkâne bir üslupla yazılmıştır. Mekkî şiirlerinde Fuzulî ve Şeyh Gâlip'ten etkilenmiştir. Ayrıca şiirlerinde Nâbî etkisinin yanı sıra, hikemi şiir ve sebki-hindî şiir tarzının etkileri de görülmektedir.

Mekkî'nin gazellerinin çoğunluğu âşıkâne tarzdadır. O, kâinatın yaratılış gayesi ile varoluşun ve ilahî gerçeğe ulaşmanın temelinde aşkın olduğuna inanmış ve bunu da şiirlerinde işlemiştir. Mekkî'nin, aşkını anlattığı şiirlerinde Fuzulî'nin etkileri hissedilmektedir. Onun aşkına konu olan sevgili, Fuzulî'de olduğu gibi somut olarak kendini belli etmez. Yani İlahî sevgilidir. Mekkî de şiirlerinde aşk konusundaki düşüncesini özetleyen kıt'a ile Mekkî'nin benzer söyleyışteki beyti aşığıdadır:

İlm kesbiyle pây-e-i rif'at
Ârzû-yı muhâl imiş ancak

'Aşk imiş her ne var 'âlemde
'İlim bir kıyl ü kâl imiş ancak (Fuzulî)

'Aşk imiş her ne var ki 'âlemde
'İlm-i zâhir o fende nakş-ı sevâd (Mekkî)

Mekkî'nin, Nakşibendî tarikatı şeyhlerinden Dülger-zâde Şeyh Muhammed Sıddık Efendi'den Nakşibendî tarikatına ve Eşref-zâde İzzeddin Efendi'den Kadirî tarikatının Eşrefiyye koluna intisap ettiği kaynaklarda verilen bilgiler arasındadır.

Kaynaklarda ilim ve fazilet sahibi, kâmil, mütevazı, merhametli, kanaatkâr ve yumuşak huylu olduğu, sade bir hayat sürdürdüğü belirtilir.

Emlâk ve akarını vakfederek bunlardan elde edilecek gelirin Fatih Camii'nde her gün ders okutulması, Rumeli Hisarı'nda bulunan Pertek Ali Camii'nde yılda bir defa mevlid okunması, yılın belirli günlerinde aşure, pilav ve zerde pişirilerek Rumeli Hisarı civarındaki fakirlere dağıtılması ve Haremeyn fukarasına yardım edilmesi gibi hayır işlerine harcanmasını şart koşmuştur. Mürettep divanı bulunan şairin hat sanatında bilhassa ta'lik yazıda üstat olduğu belirtilmektedir (Özcan, 2003: s.577).

Mekkî kendi şairliği hakkında düşüncelerini çeşitli evrelerde dile etirmiştir. Mekkî henüz tahsil dönemindeyken ilk kez sadrazam olan, ulema hamisi Hakimzâde Ali Paşa için yazdığı kasidede şiire yeni başladığını şu beyitlerle ifade ederken bu yüzden de hatalarının mazur görülmesi gerektiğini ifade etmiştir:

Nev-heves şâ'irin ancak bu kadardır sühanı
Bulamaz tâze-kalem mîve-i şîrîn-edâ

Mû-be-mû cürm ü kusûru sana pûşîde değil
Çünkü mi'yâr-ı hüner-tab'ını etmiş Mevlâ

Setr eder dâmen-i 'afvın umarım sultânım
Hâm 'anber gibidir micmer-i nazmında edâ"

Daha sonraları ise Mekkî kendisini "söz mülkünün sultanı" yani bütün söz ülkesi emrinin altında olan bir hükümdar olarak görmektedir:

Mekkiyâ emr-i şehen-şâh-ı tabî'atla sana
Kişver-i mülk-i sühan cümlesi meshûr gibi

Dünya yaşamı da kendisi gibi sadedir. Ne tahakküme ne de kapılanmaya hevesi vardır. Özellikle yaşlılığı döneminde daha olgun bir kişilik sergilemiştir. Döneminde şeyhülislâmlık yaptığı ve doğumuna tarih düşürdüğü III. Selim'e bir medhiye dahi yazmamıştır. Dünya makamı için, sıkıntı çekmek ya da oyun çevirmek ona göre değildir:

"Nuzûl-i çâh-ı mihnet câh-ı dünyâyâ tenezzüldür" (B.5)

(Dünya makamına tenezzül etmek mihnet kuyusuna inmektir.)

Mekkî bazı şeyhülislâmların ve vezirlerin yaptığı gibi hırs ve gurura kapılmamıştır. Zaten bu kişilerin sonu da iyi olmamıştır: "Gerden-efrâz-ı tekebbür 'ukdeden bulmaz halâs" (G.1-5) [Kibrinden boyun kaldıran (iğne gibi), düğüm(:zorluk, dert)den kurtulmaz.]

İnsanları incitmekten çekinir. Hatta şeyhülislâmlığı döneminde daha önce sürgüne gönderilmiş olan eski şeyhülislâmlar geri çağırılmıştır:

"Fütâde-i feleği etme bâr-ı zulm ile ham
Kemân-ı tîr-i kazâ kâmet-i dü-tâdandır" (G.20-3)

[Feleğin düşkün ettiği zavallıyı haksızlık yüküyle eğme. Zira (bir) ok gibi hedefini bulan kazanın yayı, iki büklüm olmuş boydandır.]

"Yıkıp halkın dilin Mekkî cihâna eyleme râğbet
Felek- meşreb olup da tîr-endâz-ı kemân olma" (Z.22-5)

[Mekkî, halkın gönlünü yıkıp dünyaya râğbet etme. Felek meşrepli olup da (bu) yayın okçusu olma.]

Eski bir yalıda oturduğu halde fukarayı daima gözetmiş; geçici dünyaya kendini kaptırmamıştır: "Eylemez bâlîn ü beyt-i gayra mihmân imtizâc" (G.7-1)
[Misafir yabancı eve ve yastığa (dünya ve malına) alışmaz.] (Karapanlı, 2005: s. 12-15).

2.KASİDE-İ BÜRDE VE TÜRK EDEBİYATINDAKİ YERİ

2.1. Muhammed el-Bûsîrî ve Kasîde-i Bürde

İslam tarihinde, Hz Peygamber'e duyulan muhabbeti nazma dökerek ifade ediş şeklinin temeli Hz. Peygamber hayatta iken atılmıştır. Bu alanda en meşhur iki şair Hassan b. Sâbit ve Ka'b b. Züheyr'dir. Sonraki dönemlerde ise yazdığı kasideyle bu alanda dünya çapında üne kavuşan Muhammed Bûsîrî'dir.

Bürde, Arapların büründüğü yünden bir çeşit aba ve hırkadır. Bür'e ise Arapçada hastalıktan iyiliğe yüz tutma anlamına gelir.

Kasîde-i Bürde tamlaması "hırka kasidesi" anlamına gelmektedir. Dinî edebiyatta Kasîde-i Bürde olarak bilinen iki Arapça kaside vardır. Bunlardan ilki Hz. Peygamber hayatta iken ünlü Arap şairi Ka'b bin Züheyr tarafından yazılan kasidedir.

Câhiliye döneminin tanınmış şairlerinden Züheyr b. Ebû Sülmâ'nın ölmeden önce oğulları Kâ'b ile Büceyr'e gördüğü bir rüya üzerine gelmesinin yakın olduğunu anladığı Hz. Muhammed'e tâbi olmalarını tavsiye ettiği, iki kardeşin Medine'ye doğru yola çıktığı, Kâ'b'ın Medine yakınında kaldığı, Büceyr'in Medine'ye giderek Resûl-i Ekrem ile görüşüp müslüman olduğu, bunu öğrenen Kâ'b'ın, kardeşini ve Resûlullah'ı hicveden bir şiir nazmetmesi üzerine Hz. Peygamber'in Kâ'b'ın kanının helal olduğunu söylediği rivayet edilir. Büceyr kardeşine mektup göndererek bazı şairler hakkında ölüm kararı verildiğini, ancak Resûl-i Ekrem'in pişman olup huzura gelenleri affettiğini bildirir ve Hz. Peygamber'e gelip af dilemesini tavsiye eder. Medine'ye gidip sabah namazında Mescid-i Nebevî'ye giren Kâ'b tövbe edip İslâm'ı kabul etmek amacıyla geldiğini, af talebinin kabul edilip edilmeyeceğini sorar. Resûl-i Ekrem talebinin kabul edileceğini belirtince yüzündeki örtüyü açar ve kendisinin Kâ'b olduğunu söyler. Kâ'b ünlü kasidesini bu sırada okumuş, kasideyi çok beğenen Hz. Peygamber, "Bürde" adı verilen ve günümüzde Topkapı Sarayı Müzesi'nde muhafaza edilen hırkasını onun omuzlarına koymuş, bundan dolayı kasideye "Kasîdetü'l-bürde" veya başlangıç ifadesine göre "Bânet Sü'âd" adı verilmiştir. (Demirayak, 2001: C. 24, s. 566- 567)

Ka'b b. Züheyr'den sonra İslâm coğrafyasında Kasîdetü'l Bürde/ Kasîde-i Bürde yazma hususunda ilk akla gelen şair İmam Muhammed el- Busîrî'dir. 1212 yılında Mısır'da dünyaya gelen Muhammed el-Bûsîrî, annesi Bûsîrî olduğu için bu adla anılmaktadır. Kâhire'de İslâmî ilimlerin yanı sıra dil ve edebiyat tahsil etmiştir. Önemli bir şair olmasının yanında fesâhat ve belâgat alanında değerli eserler vücûda getirmiştir. Çeşitli devlet hizmetlerinde bulunmuş, vezirliğe kadar yükselmiştir.

Kısa boylu olan ve zayıf nahif bir bünyeye sahip bulunan Bûsîrî'nin hayatı sıkıntılar içinde geçmiştir. Gerek çocuklarının çok ve karsının hırçın oluşu, gerekse mesâi arkadaşlarının yolsuzlukları onun için daima huzursuzluk kaynağı olmuştur. Hak söz konusu olunca son derece titizlik gösteren şair bu anlayışından ötürü uzun süre aynı işte kalamamıştır. Bûsîrî, uzunca bir ömürden sonra seksen küsur yaşlarında iken 1296'da İskenderiye'de vefat etmiştir. (Kaya, 1992: s. 469-470)

Mısırlı sûfi ve şair olan Muhammed b. Saîd el-Bûsîrî'nin Hz. Peygamber için yazdığı ve *el-Kevâkibü'd-dürriye fi-Medhi hayri'l-beriyye* adını verdiği manzume, kafiye harfi mîm olduğu için *el-Kasîdetü'l-mîmiyye*, şairin tutulduğu hastalıktan kurtulmasına vesile olduğu için de *Kasîdetü'l-bürde* diye meşhur olmuştur. Ancak Kâ'b b. Züheyr'in kasidesi de aynı adla anıldığından karışıklığa meydan vermemek için Bûsîrî'ninki daha çok Osmanlı kültür muhitinde *Kasîdetü'l-bür'e (el-Kasîdetü'l-bür'iyye)* şeklinde anılmışsa da litaratürde *Kasîdetü'l-bürde* diye tanınmaktadır.

Kasîde-i Bürde'nin asıl adı *El-Kevâkibü'd-dürriyye fi-Medhi Hayri'l beriyye* 'dir. Bu isim, "Yaratılmışların en hayırlısını öven inci-yıldızlar" anlamına geliyor. Kasideye hırkalı anlamında 'Bürdiyye', Bürdecik anlamında 'Büreyye' adı verilmiştir. "Bürüyen", "Kurtuluş Kasidesi", "Şifa Kasidesi" gibi yeni isimlendirmelerde de bulunulmuştur. Bunun yanı sıra çeşitli yazmalarda şu isimler kullanılmış olsa da bunların müstensih hatalarından kaynaklandığı söylemek mümkündür: Kasîde-i Bürîre, Kasîde-i Bürîde, Kasîde-i Bedre, Kasîde-i Büre (Sezer: s. 206-264)

Bu kaside şöhretini taşıdığı sanat değerinden çok, şairin bir ara geçirdiği felçten kurtulmasına vesile olan bir olaya borçludur. Rivayete göre felç hastalığına yakalandığı bir sırada akşam yatarken, şairin rüyasına Hz. Muhammed girer ve ondan kendisi için yazdığı kasideyi okumasını ister. Bunun üzerine el-Bûsîrî: "Yâ Resûlallah, ben sizin için birçok kaside yazdım, hangisini emredersiniz?" deyince Hz. Muhammed, kasidenin ilk beytini okuyarak isteğini belirtir. Şair kasidesini okumaya başlar, Hz. Muhammed de duyduğu memnuniyetten iki yana sallanarak sonuna kadar büyük bir zevkle dinler. Kaside bitince, hasta şairi ödüllendirmek üzere hırkasını çıkarıp üstüne örter ve eliyle vücudunun felçli kısmını sıvazlar. El-Bûsîrî heyecanla uykudan uyanır ve vücudunda felçten eser kalmadığını fark ederek sevincinden ne yapacağını şaşırır. Şair abdest alıp mescide gitmek üzere evden çıkar ve yolda Ebû'r-Recâ adında bir dervişle karşılaşır. Derviş ondan Hz. Muhammed için yazdığı kasideyi okumasını ister. el-Bûsîrî hangi kasideyi istediğini sorunca Ebû'r-Recâ: " Hani bu gece Resûlullah'ın huzurunda okuyordun ve O da büyük bir zevkle dinliyordu, işte onu!" cevabını verir. Nihayet bu olay halk arasında yayılır ve kaside büyük bir şöhrete kavuşur.

Kaside-i Bürde'nin yazılış sebebi olarak zikrettiğimiz bu hadise Kaside-i Bürde üzerine yazılmış *-biri Farsça diğer altısı Türkçe-* yedi adet tahmisin yer aldığı bir mecmuanın giriş bölümünde İmam Bûsîrî'nin ağzından *-günümüz Türkçesiyle ifade edecek olursak-* şu şekilde anlatılmaktadır:

"Şeyhü'l-imâm Şerefüddin Ebu Abdullah Muhammed bin Saidü'l-Bûsîrî rahimehullahi teâla, bu Kaside-i Mübareke'nin sebep-i inşâsı budur ki felç marazı bana uğradı hatta bedenimin nısfı batıl oldu ve bir ilaçtan intifâ bulamadım. Sonra fikre düştüm ki Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi veselleme metheden bir kaside söyleyeyim ve Hazret-i Mustafa sallallahu aleyhi veselleme Hak tealaya dilekçi edeyim ve Sallallahu teala aleyhi vesellem hürmetine rica edeyim bu marazdan beni halâs eyleye. Badehu bu kasideyi söyledim ve tamam eyledikten sonra Muhammedü'l-Mustafa sallallahu aleyhi veselleme vakiada gördüm ve mübarek dest-i şerifleri ile bedenime sürdü, saatiyle sıhhat bulup ayağa kalktım ve evden çıktım gündüz evvelinde bir dervişe rast gelip (derviş bana) dedi ki Peygamber Hazretleri'nin medih eylediğin kasideyi bana oku. Ve ondan evvel kasidenin haberini kimseye söylememiştim. Ve o dervişin sözü bana çok kâr etti. Dervişe dedim: Hangi kasideyi talep edersin zira Peygamber Hazretleri'ni çok kaside ile methetmişim. Derviş dedi ki o kasideyi isterim ki evveli "Emin tezekkürî cîrânin bi-zî-Selemi" vallahi bu gece gördüm ki Salavatullahi aleyhi vesellem huzurunda okunuyor ve salavatullahi aleyhi vesellem hazzettiğinden kalkadıp temayül edip badehu kaside-i mübarekeyi dervişe verdim. Bu sözleri halka söylemiş. Malikü't-Tahir veziri sahip Bahaeddin'e haber erişip kaside-i mübarekeyi dervişten alıp yazıp ve nezrettiği kaside-i mübarekeyi dinlemem illa ayak üzere baş açık, yalın ayak dinlerim ve ziyadesiyle dinlemeğe muhabbet ederim. Geri uşakları ile hayır ve bereket dinlerinde ve dünyalarında ve mallarında görmüşlerdir.

Ve nice nice şifa ve sıhhat bulmuşlardır. Badehu mezbur vezirin kâtibi Sadeddin Kâtip vakıasında gördüğü bir kimse ya Peygamber ya gayrısıdır kendine der: Vezir Bahaeddin'e var ve Bürde Kasidesi'ni kendisinden al ve gözlerine ko(y), Hak teala

emriyle şifa bulasın. Pes Sadeddin Kâtip, vezir Bahaeddin'e varıp gördüğü vakıayı vezire ilam edince vezir cevap verdi ki bende "Bürde" adlı bir medih yoktur. Sallallahu aleyhi vesellem methi bir kaside vardır. Vezir ondan cemî' emraza ve illetlere sıhhat olup mücerreptir. Bâdehu vezir Kaside-i Mübareke'yi çıkarıp Sadeddin'e verince Sadeddin gözlerine koydu. Bir kimse gözleri üzerine koyduğunda Hak teala emriyle o vakit şifa buldu. Bunun bereketleri ve menfaatleri ve hayrının haddi yoktur. Ve tez kabul olması gayet mücerreptir. Hak teala nâzımının ve kâtibinin ve tahmis eyleyenin ve tesbi' eyleyenin günahlarını yarlıgaya ve bağışlayıp rahmet eyleye âmin. Yâ Mucibe's-Sâilîn ve yâ emâne'l-hâifîn." (Saçbağlı-zâde, 1885H.-1771M.: s. 2b-4a)

İlhan Armutçuoğlu'nun Kaside-i Bürde adlı eserinde naklettiğine göre Bûsirî, kasidesini Hz. Peygamberin huzurunda okurken kasîdenin 51. beytinin birinci mısraını:

"En son ilmi beşerin hakkında şöyledir ki" diye okuduktan sonra ikinci mısraı hatırlayamayarak takılır, kalır. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem hazretleri:

–Oku yâ İmâm buyurur.

İmâm-ı Bûsirî:

– İkinci mısraı hatırlayamadım yâ Rasûlallah der. Bunun üzerine mucize eseri olarak Hz. Peygamber: "*Beşerdir, cümle halkın O'dur en hayırlısı!*" şeklinde ikinci mısraı ikmal ederek beyti tamamlar. (Armutçuoğlu, 2009: s. 11-12)

el-Bûsirî'nin hiçbir kasidesinde felç olduğuna dair bir bilgi bulunmamakla birlikte kendisinden altmış yıl sonra vefat eden biyografi yazarı İbn-i Şâkir el- Kutubî (ö.764/1363), ilk defa felç olayına yer vermiştir. Daha sonra gelen bütün müellifler de bu bilgiyi tekrar etmişlerdir. Her ne kadar bu rivayet menkıbe şeklini almış görünüyorsa da ilgili bütün kaynaklarda kaside vesilesiyle şifaya kavuşma konusu sürekli tekrarlanmıştır. Kaside zaman içinde şairin verdiği *el-Kevâkibü'd-dürriye fi medhi hayri'l-berriyye* adıyla değil, rüyada Hz. Peygamber tarafından üzerine örtülen hırka (Bürde) sebebiyle veya Ka'b b. Zühayr'ın kasidesine nazire olduğu için *Kasîdetü'l-Bürde* adıyla anılmaya başlanmıştır. Bu kasideye şerh yazan bazı Osmanlı müellifleri hastalıktan kurtulmaya vesile olduğu için onu *Kasîde-i Bür'e* ve *Kasîde-i Bür'iyye* biçiminde adlandırmışlarsa da edebiyat dünyasında *Kasîdetü'l-Bürde* olarak tanınmaktadır. (Suzan, 2008: s. 64-67)

On bölümden oluşan *Kasîdetü'l-bürde* en eski nüshalarında yüz altmış beyit iken sonrakilerde yüz altmış beş beyte kadar ulaşmaktadır. Klasik Arap kaside tarzında olduğu gibi şiir sevgiliye özlem temasının işlendiği nesîb bölümüyle başlar, daha sonra nefisten şikâyet, Hz. Peygamber'e övgü, onun doğumu, mucizeleri, Kur'an'ın fazileti, mi'rac mucizesi, cihadın önemi, nedamet ve ümit, dua ve niyaz bölümüyle sona erer. Kasîdenin bölümlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. (1-12.) beyitler aşk-ı Resûlullah beyanındadır.
2. (13-28.) beyitler arası nefsin heva ve heveslerinin men'i beyanındadır.
3. (29-58.) beyitler arası Rasûlullah'ı meth u sena beyanındadır.
4. (59-71.) beyitler arası Hz.Peygamber'in doğumları ve doğum esnasında cereyân eden fevkalâde hadiseler beyanındadır.
5. (72-87.) beyitler arası Resûlullah'ın daveti, yümnü ve bereketi beyanındadır.
6. (88-104.) beyitler arası Kur'ân-ı Kerîm'in şerefi ve methi beyanındadır.
7. (105-117.) beyitler arası Mirâc-ı Nebi beyanındadır.
8. (118-139.) beyitler arası Cihâd-ı Nebi beyanındadır.
9. (140-151.) beyitler arası Allah'tan mağfiret ve Hz. Peygamber canibinden şefa'at talebi beyanındadır.

10. (152-161) beyitler arası ise Resul-i Ekrem Hazretlerine iltica ve arz-ı hacet beyanındadır.

Aruzun basit bahriyle yazılan, yapı ve üslup bakımından son derece sağlam ve lirik olan kaside, bu sebeple asırlardır İslâm coğrafyasının her bölgesinde büyük bir ilgi görmüş, dinî toplantılarda, mübarek gün ve gecelerde, sünnet, düğün, bayram ve cenaze merasimlerinde okuna gelmiştir. Haftalık evrad olarak da okunan kaside, 140. beytinden itibaren felçlilere şifa maksadıyla yedi gün süreyle okunmaktadır. Hattatlar da meşk derslerinde genellikle bu kasideyi yazarlar. İbn Teymiyye'den itibaren Selefler 33, 109, 152 ve 154. beyitlerde şairin Hz. Peygamber'i övgüde aşırı gittiğini ileri sürerek kasideyi eleştirmiş ve okunmasının bidat olduğunu iddia etmişlerdir.

İslâm âleminde uzun müddet her ilim meclisinin açılışında Kasîde-i Bürde okunmuş, adeta onsuz söze başlanılmamıştır. Kasîde-i Bürde'nin bu denli değerli sayılmasının yegâne sebebi; Hz. Peygamber'in huzurunda okunup, O'nun tarafından mükâfatlandırılmış olmasıdır. (Yeniterzi, 1993: s. XIV)

Bu kasideyi okumadan evvel bazı şartların yerine getirilmesi lazım geldiği söylenmektedir; şöyle ki:

1. Abdestli bulunmak.
2. Kibleye müteveccihen edeple oturarak okumak.
3. Elfâz ve irâbına dikkat ederek okumak.
4. Kalbde arzu edilen tesîri uyandırması için manasını da tefekkür ile okumak.
5. Nazmen okumak. (Zirâ eser mensûr olarak kaleme alınmamıştır.)
6. Zamanla ezberlemek ve ezberle okumak.
7. Ehliinden talim ederek ve mezuniyet alarak okumak.
8. Her beytin arasında,

“Mevlâye sallî ve sellim dâimen ebedâ”

“Alâ habîbike hayri'l-halkı küllihimi.”

Salât ü selâmını tekrarlayarak okumak. Fakat bu şartların en başta geleni, kalp ve beden temizliği, samimiyet ve ihlâs olarak belirtilmiştir.

Rivayet olunduğuna göre: İmâm-ı Gaznevî, rüyasında Peygamber Efendimiz-*sallallahu aleyhi ve sellem-* ile müşerref olmak için her gece yatmadan evvel Kasîde-i Bürde'yi okur ve fakat görmeye muvaffak olamazmış. Bir gün hâlinden şikâyet ile bir şeyh-i kâminden bunun sırrını sormuş.

Şeyh-i kâmil:

–Şartlarına riayet etmiyor musun acaba?

İmâm-ı Gaznevî:

–Hayır, ediyorum efendim!

Şeyh-i kâmil nasıl okuduğunu iyice tetkik buyurduktan sonra: Her beytin arasında (yukarıda geçtiği şekilde) salât ü selâm getirmediğini hatırlatarak en mühim şartlardan birinin o olduğunu haber verir.

Diğer yandan muteber Kasîde-i Bürde şerhlerinde “*Harpûtî, Şerhu Kasîdeti'l-Bürde Asîdeti'ş-Şehde*” zikrolunmuştur ki: Her kim Kasîde-i Bürde'yi şartlarına riayet etmek suretiyle her cuma gecesi akşamla yatsı arasında okursa iman ile ölür. Kasîde-i Bürde'nin bilhassa felçli hastalara şifâ olarak okunduğu meşhurdur. Usûlü dairesinde sâlih kişilerce okunduğu takdirde hastaların şifâ-yâb oldukları tecrübelerle görülmüştür. (Armutçuoğlu, 2009: s. 14-20)

Şiir olarak çok güzel olan kaside aynı zamanda Resûlullâh'a sataşan unsurlara karşı bir mücâdeleyi de simgelemektedir. Ancak şiir olmasından dolayı gerek Bürde'nin

içinde gerek Bürde hakkında birtakım aşırılıklara gidilmiş ve Peygamberi öven bir şiir olması nedeniyle onu tenkit, maalesef Peygamberi tenkitmiş gibi bir yanlışla düşülmüştür. Özellikle Bûsîrî gibi şahsiyetlere bilhassa halk tarafından tanınan hatta kutsiyete varan nitelemeler için tuzu biberi olmaktadır. Diğer yandan Bûsîrî'nin, "günahımın büyük oluşu seni rüyada görmeme engel değil" (el- Bûsîrî: s.27), şeklindeki açık ifadelerinden anlaşıldığı üzere o, bu kasîdeyi "dinmeyen gönül felci" yüzünden söylemiş ve yazmıştır. Daha sonra toparlanarak sükûnete ermiş, Resûlullâh'ı rüyasında görerek emeline ulaşmıştır. Bürde'nin bütün dertlere devâ olduğu düşüncesi halkın kendine telkin ettiği zihinsel örgülerden öte geçmemektedir. (Sezer, 2000: s.65)

2.2. Kasîde-i Bürde Üzerine Yapılan Çalışmalar

Kasîde ile ilgili yukarıda bahsedildiği gibi bir kısım inanışlar olmakla beraber her halükârda kasîde hüsnü kabul görmüş, gerek diğer İslam ülkeleri edebiyatlarında gerekse Türk edebiyatında üzerinde birçok çalışma yapılmıştır. Türk edebiyatında, kasîdeyle alakalı, tahmis, tesbî', ta'sîr, taştîr, nazire ve manzum tercüme olarak 165, şerh, haşiye, tercüme ve tahkikli basım vs. olmak üzere 145 ve "Bedî'iyât" (edebî sanatlar kasidesi) olarak 20'ye yakın, toplam 330 çalışma tespit edilmiştir. (Sezer: s. 206-264)

Kasîde üzerine yazılan şerhlerin sayısı yüzün üzerindedir. Bu kasîdeye tahmis yazanlar arasında ise hem doğulu hem de Mağripli sairler vardır. Tahmis yazmış Mağribli şairlerden biri, Sebte şehrinin yetiştirdiği ünlü şair Ebû'l-Kâsım el-'Azfi (ö.769/1367) olmak üzere diğerleri de şu şekilde sıralanabilir:

- İbn Yecbuş et-Tâzî
- İbn Merzûk el-Hafîd (ö.842/1439)
- Ebû Zekerîya Yahya b. 'Abdissamed el-Bicâî
- İbn Câbir el-Ğassânî el-Miknâsî (ö.827/1424)
- Ebû 'Abdillah Muhammed Aksabî
- Muhammed b. Ebî Zeyd 'Abdirrahman el-Merrâkişî adları zikretmeye değer

diğer şairlerdir.

Bu kasîdeye tahmis yazma yarışında, doğulu şairlerin Mağriplilerden geri kalmadığı görülmektedir. Onların yazdıkları arasında *el-Kavlû's-Sahîh fî Tahmîsi Bürdeti'l-Medîh* adıyla 'Âişe el-Bâ'ûniyye (ö.922/1516)'ye ait olan manzûme akla gelen ilk tahmîslerdendir.

Ebû'l-Vefâ b. Şeyh Ma'rûf el-Halvetî el-Hamevî de Tahmîs-i Melîh 'alâ Bürdeti'l-Medîh adıyla bir tahmis yazmıştır.

Es-Sühreverdî el-maktûl (ö. 587/1191), eş-Şeyh el-Bistâmî (ö.960/1553), el-Feyyûmî, İbn Ma'sûm el-Medenî (ö.1120/1708), ve eş-Şeyh Muhammed Rîdâ en-Nahvî tahmis yazan diğer şairlerdir.

Enîsu'l-Vahde Tahmîsu'l-Bürde adıyla Dâğıstânî 'Abbâs Fevzî'ye ait olan tahmis, Allah'ın güzel isimleri olan *Esmâ-i Hüsnâ* ile başlayan kıtalar biçiminde tanzim edilmiştir. (Suzan, 2008: s. 65-67)

Başta Arapça olmak üzere Türkçe, Farsça, Urduca, İngilizce, Fransızca, Almanca, Berberice, Rumca gibi pek çok dile çevrilen ve değişik dillerde şerh, tahmis ve manzum tercüme bulunan Kasîde-i Bürde, ilk olarak Fatih devri âlim ve şairlerinden olan Abdu'r-rahîm-i Karahisârî tarafından 857H./1453M.yılında manzum olarak Türkçeye çevrilmiştir. (Şahin, 2001: s. 263-270)

Kaside-i Bürde'nin Osmanlıca ve Türkçe pek çok tercüme ve şerhi bulunmaktadır. Ankara Valisi Abidin Paşa (1843-1906) tarafından yapılan şerh çok meşhurdur.

Kaside-i Bürde şerhlerinin meşhurlarından biri de İstanbul'da Mahmud Bey Matbaasında 1300 tarihinde basılan, Selanik İstinaf Mahkemesi Başkâtibi Osman Tevfik'e aittir.

Bir başka kitap ise Hicrî 1314 Tarihinde Hicaz Vilayet Matbaasında basılan, Mekke İmaret-i Mısıriyye Nazırı Necip'e ait şerhtir. Kitapta Ka'b b. Züheyr'in Kasidesinin güzel bir şerhi de bulunmaktadır. (Kaplan, 2011: s. 1-8)

Kaside-i Bürde Türk şairleri için- bu alanda verilmiş en önemli eserlerin başında gelmesi münasebetiyle- önemli bir referans noktası olmaya devam etmektedir.

2.2.1. Türkçe ve Arapça Tahmisler

- Abbâs Efendî, Tahmîsü Kasîdeti'l-Bûsirî (Arapça), Milli Kütüphane, Adnan Ötügen İl Halk Ktp., Kol., no: 06 Hk 1626/4, vr. 14a-17a
- Abdullah, Kasîdetü'l-bürde tahmisi (Arapça), Nuruosmaniye Yazma Eser Ktp., no: 34 Nk 3713/1
- Bostan Efendi Mustafa b. Muhammed Ali el-Aydîni et-Tirevî, Tahmîs Kasîdeti'l-Bürde ve Nazîre li Kasîdeti'l-Bürde, Süleymaniye Ktp., Hacı Beşir Ağa, nr. 676 s. 20-38
- Cemal ed-din Muhammed el-Vefa, Tesbi'-i Kasîdeti'l-Bürde, Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., Konya İl Halk Ktp., no: 42 Kon 5780/2
- Çerkesî Zekerîyya el-Belâgî, Tahmîs Kasîdeti'l-Bürde, Bekir Topaloğlu Ktp., no: 2357, s. 46
- el-Amasî Seyyid Hüseyin b. Seyyid Ali, Tahmîs Kasîdeti'l-Bürde, Süleymaniye Ktp., Aşir Efendi, nr. 301, s. 5-87
- el-Feyyûmî Nâsirüddîn Muhammed b. Abdissamed, Tahmîs Kasîdeti'l-Bürde, Süleymaniye Ktp., Aşir Efendi, nr. 426, s. 108-128
- el-Hâc Muhammed el-Fevzî ibnu'l-Hâc Ahmed Edirnevî, Miftâhu'n-Necât fi Teslîsi'l-Lügat ve Tahmîsi Kasîdeti'l-Bürde, 1284.
- el-Magribî, 'Umer el-Kafsî Sirâcuddîn Ebû Hafs, Tahmîs Kasîdeti'l-Bürde, Beyazıt Devlet Ktp., böl: Veliyyüddin Efendi, no: 811, s. 289b-300
- es-Safedî Ebû's-Safâ Salâhuddîn Halîl b. Aybek b. 'Abdillah, Tahmîs Kasîdeti'l-Bürde, İÜ. Merkez Ktp., böl.: Arapça, no: 3144, s. 63
- es-Sehâvî Muhammed b. Ahmed el-Mâlikî, Tahmîs Tayyi'l-Bürde ve Telhîs Nesri'l-Verde, Süleymaniye Ktp., böl.: Pertev Paşa, no: 321, s. 81-93
- Esad Efendî, Tahmîs Kasîdeti'l-Bürde, Atatürk Ü. İlahiyat Fakültesi Ktp., no:37397, v. 1b-27b. 195
- İbn Hicce Ebû Bekir Takıyyüddin Ali b. Abdullah el-Hamevi Ebû Bekir, (837/1433), Tahmîsü kasîdeti'l-bürde (Arapça), Nuruosmaniye Yazma Eser Ktp., no: 34 Nk 3712/1, vr. 1b-28a
- İbnu's-Sâiğ Şemsuddin Muhammed b. Mansur b. 'Ubâde, Tahmîs Kasîdeti'l-Bürde, Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 4185, s.35
- İsmâil Müfid Efendi, Sül. Ktp., Hasan Hüsnü Paşa, nr. 614
- Kadı-zâde Mustafa, Kasîde-i Bürde Kıtaatı (İstinsah T.1198H.-1783M.), Kütahya Vahid Paşa İl Halk Ktp., no: 43 Va 1225, vr. 41

- Muhammed Fevzi b. Ahmed et-Tavasî Edirne Müftüsü, Kasîde-i Bürde Terceme ve Şerh ve Tahmisi (Türkçe), 1284H., Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi böl., no: 3529, 80s.
- Muhammed el-Hüseynî, Tahmîs Kasîdeti'l-Bürde, İ.Ü. Merkez Ktp., (Arapça), no:5594 Niyâzi-i Mısırî, Muhammed, (D.1027/Ö.1105H.-1693M.), Tesbi'-i Kasîde-i Bürde, İstanbul Millet Ktp., Ali Emiri Kol., no: 34 Ae Manzum 611/1
- Osman Bey Sofi, Tahmistü'l-Bürde, Zeytinolu İlçe H. Ktp., no:43 Ze 78, v. 27
- Ruşçuklu Paşa Mustafa Maksud Efendi, Kasîde-i Bürde Tahmisi, 1262H., Süleymaniye Ktp., Tirmovalı Böl., no:1436, İstanbul-Matbaa-i Amire, 44 s.
- Salâhî Abd-Allâh Uşşâkî (1130-1196/1717-1787), Tahmîs-i Kasîdetü'l- Bürde, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, OETÜ, no: 874/2, s. 4b-45a
- Süleyman Nahîfî, Tahmîs-i Kasîde-i Bürde (Türkçe), İÜ Ktp., İbnülemin, nr. 2793, (müellif hattı), İstanbul 1297)
- Süleyman Nahîfî, Tahmîs-i Kasîde-i Bürde (Farsça), İÜ Ktp., İbnülemin, nr. 2793, (müellif hattı)
- Süleyman Nahîfî, Tahmîs-i Kasîde-i Bürde (Arapça), İÜ Ktp., İbnülemin, nr. 2793, (müellif hattı)
- Şeyhülislâm Hocazâde Esad Efendi (Sül. Ktp. Pertev Paş, nr. 299/2)
- Şeyhülislâm Mehmed Şerif Efendi (Sül. Ktp. Pertev Paşa, nr.299/1)
- Şeyhülislâm Mekkî Mehmed Efendi, Tahmîs-i Kasîde-i Bürde (Süleymaniye Ktp. Esad Efendi nr. 2541/1)
- Zeynuddîn Hâlid b. Abdillâh b. Ebî Bekr el-Ezherî, Tahmîs Kasîdeti'l-Bürde, Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., no: 163, s. 7a-11a

2.2.2. Türkçe Tercüme ve Şerhler

- Abidin Paşa, öl.1843- 1908 M. [şrh.], Tercüme ve Şerh-i Kasîde-i Bürde, Millet Yazma Eser Ktp., Ali Emiri Kol., no:AEEdb328, 204 s.
- Abdurrahim İvranyalı (ö.H.1282/M.1865), Kasîde-i Bür'e Çevirisi. (Manzum, Türkçe ve Farsça) ve İvranyalı'nın şerhi basılmıştır.
- Abdurrahim Karahisârî, Kasîde-i Bür'e Çevirisi (manzum), Millet Ktp., Ali Emîrî, no. 886, 887; Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, No. 299
- A. Âtîf, Terceme-i Kasîdetü'l-Bürde (Arapça-Türkçe), Milli Ktp., Yazmalar Kol., no: 06 Mil Yz A 1222
- Abdülhay, Saçlı İbrahim Efendioğlu (Ö.H.1117/M.1705), Kasîde-i Bür'e Çevirisi, (manzum), Nuruosmaniye Ktp., No. 3733
- Afyonkarahisârî, Abdullah, Ö. 915 H. [trc], Harputlu Ebû Bekir b. Ali [müst], Terceme-i Kasîde-i Bür'e (Manzum), İstanbul Millet Ktp., Ali Emiri Kol., no: 34 Ae Manzum 887/6
- Câmî Abdurrahman, Mevlânâ Nureddin Abdurrahman b. Ahmed, (817-898H.), Terceme-i Kasîde-i Bür'e (Manzum), İstanbul Millet Ktp., Ali Emiri Kol., no: 34 Ae Manzum 887/3
- Esâsî Efendi [trc], Harputlu Ebu Bekir b. Ali [müst], Terceme-i Kasîde-i Bür'e (Manzum), İstanbul Millet Ktp., Ali Emiri Kol., no: 34 Ae Manzum 887/7
- Hulvânî, Terceme-i Kasîde-i Bürde, (Arapça-Türkçe, İstinsah Tarihi H.1125/M.1713), Milli Ktp. Yazmalar Kol. no: 06 Mil Yz A 3892
- İbn Kemal (Kemalpaşazâde), Şemsüddin Ahmed b. Süleyman b. Kemal Paşa, 873-940 H. [trc] Harputlu Ebû Bekir b. Ali [müst], [istinsah 1161H.] Terceme-i Kasîde-

- i Bür'e (Manzum), İstanbul Millet Ktp., Ali Emiri Kol., no: 34 Ae Manzum 887/4
- İsmâil Nazifi, Tercüme-i Kasîdeti Bürde, Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., Konya İl Halk Ktp., no: 42 Kon 1921
- Leâlî Seyyid Ahmed b. Mustafa (ö.H.971-M.1563), Kasîde-i Bür'e Çevirisi, (manzum), No. 886, 887; Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, No. 299., ve
- Leâlî Seyyid Ahmed b. Mustafa (ö.H. 971-M.1563), Kasîde-i Bürde Şerhi (Mensur), Süleymaniye Ktp., Çelebi Abdullah, No.309; Nuruosmaniye Ktp., No. 4016; Millet Ktp., Emirî, manzum, No:886-887; Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, No.299 (Yazarın Arapça şerhi de vardır.)
- Nâsireddin Ebû Said Abdullah b. Ömer el-Kadî el-Beyzâvî, Murabba ilâ Kasideti'l-Bürde (Arapça), Milli Ktp., Yazmalar Kol. no: 06 Mil Yz A 2596/6
- Seydi Ahmed b. Mustafa, Kasîde-i Bürde ve Farsça-Türkçe Manzum Tercümesi, Kütahya Vahid Paşa İl Halk Ktp., no: 43 Va 1349, vr. 27
- Şemseddin Sivâsi (Ö.1006H.-1597M.), Kasîde-i Bür'e Çevirisi (Manzum), No:886-887; Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, No.299
- Şerîfizâde Nakibüleşraf Muhammed, (Ö.960-1040H.) [tahmis], Harputlu Ebu Bekir b. Ali [müst], [istinsah1161H.],Terceme-i Kasîde-i Bür'e (Manzum), İstanbul Millet Ktp., Ali Emiri Kol., no: 34 Ae Manzum 887/1
- Şeyhülislâm Mehmed Mekkî, (öl.H.1212/M1797), Kaside-i Bür'e Tahmîsi ve Kasîde-i Bür'e Şerhi, (Tevessül, Mensur), Süleymaniye Ktp., Esad Ef., No. 2541/1, 2542/1, İstanbul Esad Ef. No: 2765
- Yahya b. Abdullah, Kasîde-i Bür'e Şerhi, yazıldığı tarih:1013H.-M.1604, Süleymaniye Ktp. Çelebi Abdullah, No. 308 (arada eksikler var).
- Yazarı Bilinmeyen Kasîde-i Bür'e Çevirisi, (Manzum), Yazıldığı tarih: H.1125-M.1713, İstanbul Hulusi Ef. Mat. ,1322, taşbasması.
- Yazarı bilinmeyen Kasîde-i Bür'e Çevirisi, (Arapça mensur şerhin kenarında Türkçe manzum çeviri), Nuruosmaniye Ktp. No. 4023/1.

2.2.3. Türk ve Arap Şarihler Tarafından Yazılmış Diğer Şerhler

- Abdüsselam b. İdris el-Merahuşi (öl. 660/1262), Şerhu Kasîdeti'l-Bürde (Arapça), Milli Ktp., Yazmalar Kol., no: 06 Mil Yz A 2843/2
- Abd el-Vâhid b. Abd er-Rahîm et-Temimî, Risâle fi Havâss-ı Kasîdetü'l-Bürde (Arapça), Çorum Hasan Paşa İl Halk Ktp., no:19 Hk 590/2
- Ahmed b. Eyyûb Tarsûsî, Şerhü Kasîdeti'l-Bürde (Arapça), Milli Ktp.-Adana İl Halk Ktp. Kol., no: 01 Hk 1019/2
- Ahmed b. Süleymân Seferihisârî, Şerhü'l-Kasîdeti'l-Bürde (Arapça), Milli Ktp.-Eskişehir İl Halk Ktp. no:26 Hk 657/1
- Ahmed b. Mahmud et-Tiraz, Şerh-i Kasîdetü'l-Bürde, Zeytinoğlu İlçe Halk Ktp., no: 43 Ze 69/5
- Alvân el-Hamavî Alâ ed-dîn Alî b. Atîye (873-936/1468-1530), Telhîsu Şerhi'l-Kasîdetil-Bürde, Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., Isparta Uluborlu İlçe Halk Ktp. Kol., no: 32 Ulu 373/1, vr. 1b- 31b
- Bedred-dîn el-Câcirmî (H.1336), Şerhü Kasîdeti'l-Bürde (Farsça), Bursa İnebey Yazma Eser Ktp.-Orhan Camii Kol., no:16 Or 360/2
- Buseyri İzeddin b. Cümaa, İkmal al Udde fi Şerh al-Bürde (Arapça), Kütahya Vahidpaşa İl Halk Ktp. no: 43 Va 425

- Cemâl ed-dîn Abd-Allâh b. Muhammed Nokrakâr (706-776/1306-1374), Şerhü Kasîdeti'l-Bürde (Arapça), Milli Ktp., Adana İl Halk Ktp. Kol., no:01 Hk 123/2
- Celâleddin b. Muhammed el-Hucendî, Şerhu Kasîdeti'l-Bürde, (Arapça), Milli Ktp. Yazmalar Kol., no: 06 Mil Yz A 902/4
- Dervîş Ahmed b. Sâlih Elmalılı, Şerhü Kasîdeti'l-Bürde (Arapça), Diyarbakır İl Halk Ktp., no: 21 Hk 1666/2
- Ebûl-Bekâ Eyyûb b. Mûsâ el-Hüseynî el-Kefevî (1028-1094/1619-1683), Şerhü'l-Kasîdeti'l-Bürde (Arapça), Kastamonu İl Halk Ktp., no: 37 Hk 1290
- Ebû Şâme Abd er-Rahmân b. İsmâîl ed-Dimaşkî (599-665/1203-1267), Şerhü Kasîdeti'l-Bürde, Milli Ktp., Tokat Zile İlçe Halk Ktp., no: 60 Zile 488, vr. 67
- Ebû Yahyâ Zekerîyâ b. Muhammed el-Ensârî (823-926/1420-1520), Zübdetü'r-Râ'ika fî Şerhi Bürdeti'l-Fa'ika (Arapça), Konya Bölge Yazma Eserler Ktp.-Antalya Elmalı İlçe Halk Ktp., no: 07 El 2593/1
- el-Akhisarî, Muhyiddin Muhammed b. Bedreddin el-Münşî Saruhani (1001 H./1592 M.), Şerhu kasideti'l-bürde (Arapça), Nuruosmaniye Yazma Eser Ktp., no: 34 Nk 4013/2
- el-Bistamî, Alaüddin Ali b. Muhammed, 803-871 veya 875 H., Şerhü'l-kasîdeti'l-Bür'e, İstanbul Millet Ktp., Ali Emiri Kol., no: 34 Ae Arabi 4336/2, vr.1- 127
- Fahreddin Ahmed b. Mehmed b. Ebibekir al Şirazi, Şerh-i Kaside-i Bürde (Arapça), Kütahya Vahidpaşa İl Halk Ktp., no: 43 Va 427
- Fazlı Muhammed b. Ömer b. Muhammed b. Alî Medenî el-Hâşimî (1262/1845de sağ), eş-Şifâ Lima fî's-Suduri'l-Hurda ala'l-Kasîdetil-Bürde (Arapça), Çorum Hasan Paşa İl Halk Ktp., no:19 Hk 560
- Hasan b. el-Hüseyn et-Talişî (öl. 964/1556-7), Şerhü Kasîdeti'l-Bürde (Arapça), Milli Ktp., Adnan Ötügen İl Halk Ktp., no: 06 Hk 1838
- Hâcî Baba el-Hâdimî, Şerhü Kasîdeti'l-Bürde (Arapça), Milli Ktp., Adana İl Halk Ktp., no: 01 Hk 1134/9, vr. 81b-130b
- İbn Hişâm Cemâl ed-dîn Ebû Muhammed Abd-Allâh b. Yûsuf (708-761/1308-1360), Şerhü Kasîdeti'l-Bürde (Arapça), Amasya Beyazıt İl Halk Ktp., no: 05 Ba 917
- İbn el-İmâd Şihâb ed-dîn Ahmed b. İmâd el-Akfehî (750-808/1349-1405), Şerhü'l-Kasîdeti'l-Bürde (Arapça), Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., Burdur İl Halk Ktp., no: 15 Hk 388/1
- İbn Merzûk, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed 710- 781 H. [srh], İzhârü's-sıdkî'l-mevedde fî şerhi'l-Bürde, İstanbul Millet Ktp, Feyzullah Efendi Kol., no: 34 Fe 1636
- İbn es-Sânî el-Hanefî ed-Demâminî, er-Rakam alel-Bürde (Arapça), Konya Bölge Yazma Eserler Ktp., Antalya Akseki Yeğen Mehmet Paşa İlçe Halk Ktp., no: 07 Ak 237, vr. 85
- Lalî Ahmed Çelebî b. Mustafâ Sârûhânî (öl.971/1563), Şerhü'l-Kasîdeti'l-Bürde, Manisa İl Halk Ktp., Manisa Akhisar Zeynelzâde Kol., no: 45 Ak Ze 1426 vr. XIII*117
- Mehmed b. Fazl-Allâh, Şerh-i Kasîdetü'l-Bürde [Telif T.1221H./1806M.], İstanbul Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp. Türkçe Yazmaları, no:561, vr.124
- Muhammed b. Ebû Bekr b. Muhammed eş-Şehrânî (öl. 1066/1656), ed-Durretul-Mudîe fî Şerhil-Kevakibid-Dürriye (Arapça), Milli Ktp.-Tokat İl Halk Ktp. Kol., no: 60 Hk 226, vr.234
- Muhammed b. Mustafa el-Mudurni, Verdetü'l-melih fî şerh bürdeti'l-medih (Arapça), Atıf Efendi Yazma Eser Ktp., Atıf Efendi Kol., no:34 Atf 2164
- Muhammed b. Bedr ed-dîn el-Münşî (öl. 1001/1592), Şerhü'l-Kasîdeti'l-Bürde (Arapça), Bursa İnebey Yazma Eser Ktp.- Orhan Camii Kol., no: 16 Or 352

- Muhyî ed-dîn Mehmed b. Mustafâ Kocevî (öl. 951/1544), Şerhü'l-Kasîdeti'l-Bürde (Arapça), Erzurum İl Halk Ktp., no: 25 Hk 23940/2
- Musannifek, Alaaddin Ali b. Muhammed b. Mes'ud eş-Şahrudi, 875/1470, Şerhu kasideti'l-bürde (Arapça), Nuruosmaniye Yazma Eser Ktp., no:34 Nk 401
- Naîmî Ömer b. Ahmed Harpûtî (1216- 1299/1801- 1882), Asidetü's-Şehde Şerhü Kasîdetü'l-Bürde (müellif hattı), (Arapça), Milli Ktp.-Adana İl Halk Ktp., no: 01 Hk 311/1, vr.1b-110b
- Nûr ed-dîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kârî (öl. 1014/1605), Havâsu Ebyâti Kasîdetü'l-Bürde (Arapça), Milli Ktp.-Adnan Ötüken İl Halk Ktp., no: 06 Hk 1381/3
- Sad ed-dîn el-Farukî, Şerhü Kasîdeti'l-Bürde (Arapça), Amasya Beyazıt İl Halk Ktp., no: 05 Ba 962/5
- Sad ed-dîn Mesûd b. Ömer et-Taftâzânî (712-793H./1312-1390M., Şerhü'l-Kasîdeti'l-Bürde (Arapça), Erzurum İl Halk Ktp., no: 25 Hk 23947
- Şems ed-dîn Ebû Abd-Allâh Muhammed b. Abd er-Rahmân ez-Zumridî (öl. 886/1481) Şerhü'l-Kasîdeti'l-Bürde (Arapça), Milli Ktp.-Adnan Ötüken İl Halk Ktp., no: 06 Hk 323
- Şemsu İmam Muhammed b. Nasır el-Habaşi, Şerh kasideti'l-bürde (Farsça), Atıf Efendi Yazma Eser Ktp., Atıf Efendi Kol., no:34 Atf 2163
- Şeyhülislâm Cemâle'd-dîn, Şerhu Kasîdeti'l-Bürde, Ankara Milli Ktp.,Yazmalar Kol., no: 06 Mil Yz A 7033/3, vr. 31b-50b
- Ömer b. Muhammed b. Abbâs el-Anâbî, Neşrü'l-Verde fi Tayyi'l-Bürde (Arapça), Manisa İl Halk Ktp., no: 45 Hk 1642/1
- Zeyn ed-dîn Hâlid b. Abd-Allâh el-Ezherî (838-905H./1434-1499M.), Şerhü Kasîdeti'l-Bürde (Arapça), Milli Ktp.- Adana İl Halk Ktp. Kol., no: 01 Hk 892/11
- Yahyâ b. Mansûr el-Hüsnî, Netâ'icü'l-Efkâr Şerhü Kasîdetü'l-Bürde (Arapça), Çorum Hasan Paşa İl Halk Ktp., no:19 Hk 609

2.2.4.Yakın Dönemde Yapılan Çalışmalar

- ARMUTÇUOĞLU İ.,1979, Kasîde-i Bürde (Manzum Tercüme), Akyol Neşriyat, İzmir.
- AHİMEİR, A., İbn Merzûk et-Tilimsânî ve İzhâru Sıdkî'l-Mevedde fi Şerhi'l-Bürde adlı eseri (edisyona kritik), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi),
- ERZURUMLU, Hasan Fehmi Efendi, 1330H., Türkçe Kasîde-i Bürde Şerhi, Sanayi Osmanî Mektebi matbaası, İstanbul.
- HARMAN, F., 1977, Kasîde-i Bürde Tercüme ve Şerhi, Mütercim ve Şarihi Abidin Paşa, Sadeleştiren Ömer, İstanbul.
- HÜMİ, Ö. F., KASİDE-İ BÜRDE, Fazileti, havas ve esrarı, (Tercüme), Fetih Yayınevi, İstanbul
- KARAKOÇ, S., 1967,ÜÇ KASİDE, (Kasîde-i Bürde, Endülüs'e Ağıt, İmam Bûsürî-Bürüyen Kasîde), Fatih Yayınevi, İstanbul, 63 s.
- KAYA, M., 2004, Kasîde-i Bürdeyi Türkçe Söyleyiş, Fatih Müftülüğü, İstanbul.
- KAYA, İ., Bürde Kasidesi Şerhi, Madve Yayınları, İstanbul.
- ŞAHİN, E. S., 1997, Kasîde-i Bürde'nin Türkçe şerh ve tercümeleleri, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 234 s.

3. METİN TESPİTİ İLE İLGİLİ HUSUSLAR

3.1 Nüshaların Tanıtılması

3.1.1. Nahîfî Efendi -Tahmîs-i Kasîde-i Bürde

AE: İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Koleksiyonu 34 Ae Manzum 885/1

Kasidenin *müellif hattı* nüshası İstanbul Üniversitesi, İbnülemin, nr. 2793'te kayıtlıdır. Ancak çalışmamızı hazırlarken İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi tadilatı olduğundan bu nüshayı elde edemedik. TDV İslâm Ansiklopedisi'nde ikinci bir müellif hattı nüshadan bahsedilmektedir. *Nahîfî Süleymân b. Abd er-Rahmân İstânbûlî* (öl. 1151/1738) *Kasîde-i Bürde Terceme ve Tahmîsleri, Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları, nr. E.H. 1093* kayıtlı olan bu nüshadaki tahmisle çalışmamıza esas teşkil eden *Ali Emîrî Koleksiyonu 34 Ae Manzum 885/1* numarada kayıtlı olan (müstensihinin Nahîfî olarak kaydedilmesinden ötürü tercih ettiğimiz) nüsha ile karşılaştırdığımızda tahminin diğer bütün nüshalarında olmasına rağmen Topkapı Sarayı nüshasında *Hâtîme ve Münâcaat* bölümlerinin olmadığını tespit ettik. Bu sebeple metni hazırlarken yukarıda ismini zikrettiğimiz 34 Ae 885/1 numaralı nüshayı tercih ettik.

Bu nüshada Nahîfî Süleyman'ın *Tahmîs-i Kasîde-i Bürde (2b-25b)*'sinden başka yine Nahîfî'ye ait *Tahmîs-i Bâ'net Suâd (26a-38b)*, *Tahmîs-i Kasîde-i Mudariye (39a-44a)* ve *Manzum Siyer-i Nebi (44a-45b)* vardır.

Cilt sırtı meşin, yüzü ebru kâğıt kaplı, miklepli, şirazeli, nesih yazı, söz başları kırmızı 17 satır, 46 varak.

Nahîfî'nin tahmisini ne zaman yazdığını tam olarak bilemiyoruz. Ancak, Sâlih Feyzi b. Ebî Bekir Vehbi tarafından 1702 yılında istinsah edilen (Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu no: 06 Mil Yz A 7172) nüsha tespitimize göre Nahîfî, tahmisini yazdıktan sonra en erken yapılan istinsahtır. Buna göre Nahîfî'nin bu tahmisini 1702 yılından önce yazmış olması kuvvetle muhtemeldir.

Nüşanın Başı:

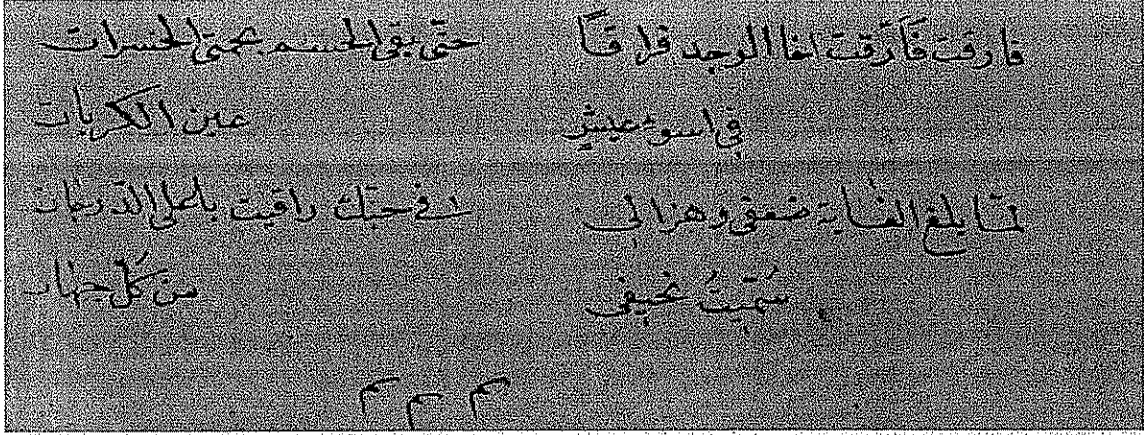
[2b]

Bismi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

Ḥamd u sipâs ve şükr-i bî-kıyâs ol Ḥâlik-ı levḥ u kalem ve Mevcud-ı 'âlem olan Şâni'-i Ḳadîr ü Mübdî'-i bî-naẓîre ki nev'-i benî Âdemi eşref-i maḥlûkât eyleyüp nüsha-i Kübrâ-yı zâtını zâhîr ü bâḥında muşârî'-ı ḥamse-i ḥavaşş ile mânend-i tahmîs-i dilârâ müzeyyen ve muḥallâ ve beytü'l-ḳaşîde-i ecell-i şifâtını na't-ı îmân ile mükemmel ü mu'allâ eyledi ve...

Kasîde'nin Sonu:

...ve's-selâmu 'alâ Resûlihi Seyyidü'l-enâm ve 'alâ âlihi'l-kirâm ve aşḫâbihi'l-'izâm ve rahmetullâhi ve berekâtühü 'ale'l-müslimîne ve'l-müslimât ile yevmü'l-ḳıyâm ve selâmün 'alâ cemî'i'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn ve'l-ḥamdulillâhi rabbi'l-'âlemin.

Nüshanın Sonu:

İstinsah Kaydı: Belli değil.

Müstensih: Nahîfî Süleyman b. Abdurrahman, ö. 1151/1738 [tahmis]

İstinsah Tarihi: Yazma nüshada herhangi bir istinsah kaydına rastlanılmamıştır.

TS: Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Bölümü E.H. 1093

Kasîde-i Bürde Terceme ve Tahmisleri, Nahîfî Süleymân b. Abd er-Rahmân İstânbûlî (öl. 1151/1738), Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları, nr., E.H. 1093 (13b-34a)

Söz başları kırmızı, miklepli vişneçürüğü deri ve kâğıt cilt. Nesih yazı, 19 satır, 47 yaprak.

İÜ: İstanbul Üniversitesi Nüshası: İÜ Merkez Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü 000213/003506

Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Tahmisi / Ebu Abdullah Şerefüddin Muhammed b. Said b. Hammad el-Busiri; çev. Nahîfî.- [y.y.: y.y., t.y.], İÜ Merkez Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü, Yer No: 000213

70 varak, eserin yazıldığı hattın cinsi: Ta'lik, sayfadaki satır sayısı: 17, cildin cinsi: Pembe meşin.

3.1.2. Mekkî Molla-Tahmîs-i Kasîde-i Bürde**SE: Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü 002451/1**

Tahmîsü Kasideti'l-Bürde/Muhammed Mekkî b. Halil el-İstânbûlî el-Mekkî Mekkîzade (müellif hattı), Süleymaniye Ktp. Esad Efendi, nr. 002541, vr. 16. Eser 142 bendden oluşmaktadır.

Mekkî tahmisinin müellif hattı nüshası (Sül. Ktp. EE 2541/1) ile Sül. Ktp. EE 2542/1 nüshası 142 bendden oluşmaktadır. Ancak Mekkî'nin ilk olarak yazdığını ifade ettiği şerhte tahmis edilen beyit sayısı 149 olarak tespit edilmiştir. Yine aynı tahmisin Sül. TG. No: Y-154'te Nahîfî tahmisi olarak kataloga işlenen ancak incelemelerimiz sonucu Mekkî'ye ait olduğu anlaşılan nüshada ise tahmis edilen beyit sayısı 125'tir.

TDK kütüphanesinde bulunan arşiv numarası Yz. A 516-a/5, istinsah tarihi 1844 olarak kaydedilen nüshada ise 147 beyit tahmis edilmiştir.

Mekkî'nin tahmisi ne zaman yazdığını bilmiyoruz. Müellif hattı nüshada herhangi bir kayda rastlamadık. Ancak Mekkî müellif hattı nüshanın ön sözünde Nahifi'den "*Nahifi merhum*" diye bahsetmektedir. Malum olduğu üzere Nahifi 1738 yılında vefat etmiştir. Ayrıca tahmisin Süleymaniye Ktp. Es'ad Ef. 2542/1 numarada bulunan diğer nüshasında tarih 1775 olarak yazılıdır.

Diğer yandan Mekkî'nin kasideyi şerh ettiği "Te vessül" isimli eserinin vefatından önce İbrahim Bursevî tarafından istinsah edilmiş nüshasında, istinsah tarihi olarak 1790 yazılıdır. Bu bilgilerden hareketle Mekkî'nin tahmisini 1738 ile 1775 yılları arasında yazdığını söyleyebiliriz.

Müellif: Eşer'-hâ'-i Mollâ Mekkî

Telif Tarihi: Belli değil.

SE: Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü 0002765

Te vessül Kaside-i Bürde Şerhi ve Tahmisi, Muhammed Mekkî b. Halil el-İstanbulî el-Mekkî Mekkîzade, Süleymaniye Ktp. EE no: 0002765, 283 v.

SE: Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü 2542/1

Tahmîsü Kasideti'l-Bürde/Muhammed Mekkî b. Halil el-İstanbulî el-Mekkî Mekkîzade Süleymaniye Ktp. Esad Efendi, nr. 2542/1, 16 v.
İstinsah Tarihi: 1775 M.

4.TENKİTLİ METİN

4.1.Tahmîs-i Kaşîde'-i Bürde - Nahîfî Efendî

[2b]

(1) Bismî'llâhî'rrahmâni'rrahîm

(2) Hamd u sipâs ve şükr-i bî-kıyâs ol Hâlik-ı levh u kalem ve mücid-i 'âlem (3) olan Şâni'-i Kâdir ü Mübdi'-i bî-nazîre ki nev'-i benî Âdemi eşref-i mahlûkât (4) eyleyüp nüsha-i kübrâ-yı zâtını zâhir ü bâtında meşâri'-ı hamse-i havaşş (5) ile mânend-ni tahmîs-i dilârâ müzeyyen ve muhallâ ve beytü'l-kaşîde-i ecell-i şifâtinı (6) na't-ı İmân ile mükemmel ve mu'allâ eyledi ve bî-nihâye şalât şalavât-ı dem-be-dem ol (7) sâye-endâz-ı sükkân-ı zî-selem şallâhu te'âla 'aleyhi ve sellem cenâbına olsun ki (8) mahmûd-ı semavât u zemîn ve memdûh-ı Tâhâ vü Yâsîn olan zât-ı cemîlü's-şifâti (9) hezârân hezâr-kaşîde-i nağide ile sûtüde-i sihr-güyân-ı belâgat olup (10) medâyiğ-i vücûd-ı mes'ûdı zamân-ı mahşere dek kıbâb-ı âsmâna ve kâffe-i 'âlemiyâna velvele- (11) endâz-ı beşâret olmuştur ve bî-hadd u gâye revâyiğ-i 'anberîn fevâyiğ-i teslimât-ı müte'âzîma (12) ol şeref-sâr-ı havâli-i Kâzime Habîb-i Hâşş-ı Hudâ, nebiyy-i muqtedâ, mihr-i sipîhr-i (13) ıstîfâ Muhammed Muştafâ Hazretleriniñ Ravza-i Cennet-me'âbına olsun ki (14) mâlik-i cevher-i 'aşk u muhabbeti olan 'uşşâk rû-mâli'-i 'atabe'-i 'aliyyesine şiddet-i [3a] (1) iştiyâk u cebîn-sâyî-i ravza-i radiyyesine kemâl-i eşvâkdan nâşî (2) tezzekkür-i cîrân-ı tayyibe ve tefekkür-i sükkân-ı řâbe-i tayyibe ile silâb-ı dîde-i (3) ğam-dîdesin âlüde-i hünâb-ı taħassür eyleyüp medîħa-şırâz-ı evşâf-ı sa'âdet (4) ittîşâfi olduħca her biri rütbe-i isti'dâdı ğadar mazħar-ı feyz-i 'inâyet (5) olmuştur ve daħî teħâyif-i taħiyyât-ı şâfiye ve şerâyif-i teslimât-ı vâfiye (6) cümle-i âl u aşħâb u etbâ' u aħbâb ħuşuşâ müzâhir-i şıdğ u yağîn (7) çâr-yâr-ı ğüzîn aşħâb-ı 'izz u ğadr-i cellî Ebû Bekr ü 'Ömer u Oşmân u 'Alî rıdvânullâhî te'âla (8) 'aleyhim ecma'in cenâblarına resîde olsun ki mışrâ'-ı ğarrâ-yı kemâl (9) meşâbesinde olan zât-ı peyğamberîye meşâri'-i erba'a mişâl-i inzimâm-ı ittibâ' (10) ile şüret-i taħmîsde bedîdar olmuşturlardır. Emmâ ba'd kıymet-şinâsân-ı (11) kâlâ-yı 'ırfâna ħafî degildir ki târ u pûd-i lafz u ma'nâşî mahşûd-ı dîbâ-yı zibâ ve (12) elsine-i ħâşş u 'âmda Bürde ismiyle müsemmi olan kaşîde'-i belâgat-ı intimâ (13) midħat-ı Seyyidi'l Berâyâda 'aleyhi efdâlüt-teħâyâ yâfte-i kâr-ğâh-ı řab'-ı (14) bülend-i Bûşirî olup keşîde-i veşî'a-i bidâyet ve çîçide-i minvâl-i nihâyet (15) olduħda şırâz-ı şarînü'l-ımtiyâzı şeref-yâfte-i tamğâyı ğabûl olduğı ħ'âce-giyân-ı (16) pend ü 'ırfânîñ rehîn-i re'sü'l-mâl-i rağbetleri olup bey'-ğâh-ı kemâlde li-ecelli't-

tervîc (17) sermâye-dârân-ı ma'ârifi tahrîk ü tehyîc kaşdıyle bu metâ'-ı girân-bahâdan her [3b] (1) kes hışse-mend-i müşâreket olmak sevdâsına düşüp ba'zıları kendi (2) cinsinden libâs-ı 'Arabâne üzre mu'aşşer ve tahmîs ve müsebbi' ve tesdîs 'unvâniyle (3) tezyîn ü taḥliye ve ba'zıları nuḡuş-ı mütenevvi'a ve rusûm-ı müteferri'a mesâbesinde (4) olan nikât u elḡâzımı taḡşıye vü tecliye eylediler ve kimi daḡı **mısrâ'**: (5) "Şırvânî-i zerdüz-i 'Acem başka kesimdir" diyü tavır-ı 'Acemânede tercümânî ve kimi resm-i (6) Türkânede **Limünşi'ihî**:

Rûmî ḡabâya girdi o meh-pâre-i 'Arab

Güyâ ki oldı terceme (7) bir nazm-ı münteḡab

Neşr mefhûmı üzre izhâr-ı nüktedânî ḡılp ḡaşbe'l-ḡudret (8) her biri dîvân-ḡâne-i tevfiḡde püşiş-i ḡıl'at-i maḡşud ile kâmyâb olmışlar. (9) Binâ berîn bu mür-miḡdâr u nâtuvân Nahîfi Süleymân İbn-i 'Abdu'r-raḡmân (10) 'âmelehüma'llâhi te'âla bi-luḡfihi yevmü'l-mîzân ve eksâhümâ ve vâlideyhimâ bi-ḡulali'l-ḡufrân 'alâ ḡadr-i (11) mâ-kân vezn-i ḡab' ile mecbûl ve ḡâh u bî-ḡâh mütâla'a-i nazm u neşre meşḡul (12) olup intisâb-ı ḡaref-i ḡizmet-i nebevî ve iḡtisâb-ı şeref-i midḡat-ı Muştafevî (13) dâ'iyesiyle nazm-ı maḡâl-ı niyâz-mendî ve bast-ı me'âl-i müstemendî eyleyüp "*ḡayru eşnâfi'l* (14) *ḡalef men iḡtedî bi-eşrâfi's-selef*" maşadâḡınca âşâr-ı şerîfe-i eslâfa (15) ez-cümle bu kaşide-i şerîfe-i bî-iḡtilâfa bi-ḡisabi'l istiḡâ'at müntesibân-ı ḡizmet (16) olan merdân-ı sa'âdet- 'unvâna ârzü-yı iltihâf üzre idim egerḡi bu ḡumâş-ı (17) girân-ḡıymet bu faḡır-i ḡalîlü'l-bidâ'a bâ'iş-i nifâd-ı ser-mâye-i müknet idüḡi [4a] (1) muḡaminnân-ı iḡtibâr u şayrafiyân-ı zevî'l-i'tibâra bedîḡdir fe-emmâ teveccüh-i ḡulüb-ı (2) şâḡib-dilân tevcîh-i himmet-i merdân eyleyüp bir tercüme-i manzûmeye hışş ü iḡrâ buyurmaları (3) tâziyâne-i şevḡ olup şurû' u taşâddî üzre iken 'âlem-i rü'yâda aşḡâb-ı kirâmdan (4) Câbir İbn-i 'Abdullâḡ ḡazretlerini müşâhede müyesser olup taḡbil-i dest-i şerîfleriyle müşerref (5) oldum ol şeb-i ferḡunde 'aḡabda çeşm-küzâşte-i temessül ü imtişâl olan nev-âmedegân-ı (6) 'âlem-i mişâl bu siyâḡ üzre meşḡud-ı iştıyâḡ olmuş idi ki sâḡa-i (7) meydân-ı tîr-âsâ bir şahrâ-yı dil-küşâde vahîd ü tenhâ revende vü püyâ iken ism-i (8) Aḡmed ile müsemmî bir Şiddîḡ-ı Maḡmüdu'l-ḡışâle düḡâr olup bu faḡır-i ḡaḡıre bed'-i (9) kelâmda bu resme cebîre-bend-i kesr-i zamîr oldı ki ey Nahîfî-i şikeste-ḡâḡır (10) şeref-yâb-ı ḡazret-i Câbir olduḡımı faḡır daḡı izhâr-ı şevḡ idüp ol cây-ı (11) kerâmet-i ilticâ ḡanḡı cânibe reh-dâre-i recâdır diyü istiḡbâr itdükde (12) ta'yîn-i ḡaraf-ı pür-şeref eyleyüp ḡâ'ib oldı ben daḡı teslîm-i şevḡ ile gerd-i nâḡız- (13) âsâ gerdân olarak bir baḡ'a-i çâr-küşeye vâşıl ve derûnına dâḡil oldum (14) gördüm ki miyân-ḡânede merḡad-i

Ebî Eyyüb-i Enşâri'den rağıyallâhu 'anh eğval (15) u bälâ bir şanduka-i mu'allâ ve cenâb-ı Câbir rağıyallâhu te'âla 'anh hâric-i (16) şandükada şandük-ı eĥâdiş-i Nebevî olan sine-i pür-sekineleri ĥaddine dek piçide-i (17) liĥâf olup muztaci' olmuşlar; ĥilye-i celiyyeleri bu resm üzre mersüm-ı (4b) (1) şahıfe-i ĥayâl oldu ki kemâl-i ĥüsn ü cemâl ile ruĥsâre-i dil-küşâları (2) 'araĥ-rîz ve ĥaddeyn-i mübârekleri ĥamret-i maţbû'a ile mânend-i verd-müşk-bîz (3) ve çeşm ü ebrûları ĥüb ve liĥye-i şerîfeleri ĥâyet siyâh ve mergûb olup (4) mevâdi'-i müte'addidede cirm-i tedvîr-i ĥâme kadar târ-ı simîn şeyb-i nümâyân olmuş (5) müvâcehe-i şerîfelerinde güyâ aĥrabâ-yı faĥîrden bir ĥâtün-zede-i ĥizmetleri (6) imiş ben daĥî piş-gâhlarında taĥdîm-i merâsim-i taĥiyyat idüp ayâdi-i kerîmelerini (7) eşnâ-yı taĥbilde bu dest-i şeref-pîrâ sultân-ı her dü-serâ Ĥabîb-i Ĥudâ ile (8)'aleyhi efdalu't-teĥâyâ muşâfaĥa eyleyüp ol ser-çeşme-i zülâl-i şefâ'atdan (9) reşĥâ-yâb-ı 'inâyet olmuşdır diyü zenzeme-sâz-ı ĥarîbâne ve girye-perdâz-ı yetîmâne (10) olup tetmîm-i resm-i taĥiyyatdan sonra ĥa'deye işâret buyurıldıkda pây-ı şerîfleri (11) cânibinde câ-nişîn-i edeb olmaĥ ĥaşında iken müvâcehe-i 'aleyhlerine ruĥsat-ı (12) cülûs buyurıldı gördüm ki ol türbet-i pür-nükhetîñ dîvârına bir iki ĥilye-i (13) şerîfe âvîze olup nihâyetde bir levĥ üzre ĥaşıde-i mezkûreniñ evvelinden (14) 'ale't-taĥmîn on beş beyt kadar taĥrîr olunmuş ağreb-i ĥâl bu ki ĥurûf u kelimâti (15) bu faĥîriñ 'âlem-i şîbâda ta'allüm eylediğim Muşĥaf-ı Şerîfiñ ĥurûf u kelimâtına müşâbih (16) vâki' olmaĥla mü'tâla'aşından feraĥ-yâb olup ĥilye-i şerîfelere daĥı ĥehre-sây-i (17) ziyâret olurken cenâb-ı Câbir'den mervî bir iki ĥadış-i şerîf tezekkür idüp [5a] (1) ĥâtır-ı fâtıra bu ĥutür eyledi ki bu ĥadışleri teberrüken bi-nefsihî cenâblarından (2) istifsâr eylesem zât-ı güzîn-i seyyid-i 'âlemiyândan menĥul-i cenâbları olduĥım (3) taşĥîĥ buyurdıkları şüretde eĥâdiş-i mezbûrede ol ĥâtem-i defter-i nübüvvet (4) ile bu ĥalka-be-güş-ı 'ubüdiyyet miyânında ittişâl-i sened-i aşĥâb-ı kirâmdan bir (5) vücûd-ı muĥterem ile pirâye-baĥş-ı şahıfe-i rivâyet olmuş olurdu diyü iĥdâm-ı (6) aĥdâm-ı 'azîmet iderken 'adem-i isti'dâd-ı faĥîrânenen nâşî bu dâ'îye sebeb-i (7) encâm-ı ferâĥat oldu ki ol zât-ı sûtüde-şîfâtdan istiĥbâr-ı merâm itdükde (8) şâyed cenâblarına zaĥmet olup henüz bende sekere-i mevt ve intizâ'-ı rûĥ-ı elemi (9) şâbit iken rivâyet eylediğim elfâz-ı eĥâdişi nice derk ü derc eyleyem diyü (10) izĥâr-ı 'özr iderler ise câ'iz ki baña vesîle-i şermsârı olur mülĥazasıyla (11) iĥtiyâr-ı tecvîz-i ferâĥ idüp nâĥâĥ bu menâm-ı meserret-peyâmdan dîde-küşâ-yı intibâĥ (12) olduĥda bu rû'yâ-yı bî-riyâniñ te'vîl ü ta'bîrinden mu'abber-i zamîr nice işâret-i dil-pezîr (13) ile beşâret eylemegin bu faĥîr-i münkesirü'l-bâla müşâhede-i zât-ı Câbir telmiĥ-i cebr-i (14) kesr-i ĥâtır olmaĥ ĥâtırası

vesile-i tevfiğ-i Rabb-i Kerim olduğın taḥkik ve (15) 'alem-i mişâlde mu'âyene-i ḳaşıde-i zeri'a-i âmâl-raşıde idigin taşdik eyleyüp (16) şäkiren ni'metü'l-Bârî bilâ tevakkuf bu medih-i meliḥe tevcîhi ḳarîḥa-i cerîḥa olunup (17) eyâ bu ḳaşıde-i şerifeye ne resme cedvel-keş-i intisâb olsam ki nireng-i [5b] (1) ihtirâ'ım olan naḳş-ı dil-keş-i zînet-girân-ı selefiñ nigâşte-i ḳalem-i ibdâ'ları (2) olmaya dirken şâ'ik-i ilḥâm maḥıyye-i ihtimâm lisân-ı Türkide bir taḥmîs-i nefîs inşadına (3) sevk u iḳdâm eylemegin bu tarz-ı nev-ḥ'aste vü tarz-ı nev-sâhte-i rişte-i (4) dü-réng-i Türkî vü 'Arabıyyeden bir miştar-ı nâdıde perdâhte kılunup taḥrîr ü taşirine (5) ibtidâ olındı müyessirü'l-'asîr olan Kerim-i Ḳadîr'den celle şânehu ve 'amme iḥsânehu mes'uldür ki (6) akvâl u aḥvâlimizde ve ef'âl u a'mâlimizde olan kuşur u küsürümüzü 'afv u ḡufrâniyle (7) tetmîm ü tekml eyleyüp ol eşref-i mevcûdât u (8) efdâl-i maḥlûkât ḥürmetine 'aleyhi efdalü's-şalavât ve ekmelü't-teslîmât bu ḥizmet-i yesireyi vesile-i raḥmet ve zeri'a-i (9) maḡfiret eyliye âmîn“ *Ve yerḥamu'llâhe 'abden ḳale âmînâ*” şayrafiyân-ı kemâl olan ḥ'âcegân-ı (10) zevi'l-i 'tibârdan ümmîd-vâr-ı i'tizârım ki bu nesic-i bedî'ul-ihtirâ-ı kâr-gâh-ı (11) nazmîñ fersüde-i tamgâ-yı sehv olan 'ibârâtını ve târ u püd-ı lafz u ma'nâya târî (12) olan 'ukde-i ta'birâtını münḥall-i ser-engüşt-i 'afv eyleyüb revâc-efzây-ı ḥüsn-i kabûl (13) olalar ma'zeret-pezirân-ı 'irfâna ḥafî degildir ki lisân-ı 'Arabî ü Türkî tezâd vâkı (14) olup birbiriyle irtibât u imtizâcda 'usret belki ihtiyâr-ı envâ'-ı külfet (15) emri lâzım olmağın bu resm-i cedîdde nice tekellüfât-ı bârîde vâride olmuşdır, tecvîz-i (16) kabûl-i 'özü iden kirâm-ı nâsdan iltimâs olunur ki dest-i 'afv-ı nihâde-i sine-i (17) insâf eyleyüp vezn ü mevzûnda vâkı'a olan sekte-i ḡaflet ve ḳâfiye-i [6a] (1) zarûret maḥmül-i nâdânî ve maznûn-ı cühel-cânî buyurulmayup belki zarûrât-ı (2) vâkı'ayı tecrîbe-i def ve ihtimâl-i ref ile mümkinât-ı taşavvuriyyede ba'de't-teftîş (3) izâle-i reyb ve imâte-i teşviş buyuralar. Cümle-i i'tizârdan biri budur ki (4) ḳaşıde-i mişârun ileyhâ buḥûr-ı 'arûziyyeden müsemmenü'l-eczâ olup e'arîz-i şelâşe (5) vü ḡurûb-ı sitteye maḳşûr olan baḥr-i basîtiñ ḡarb-ı evvelindendir ki 'arûzî gibi (6) maḥbûn olup eczâ'-ı aşliyye-i mevzu'ası *Müstef'ilün Fe'ilün Müstef'ilün Fe'ilün*'den (7) mürekkeb ve ḡarb-ı evveli *Müstef'ilün Fa'lün Müstef'ilün Fa'lün* eczâsından mürettebdir (8) pes imdi ma'rûz-ı dânişverân-ı fenn-i 'arûzdır ki ḳavâ'id-i fenn üzre eczâ-i buḥûra (9) zihâf ve 'ilel-i 'arûzından nâşî hey'et-i aşliyyesinden naḳl iḳtizâ ider meşelâ (10) baḥr-i mezkûrede eczâ-i sebâ'ıyyeden olan *Müstef'ilün*'den sîn isḳâṭ (11) olunup *Mütef'ilün* ḳalır; kelâm-ı 'Arab'da *Mütef'ilün* ḡayr-ı ma'hûd olmağın *Mefâ'ilün* (12) cüz'üne naḳl olunur ve eczâ-ı ḥamâsiyyeden olan *Fâ'ilün* cüz'ünün şâni-i sâkini ki elifdir (13) ḥazf olunup *Fî'lün* ḳalır

cüz'in-i mezkûründe olan hâzfa hâbn tesmiye olunur (14) istihlâl-i kaşide cüz-i maḥbûn ile muşaddardır ki ḥîn-i taḫṫî'de zâhirdir. (15) Ve'l-hâşıl 'ala sebîlü'l-mezkûr gâh Müstefilün yerine Mefâ'ilün ve gâh Fâ'ilün yerine Fi'lün (16) isti'mâl olup bu taşarrufât-ı 'arûziye için eş'âr-ı Türkîde mesâg-ı (17) isti'mâl-i sūhan-sencân-ı Rûmîñ mesmû'-ı ve ṭibâ'ı aşḫâb-ı ṭabâyi'mî maṭbû'ı [6b] (1) olmadığı ecilden nesâk-ı ma'hûd üzre binâ olınsa maḥall-i selâset olup (2) maḥall-i kırâ'at-ı kavâ'id-i 'arûza intisâbı olmayan aşḫâb-ı ṭabî'at ihtimâldir ki 'adem-i (3) mevzûniyyetine zâhib olup bu ḥakîri "kesebbâbeti'l-müteneddemi" güzîde-i ṭa'n-ı dil-âzârî (4) eyleyeler diyü bi'z-zarûre ednâ mülâbeset-i karîne-i ruḫşat kılınup lisân-ı Türkî (5) ve Fârisî'de şâyi'u'l-isti'mâl olan baḥr-i müctessî maḥbûn u maḫşûr ihtiyâr u i'mâl (6) olındı ki baḥr-i mezkûrîñ taşarrufât-ı eczâsına nazar-ı beyânlarında çendân muḡayerat-ı (7) zâhire olmadığı aşḫâb-ı zevk-i selîme bedîhîdir. 'Özr-i şânî budır ki ḥilâf-ı lügât-ı (8) 'Arab lisân-ı Türkîde kelime-i münevvene ḡayr-ı ma'hûd olduğu ecilden taḫfiye-i tenvînde (9) ircâ'an li'l-aşl nûn-ı sâkine ile muḫâbele olunmuşdur ve daḫi ebyât-ı kaşideniñ (10) mışra'ı evveleriniñ ḥarf-i ahîri ki meşârî-ı taḫmîse nazar-ı kâfiye maḫâmında (11) kâ'imedir müte'assir olmayan maḥallerde eş'âr-ı Türkî'de câri olan resm-i me'lûf (12) mer'î kılınup "Ke's-şemsi teẓheru li'l-'ayneyni min bu'udin" "Ve bâte eyvânu Kisrâ ve hüve (13) münşadi'un" "In tetlühâ ḫifeten min ḥarri nâri'l-lezâ" mışra'ları gibi ḥarekât-ı selâsede (14) münevven vâki' olup müte'azziru'l-vücûd olan lafızlarda bi'z-zarûre kavâ'id-i kavâfi-i (15) 'Arab'a iḫtifâ ve ḥarf-i münevveneniñ 'inde'l-kırâ'et keyfiyyet-i mesmû'ası ile iḫtifâ (16) olunmuşdur. 'Özr-i şâliş budır ki meşârî-ı taḫmîse kâfiye-i ma'mûle iḫtiżâ (17) eyleyen zâmîr-i maẓmûme ve yâ-i meksûrede muḫteżâ-yı maḫâm üzre kâ'ide-i işbâ' [7a] (1) mürâ'at olup kendi cinslerinden vâv ve yâ İrâd u işbât olunmuşdur ve (2) daḫi ḥaşâyiş-i eş'âr-ı 'Arab'dandır ki ba'zı ebyâtda şaṭr-ı evvelin 'arûz i (3) i'tibâr olunan cüz-i ahîri muḫteżâ-yı vezn üzre yâ nişf-ı kelimedede yâ daḫi (4) ziyâde de ve yâḫud ahîr mışrâ'da vâki' olan ḥarfiñ muḫâbilinde temâma (5) müntehî olup baḫiyye-i kelime eger nişf-ı zâ'ide ve eger ḥarf-i vâhidedir mışra'-ı (6) şâniye irtibât oluna gelmişdir; bu şûrete devr itlâk olup mevḫî'ine müdevvir (7) denilür. Fe-emmâ bu kaşide-i mübârekeniñ faḫat

Muḫammedün seyyidü'l-kevneyni ve's-şekaleyn

(8) Ve'l-feriḫayni min 'Arabin ve min 'Acemi

beyt-i şerîfinde vâki' olmuşdur ki şaṭr-ı (9) evveliniñ madde-i cüz-i 'arûziyyesi şekaleynde olan yâ-i teşniye-i sâkine ile (10) temâm olup nûn-ı teşniye mışra'-ı ahîrden 'add u taḫṫî'

olunur pes imdi (11) beyt-i mezkûrîñ meşâri'-i tahmîs-i şüret-i mer'iyyesi üzre inşâ olunmuşdur (12) aña binâ'en ki taħrîr olundıķda beher-ħâl nün gelmeden tefrîķ olunmayup şüret-i (13) imlâda izħâr olunur egerçi yâ-i meczûme ile takfiye mümteni' degil idi. Velâkin (14) Türkîde çendân münâsib görülmeyüp minvâl-i ma'ħüd üzre İrâd olunmuşdur (15) Şüret-i mezbûrede daħi mısra 'ayn-ı evvelinde olan nün okundıķda mısra'-ı şânîniñ ħarf-i (16) evveli olan eliflere imâle-i ittişâliyeden nâşî yâ-i meczûme şüretinde müşâhede olunur. (17) Ve'l-ħâşıl netice-i muķaddeme-i i'tizâr budır ki bu nüşha-i cedîde vü resm-i nev- [7b] (1) keşide de celî vü ħafî her sehv ü ħaťa ki meşhûd-ı erbâb-ı 'atâ ola mütevakkî'dir ki (2) nazar-ı 'afv u ıslâħ ile mu'âmele-i kerîmâne buyurılıp bu kaşide-i şerîfeye nu'üt-ı (3) zât-ı memdûħ u maħmûdı ve şifât-ı 'aliyye-i vücûd-ı mes'ûdı 'illet-i ġâiyye-i teşrif (4) olan Resûl-i Kibriyâ ħürmetine 'aleyhi ekmelü't-teħâyâ bu fakîr-i bî-miķdâr ħaķķında (5) “*eħassenallâhu ileyh ve raħmetullâhi 'aleyh*” kelime-i tayyibesiyile nevâle-i cevvi-rahmet-i raħmânî ve mağfiret-i (6) şubħânî olalar 'atâ-yı rabbâniyeden isti'tâ-yı nâ-tuvânî ve istid'â-yı müznib ü cânî (7) budur ki bu şermende-i cürm ü ma'siyet ü cüyende-i 'afv u mağfiret olan 'abd-i (8) za'îf ü bende-i Nahîfî vâlideyn ü ihvânım ve akrîbâ vü ħullânım ħullariyle sezâ-vâr-ı da'vet-i (9) bi'l-ħayr iden müslimîn ü müslimâtı mülteħik-i ħulle-püşân-ı mağfiret eyleyüp şefî'-i ümmet ü (10) menba'-ı raħmet Habîb-i Ekremi ve Resûl-i Muħteremi civâr-ı şeref-bârında maķşad-ı aķşâ-yı (11) enbiyâ ve maţlab-a'lâ-yı aşfiyâ olan cemâl-i bâ-kemâli müşâhedesi kerâmâtiyle mükerrrem olan 'ibâd-ı (12) sü'adâsından eyleye âmîn bi-ħürmeti Tâħâ ve Yâsîn Kıt'a:

Nazm u neşr ile idüp (13) tertîb envâ'-ı sühân

Gerçi yok tesvîd-i evrâķ ile nef' u sūdumuz

Ey Nahîfî (14) zümre-i ehl-i mekârimden hemân

Dünyede celb-i du'â-yı ħayrdır maķşūdumuz

Eşer-i (15) zâlik ma'lûm ola ki kaşide-i merķûme şerrâħından muşannifin laķabiyle pîrâye-(16) baħş-ı cerîde-i fużalâ olan *Şeyħ 'Alî bin Mecde'd-dîn eş-Şühreverdîyyü'l-Bestâmî* (17) ħaddes'allâhu sirrahu's-sâmî kendi şerħ-i dil-keşinde ħavl-i şahîħ ve naĸl-i şarîħ [8a] (1) olmak vechi üzre bu kaşide-i mübârekeniñ sebep-i inşâsın ber- (2) vech-i tesmiyesin bu resme beyân itmişdir ki nâzimu'l-kaşide Şeyħu'l-İmâmu'l- (3) 'Allâme Şerifü'd-dîn Ebû 'Abdullah Muħammed bin Sa'îdü'l Bûşrî'nin kesâhu'llâhu (4) te'âla bi-ħulleli'l-ikrâm fi-dâru's-selâm fe-illâ meşelü şümme ilâ meşel müşdâķınca (5)

ma'âzallâh ibtilâ-yı 'âfet-i fâlice ile nişf-ı a'zâşî 'âtl olup intifâ-ı mu'âlece-i (6) zâhireden me'yûs olduĝda mülâhaza-i istişfâ-yı rûhânî ile hâliķu'd-dâ-i (7) ve'd-devâ' olan müheymin-i kâr-ı sâz-ı celle şânehu cenâbına ol tabîb-i ķulûb-ı ümmet (8) çâre-sâz-ı derd-i ma'şiyet Resûl-i Ekrem şallallâhu aleyhi ve sellem hâzretleriniñ (9) medâyiķ-i celîle ve menâķib-ı cemîlesini ittihâz vesîle eyleyüp bu ķaşıde-i (10) nâ-dîdeyi inşâ itdükde merdümek-i dîde-i iştiyâķ-ı keşîdesini ĝünüde-i mehd-i istirahat (11) olup h'âba vardı. **Limünşî'ihî**

H'âb ammâ ki reşk-i bî-dârî

Ķurretü'l-'ayni mahmidet (12) kârî

Cevher-i serme-i zevî'l-ebşâr

Nür-baĝş-ı dü-çeşm-i 'âşîķ-i zâr

(13) H'âb ammâ vesîle-i vuşlat

Sebeb-i 'izz ü bâ'îş-i devlet

Nesr Ol h'âb-ı sa'âdet (14) iktisâbda ser-maţla'-ı 'âlem-i mişâlden ol mihr-i sipihr-i âferîniş ol lem'a firûz-ı nür-ı (15) bîniş 'aleyhişşalâtü ve's-selâm 'izzet ü iclâl ile 'arz-ı cemâl eyleyüp nâzım-ı (16) müşârun ileyh daĝî süz u ĝudâz ve đırâ'at-i ĝiry-e-sâz ile inşâ eylediĝi (17) ķaşıdeyi 'arz u inşâ eyledikde ol hülle-puş-ı ĝubb-ı İllâhî ve ol tâc-dâr-ı [8b] (1) feyz-i nâ-mütenâhî sultân-ı ĝıttâ-i şefâ'at 'aleyhi efđalu's-şalavât (2) ve ekmelü't-taĝiyyat hâzretleri reşk-bürde-i hülle-i Firdevs olan bürde-i 'âlî-şânun (3) pîrâye-i düş-i iftiĝârî eyleyüp feyazân-ı ĝuvvetden mu'aţtal olan nişf-ı a'zâşını (4) dest-i kerem-i peyvesteleriyle mess ü mesh buyurdıķlarında kisve-i 'anberîn-i h'âb (5) hülle'-i sefid-i bî-dârîye mübeddel olup teyaķķuz u intibâh eyledi ne ĝördi (6) rehîn-i firâş-ı 'illet olan vücûdı ķarîn-i libâs-ı şıĝhat olmuş ve pûşîş-i 'âlem- (7) mişâl olan Bürde-i Şerîfe düş-ı iftiĝârına pîrâye-baĝş-ı ĝaķîķat olmuş (8) bu hâlet-i pür-beşâret hânımân-süz-ı şabr u ķarâr u neşâţ-efrûz-ı şevķ-i bî-şümâr (9) olup i'ânet-i feyz-i seĝer-ĝâh ile beyt-i mu'teyyi-i bahâdan istifâde olunan (10) ma'nâ-yı ķarar-dâde gibi evvel-i nehârda menzil-i ma'zillî olan beytden bürüz u ĝurûc (11) idüp eşnâ-yı râhda şulaĝâ-yı âĝâhdan bir 'ârif-i billâha düçâr oldu. (12) ĝüyâ iki mışra'-ı ĝarrâ birbiriyle kesb-i tevâfuķ ve imtizâc eyleyüp bir maţla'-ı dil-ârâ (13) be-dîdâr oldu, merâsim-i taĝiyyatdan şofra ol merd-i aĝâh bu resme leb-(14) cünbân-ı niyâz oldu ki ey Muhammed-i Bûşrî şol ķaşıde-i ĝarrâ ki na't-ı Hâbîb-i (15) ĝudâda inşâ eylediñ isterem ki senden ĝuş-ı cân ile istimâ' u işĝâ (16) eyleyem nâzım-ı mezbûr daĝi mışrâ'-ı su'âlî mükemmel tazmîn-i cevâb eyleyüp didi ki (17)

midhat-ı cenâb-ı peygamberîde benim kaşâ'id ü ebyâtım mütevâfiredir takrîz-nüvis-i [9a] (1) taleb-kârı olduğunuz kağı kaşide idigi iş'ar olinsa müsâ'ade-i (2) me'mülede ihmâl u imhâl 'adîmu'l-ihimâl idi ol 'ârif-i âgâh daği ta'yîn-i (3) merâm idüp matla'ı "*Emin tezekkürî cîrânin bi-zî selemi*" olan kaşidedir (4) diyü itmâm-ı kelâm itdükte nâzım-ı merķüm bu naqş-ı pür-'ibretten bir zemân ser-bürde-i girîbân-ı (5) hayret olup didi ki 'acebdür henüz bu kaşide âhâd-ı nâsdan kimseniñ (6) mesâmi'-i ittılâ'ına resîde olmamış iken size vesîle-i vuķûf ne olduğı (7) beni mevķûf-ı muvaķķıf-ı hayret etmişdir niyâz-mendim ki beyân-ı vâķi' diriğ buyrulmayup (8) taraf-ı muhlişleri vâreste-i dağdağa-i efkâr buyurıla diyü istişkâf-ı (9) haķıķat-ı hâl eyledikde şeyh mûmâ ileyhe kasem yâd eyleyüp bu güne leb- (10) küşa-yı taħķıķ-i maķâl oldu ki dün gîce sen bu kaşide-i mübârekeyi hużur-ı (11) pür-nür-ı Hâbîbullâh'da 'aleyhi's-şalavâtü ve's-selâm inşâd iderken güş-zed ü mesmü'um (12) olmuş idi hâlbuki ol nahl-i ser-bülend-i nübüvvet ve nihâl-i gülşen-saray-ı fütüvvet (13) mânend-i serv-i ser-efrâz temâyül ü ihtizâz buyururlar idi diyü şüret-i ihbârda (14) inşâ-yı beşâret-i pür-i'tibâr eyledikde nâzım-ı mezkûr ser-kerem-i neşve-i inbişâf u (15) sürür olup olup ol dağî kemâkân haķıķat-i hâli beyân ve kaşideyi nüvişte-i (16) şahîfe-i cân eyleyüp dest-i ihtirâm u ta'zîm ile ol merd-i âgâhe a'tâ vü teslîm (17) eyledi ba'd hazâ bu haber-i pür-'iber beyne'l-enâm iştihâr-ı tām bulup vezîr *Bahâ'e'd-dinüñ* [9b] (1) mesmü'ı olduğda istinsâh eyleyüp nezr itdügi bu kaşide'-i (2) mübâreke kırâ'at olundıkça ser-küşâde vü pâberhine istimâ' eyliye vâķi'â (3) 'ahde vefâ eyleyüp kendi ve eţbâ' u eşyâ'ı müdâvemet ve semâ'î bâbında teberrük ü (4) teyemmün itmeleriyle dîn ü dünyâlarında âşâr-ı 'acîbe ve esrâr-ı ğarîbe müşâhede itmişler (5) idi menķül-i mücerribân-ı uli'l i'tibârdır ki marzâ-yı müslimînden kağı marâza (6) şıdķ-ı maķâl ve hulûş-ı bâl ile istişfâ olinsa bi-iznillâhi te'âla ve emrihi (7) berekât-ı 'azîme zühûra gelüp vesîle-i şifâ olmuşdur. 'Allâme-i bî-şek Mevlâna (8) Muşannefek taħķıķi üzre kaşide-i merķümeniñ "Bürde" nâm ile mevsüm olması (9) bâbında iki vech-i vecîh nüvişte-i hâşiye-i tevcîh olmuşdur. Vech-i evvel (10) nakl-i sâbıķ üzre bu kaşide-i şerîfe 'âlem-i mişâlde ma'rûz-ı mu'arrıız-ı risâlet penâhî (11) olduğda 'aleyhi's-şalâtü ve's-selâm nâzım-ı kaşideyi 'atâ-yı bürde ile (12) ser-efrâz buyurdıkları ola. Vech-i şânî budur ki kibâr-ı nâsdan birine bir marîz-ı hâ'il (13) 'arız olup mâlik-i cerîde-i istinsâh olan merd-i âgâhdan taleb-i kaşide (14) eyledikde marîz-i mezbûre gelüp kırâ'et eyledi, der-sâ'at kabâ-puş-ı şıhhat olup (15) ķâri-i mezbûre a'tâ-yı bürde eylediği ecilden bürde nâmiyle revâc-yâfte-i iştihâr (16) olmuşdur. Mütevârî-i perde-i iştibâh degildir ki nâzım-ı kaşide mazhar-ı ber'ü's-sâ'a (17) olup mülâsebet-i

taqrībī vāşıtasiyle aşide-i merūmeye 'inde'l-ba'd [10a] (1) Būr'e ıtıla olunup Būrde isti'māl idenlere isnād-ı sehv ola gelmişler. (2) Fe-emmā ekser şerrā bu bābda ref'-i irtiyāb idüp būrde idigin taıde (3) vūcūh-ı şettā beyān itmişlerdir. Bu bende-i yesirede irādī sebeb-i ıtāle maāl (4) olup mūcib-i kelāl olduına bināen bu adarla iktifā olundı. Vallāhu'l-muvaffak (5) ve'l-mu'ayyen ve bihi nesterşidū ve iyyahū neste'in ve hā-enā eşra'u fı't-tahmisi'l-aşidetü'l-mevsūmeti bi'l-būrdeti affarallāhu li-nāzimi hā ve muammesihā.

Bismi'llâhi'rrahmâni'rrahîm

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

-1-

Gönül nedir bu yetimâne âh-ı dem-be-demi

Tefekkür üzre misin yohsa cânib-i Haremi

Hemişe yâd idüp ol câygâh-i muhteremi

Emin tezekkürî cîrânin bi-zî selemi

Mezecte dem'ân cerâ min muķletin bi-demi¹

-2-

Kureys ü Hâşimiñ endişe eyleyüp şıfatın

Bulur mısın gam-ı hicriñ devâ-yı tesliyetin

Medîneniñ ya getürdün mi yâda menkıbetin

Em hebbetî'r-rîha min tilkâ'i Kâzimetin

Ve evmeğa'l-berķu fi'z-zalmâ'i min 'İzamî²

-3-

Olup nişâne-i peykân-ı mihnet-i şettâ

Nedir nedir ki kemân gibi ķaddiñ oldı dü-tâ

Bu deñlü râz ki bizden nühüfte eyleme tâ

Fe-mâ li-'ayneyke in ķulte ekfufâ hemetâ

Ve-mâ li-ķalbike in ķulte istefiķ yehimî³

-4-

Egerçi şaķlar idim sırr-ı 'aşkı ben dün ü gün

Sirişkim eyledi ifşâ-yı râz hâķa bütün

[10b]

Bu ķavli söyledi bir nükte-dân-ı 'ilm-i ledün

Eyaķsebu'ş-sabbu enne'l-ķubbe münketimun

Mâ-beyne münsecimin minhü ve mużtarimî⁴

¹Ey gönül, Selem'li komşuları (Arap edebiyatında sevgilinin yaşadığı hayâlî ülke. Burada kastedilen ise Medîne-i Münevvere'dir) hatırladığın için mi gözünden kanlı yaş akıtıyorsun?

² Yoksa Kâzime (Medine) tarafından rüzgar esip karanlıklar içinde İzam Dağından şimşek mi çaktı?

³Gözlerine n'oldu ki {dur, ağlama!} desen yaş döker, kalbine n'oldu ki {ayıl, kendine gel} desen coşup kendinden geçer.

⁴ Yanıp tutuşan kalp ve akan gözyaşı karşısında âşık sevginin gizli kalacağını mı sanır?!

-5-

Koyup bu devr-i denîniñ meţâlib ü emelin
 Şafâ bilüp ğam-ı 'aşkıñ melâmet ü 'ilelin
 Sebep nedir ki çekersin muĥabbetiñ keselin
Levle'l-hevâ lem tûriķu dem'an 'alâ talelin
Ve-lâ erikte li-zikri'l-bâni ve'l -'alemi⁵

-6-

Yüzüñde zerd-i ĥasret diliñde geremiyyet
 Seni ne ĥâle getürmiş gör âteş-i ĥasret
 Dü-çeşmiñ olmada maĥlûb-ı girye-i firķat
Fe-keyfe tünkiru ĥabben ba'de mâ şehidet
Bihi 'aleyke 'adülü'd-dem'i ve's-seķami⁶

-7-

Ne mümkün eylemek ihfâ ğam-ı muĥabbeti sen
 Ki yanmış âteş-i pür-süz u tâb-ı 'aşķa beden
 Kati 'iyân görinür 'aşķ rüy-ı zerdîñden
Ve eşbete'l vecdü ĥattâ 'abratın ve đanen
Mişle'l-bahâri 'alâ ĥaddeyke ve'l-'anemi⁷

-8-

Bu süz u tâb-ı muĥabbet yaķup bu cân u teni
 Şerâr-ı hicr ile bî-tâb u tâķat itdi beni
 Kõ ey müdâvi-i müşfik bu derde çâre ķanı
Na'am serây-ı tayf u men ahvî fe-erreķani
Ve'l-ĥubbu ya'teriğu'l-lezzâti bi'l-elemi⁸

⁵ Aşk olmasaydı, sevgilinin harap olan yurdundaki izlere yaş dökmez, (Bân) sorgun ağacı ile 'Alem (Nur) dağını anarak geceler boyu uykusuz kalmazdın.

⁶ Gözyaşı ve hastalık aleyhinde âdil şahit iken sevgini nasıl inkâr edebilirsin?!

⁷ Aşkın ıstırabı yanaklarında sarıpatatya ve anem (*Hicaz'da yetişen ve meyvesi kızıl olan bir ağaç adıdır. Sevgilinin kınalı parmakları benzetilir*) gibi iki çizgi halinde belirirken sevgini nasıl inkâr edebilirsin?!

⁸ Sevgili peygamberimin hayali gece gelip beni uykumdan uyandırdı; işte o sevgi, zevklerimi acıyla alıp gidiyor.

-9-

Belâ-yı 'aşka ğam-ı hicre mübtelâyım ben
 Terahhumuñdan idersin baña naşîhati sen
 Cihân cihân saña olsun fedâ bu cân ile ten
Yâ lâ'imî fi'l-hevâye'l -'özriyyi ma'ziraten
Minnî ileyke velev enşafte lem telumî⁹

-10-

[11a]

Nihân iderse de süz-ı derûn-ı münkesirin
 Ne resme şaklaya dil dūd-ı âh-ı münteşirin
 İfade eylemek olmaz egerçi biñde birin
'Adetke hâlî lâ sırrı bi-müstetirin
'Anî'l -vüşâti velâ dâ'î bi-münsecimî¹⁰

-11-

Derûn-ı cân u dile çün muhabbet etdi gülü
 Remîde eyledi şabr u kararımı her sū
 Qabûl-ı mev'ize itmez gönül 'acebdir bu
Maḥḥadteni'n-nuşha lâkin lestü esma'uhu
İnne'l-muḥibbe 'anî'l-'uzzâ âli fi-şamemî¹¹

-12-

Olup hemîşe taleb-kâr-ı 'aşk-ı lem yezelî
 Gönülde kâr-ger olmağda neşve-i ezeli
 Baña naşîhat ider pîr-i sâlḥürde velî
İnnî ettehemtü naşîḥa's-şeybi fi-'azeli
Ve's-şeybü eb'adü fi-nuşḥin mine't-tuhamî¹²

⁹ Uzre (Yemen'de tertemiz aşklarıyla meşhur olan kabile) aşkı gibi bir aşka tutulduğum için ey beni kınayan! Mazur gör, eğer âdil davransaydım beni kınamazdın.

¹⁰ Benim hâlim sence malum... Sırrım da dedikoducumdan gizli değil, derdim ise bitmez tükenmez...

¹¹ Sen bana samimi öğütler verdin, fakat ben onu dinleyecek halde değilim; çünkü aşığın kulağı öğüt verenlere karşı sağırdır.

¹² Üstelik saçlarımın akına ve onların tertemiz nasihatine bile bakmadım ben. Halbuki saçların ağarması boş verilmeyecek kadar önemlidir.

-13-

Bu nefis-i dün u denide nedir bu keyfiyyet
 Ki dâ'im olmada ser-germ-i neşve-i gaflet
 Dem-i şebâb güzâr itdi almadı 'ibret
Fe-innâ emmâratı bi's-sü'i mâ't-te'azet
*Min cehlihâ bi-nezîri's-şeybi ve'l-herami*¹³

-14-

Nüzül-i dayf-i kirâma çü 'âdet-i ümerâ
 Kemâl-i 'izzet ü ikrâm olur iken ahrâ
 Rusûm-i hizmet-i mihmâni itmedi icrâ
Velâ e'addet mine'l-fi'l'i'l cemîli kurâ
*Dayfin elemme bi'r-re'si gayra muhteşemi*¹⁴

-15-

Tekâsül itdi ri'âyetde hayf nefis-i 'adû
 Ki dayfin itmedi tevkihe lâyık ol bed-hû
 Bu hâlden baña şerm ü hacâlet itdi gulû
Lev küntü a'lemu inni mâ üvaqqiruhu
*Ketemtü sırran bedâli minhü bi'l-ketemi*¹⁵

[11b]

-16-

Mişâl-i tevsen-i ser-keş bu nefis-i hîle-nümâ
 Müdâm olmada şahrâ-neverd-i semt-i hevâ
 Şalâh u zâyıta ne tedbîr eylesem eyâ
Men lî bi-reddi cimâhin min gavâyetihâ
*Kemâ yüraddü cimâhu'l-hayli bi'l-lecumî*¹⁶

¹³ İşte benim sürekli kötülüğü emreden nefsim, cehâletinden dolayı, ak saçların ve ihtiyarlığın uyarısından ders almadı.

¹⁴ Nefsim, misafir (olan ihtiyarlığa) ziyafet için hiçbir güzel amel hazırlamadı; o da ansızın gelip başıma konuverdi!..

¹⁵ Âh ben o misafire gereken saygıyı gösteremeyeceğimi bilmiş olsaydım, onun eseri olan ak saçları ketemle boyayıp gizledim.

¹⁶ Huysuz atın gemle çevrilmesi gibi, azgın nefsi serkeşlikten alkoymada kim bana yardım edecek!

-17-

Ġaribdir hele nefis-i ħariř-i bî-pervâ
 Ne deñlü bulsa olur ol kadar heves-peymâ
 Şaķın hevâsına itme mutâba'at aşlâ
Felâterum bi'l-me'âsî kesre şehvetihâ
İnne't-ta'âme yuķavvî şehvete'n-nehimi¹⁷

-18-

Bu oldu tâlib-i 'irfâna meslek-i evlâ
 Ĥilâf-ı ħ'âhişi emmâre eyleyüp diye lâ
 Hevâ-yı nefis ider ehl-i dili esir-i belâ
Ve'n-nefsü ka't-tıfli in tühmilu şebbe 'alâ
Ĥubbi'r-radâ'a ve in tefîimhu yenfeṭimî¹⁸

-19-

Ķo i'timâdı bu nefis-i deniye yek-ser-i mu
 Şaķın tağallüb ider saña bir 'adûdur bu
 Revâ mîdır olasıñ mübtelâ-yı hükm-i 'adu
Faşrif hevâhâ ve ħâzir en tûvelliyehu
İnne'l-hevâ mâ tevellâ yuşmi ev yeşimî¹⁹

-20-

Maṭıyyedir saña çünkim bu nefis dün ü gün
 Teķayyüd eyle ki dâ'im saña muṭî' olsun
 Anı muĥâfaza emrinde cehdiñ eyle bütün
Verâ'ihâ ve hiye fi'l-a'mâli sâ'imetün
Ve in hiye istihleti'l-mer'a felâ tûsimi²⁰

¹⁷ Hiç bekleme, isyan edip günahlara dalmakla nefsin hevesi kırılıp yola gelmez; çünkü yiyip-içmek yaratılış itibariyle aç olan nefsin sadece şehvetini artırır.

¹⁸ Nefis-i emmare emzikli çocuk gibidir. Onu kendi haline bırakırsan daha çok emmek ister. Eğer süttten kesersen o da buna razı olur.

¹⁹ Nefsin arzu ve isteklerini dizginle ki sana hükmetmeye kalkmasın. Çünkü nefsânî istekler, hâkim olduğu kimseyi ya helâk yahut rezil eder.

²⁰ Nefisini (nefis atını) hayırlı işlerde yayılırken de gözet ki; otağı tatlı bulup şımarırsa otlatma!..

-21-

[12a]. Eger ki hilesin idrāk iderseñ ey dil sen
 Şaķın desāyis-i lezzāt-ı nefis-i bed-hūdan
 Hazer ki düşmiye çāh-ı helāke cān ile ten
Kem hassenet lezzeten li'l-mer'i kātiletēn
Min hayşü lem yedri inne's-semme fi'd-düsüm²¹

-22-

Ƙo sālīkān-i hevāniñ merāsım-i bide'in
 Riyāzatında ne ifrāt kıl ne vir tama'in
 Netice mu'tedil et nefis-i ser-keşin vere'in
Vahşe'd-desāyise min cū'in ve min şebe'in
Fe-rubbe maḥmaşatin şerrun mine't-tuḥam²²

-23-

Güzeşte cürm ü günāhın müdām idüb fikret
 Gel eyle tevbeye şıdķ u hulüş ile niyyet
 Sirişķ ü āh-ı nedāmetle kıl 'ubūdiyyet
Ve's-tefrigi'd-dem'a min 'aynin qadim telā'et
Mine'l-meḥārimi ve'l-zem ḥamiyyete'n-nedem²³

-24-

İdüb hulüş yüzünden işāret ü İmā
 Görünse şüret-i ḥakdan bu nefis-i ḥud'a-nümā
 Hezār ḥileler eyler saña o bed-fermā
Ve ḥālifi'n-nefse ve's-şeytāne ve'sihimā
Ve in hümā meḥādāke'n-nuşḥa fe't-tehim²⁴

²¹ İnsan nasıl ki yağlı lokmada zehir olduğunu bilemez ya; işte öyle de nefis insanı maddi-manevi öldürülecek lezzetleri süslü gösterir.

²² Sakın ola açlığın hilelerine kapılıp aldanma. Nice açlık vardır ki tokluktan daha zararlıdır!

²³ Ey nefsim! Haramlarla dolu olan gözlerinden yaşlar akıt ve pişmanlık perhizini elden bırakma.

²⁴ Sen, nefsin ve şeytanın sana yaptırmak istediği şeylere muhalefet et, onlara karşı çık. Sana samimi nasihat veriyor olsalar da onlara güvenme.

-25-

Ne keyd-i haşma boyun vir ne hukm-i nefse rızâ
 Hazer hazer ki olursın esir-i bend-i belâ
 Ne emr iderse hemân imtinâ'ın eyle revâ
Ve-lâ tuṭi' minhümâ haşmen velâ hakemâ
Fe-ente t'arifu keyde'l-ḥaşmi ve'l-hakemi²⁵

-26-

Görir misin dil-i zârîñ maḳâle-i ḥiyelin
 Ki 'âmil olmadı ḳavl ile terk idüp keselin
 Ḥayâ gelür baña itsem mülâḥaza emelin
Esteğfiru'llâhe min ḳavlin bilâ 'amelin
Leḳad nesebtü bihi neslen li-zî 'uḳumi²⁶

-27-

[12b]

Derünüm olmadı işğâl-i dünyeden çü tehi
 Füzün-ter olmada gitdikce ḥayret ü velehi
 Dilimde dağdağâ-i iktisâb-ı ferr u bihi
Emartüke'l-ḥayra lâkin mâ'temertü bihi
Ve mâ'steḳamtü femâ ḳavli leke'steḳimi²⁷

-28-

Diriğ yok 'amelim tâ'at-ı nevâfilden
 Firâş-ı rāḫata dil-beste her nefesde bu ten
 Ne şüret ile varam bār-gāh-ı ḥazrete ben
Ve-lâ tezevvedtü ḳable'l-mevti nâfileten
Ve-lem uşalli sīvâ farzın velem eşumi²⁸

²⁵ Onlara ne hasım ne de hakem olarak asla uyma, çünkü sen böyle bir hasmın ve böyle bir hakemin hilesini çok iyi bilirsin.

²⁶ Çocuğu olmayan birinin çocuğunun olduğunu iddia etmesi gibi söyleyip de yapmadığım sözlerimden dolayı Allah'a sığınırım.

²⁷ Sana dosdoğru ol dememin ne manası var ki; sana hayırlı ve güzel işler yap dedim lakin kendim yapmadım.

²⁸ Ömrüm varken ne nâfile işlerle meşgul oldum ne de farz olanın dışında ne namaz kıldım ne de oruç tuttum.

-29-

Nedir bu keşret-i ğaflet nedir bu derd ü belâ
 Ki bend-i ğaflete pâ-beste olmuşım hâlâ
 ‘Aceb mi vird-i zebânım olursa vâ-veylâ
Zalemtü sünnete men ahyâ’z-zalâme ilâ
Eni’s-teket qademâhu’q-çurra min veremi²⁹

-30-

Taşavvur eyle bu ahvâli ey esîr-i hevâ
 Ki Fahr-i ‘Âlem idüp semt-i tâ’ati me’vâ
 Cihânda görmedi hiç ‘ıyş u nüş nefse revâ
Ve şedde min şegâbin ahsâ’ehu ve tavâ
Tahte’l-hicâreti keşhan mütrefe’l-edemi³⁰

-31-

Rızâ-yı Rabb-i Kerîm etdi ğayet-i talebin
 Mü’ekked eyledi nefsiñ riyâzet u te’abin
 Qabûl itmedi dehrin lezâyiz ü tarebin
Verâ vedethü’l-cibâlû’s-şemmü min zehebin
‘An-nefsihî fe-erâhâ eyyemâ şememi³¹

-32-

Derûn-ı ‘aşq-ı Hudâvend ile olup memlû
 Hemîşe tâ’at u zühd üzre idi ol hoş-ğû
 Yög idi rağbeti ‘ıyş-ı cihâne yek-ser-i mü
Ve ekkedet zühdehü fihâ zarûretühü
İnne’z-zarûrete lâ ta’dü ‘ale’l-‘ışami³²

[13a]

²⁹Mübârek ayakları şişinceye kadar ibadet ederek gecelerini ihya edip nurlandıran peygamberin sünnetini hayatıma aksettiremedim.

³⁰O, açlığı hissetmemek için böğürlerinin nazik derisini dürüp bükerek karnına taş bağladı.

³¹Allah’ın emri ile yüce dağlar: “Ya Resulallah biz Senin emrine amadeyiz, içimiz altınla dolu bizden ne istiyorsan al kullan” dedikleri zaman “benim size ihtiyacım yok, benim dünya ile alakam yoktur, gidiniz” diyerek yücelik ne imiş onlara gösterdi.

³²Geçim sıkıntısı çektiği halde onun bu teklife aldırış etmeyişi, dünyaya önem vermediğini bir kere daha ispat etmiştir. Kuşkusuz sıkıntı çekmek namusa etki edemez...

-33-

O şeh ki hürmetine halk olındı çerh-i kühen
 Zuhûra geldi anıñcün bu deñlü sırr u 'alen
 Ne ihtiyâc aña âlâyiş-i dü-'âlemden
*Ve-keyfe ted'ü ile 'd-dünyâ zarûretü men
 Levlâhu lem taħrucu 'd-dünyâ 'ani'l-'ademi*³³

-34-

O şeh ki oldı sipeh-dâr-ı hıttâ-i kevneyn
 O şeh ki dest-zed-i kaħrı oldı Bedr ü Huneyn
 O şeh ki oldı şeref-yâb-ı kâble-i Haremeyn
*Muħammedün seyyidü'l-kevneyn-i ve's-seķaleyn
 Nî ve'l ferîķayni min 'Urûbin ve min 'Acemi*³⁴

-35-

Sa'âdet ile olup sâye-baħş-ı ħayr-i müdun
 Çü oldı nükte-küşâ-yı rumüz-ı 'ilm-i ledün
 'Aceb mi 'âlem olursa muñi'-i emr-i bütun
*Nebiyünâ'l-âmiru'n-nâhi felâ eħadün
 'Eberra fi-ķavli lâ-minhu velâ na'ami*³⁵

-36-

O dem ki hevl-i kıyâmet ķulûba ide ğulû
 Hirâs u ħavf ile ser-cümle halk ola memlû
 Za'îf-i ümmete oldur olan 'inâyet-cû
*Hüve'l-ħabîbu'l-lezî türcâ şefâ'atühü
 Li külli hevlin mine'l-'ahvâli muķteħimi*³⁶

³³ Âlemlerin yaratılış vesilesi olan o Peygamberi darlık, sıkıntı nasıl dünyaya meylettirebilir ki!...

³⁴ Hz. Muhammed ki o, iki cihanın, insanların ve cinlerin, Arap ve Arap olmayanların efendisidir.

³⁵ Peygaberimiz bize iyi ve güzel olanı yapmamızı, kötü ve çirkin olandan da kaçınmamızı emreder. Zaten ne "lâ/hâyır" sözünde ne de "na'am/evet" sözünde Hz. Peygamberden daha doğru sözlü kimse yoktur.

³⁶ O öyle sevgili bir peygamberdir ki, (kıyamet günü) dehşetli korkulardan herhangi biri hücum ettiği zaman onun şefaati umulur.

-37-

Benân-ı mu'cizi itdi şikeste kûrş-ı mehi
 'Adûnîñ oldı ziyâde taḥayyür ü velehi
 Tarîḳ-ı ḥaḳḳa delâlet kılup gedâ vü şehi
De'â ilallâhi fe'l-müstemsiküne bihi
Müstemsiküne bi-ḥablin ğayri münfaşımı³⁷

-38-

[13b]

Ḥudâ o şems-i kemâlîñ bülend idüp ufukın
 Maḳâm-ı ma'rifetin görđi ser-be-ser ṭuruḳın
 Müzeyyen itdi ridâ-yı kemâl ile 'unuḳın
Fâke'n-nebiyyîne fi-ḥalḳın ve fi-ḥuluḳın
Ve-lem yüdânühü fi-'ilmin ve-lâ keremi³⁸

-39-

O mihr-i evc-i kemâle ne dâd-ı ḥaḳḳdır bu
 Ki enbiyâyı idüp müstefâd o mu'ciz-ġü
 İder ifâde'-i esrâr-ı m'arifet her sü
Ve küllühüm min-Resûli'llâhi mültemisün
Ġarfen mine'l-baḥri ev reşfen mine'd-diyemi³⁹

-40-

İdüp ihâta 'ulüm-ı fezâ'il ü ḥikemi
 Çün oldı nüşâ-i kübrâ vücüd-ı muḥteşemi
 Nebîler oldı muḳîm-i ḥarîm-i muḥteremi
Ve vâḳifüne ledeyhim 'inde ḥaddihimi
Min noḳṭati'l-'ilmi ev min şekleti'l-ḥikemi⁴⁰

³⁷ O bütün mahlukâtı Allah'a iman etmeye çağırmıştır. Onun davetine icabet edenler kopmaz, metin bir ipe tutunmuş olurlar.

³⁸ Yaratılış ve ahlâk olarak Hz. Peygamber diğer peygamberlerden üstün kılınmıştır. Diğer peygamberler ne ilim ne cömertlik ne de yücelikte O'na ulaşamamışlardır.

³⁹ Bütün peygamberler Rasûlullah'm deniz gibi olan ilminden, kereminden, hikmetinden bir avuç, sürekli yağın cömertlik yağmurlarından da bir yudum isterler.

⁴⁰ O peygamberlerin hepsi Hz. Peygamber'in huzurunda, kendi hatları indinde, kendi mertebesine göre, ilim noktasından, yani Allah'm ilim deryası yanında bir nokta gibi hikmet harekesinden, yani Allah'm nihayetsiz olan hikmet deryasının yanında bir hareke gibi kalırlar.

-41-

Derün-ı pāki olup 'ilm ü hilm ile memlū
 Kemāl-i zāt ile oldı yegāne ol meh-rū
 Gören o reşk-i mehi dirdi Celle Hālikuhu
Fe-hüvellezī temme ma'nāhu ve şüretühu
*Şümme'ştafāhu habīben bāri'ü'n-nesemi*⁴¹

-42-

Ḥudā ki kıldı müberrā mişālden o şehi
 Zılāl-i pākine dil-teşne idi hāk-i rehi
 Yegāne itdi kemāl ile Hāk o reşk-i mehi
Münezzehün 'an şerīkin fī-meḥāsinihi
*Fe-cevheru'l-ḥüsni fihi ḡayru münkaşimi*⁴²

-43-

Olup medīḥa-tırāz-ı vücūd-ı muḥteremi
 Getür hırāma kümeyt-i sebük-rev-i kalemı
 Hezār şevk ile vaşf it o seyyidü'l-ümemi
Da'me'd-de'athü'n-naşārā fī-nebiyyihimī
*Va'ḥküm bimā şī'te medḥan fihi vaḥtekimī*⁴³

-44-

[14a]

O dürr-i pāk ki reşk-i güher kı lup şadefin
 Zuhūri meşriḳ-ı nūr itdi cebhe-i selefin
 Kemāl-i vaşfına şarf it medāyiḥiñ tüḥafin
Ve'nsub 'ile zātihi mā şī'te min şerefin
*Ve'nsub ile kadrihi mā şī'te min 'izami*⁴⁴

⁴¹ O öyle bir peygamberdir ki, maddesi ve mânâsı tam kemāle ermiş, sonra da insanı yaratan Allah onu kendine habīb olarak seçmiştir.

⁴² Nezâhette O'nun gibisi yoktur. Onda güzellik cevheri kısmı değildir. Hz. Peygamber'de bütün güzellikler mevcuttur.

⁴³ Sen Hristiyanlar'ın kendi peygamberleri hakkında ileri sürdükleri şeyleri bırak. Rasûlullah'ı bunlar dışında dilediğin şeyle methet.

⁴⁴ Onun zatına dilediğin şerefi, kadr u kıymetine de dilediğin büyüklüğü nisbet et.

-45-

Yazılsa vaşf-ı kemâlât-ı zâtı yek-ser-i mü
 İder şahâyif-i eflâkı ser-be-ser memlû
 Olur beyânına 'âciz hezâr mu'cize-gû
Fe-inne fağle Resûlillâhi leyse lehû
Haddun fe-yu'ribe 'anhu nâtiqun bi-femi'⁴⁵

-46-

O şeh ki dergehidir hayl-i ümmete me'men
 Vücûdın itdi kemâl üzre hâlik-ı zü'l-men
 Nigâh-ı luğfı ider hâr-reşk-i berk-i semen
Lev nâsebet kadrehu âyâtühû 'ızamen
Ehye'smühû ħine yüd'â dârise'r-rimemi'⁴⁶

-47-

O milk-i luğf u 'atânın şeh-i melek-sipehi
 O taht-gâh-ı kemâlin yegâne pâdişehi
 Sezâ-yı şefkat idüp ümmetân-ı pür-günehi
Lem yemteħinnâ bimâ ta'ye'l-'uĸülü biħi'
Hırşan 'aleynâ felem nerteb ve lem nehimi'⁴⁷

-48-

Olup mümâreset-i midħatında nağme-serâ
 Olursa müttefik-i medħi ser-be-ser şu'arâ
 Ne iħtimâl ideler fağl-i zâtını icrâ
E'ye'l-verâ fehmi mâ'nâhu ve-leyse yürâ
Li'l-ĸurbi ve'l-bu'di fiħi ĸayru munfaħimi'⁴⁸

⁴⁵ Zira Rasûlullah'ın üstünlüğüne faziletine bir sınır yoktur ki onu diller söyleyip anlatabilsin!

⁴⁶ Eğer Hz. Peygamber'in mu'cizeleri onun mertebesine uygun olsaydı, ismi anıldığı zaman (Allah'ın izniyle) çürümüş kemikleri bile diriltirdi.

⁴⁷ Hz. Peygamber bize yani ümmetine olan sevgisinden ve şefkatinden öttürü şaşırıp kalmayalım şek ve şüpheye düşmeyelim diye aklımızın alamayacağı, takat getiremeyeceğimiz şeyleri bize teklif etmedi biz de şüphe etmedik ve şaşırmadık.

⁴⁸ İnsanlar Hz. Muhammed'i mana ve muhtevasıyla hakkıyla anlamaktan aciz kaldılar. Nitekim ona yakın ve uzak olanlarda hayret ve aczden başka bir şey görülmez!

-49-

Kemâl-i hüsn-i vefâya rehîn idüp va'din
 Vücûdî olmuş idi şıdk-ı sîrete ma'din
 Münevver eyledi Mevlâ vücûd-ı pür-sa'din
Ke's-şemsi tezherü li'l-'ayneyni min bu'din
 [14b] *Şağiraten ve tüküllü't-ṭarfe min ememi*⁴⁹

-50-

Habîb-i hâşş-ı Hudâ iken ol şeh-i meh-rû
 Vücûdî olmuş iken nûr-ı maḥz ile memlû
 Ne resme derk ide âni ricâl-i gaflet-hû
Fe-keyfe yûdriku fi'd-dünyâ ḥaḳîkatehu
*Ḳavmün niyâmün tesellev 'anhü bi'l-ḥulumi*⁵⁰

-51-

İdüp mülâhaza ḳadr u celâlini dün ü gün
 İderse vaşfın o mâhîñ cemi'-i ḥalk bütün
 Beyân-ı vaşf-ı kemâlinde lâl olur elsün
Fe-meblaḡu'l-'ilmi fihi ennehü beşerun
*Ve ennehü ḥayru ḥalkı'llâhi küllihimi*⁵¹

-52-

Dem-i ezelde o bedr-i münîr-i hüsn ü bahâ
 Kemâl-i zât ile olmuşdı mazhar-ı ṭahâ
 Bu deñlü mu'cize kim ḳıldı enbîyâ inhâ
Ve küllü âyin eta'r-rusülü'l-kirâmu bihâ
*Fe innemâ't-teşalet min nûrihi bihimi*⁵²

⁴⁹ Hz. Peygamber, uzaktan görenin küçük zannettiği yaklaştıkça da gözleri kamaştıran bir güneş gibidir.

⁵⁰ Bu dünyada Hz. Peygamber'i rüyalarda görüp teselli olan uykulu insanlar Onun künhüne aslına hakikatine nasıl vasıl olabilirler ki!

⁵¹ Resulullah hakkında bilebildiğimiz en son netice, onun mutlak surette bir beşer ve Allah'ın yarattığı bütün varlıkların en hayırlısı olduğudur. (İmam Bûsîrî bu kasideyi yazdıktan sonra, rüyasında Hz. Peygamberi görür ve O'na bu kasidesini okur. Fakat bu beyte geldiğinde ne yazdığını unuttur. Hz. Peygamber (s.a.) İmam Bûsîrî'nin yazdığı şekilde bu beyti ona hatırlatır.)

⁵² Bütün peygamberlerin getirdiği mucizeler, onlara, ancak onun nurundan ulaşanlardan ibarettir.

-53-

Bu kavle müttefik oldu cemî'-i ehl-i nühâ
 Ki hayl-i mürsele serdâr idi o mihr-i Hüdâ
 'Aceb mi olsa cemâl-i rehîn-i hüsn ü bahâ
Fe innehü şemsü fağlîn hüm kevâkibuhâ
Yuzhirne envârehâ li'n-nâsi fi'z-zulemi⁵³

-54-

Ne dem ki eyledi 'arz-ı cemâl o sîmîn-ten
 Şu 'â'-ı tal'atı âfâkı eyledi rüşen
 Münevver oldu cihân pertev-i cemâlinden
Hatta izâ tale'at fi'l-kevni 'ammi hüden
Li'l-'âlemîne ve ahyet sâ'ira'l-ümemi⁵⁴

-55-

[15a]

O şeh ki halka olup zât-ı kurretü'l-a'yün
 O şeh ki ekmel-i ahlâka mazhar oldu bütün
 Hemişe sünnetine eyle iktidâ dün ü gün
Ekrim bi-halkı nebiyyin zânehu hulûkun
Bi'l-hüsni müstemilin bi'l-bişri müttesimi⁵⁵

-56-

İdüp vücûdı rehîn-i müfâharet selevin
 Müşerref itdi zühûriyle zümre-i halefin
 İhâta eyledi fağl u kemâl her terefîn
Ke'z-zehri fi'terefin ve'l-bedri fi-şerefin
Ve'l-bahri fi-keremin ve'd-dehri fi-himemi⁵⁶

⁵³ Çünkü o bir fazilet güneşidir; diğer peygamberler ise (güneş batınca) karanlıkta insanlara parıltısını gösteren yıldızlar gibidir.

⁵⁴ Bu beytin tercümesini kaynaklarda bulamadığımız için buraya alamadık.

⁵⁵ Güzel ahlâkın kendisini süslediği Peygamber'in yaratılışı Allah'ın ne büyük ikramıdır! Güzellik onu bürümüş ve güzel yüz ona nişan olmuştur.

⁵⁶ O ki çiçek gibi latif, dolunay gibi yüce, deniz gibi cömert ve çağlar gibi himmetli(dır.)

-57-

Gelince gâhî hırâma mişâl-i serv-i sehi
 Sipihre 'arz-ı mübâhât iderdi hâk-i rehi
 Düşerdi heybete nâ-geh gören o pâdişehi
Ke-ennehü vehüve ferdun fî-celâletihî
Fî -'askerin hîne telkâhü ve fî-haşemi⁵⁷

-58-

Nişâr idüp güher-i kân-ı hikmetiñ tuhafın
 Küşâde eylese gâhî dehân-ı pür-şerefin
 Garîk-i gevher-i i'câz iderdi her terefın
Ke- ennemâ'l-lü'lü'l -meknûnu fî-şadefin
Min ma'dinî mantıķın minhü ve mübtesimi⁵⁸

-59-

O cây-ı pâk ki rahmetle kıldı Hâk memlû
 Nesîm-i ravza'-i cennet hubûb ider her sû
 Olursa hâkî n'ola bâğ-ı 'adn ile hem bü
Lâ-ñbe ya'dilu türben damme e'zamuhu
Tübâ bi-müntesikîn minhü ve mültesimi⁵⁹

-60-

Hudâ mükerrerem idüp ol şeh-i melek-sipehi
 Kûl itdi hizmetine şad-hezâr pâdişehi
 Kûdümü kıldı müşerref bu köhne cây-gehi
'Ebâne mevlidühü 'an ñibi 'unşurihi
Yâ ñbe müfteteħin minhü ve muħtetemi⁶⁰

⁵⁷ O nebiyy-i muhterem tek başına olduğu zamanlarda azametinde ve şecaatinde sanki bir ordu içinde gibidir. Sen ona mülakî olduğun zaman bir ordunun içinde gibidir.

⁵⁸ Sanki sadefi içinde gizlenmiş olan inci Onun güzel sözünden ve tatlı, mütebessim gülüşünden meydana gelmiştir.

⁵⁹ Ne mutlu o toprağı öpüp koklayana ki hiçbir koku Hz. Peygamberin mübarek kemiklerini saran toprağın kokusuna denk olamaz.

⁶⁰ Hz. Peygamberin doğumu özünde saklı bulunan güzelliği ve iyiliğın açığa çıkmasıdır ancak! Ey en güzel başlangıç ve ey en güzel bitiş!

-61-

[15b]

O mihr-i evc-i sa'âdet o server-i meh-rû
 Çü şaldı pertev-i 'izz ü celâlini her sū
 Pür oldı ru'b u hirâs ile hep kulüb-ı 'adū
Yevmün teferrase fîhi'l-fürsü ennehümū
Çad ünziru bi-hulûli'l-bu'si ve'n-nekamı⁶¹

-62-

Zuhûr idüp o şeh-i taht-gâh-ı 'ilm-i ledün
 Beşâret ile pür oldı cemî'-i şeh-r ü müdün
 Fütâde eyledi aşnâm-ı ehl-i şirki bütün
Ve bâte eyvânü kistrâ vehüve munşadi'un
Ke's-şemli aşhâb-ı kistrâ gâyra mülte'imi⁶²

-63-

İdince güş o mâhiñ kudüm-ı pür-şerefin
 Unutdı âb-ı 'adū mâ-cerâ-yı muhtelevin
 Nühüfte eyledi nâr-ı mecüs tâb-ı tefin
Ve'n-nâru hâmidetü'l-enfâsi min esefin
'Aleyhi ve'n-nehru sâhi'l-'ayni min sedemi⁶³

-64-

Ṭulü' idince o mihr-i sipihr-i hüsn ü bahâ
 Cihânı zulmet-i ehl-i hevâdan itdi rehâ
 Ṭutuşdı âteş-i levn ile ser-be-ser süfehâ
Ve sâ'e sâvete en gâdet bi-ḥayratühâ
Ve rudde vâriduhâ bi'l-ğayzi hîne zamı⁶⁴

⁶¹ Onun doğduğu gün öyle bir gündür ki, o gün İranlılar, başlarına gelecek felaket ve sıkıntılar için uyarıldıklarını anladılar.

⁶² Kistrâ'nın sarayı artık bir daha bir araya gelip toparlanamayacak ordusu gibi o gecede yıkıldı ve dağıldı.

⁶³ O gece mecusilerin ateşi, Hz. Peygamber'in doğumuna duyduğu eseften dolayı nefesi kesilip söndü. Nehirleri de öfke ve üzüntüsünden kaynak ve yatağını değiştirdi.

⁶⁴ O gece Save gölünün kuruması halka pek dokundu zorlarına gitti. Susuz olarak göle gidenler öfke ile geri döndüler.

-65-

Binâ-yı ehl-i hevânîñ harâb idüb talelin
 Mükedder itdi 'adümñ kulüb-ı pür-'ilelin
 Ser-â-ser eyledigüm âb u âteş-i hıyelin
Ke'enna bi'n-nâri mâ bi'l-mâ'i min belelin
*Huznen ve bi'l-mâ'i mâ bi'n-nâri min çarimi*⁶⁵

-66-

[16a]

Çü toğdı ol meh-i garrâ-yı evc-i 'ilm-i ledün
 Beşâret oldı vücûdiyle kâ'inâta o gün
 Cihâni feyz-i kudümü münevver itdi bütün
Ve'l-cinnü tehtifu ve'l-envâru sâfi'atü
*Ve'l-haqqu yuzhiru min ma'nen ve min kelemi*⁶⁶

-67-

Şimâh-ı düşmene güyâ ki 'arız oldı şamem
 Ya geldi dîde-i bed-bîn-i haşma kûrî-i gam
 Pür oldı gerçi beşâretle ser-be-ser 'âlem
'Ammü evşammü fa'ilânu'l-beşâ'iri lem
*Tüsme' ve bârikatü'l-inzâri lem tüsemi*⁶⁷

-68-

Olup muṭâbî'-ı hükmi-dälâlet-i encüm
 Dimişler idi ider Haq bu dîn-i bâṭlı güm
 Ta'aşşub itdi yine ol rezâ'il-i merdüm
Min ya'di mâ aḥbara'l-aqvâma kâhinühüm
*Bi-enna dînühümü'l-mu'avece lem yeḳumi*⁶⁸

⁶⁵Sanki ateşte, sudaki ıslaklık (ve söndürme) özelliği varmış gibi üzüntüsünden (söndü). Su da ateşteki alev (ve yakma) özelliğine sahip gibiydi.

⁶⁶Onun doğduğu gün cinler sevinç çılgınlıkları atıyor, nurlar yükselip yayılıyor, hakikat mânâda ve sözde ortaya çıkıyordu.

⁶⁷İnsanlar ise kör ve sağır kesilmişlerdi. Ne müjdeler olsun sözlerini işiten ne de uyarı şimşegi gören oldu.

⁶⁸Hatta her kabileye kâhinleri yalan yanlış dinlerinin ayakta kalmayacağını bildirmiş olmasına rağmen uyarıları fark edemediler.

-69-

Bilürler iken o hatm-i nübüvvetiñ kurbın
 İzâle itmedi a'dâ tekebbür ü 'ucubın
 Muzâ'af itdiler eşrâr-ı ğafletiñ hucubın
Ve b'ade mâ 'āyanu fi'l-ufuķi min şūhubin
*Münġađdetin vefķa mâ fi'l-arđi min şanemi*⁶⁹

-70-

Gelince milk-i vücûda o şâh-ı taht-ı ledün
 Peyâm-ı fitneden oldu rehâ kura vü müdün
 Ki ricm-i necme şeyâtin olup nişâne bütün
Hattâ ğadâ min tariķi'l-vahyi münhezimun
*Mine'ş-şeyâtiñi ve yakfû işra münhezimi*⁷⁰

-71-

Görüp o şâh-i güzîniñ 'uluvv-i menziletin
 Müreccaħ itdi şeyâtin o dem mübâ'adetin
 Tahayyül eylesün ol firķanıñ müşâbehetin
Ke-ennhüm heraben ebtâlu ebrehetin
*Ev 'askerun bi'l-ħaşâ min râħateyhi rumi*⁷¹

-72-

[16b]

O şâh-ı ħayl-i Resul O Ĥabîb-i ħaş-ı Ĥüdâ
 Olnca mażħar-ı 'avn-ı 'inâyet-i Mevlâ
 'Adüyü reml-i ħaşât ile kıldı nâ-bînâ
Nebzen bihi ba'de tesbîhin bi-baţnihimâ
*Nebze'l-müsebbiħi min aħşâ'-i mülteķimi*⁷²

⁶⁹Yerdeki putların (yüz üstü) düştüğü gibi ufukta yıldızların akmasını gördükleri halde yine fark edemediler.

⁷⁰Öyle ki şeytanlar (yıldızların akması karşısında) vahiy yolundan dönüp peş peşe kaçıyorlardı.

⁷¹Bunlar Ebrehe'nin ordusu gibi kaçıyorlar veya bir ordu ki Hz. Peygamber'in avuçlarından atılan çakıl taşları karşısında (bozguna uğrayan) asker gibi...

⁷²O kumları avucundan sübhânallah diyerek fırlatmıştı. Tıpkı Yûnus aleyhisselamın balığın karnından fırlatışı gibi.

-73-

O şeh ki yolına qurbân hezâr cân ile ten
 İdiñce da'vet-i eşcâr o şâh-ı mu'cize-fen
 Mutî'-i emr-i hümâyün olup şafâsından
Câ'et li-da'vetihi'l-eşcâru sâcideten
*Temşî'ileyhi 'alâ sâkin bilâ-kağemi*⁷³

-74-

O dem ki eyledi eşcârı kendüye da'vet
 İtâ'at eyledi emr-i şerîfe bi-'illet
 Şehâdet itdi huzûrında eyleyüp 'izzet
Ke-'ennemâ setarat setran limâ ketebet
*Fürû'uhâ min bedî'il-ħattî fi'l-le'ami*⁷⁴

-75-

Ne resme vaşf ideyim saña mu'cizâtını ben
 Ki oldu mazhar-ı tamm-ı kemâl O mu'cize-fen
 Olındı bunca 'atâlar Cenâb-ı Bâriden
Mişle'l-ğamâmeti enne sâre sâyireten
*Takîhi harra ve tîsin li'l-hecîri ħami*⁷⁵

-76-

Kasem bi-Ĥazret-i Ĥallâķ celle kudretühü
 Şikeste itdi işaretle mâhı ol meh-rü
 Derünü ser-be-ser olmışdı nür ile memlü
Eķsamtü bi'l-ķameri'l-münşakķi inne lehu
*Min ķalbihî nisbeten mebrûrate'l-ķasemi*⁷⁶

⁷³ O davet edince ağaçlar eğilerek kemâl-i hürmetle gövdeleri üzerinde sürünerek Hz. Peygamber'in yanına geldiler.

⁷⁴ Ve sanki o ağaçlar gelirken dalları ile yol ortasına satır satır güzel yazı yazdılar.

⁷⁵ Ağaçların gelişi, Onu öğleyin kavurucu sıcaktan korumak için gittiği her yere giden bulutun seyri gibiydi.

⁷⁶ Ortasından ikiye ayrılan aya yemin ederim. Emin olun ki ayın onun kalbine benzeyen bir tarafı vardır.

-77-

Müşerref itdi çü gârk-ı derûn-ı pür-zulemin
 Nühüfte eyledi anda vücûd-ı muhteremin
 Bilüp sa'âdet-i 'uzmâ O serverin kademini
Ve mâ havayü'l-gâru min hayrin ve min keremin
Ve küllü tîrfîn mine'l-küffâri 'anhu 'amî⁷⁷

-78-

[17a]

Olinca hicrete me'mûr O kâñ-ı şıdk u şafâ
 Cenâb-ı pâkine Şiddîkı eyledi hem-pâ
 'Adûdan eyledi mahfûz O şâhı 'avn-i Hudâ
Fe's-sıdku fi'l-gâri ve's-şiddîku lem yürayâ
Vehüm yeķülüne mâ bi'l-gâri min erimi⁷⁸

-79-

Tecessüs itmege ol mahz-ı rahmet-i mahzâ
 Erişdi çün der-i gâra 'adü-yı nâ-binâ
 Hamâme ile olup 'ankebût perde-nümâ
Zannu'l-hamâme ve zannu'l-'ankebût 'alâ
Hayri'l-beriyyeti lem tensic velem tehumî⁷⁹

-80-

Ne zırh u cünneye muhtâc idüp muzâheretin
 Ne tîga eyledi vâbeste Hâk mudâ'afetin
 Ne yâver itdi aña kimsenin mu'âvenetin
Viķayetu'llâhi aġnet 'an muğâ'afetin
Mine'd-durû'i ve 'an 'âlin mine'l-uđumi⁸⁰

⁷⁷Hayır ve kerem sahibini (Hz. Peygamber'i) Sevr mağarasının saklayışı ve kâfirlerin bütün gözlerinin ona karşı kör kesilişi onun mucizelerindedir.

⁷⁸O sadakat kaynağını ve tereddütsüz tasdik eden Ebû Bekir'i gören olmadı. Mağaraya bakan içeride kimse yok diyordu.

⁷⁹Onlar Resûlullah'ın bulunduğu mağaranın girişine ne örümceğin ağ öreceğini ne de güvercinin yuva yapacağını akl edemediler.

⁸⁰Allah'ın koruması ne kat kat zırhlara ihtiyaç bıraktı ne de yüksek yüksek kaleleri arattı.

-81-

İdüp nu'ütına dil-beste cân-ı pür-velehi
 O Faḥr-i 'Alemin' oldum kemîne ḥāk-i rehi
 Hemîşe cây-ı penâh eyledim O pâdişehi
Ma sāmenî'd-dehrü ḍaymen ve'stecertü bihi
İllâ veniltü civāran minhü lem yuḍami⁸¹

-82-

Cenâb-ı Rabb-i Kerîme şefî' idüp o mehi
 Melâz-i 'afv u 'atâ eyleyen o pâdişehi
 Nevâle-i kereminden ne mümkün ola tehi
Vele't-temestü ḡaniyyü'd-dāreyni min yedihi
İlle's-telemtü'n-nidâ min ḥayri müstelimi⁸²

-83-

Varınca ḥ'āba nebiyy-i nebîh-i mu'cize-gü
 Tegâfûl itmez idi ḳalb-i pâki yek-ser-i mü
 Derûnı olmuş idi nûr-ı vahy ile memlü
Lâ tünkiri'l-vahye min rü'yāhu inna lehu
Ḳalben izâ nāmeti'l-'aynāni lem tenemi⁸³

[17b]

-84-

Ḥüdâ ki zātını ḳıldı sezâ-yı ferru bihi
 Mükerrem eyledi şürî vü ma'nevî o şehi
 Derûnı neşve-i ḥikmetden olmaz idi tehi
Fe-zāke ḥîne bülûḡin min nübüvvetihi
Fe-leyse yünkiru fihi ḥālün muḥtelimi⁸⁴

⁸¹ Zamanın bana zulmederek zarar vermesinden dolayı her ne vakit ona sığındımsa, onun tam bir himayesinden başka bir şey bulmadım.

⁸² Resûlullah'ın ellerinden ne zaman dünyâ ve ahiret zenginliği istediysem, O ihsan sahibinden hep ihsan görmüşümdür.

⁸³ O rüyada vahiy alıyor diye yadırgama sakın. Çünkü O'nun gözleri uyurken, uyumayan bir kalbi vardır.

⁸⁴ Hatta bu peygamberliğinin ilk zamanlarında olmuştur. O halde böyle bir zamanda rüya görenin hâli inkâr olunamaz.

-85-

O şâh-ı kişver-i hüsnüñ taḥûr idüp nesebin
 Mükemmel eyledi Mevlâ fezâ'il ü edebin
 Nübüvvetiñ aña baḥş itdi erfa'î rütebin
Tebârekallâhu mâ vaḥyun bi-müktesebin
Velâ nebiyyün 'alâ ğaybin bi-müttehimî⁸⁵

-86-

İdüp ifâde-i cüd ol ayâdi-i dil-cü
 İderdi 'âlemi müstağrağ-ı kerem her sū
 Cihâna maḥż-ı 'inâyet idi o mu'cize-gü
Kem ebrâ'et veşaben bi'l-emsî rāḥatühü
Ve 'etlekat ereben min ribkati'l-lememî⁸⁶

-87-

Cihâmi қаḥṭ u ğalâ teng ü târ idüp her sū
 Derüni ḥalka ğam-ı bî-şümâr idince ğulü
 Hudâdan oldu o kân-ı kerem 'inâyet-cü
Ve aḥyeti's-senete ş-şehbâ'e da'vetühü
Hattâ ḥaket ğurreten fi'l-e'suri'd-dühümü⁸⁷

-88-

İdince destini merfû' o kân-ı şıdḳ u şafâ
 Du'âsı oldu rehîn-i icâbet-i Mevlâ
 O deñlü eyledi bârân-ı raḥmeti icrâ
Bi-'arizin câde ev-ḥilte'l-bi't-ṭâḥa bihâ
Sebeben mine'l-yemmi ev-seylen mine'l-'arimi⁸⁸

⁸⁵ Allah'ın icraatları pek yücedir; hâşâ! vahiy çalışıp kazanmakla elde edilmiş değildir. Hiçbir peygamber de gaybdan verdiği haberlerde itham edilemez.

⁸⁶ O avuçları ile dokunması nice hastanın iyi olmasına vesile olmuş, nice dertliyi ise ipinden ve cinnet bağından kurtarmıştır.

⁸⁷ Onun duası bereketiyle katlık yılı son bulmuş; o yıl karanlık asırlar içinde parlak bir yıl oluvermiştir.

⁸⁸ (Resûlullah'ın duası üzerine) sağnak yağdıran bir bulut sebebiyle derelerden akan suyu, denizden bir ırmak veya Arim [Arim: Kur'an-ı Kerim'de geçtiğine göre Yemen'deki Sebe' kavmini cezalandırmak üzere şiddetli yağmurların sebep olduğu bir seldir. (Sebe', 34/16)] vadisinden gelen sel zannedersin.

-89-

[18a]

Ne deñlü vaşf-ı şerîfinde eylesem diğkat
 Olur mı na't-ı kemâlât-ı zâtına ğâyet
 Şu'â'-ı şemsi beyân itmege nedir hâcet
Da'nî ve vaşfî âyâtün lehu zaherat
Zuhûra nâri'l-kırâ leylen 'alâ 'alemi⁸⁹

-90-

Keşîde olmasa silk-i nizâma ger lü'lü
 Olur mı mücib-i nokşân u 'ayb-ı zâtına bû
 Gelür mi şânına andan nakîşe yek-ser-i mü
Fe'd-dürrü yezdâdü husnen vehüve muntazimun
Ve-leyse yenkuşu kadran ğayra muntazimî⁹⁰

-91-

O şeh ki kıldı kelâmında na'tını Mevlâ
 Vücüd-ı pâkini itdi muhîf-i 'izz ü 'alâ
 Ne mümkün ide beşer vaşf-ı zâtını imlâ
Fe-mâ teţâvele âmâlu'l-medîhi 'ilâ
Mâ-fîhi min keremî'l-ahlâki ve ş-şiyemî⁹¹

-92-

Kelâm-ı Hağ ki odur mecma'ı 'ulüm-i ledün
 Nazîr ü mişline 'arz-ı kelâl ider elsün
 İhâta kılmış ânı sırr-ı mu'cizât bütün
Âyâtu Hağkın mine'r-rahmâni muhdesetün
Kadîmetün şifatu'l-mevşüfi bi'l-kıdemî⁹²

⁸⁹ Bırak beni de peygamberin dağlarda yakılan yolcu ateşi gibi pırıl pırıl parlayan mucizelerini anlatayım.

⁹⁰ İnciler dizili iken daha güzeldir. Dizili değilken de değerinden bir şey kaybetmezler.

⁹¹ Şairin hayal gücü, ondaki yüksek ahlâkı ve temiz huyu anlatmaya yetmez

⁹² Kur'an hak ayetleridir. Rahman'dan bize gelişi muhdes, mânâları ezeldir, ezeli olan Allah'ın sıfatıdır.

-93-

Kadımedir şifât-ı âyet-i kitâb-ı Hudâ
 Hurûf u şavt ile oldı hudûş-ı müsteşnâ
 Ki nazm-ı pâki ider hâd-i şânî hep inhâ
Lem tahterin bi-zemânin vehiye tuhbirunâ
'Anî'l-ma'âdi ve 'an 'Âdin ve 'an 'İremi⁹³

-94-

Virüp Resüle Kitâb-ı Kerîm-i ma'diletin
 Mükemmel itdi ânîñ Hağ rüsüm-ı maħmidetin
 Mü'ebbed eyledi âyât-ı ğadr u menziletin
Dâmet ledeynâ fefâgat külle m'ucizetin
Mine'n-nebiyyîne iz-câ'et ve-lem tedumi⁹⁴

-95-

[18b]

Taleb-gerân-ı Hudâya idüp nümûde rehîn
 İder izâle ğulûbîñ taħayyür ü velehin
 Gedâ vü şâhîñ ider ğal bu emr-i müştebehin
Muħakkemâtun femâ yübğîne min şübehin
Lizî şikâkin velâ yübğîne min ğikemi⁹⁵

-96-

O kim cidâl ile taħrîk idüp zebân u lebin
 Ri'âyet itmeye anîñ levâzım u edebin
 Bulur leb-â-leb-i ğaħr u helâkı rüz u şebin
Mâ ğuribet ğaħtu illâ 'âde min ğarabin
E'de'l-e'âdi 'ileyhâ mülğiye's-selemi⁹⁶

⁹³Kur'ân âyetleri bize âhiretten, Âd ve İrem kavimlerinden haber vermeleri itibariyle (manası ve hükümleri) bir zamana bağılı değildir.

⁹⁴ O âyetler kıyamete kadar bâkî ve diğerk bütün peygamberlerin mucizelerinden üstündürler. Çünkü onların mucizeleri belli bir zaman için gelip devam etmemişlerdir.

⁹⁵ Kur'an âyetleri muhkemdir, karşı çıkanlarda şek ve şüphe bırakmaz, başka bir hakeme ihtiyaç bırakmazlar.

⁹⁶ Her ne zaman Kur'an âyetlerine meydan okunmuşsa sonunda en azılı düşmanlar bile gerçeği görerek ona teslim olmuşlardır.

-97-

Nüzül idince kelâm-ı kadîm-i bî-hemtâ
 Nazîr ü mişline izhâr-ı 'aciz idüp bülegâ
 Ser-a-ser ebkem ü lâl oldu cümle ehl-i hevâ
Raddet belâgatühâ da've mu'aridihâ
Radde'l-ğayûri yede'l-cânî 'anı'l-ğaremi'⁹⁷

-98-

Mü'eyyed eyleyüp ehl-i haqîqatin senedin
 Karîn-i sem'-i kabûl it makâl-ı mu'temedin
 Anî ihâta ne mümkin rumûz-ı bî-'adedin
Lehâ me'ânin ke-mevci'l-bahri fi-mededin
Ve-fevka cevherihi fi'l-hüsni ve'l-kiyami'⁹⁸

-99-

Olup dakîka-nümâ-yı kırâ'et-i şettâ
 Ne deñlü itse tilâvet efâdil-i kurrâ
 Edâ-yı nazmını haq üzere idemez icrâ
Femâ tü'addu ve-lâ tuşşâ 'acâyibuhâ
Ve-lâ tüsâmu 'ale'l-ikşâri bi's-se'ami'⁹⁹

-100-

Dem-i tilâvet idüp imtişâl-i emr-i vuğü
 O dil ki eyleye nazm-ı kerîmi 'âdet ü hû
 Olur şabâh u mesâ qalbi nûr ile memlü
Qarret bihâ 'aynu qarîhâ fe-ğultü lehu
Leğad zafirte bi-ğabli'llâhi fa'teşimi'¹⁰⁰

[19a]

⁹⁷ İffet sahibi kişi nasıl namusuna uzanan elleri defettiği gibi, Kur'an da karşı çıkanları belagati ile bertaraf etmiştir.

⁹⁸ Kur'an-ı Kerim'in denizin dalgaları gibi peşpeşe birbirini destekleyen, bitmez tükenmez, inciden çok güzel ve değerli mânâ hazineleri vardır.

⁹⁹ Kur'an ayetlerinin olağanüstülükleri saymakla bitmez ve çok okumakla bıkip usanılmaz. Kur'an'ı okuyanın gözü ve gönü onunla tatmin olmuştur.

¹⁰⁰ Onu okuyanın gözleri aydın olsun. Ona "İşte Allah'ın kopmaz ipini buldun, artık ona sınıksız sarı" derim.

-101-

Olup mürettil-i âyât-ı Hâlik-i zü'l-men
 Necât ümîdin idüp ıztırâb-ı düzahdan
 'Aṭâ-yı Hâkka iderseñ eger ki aḥsen-i zan
În tetlühâ hîfeten min ḥarri nâri lezâ
Eṭfa'te ḥarra lezân min virdihâ's-şiyemi'¹⁰¹

-102-

Tilâvet eyle Kıtâb-ı Kerîmi olma tehi
 Sezâ-yı mağfiret ile cerâyim ü günehi
 Buniñla maḥv olur elbet sevâd-ı rû siyehi
Ke'ennehâ'l-hütu tebyâdḍu'l-vücûhu bihi
Mine'l-'uşâti veḳad câ'ühü ke'l-ḥumami'¹⁰²

-103-

Kelâm-ı Hâk ki anıñla cihân olup rüşen
 Ziyâya oldı mübeddel zulâm-i şûr u fiten
 Ser-a-ser eyledi temyiz ḥakḳı bâıldan
Ve-ke's-şirâti ve-ke'l-mizâni ma'dileten
Fe'l-ḳistu min ḡayrihâ fi'n-nâsi lem yeḳumi'¹⁰³

-104-

Bilür bu emr-i 'azîmi cemî'-i ehl-i nühâ
 Ki nür-ı dîde-i cândır kelâm-ı pâk-i Hüdâ
 Girân gelür saña gerçi teḡâfûl-i a'dâ
Lâ te'ceben li-ḥasûdin râḥa yünkiruhâ
Tecâhülen ve hüve 'aynü'l-ḥâziḳi'l-fehimi'¹⁰⁴

¹⁰¹Eğer Kur'ân'ı cehennemdeki Lezzâl ateşinin hararetinden çekinerek okursan, onun serin suyu ile o ateşi söndürürsün.

¹⁰²Kur'ân ayetleri havz-ı kevser gibidir. Yüzleri kömür gibi kapkara kesilmiş asilerin yüzleri (bile) onunla ağarır.

¹⁰³Kur'ân ayetleri adalette Sırat ve Mizan gibi dosdoğrudur. İnsanlar arasında ondan başka bir şey ile tam adalet gerçekleşmez.

¹⁰⁴Pek iyi bilip anladığı halde kasten bilmezlikten gelerek onları reddetmeye uğraşan hasetçinin bu haline hiç şaşma!..

-105-

Mü'ekked eyleyüp a'dâ 'adâvet ü hasedin
 Olursa münkir eger mu'cizât-ı bî-'adedin
 İder mu'âyene zâtında kendi re'y-i bedin
Ƙad tünkiru'l-'aynu da've's-şemsi min ramedin
*Ve tünkiru'l-femmu't-ıta'me'l-mâ'i min seƘami*¹⁰⁵

-106-

[19b]

Harîm-i der-gehiñ ey seyyid-i mekârim hû
 'Aceb mi olsa şığâr u kibâr ile memlü
 Cihân mülâzım-ı bâb-ı şefâ'atıñ her sũ
Yâ hayra men yemmeme'l-'âfüne sâhatehũ
*Sa'yen ve fevƘa mütũni'l-'eynuƘi'r-rusumi*¹⁰⁶

-107-

Bilüp 'ulũm u kemâliñ hafî vũ müştehirin
 İhâta Ƙıldıñ ezelden celî vũ müstetirin
 'UƘũl-i nâtıƘa 'âciz beyâna biñde birin
Ve men hüve'l-'âyetũ'l-kübrâ li-mu'teberin
*Ve men hüve'n-ni'metũ'l-'uzmâ li-muğtenimi*¹⁰⁷

-108-

Hüdâ ki eyledi izhâr Ƙudret ü keremin
 Cenâb-ı pâkiñe virdi mevâhib-i 'izamin
 Güzâr idüp haremeyniñ fezâ-yı muhteremin
Serayte min haremin leylen ilâ haremin
*Kemâ seraye'l-bedru fî dâcin mine'z-zulemi*¹⁰⁸

¹⁰⁵ Çünkü göz bazen ağrısından dolayı güneşi göremez, bazen de ağzın tadı olmaz, suyun lezzetini alamaz.

¹⁰⁶ Ey ihtiyaç sahiplerinin koşarak ve bastığı yerde iz bırakan güçlü develere binerek kapısına yöneldiği kimselerin en hayırlısı (olan Peygamber)!

¹⁰⁷ İbret alanlar için senden başka varlığı en büyük âyet kim olabilir?! Ve ganimet bilenler için senden başka en yüce nimet kim olabilir?!

¹⁰⁸ Sen, zifirî karanlık gecelerdeki dolunay gibi bir gecede Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya gittin.

-109-

Eyâ Habîb-i Mükerrerem o şeb ki 'izz ile sen
 Mişâl-i berç güzâr eylediñ feleklerden
 Sipihri eyledi hürşid-i tal'atın rüşen
Fe-bitte terkî ilâ en-nilte menzileten
Min kâbe-kavseyni lem tûdrek ve lem türemi¹⁰⁹

-110-

O şeb ki eyleyüp iqbâl-i 'âlem-i bâlâ
 İdince sevķ-i rikâb-ı 'azîmet-i 'ulyâ
 Kudüm-ı pâkiñe çerh oldu merhabâ-güyâ
Ve kaddemetke cemî'a'l-'enbiyâ'i bihâ
Ve'r-rusuli takdîme maḥdûmîn 'alâ ḥademi¹¹⁰

-111-

Olup meşiyet-i bî-çün kâdir-i mülhim
 Derüñ eyledi vâreste-i gam-ı mevhim
 'Uluv-v-i şânına maḥşûş olup bu emr-i mühim
Ve ente taḥteriku's-seb'a't-ṭ-ṭibâka bihim
Fî mevkib-i künte fihi şâhibe'l-'alemi¹¹¹

-112-

[20a]

Görüp sipihri-i berîniñ tıbâķ-ı munṭabaķın
 Münevver itdi yüzüñ nûrı ser-be-ser ufuķın
 O şeb müşâhede kıldıñ menâzil ü ṭurukın
Ḥattâ izâ lem teda 'şe'ven li-müstebîķin
Mine'd-dünüvvi velâ meraķi li-müstenimi¹¹²

¹⁰⁹ (Yâ Muhammed) Sen (Miraç gecesi) Kâbe-kavseyn denilen öyle bir mertebeye yüksekdin ki o makama ne erişilebilir ne de erişilmesi düşünülebilir.

¹¹⁰ (O gece) bütün nebî ve resûller, hizmetçinin efendiyi öne geçirdiği gibi sana buyur geç dediler.

¹¹¹ Sen onların içinde sancaktar olarak yedi kat göğü yarıp geçtin.

¹¹² Öyle bir yere geldin ki artık ne Allah'a yaklaşmak üzere yükselmek isteyenlere yükselecek bir yer ne de daha yukarı çıkmak isteyenlere bir mertebe kaldı.

-113-

‘İnān-ı ‘azmi olup dest-i şıdk ile āhiz
 Hülüş-ı kalb ile olduñ Hudāya müste‘viz
 Geçüp felekleri mānend-i da‘vet-i nāfiz
Hafedte külle maķāmin bi’l-’izāfeti iz
Nūdiyete bi’r-ref’i mişle’l-müfredi’l-‘alemi¹¹³

-114-

Kılup vücūdıña i’tā haşāyiş-i birrin
 Cenāb-ı Hāķķ saña keşf itdi ma‘rifet sırrın
 Ki ķudsiyān anıñ ancaķ bilürdi biñde birin
Keymā tefüzü bi-vaşlin ’eyyi müstetirin
‘Ani’l-‘uyūni ve sırrın eyyü müktetimi¹¹⁴

-115-

Olnca hāne-i zeyn üzre şābit ü sākin
 Burāķın eylediñ āsūde kalb-i ğam-nākin
 Egerçi mazhar-ı fahr idi enbiyā lākin
Feħurte külle faħħārin ğayri müşterekin
Ve cüzte külle maķāmin ğayri müzdeħami¹¹⁵

-116-

İdüp müşāhede çerħiñ rüsüm-ı bü’l-‘acebin
 Müşerref itdiñ o şeb her maķām-ı münteħabın
 Füzun-ter itdi ķudūmiñ melekleriñ tarebin
Ve celle miķdāru mā vülliyyete min-rutebin
Ve ‘azze idrāku mā ’üvelliyete min-ni‘ami¹¹⁶

¹¹³ Göklere çekilen bayrak gibi sana yüksel diye seslenilince kendi makamına nisbetle bütün makamları aşağıda bıraktın.

¹¹⁴ Ve yükseldin, gözlerden uzak bir vuslata ermek, gizli mi gizli bir sırı erişmek için mi’rac ettin.

¹¹⁵ Bütün övgüleri ve üstünlükleri yalnızca sen elde ettin. Bütün manevi rütbeleri bir başına aşmış geçtin.

¹¹⁶ Sana verilen rütbelerin değeri pek yücedir. Eriştiğin nimetlerin mahiyetinin hakkıyla kavranması pek güçtür.

-117-

Bu lütfâ her nefes olsun hezâr hamd u senâ
 Ki ümmet itdi bizi aña Hâzret-i Mevlâ
 Zihî sa'âdet-i 'uzmâ vü ni'met-i kübrâ
Büşrâ lenâ ma'sera'l-'islâmi inna lenâ
 [20b] *Mine'l-'inâyeti ruknen ğayra münhedim¹¹⁷*

-118-

Mükerrem eyleyüp envâ'-ı fağl ile o mehi
 Müşerref eyledi Hâķ ol şeh-i melek-sipehi
 'Aceb mi ümmeti olsa qarîn-i ferr u bihi
Lemmâ de'y'allâhu dâ'ine li-tâ'atihi
Bi-'ekremi'r-rusuli künnâ ekreme'l-'ümemi¹¹⁸

-119-

Emin-i genc-i risâlet idince Hâķ o şehi
 Rehîn-i kevkebe-i şanı itdi mihr ü mehi
 Zuhûru eyledi lerzân 'adû-yı rû-siyehi
Râ'at kulûbe'l-'idâ enbiyâ'u bi'setihi
Keneb'âtin ecfelet ğuflân mine'l-ğanemi¹¹⁹

-120-

İdüp 'adüya nümâyân hücum-ı bî-pâkin
 Sürince şahñ-ı veğâya semend-i çâlâkin
 İderdi düşmeniñ âşüfte 'akl u idrâkin
Mâ-zâle yelķâhum fî-küllü mu'terekin
Hattâ ğakvâ bi'l-ķanâ lağmen 'alâ veđami¹²⁰

¹¹⁷ Müjde ey Müslümanlar! Doğrusu Allah (cc) ezeli bir lütfü olarak bize yıkılmayacak bir din nasip etmiştir.

¹¹⁸ Allah, peygamberlerin en şerefli olan Hz. Muhammed vasıtasıyla kendine itaata davet edince, biz de ümmetlerin en şerefli olduk.

¹¹⁹ Arslanın kükremesi, kendi halinde otlayan koyunları nasıl ürkütürse Hz. Muhammed'in peygamber olduğu haberi de düşmanların kalbine (öyle) korku saldı.

¹²⁰ Hz. Peygamber her savaşta düşmanla karşılaşmaktan geri kalmadı; öyle ki, mızrak ile (öldürülen düşmanlar), kasap çengelindeki ete benzedi.

-121-

Görüp şecâ'at ile ol şeh-i melek-sipehi
 'Adūniñ olmış idi teng ü tār cāy-gehi
 Hirās u havf ile güm-geşte oldı şanki rehi
Veddü'l-firāra fekādü yağbitüne bihi
'Eşlā'e şalet me'a'l-'ıkbāni ve'r-raħimi'¹²¹

-122-

O deñlü itdi te'ākub guzāt-ı şaf-pīrā
 'Adūyı eyledi endüh u hayret istilā
 Yoğ idi anlara vaqt-i şümār-ı şubh u mesā
Temdi'l-leyāli velā yedrüne 'iddetihā
Mā-lem tekün min leyāli'l-eşhuri'l-ħurumi'¹²²

-123-

[21a]

Mücāhidīn-i kirām ol ekārim-i merdüm
 Şu'ā-ı tiğ ile tār-ı küfri itmege güm
 Fezā-yı 'āleme oldı numüne-i encüm
Ke-ennemā'd-dīnu dayfun halle şāhatehüm
Bi-küllü karmin 'ile laħmi'l-'idā karimi'¹²³

-124-

Şalup yemīn-i yesāre şadā-yı menkıbetin
 Nümüde itdiler a'dāya şavletīn şıfatın
 İdüp telāṭum-ı heybet ihāta her cihetin
Yecürri baħru ħamisin fevka sābiħatin
Yermi bi-mevcin mine'l-'ebṭāli mülteṭimi'¹²⁴

¹²¹ Kâfirler savaş meydanından kaçıp kurtulmayı öyle istiyorlardı ki adeta kartal ve akbabaların pençeleyip kaçırdıkları leşlere gıpta ile bakıyorlardı.

¹²² Günler geçer gider, haram aylar gelmedikçe düşmanlar, ne gitti ne kaldı bilemezlerdi.

¹²³ Sanki bu din bütün müntesipleri ile düşman sahasına girip onların etlerini yemek isteyen misafir gibiydi.

¹²⁴ Peygamber Efendimiz at üzerinde, dalgalar gibi art arda ok yağdıran yiğitlerden oluşan deniz gibi bir orduyu sevk ve idare ediyordu.

-125-

Tarîk-i hizmet-i dîniñ şafâ bilüp te'abin
 Ri'âyet eylediler dîn ü milletîñ edebin
 Cihâda rabt idüp anlar cihânda rûz u şebin
Min külli müntedibin lillâhi muhtesibin
*Yesû bi-müstâşilin li'l-küfri muştalimi*¹²⁵

-126-

İdüp tevekkül-i te'yîd kâdir-i mülhim
 Sinân u seyf ile a'dâya oldılar mevhim
 O deñlü itdiler emr-i cihâdı emr-i mühim
Hattâ gadet milletü'l-İslâmi vehiye bihim
*Min ba'di ğurbetihâ mevşülete'r-raħimi*¹²⁶

-127-

Bu dîniñ eyleyüp icrâ kavâ'id-i edebin
 Mükemmel itdiler ol deñlü tarz-ı münteħabın
 Ki buldı cümle rûsum-ı şerâfeti nesebin
Mekfûleten 'ebeden minhüm bi-ħayr-i abin
*Ve-ħayri ba'li felem teytem ve-lem te'imî*¹²⁷

-128-

Hücüm-ı bîm-i ser ü cân idüp şebâtını güm
 'Aceb mi düşse 'adü nâr-ı ğavfa çün heyzüm
 Şalâbet üzre idi ol e'âzım-ı merdüm
Hümü'l-cibâlü fesel 'anhüm muşâdimühüm
*Mâ-zârâ vü minhüm fi-külli muştarimi*¹²⁸

¹²⁵ O itatkar ve ihlâslı yiğitler küfrün kökünü kazımak için hücum ederler, sevabını yalnız Allah'tan bekler ve O'nun her davetini hemen kabul ederlerdi.

¹²⁶ Nihâyet İslâm dini ashâb-ı kirâm ile önceki garipliğinden kurtulup zafere ulaşmıştır.

¹²⁷ Ashâb-ı kirâm İslâm uğrunda iyi bir babalık, iyi bir efendilik ettiler. Böylece İslâm yetim düşmemiş dul kalmamış oldu.

¹²⁸ Dağ gibi yiğitlerdir onlar. Sen onların savaşlarda neler yaptıklarını kâfirlerden sor.

-129-

[21b]

Tutardı 'alemi h̄ın-i veğāda şayt u şadā
 Olurdu havf ile h̄un-ı ciger 'adūya ğidā
 O 'arşa-gehde ne kan yutdı leşker-i a'dā
Fe-sel Huneynān ve-sel Bedrān ve-sel Uḫudā
Füşüle ḫatfin lehūm 'edhī mine'l-veḫami¹²⁹

-130-

Şabāḫ-ı fethe şafaḫ gibi eyleyüp zīnet
 Düşerdi h̄un-ı 'adūdan kılıçlara hamret
 Kıtāl-i düşmene ol deñlü itdiler himmet
El-muşdiriyyi'l-beydi ḫumran ba'de mā-veradet
Mine'l-'idā külle müsveddin mine'l-limemi¹³⁰

-131-

Fezā-yı ma'reke bir levḫa döndi bī-minnet
 Ki anda rumḫ-i güzātın yürürdi ḫāme-şifat
 Beyāza çıḫsa n'ola sırr-ı nüṣḫa-i nuşret
Ve'l-kātibīne bi-sumri'l-ḫatti mā-teraket
'Aḫlāmuḫum ḫarfe cismīn ğayra mün'acimi¹³¹

-132-

Olup semā-i hidāyetde ser-be-ser encüm
 'Adūyı kıldılar anlar şihāb-ı tır ile güm
 O ceyşe dinse revādır eşāci'-i merdüm
Şāki's-silāḫi lehūm sīmā tūmeyyizühüm
Ve'l-verdü yemtāzü bī's-sīmā mine's-selemi¹³²

¹²⁹ Kâfirlerin mahvoluşlarını Huneyn'den, Bedir'den, Uhud'dan sor. Bu hezimetleri vebadan daha (büyük) bir âfetti.

¹³⁰ O yiğitler... Beyaz kılıçlarını kâfirlere kapkara saçları arasından saplayıp kıpkırmızı (kanla) çıkaranlardır.

¹³¹ Ey kalem kalem mızrakları ile müşriklerin vücutlarına benek benek nokta koyan savaş kâtipleri!

¹³² Silahlarını kuşanmışlar, her şeylerinden belliler. Zaten gülün görünüşü selem ağacına hiç benzemediği gibi keskin silahlı mücahidler de kendilerini başkalarından ayıran bir görünüme sahiptir.

-133-

Ne yaña itse 'azîmet o ceş-i nuşret-hû
 Nesîm-i feyż-i hidâyet hûbûb ider her sũ
 Olur meşâm-ı cihân bũy-i fetḥ ile memlũ
Tũhdĩ ileyke riyâhu'n-naşri neşrahũmũ
Fe-taḥsibu'z-zehra fi'l-'ekmâmi kũlle kemi¹³³

-134-

[22a]

Vakâr-ı tãm ile ol leşker-i şecâ'at-fen
 Ser-â-ser olmuş idi şaf-der ü 'adũ-efken
 Saña ne resme beyân eyleyem o leşkeri ben
Ke-ennehũm fi-zuhũri'l-hayli nebtũ ruben
Mĩn şiddeti'l-hazmi lã min şiddeti'l-huzimi¹³⁴

-135-

Fezâ-yı 'arşaya hep hũn-ı müşrik idi aķan
 Derũn-ı dũşmeni nâr-ı melâmet idi yaķan
 Dir idi hâlet-i hũsrân-ı 'adũya baķan
Ṭaret kulũbu'l-'idã min ba'sihim fereķan
Fe-mã teferreķa beyne'l behmi ve'l-behũmi¹³⁵

-136-

O kim i'ânet-i İslâmı ide 'âdet ü hũ
 Olur 'inâyet-i Hâķ yâr u yâveri her sũ
 'Ale'l-huşũs ola hem-râh o şâh-ı mu'cize-gũ
Ve-men yekũn bi-rasũli'llãhi nuşretũhũ
İn telķahũ'l-'ũsdũ fi-'acãmihã tecimi¹³⁶

¹³³ Zafer rüzgârları sana onların güzel kokusunu getirir. Bilirsin her biri silahlarla donanmış gonca güller gibidirler.

¹³⁴ Atlar üzerinde, yüksek tepelerin eğilmez ağaçları gibi dimdik dururlar. Marifet, eğerlerinde değil azim ve sebatla sağlam duruşlarındadır.

¹³⁵ Onların haşmetinden düşmanların ödleri kopar, hangisini görseler elleri ayakları tutulur.

¹³⁶ Kim Resûlullah'ın yardımına nail olursa, böylelerinin karşısına ormanda aslanlar bile çıksa siniverirler.

-137-

Ri'ayet eyliyen âdâb-ı resm-i müştehirin
 Bulur 'atâ ile mecbûr kalb-i münkesirin
 Muḥâl vaşfınıñ iş'arı saña biñde birin
Ve-len terâ min veliyyin ğayra müntaşirin
*Bihi velâ min 'aduvvin ğayra münkaşimi*¹³⁷

-138-

O şeh ki eyledi şakk bir işâret ile mehi
 Odur kalem-rev-i luḫfın yegâne pâdişehi
 Hîmâyet itmek içün ğam-keşân-ı pür-günehi
Eḫalle ümmetehü fî-ḫırz-i milletihî
*Ke'l-leysi ḫalle me'a'l-'esbâli fî-ücemî*¹³⁸

-139-

Mu'ın idüp aña Mevlâ 'inâyet-i ezelin
 Çün itdi ḫüccet ü bürhân kelâm-ı bî-bedelin
 'Aceb mi düşmen-i dînin şikeste itse dilin
Kem ceddelet kelimâtu'llâhi min cedelin
*Fîhi ve kem ḫaşşame'l-bürhânu min ḫaşşimî*¹³⁹

-140-

[22b]

O kân-ı faẓl u edeb ol rusûm-ı mu'cize-fen
 Ser-â-ser oldı muḫîḫ-i 'ulûm-ı sırr u 'alen
 Su'al iderseñ eger zerre-i kemâlınden
Kefâke bi'l-'ilmi fî'l-'ümmiyyi mu'cizeten
*Fî'l-câhiliyyeti ve't-te'dîbi fî'l-yetumi*¹⁴⁰

¹³⁷ Onun yardımıyla zafer kazanmayan ne bir dost ne de perişan olmayan bir düşman asla göremezsin.

¹³⁸ Ormana yavruları ile yerleşen aslan gibi, Hz. Peygamber de ümmetini dinin sağlam himayesine almıştır.

¹³⁹ Allah'ın kelâmı (olan Kur'an), İslâm dinine karşı nice mücadele edenleri yere serdi ve onun kuvvetli delilleri, nice azılı düşmanları mağlup ve perişan etti.

¹⁴⁰ Ümmî (okuma yazma bilmeyen) Peygamber'in câhiliye döneminde yaşadığı halde ilim, yetim olarak büyüdüğü halde yüksek bir terbiyeye sahip olması sana mucize olarak yeter.

-141-

Kemâli üzre sitâyiş u maḥâl iken o mehi
 Ne kudretim ola kim medḥ idem o pâdişehi
 Şefâ'at ide ümîdim budur bu ḥâk-i rehi
Ḥademtühü bi-medîhin 'esteḳîlü bihi
Zünûbe 'ömrin meḏâ fi's-şî'r-i ve'l-ḥademî'¹⁴¹

-142-

Terâne-senc-i makâlât-ı şî'r olup her sū
 Cihānda hizmet-i maḥlûḳa eyledim tek ü pū
 'Aceb mi çeşmime eşk-i nedâmet etse ḡulū
İz ḳalledāniye mā yaḥşa 'avāḳibuhu
Ke-enneni bihimā hedyün mine'n-ne'ami'¹⁴²

-143-

Müdām idüp baña inşâr u sı'r ile İmâ
 Düşürdi hizmet-i aḡyâre nefsi-i ḥîle-nümâ
 Dirîḡ u ḥayf ḳılup 'ömr-i nâzenini hevâ
'Eṭa 'tü ḡayye's-şibâ fi'l-ḥâletheyni vemâ
Ḥaşşaltü 'illâ 'ale'l-'aşâmi ve'n-nedemi'¹⁴³

-144-

Tekâsül itdi 'ibâdetde bu dil-i şeydâ
 Maḥall-i fırşatı fevt itdi bilmedi ḥayfâ
 Hezâr ḥayf u te'essüf hezâr vâ-veylâ
Feyâ ḥasârete nefsin fi-ticâretihâ
Lem teşteri'd-dîne bi'd-dünyâ ve-lem tesumi'¹⁴⁴

¹⁴¹Hiz. Peygamber'e bu kaside ile hizmet etmeye çalıştım. Hayatım boyunca başkalarına şiir yazarak ve hizmet ederek işlediğim günahların, bu kaside vesilesiyle affını umuyorum.

¹⁴²Başkalarına yazdığım şiir ve ettiğim hizmet, boynuma, neticesinden korkulan öyle bir gerdanlık taktırdı ki sanki bunlarla kurbanlık bir deveye döndüm.

¹⁴³ Her iki halde de gençlik heyecanı kapıldım. Elime günden ve pişmanlıktan başka bir şey geçmedi.

¹⁴⁴ Ey ticaretinde zarar eden nefis! Bu alışverişte çok hem de çok zarar ettim, yazık ben ne dünyayı verip dini aldım ne böyle bir hevesim oldu.

-145-

Tegâfûl üzre güzer-gâh idüp bu bey'a-gehi
 'Aceb ki bu dil-i mağbünüm oldu kîse-tehi
 Füzun-ter olsa revâdır tehayyür-i velehi
Ve-men yeb'a 'âcilen minhü bi-'âcilihi
*Yebîn-lehu'l-ğabnü fî-bey'in ve fî-selemi*¹⁴⁵

-146-

[23a]

İdüp müdâfa'a gayrın hevâ-yı mu'terizin
 Kılup qarın-i tezelzül binâ-yı münkarizin
 Mü'ekked itdim o şahın vedâd-ı müfteridin
'În 'âti zenben femâ 'ahdî bi-muntekişin
*Mine'n-nebiyyi velâ ħablî bi-münşarimi*¹⁴⁶

-147-

Egerçi mürtekib oldum bu deñli ma'siyeti
 Ümid odur ola Ĥaĥķın qarın-i mağfireti
 Bulur bunıñla derünüm şafâ-yı tesliyeti
Fe-'inna lî-zimmeten minhü bi-tesmiyeti
*Muĥammeden vehüve 'evfe'l-ĥalkı bi'z-zimemi*¹⁴⁷

-148-

O dem ki 'emr-i mu'allâ-yı Ĥazret-i Şamedî
 Fezâ-yı maĥşere sevķ ide cümleñiñ vebedî
 İrişmez ise bu 'abd-i za'ife ger mededî
'În-lem yekün fî me'âdî 'ahzen bi-yedî
*Fadlen ve illâ feķul yâ zelletü'l-ķademi*¹⁴⁸

¹⁴⁵ Her kim peşin olan dünya menfaati karşılığında ahrette verilecek mükâfatı unutup dünya menfaatine dalarsa onun her ticareti zarardır.

¹⁴⁶ Günahkâr olsam bile benim Resûlullah ile ahdim bozulmaz, alakam kesilmez.

¹⁴⁷ Şüphesiz isminin Muhammed olması dolayısıyla ben onun himayesindeyim. O ise, yaratılanlar içinde sözünü yerine getirenlerin en vefalıdır.

¹⁴⁸ Eğer kıyamet günü lutf edip elimden tutmazsa, (o zaman sen bana) şöyle de: "Ey ayağı sürçen zavallı nerdesin!"

-149-

O kân-ı cüd u sehâdan budur ümîdim bu
 Hüdâdan ola benimçün dañî 'inâyet-cû
 Kemâl-i lutf iken ol pâdişâha 'âdet ü hû
Hâşâhu 'en yahrume'r-râcî mekârimuhu
*Ev yerci'a'l-câru minhu ğayra muhteremi*¹⁴⁹

-150-

Ezel ki ğalbime feyz-i muhabbet itdi ğulû
 Derünim eyledi 'aşğ-ı Muhammedi memlû
 Olup mülâzım-ı na't-ı Resûl-i mu'cize-ğü
Ve-münzû'z-zimmetü 'efkâri medâyiğahü
*Vecedtüğü li-ğalâşi ğayra mültezimi*¹⁵⁰

-151-

O dil ki şıdk ile oldı mülâzım-ı ğidmet
 Sezâ-yı himmet ü şâyân-ı lutf olur elbet
 Ğomaz bu ğâki tehî-dest o melce'-i ümmet
Ve-len yefüte'l-ğaniyyü minhü yedân terîbet
*'İnne'l-ğayâ yünbitü'l-'ezhâra ff'l-'ekemi*¹⁵¹

[23b]

-152-

Bilüp mediğâ'-i na'tın vesîle-i rahmet
 Ümîd-i lutf-ı şefâ'atle eyledim cür'et
 Netice mağlab-ı fânîye itmedim rağbet
Ve-lem 'ürîd zühretü'd-dünyâ elletî ağtafet
*Yedâ Züheyriñ bimâ eşnâ 'alâ heremi*¹⁵²

¹⁴⁹ Hâşâ o Peygamber isteyenden lütuflarını esirgemez; kendisine iltica edeni gönüllemeden göndermez.

¹⁵⁰ Onu methetmekten başka bir şey düşünemez olduğum gündün beri kurtuluşum için O'nu hep yanımda buldum.

¹⁵¹ Yağmurun tepelerde bile çiçek bitirdiği gibi onun yardım ve şefaati de hiçbir eli boş çevirmeyecektir. Doğrusu rahmet su durmaz tepelerde bile çiçekler bitirir.

¹⁵² (Bu kasideyi yazarken), Herem'i övmesi üzerine Züheyr'in elleriyle derlediği göz alıcı dünya çiçeklerini (nimetlerini) istemedim.

-153-

Eyâ kalem-rev-i 'afvîñ yegâne pâdişehi
 O dem ki halk ola haşriñ muķim-i 'arşa-gehi
 Nigâh-ı luţfa sezâ kıł bu 'abd-i pür-günehi
Yâ ekreme'l-halkı mâlî min elüzübîhi
Sivâka 'inde hulûli'l-hâdişi'l-'amemi'¹⁵³

-154-

O dem ki zâhir olup nâr u düzaññ Lehebî
 Karîñ-i haşyet ola ser-be-ser Resûl ü Nebî
 Eyâ mülâzım-ı vâ-ümmeñ fedâke ebi
Velen yadîka Rasûlallâhi câhuke bî
İze'l-kerîmu tecellî bâ semmi müntakîmi'¹⁵⁴

-155-

Eyâ muhâtab-ı levlâk eyâ Habîb-i Hudâ
 Vücûda geldi seniñçün bu günbed-i hadrâ
 Melâz-ı ümmeñ olursañ 'aceb mi rüz-i cezâ
Fe-'inna min cûdike'd-dünyâ ve darretehâ
Ve min 'ulûmike 'ilme'l-levhi ve'l-ķalemi'¹⁵⁵

-156-

Ne deñlü cürm ü günâhñ olursa bî-ğâyet
 Hulus-ı bâl ile Mevlâya kıł 'ubüdiyyet
 'Uşât-ı ümmeñ içündür nevâle-i rahmet
Yâ nefsü lâ-takneñî min zelletin 'azumet
'Inne'l-kebâ'ire fi'l-ğufrâni ke'l-lememi'¹⁵⁶

¹⁵³ Ey âlemin efendisi, benim kıyamet günü sığınacağım senden başka kimim var!

¹⁵⁴ Yâ Muhammed! Kerîm olan Allah müntekim ismiyle tecelli edince bana şefaata etmekle senin makam ve rütbene asla noksanlık gelmez.

¹⁵⁵ Çünkü dünya ve ahiret hep senin cömertliğinden, Levh ü Kalem senin ilmindendir.

¹⁵⁶ (Ey Bûsırî!), işlediğin büyük günahlardan dolayı Allah'ın rahmetinden ümidini kesme. Zira büyük günahlar Allah'ın mağfireti yanında küçük günahlar gibidirler.

-157-

[24a] Ne deñlü itdim ise gaflet ile cürm ü haṭā
 Ümîd odur ide Allāh o deñlü fażl u ‘aṭā
 Ğarîk-i rahmet olursam ‘aceb mi rûz-i cezā
Le’alle rahmete Rabbî ḥîne yaḳsimuhā
Te’tî ‘alā ḥasebi’l-‘iṣyāni fi’l-ḳisemi¹⁵⁷

-158-

Ḳabûl idüp bu faḳiriñ İlähî mültemesin
 Muvâfıḳ eyle rızâ-yı kerîme her nefesin
 Rehîn-i mağfiret it rahmetinle ḥâtimesin
Yâ Rabbî vec‘al recā’î ḡayra mün‘akisin
Ledeyke vec‘al ḥisâbi ḡayra münḥarimi¹⁵⁸

-159-

O dem ki cân u dile hevl-i mahşer ide ğulü
 Nahîfî bendeñi şâyân-ı rahmet it her sū
 İlähî eyleme şermende-i ḥabîb ü ‘adü
Ve’ltuf bi-‘abdike fi’d-dâreyni ‘inna lehu
Şabran minnî ted‘uhü’l-‘ahvâlü yenhezimi¹⁵⁹

-160-

Virüp Resûlüñe yâ Rab vesîle menziletin
 Mezîd-i ḳurb ile bâlâ-ter eyle her cihetin
 Hemîşe câh-ı şefâ‘atle zeyn idüp şıfatın
Ve’zen bi-suḥbi şalavatin minke dâ’imetin
‘Ale’n-nebiyyi bi-münhellin ve münsecimi¹⁶⁰

¹⁵⁷ Ümid ederim ki Rabbim mahşer günü rahmetini taksim ederken, taksimi günahların çokluğuna göre yapılır.

¹⁵⁸ Ey Rabbim (rahmetine olan) ümidimi huzurunda boşa çıkarmave hesabımı kolay ve çabuk eyle.

¹⁵⁹ Bu kuluna dünyada da ahirette de lutf u ihsân ile muamelede bulun. Çünkü onun musibetler gelip çıktığında yeniliveren bir sabrı var.

¹⁶⁰ Allah’ım izin ver salât u selâm bulutları Hz. Peygamber üzerine bardaktan boşanırcasına rahmetini yağdırsınlar.

-161-

Ola selâm ile şād ol efādil-i merdüm
 Ki anlar idi sipihr-i hidāyete encüm
 Cihāndan eylediler zulmet-i cehāleti güm
Ve'l-'ālu ve's-şahbu şümme't-tābi'ine lehüm
'Ehlü't-tükā ve'n-nūki ve'l-hilmi ve'l-keremi'¹⁶¹

-162-

Hemişe devr ide tā kim bu gerdiş-i minā
 Hemişe tā ola şems ü kamerde nūr u ziyā
 İlahî anlara eyle selām-ı lā-yuḥşā
Mā-rannaḥat 'azabāti'l-bāni riḥu şabā
Ve 'etrabe'l-'İsa ḥādī'l-'İsi bi'n-nağami'¹⁶²

[25a]

Hâtime¹⁶³

(1) Ḥamd-ı bî-gāye ve şükr-i bî-nihāye ol Kerīm-i bî-ibtidā vü intihāya ki bu 'abd-i (2) nāçizine lutf-ı tevfiğini refik-i şefik ihsān eyleyüp beytü'l-kaşide-yi cism-i (3) nizārdan ma'nā-yı ḥayātı ifade eyleyen rüsüm-ı şihḥat münderise-i 'illet olmazdan (4) evvel sermenzil-i ihtitāma işāl-i müyesser eyledi.

Beit:

'Asellāhu lā-tey'āse minallāhi (5) innehu
 Yühevvinu 'aleyhi mā yecüllü ve yükebbiru

'Aṭā-yı bî-intihāsından mes'uldür ki bu eşer-i (6) ḳalīli sezā-yı ḳabül-i celīl eyleyüp şāhibü'l-kaşideyi Ḥābīb-i Ekrem 'aleyhi's-şalātü ve's-selām (7) nevm ü vāḳı'ada 'aṭā-yı bürde ile dil-şād-ı 'izzet ve mess-i dest-i şerifleriyle a'zā-yı (8) 'alīlesine ifāza-i şihḥat buyurdıkları gibi nāzım-ı mezbüre menzile-i tufeylide vāḳı' (9) Nahīf bendesini daḥi yevm-i vāḳı'ada a'ṭā-yı ḥulle-i şefā'at ile şādān eyleyüp 'illet-i (10) 'ișyān ile nātuvān olan vücūd-ı nāçizimi dest-i 'ināyetleriyle 'āfiyet-yafte-i dehşet-i (11) nīrān olmaḳ müyesser eyleye āmin bi-ḥaḳḳı ismihi'l-a'zam ve bi-ḥürmeti Ḥābībīhi şallallāhu (12) 'aleyhi ve-sellem.

¹⁶¹Hz. Resül'ün āline ve ashābına salavāt dāim olsun. Ondan sonra tabi' olanlara ki onlar ehl-i takva ve ehl-i nezāfet ve ehl-i hilm ve ehl-i keremlerdir ve salavāt dāim olsun.

¹⁶²Bulutlar, sabā rüzgārı bān ağacının dallarını salladıkça, deveci boz develerini nağmeler söyleyip coşturdukça salāt u selām yağmurları yağdıkça yağsın.

¹⁶³Hatime ve Münacat bölümleri TS nüshasında bulunmamaktadır.

Münacât

İlâhâ perverdîgârâ na't-ı şerîfi pîrâye-bağş-ı şaḥîfe-i cân-ı (13) 'âşîkân olan Ḥabîb-i Ekremîñ hürmetine 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm kemâl-i keremînden (14) bu 'abd-i bî-mîkdârîñ niyâz-ı faḳîrânesi budur ki vedî'a-i muḥafaza-i cism-i nâtüvân [25b] (1) olan cân-ı za'îfi teslîm-i hazîne-i şûr-ı İsrâfil olmazdan evvel dil ü cânımı vâreste-i (2) mâ-sivâ eyleyüp iktisâb-ı envâr-ı ḥaḳîḳat ve intisâb-ı esrâr-ı ma'rifet ile râh-ı (3) 'ubûdiyyetiñde keşide-i cerîde-i ḥavâss olan zevî'l-iḥlâşdan eyleye (4) âmîn ve bu du'â-yı celîlü'l-müdde'âya âmîn-ḥ'âh-ı şadâḳat ve ḥ'âhiş-kârân-ı icâbet (5) olan ḳullarını meṭâlib-i dâreyn ile mesrûr eyleyüp rızâ-yı keremînden mehcûr (6) eyleme âmîn ve'l-ḥamdulillâhi 'ale'l-islâmu ve's-şükri'n-ni'metü'l-itmâm ve's-şalâtü (7) ve's-selâmu 'alâ Resûlihi seyyidü'l-enâm ve 'alâ âlihi'l-kirâm ve aşḥâbihi'l-izâm (8) ve raḥmetullâhi ve berekâtühü 'ale'l-müslimîne ve'l-müslimât ile yevmü'l-ḳiyâm ve selâmün (9) 'alâ cemî'i'l-enbiyâ'i ve'l-mürselîn ve'l-ḥamdulillâhi (10) rabbi'l-'âlemîn.

4.2. Tahmîs-i Kaşîde'-i Bürde - Mekkî Mollâ

[1b]

(1) Bismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm

(2) Hâmd u şükr-i müte'âkıbu'l-vürüd ol vâcibü'l-vücüd u gâyet-i küllü maşşud
 (3) hâzret-i mün'im-i kerîm-i bî-'illete ki bu heft-şabağa-i varağ-ı zer-efşân-ı âsmâni-
 reng-i eflâkı (4) cild-i ebrûsı zer-şemse-i mihr-i zerrîn ile müzeyyen kitâb-ı 'ibret-mefâd
 ve bâlâ-hâne'-i (5) ibdâ'-ı mümkinâtda zîb-i tâğ icâd idüp, ne âşâr-ı kaşâ'id ü irâdât olan
 (6) sâ'ir ibârât-ı bâhirü'l-isti'ârât-ı terâkib-i maḥlûkât-ı kâinâtı dest-i ḡudret-i
 kâmile siyle (7) mışdar-keş-i ihtirâ' ve sebt-i şaḥîfe-i inşâd eyledi ve şalavat u selâm-ı bî-
 infisâm (8) ol maḥla'-ı dîvân-ı nübüvvet ve şeh-beyt-i kaşîde-i risâlet, evvelen şaḥr-ı
 nüsha-i (9) fıḥrat ferîde-i manzûme-i ḥilkat, ser-nâme-i kitâb-ı ıḥṫfâ, a'nî bihi nebiyyinâ
 Muḥammedini'l-Muştafâ (10) 'aleyhi efdalü's-şalavât ve ezkâhâ ve mine't-taḥiyyât
 ennemâhâ hâzretleriniñ meşhed-i (11) muḫahhar-i nûr-âğınlerine ihdâ vü taḫdîm ve
 encüm-i semâ-i ibtidâ olan âl u aşḫâb-ı (12) sa'âdet-iştîmâl hâzerâtı dibâce-i 'unvânü's-
 şeref tarziye vü teslîm kılındıḡdan soñra (13) nâv-dân-ı kâlem-i bî-arâm bu gûne iskâ-yı
 benefşe-zâr-ı merâm ider ki riyâz-ı medâyiḡ-i (14) Muḥammedide naḥl-i nişâne-i eşer ve
 ol vird-i muḫarrâ-yı çemen-zâr-ı ḡudsün ravza-i hiş-ârâ-yı (15) evşâfında bülbül-i nâlân-ı
 ḫaḫîkat, tütî-i şekeristân mışr-ı belâgat [2a] (1) dem-keş-i mışra-ı evc-i feşâhat, şaḡ-
 nişin-i devḫa-i ḡufrân merḫûm Şaḡu'l-İmâm (2) Şerefü'd-dîn Muḥammed Sa'd el-Büşri
 eskenehullâhe bi-ḫubûhate'l-cinân bi-enva'-ı câ'izetü'l- (3) iḫsân hâzretleriniñ Bürde
 ismiyle mevsûm u cerîde-i ḫavâṫır u mecmû'a-i i'tibâr-i (4) zer-ḫâl ile mersûm bir kitâb-ı
 ḫavaş ve meymenet-i aşârı mücerreb-i cumḫûr ve ma'lûm (5) u meşḫûr olan kaşîde-i
 mübarekesin ḫâ'iz kaşbu's-sebḡ-i meydân-ı ma'rifet (6) merḫûm Naḫîfî-i bârik fikr-i
 nâzik-ḫabî'at tahmîs ile 'arz yed-i tülâ-yı şâ'iriyet (7) eylemegin bu telâṫum-ı dîde-i
 baḫr-i ḫamîs-i rüzgâr, süḡâta-çîn-i naḥl zâr-ı eş'âr (8) Mekkî-i kem-ḡadr-i bî-iḡtidâr daḡı
 bu zemînde baḡbân-ı ḫabî'atın ḫak-pezirî şarf-ı (9) ḡudret-i 'âcizânesin kendüye iksîr-i
 sa'âdet-i ebediyye ittiḫâz etmekle ol kaşîde-i (10) şerîfeye ki terbiye-i bahâristân-ı
 füyûzât-ı ilâhiyye ile ḫadîḡa-i muḫabbet-i Muḥammediyyeyi (11) nâbit bir ḡühen-naḥl-i
 berûmend-i meyve-dâr-ı sa'âdetdir dest-i ḫulûş-ı niyyet ile (12) kâlem-zen-i himmet
 olup imdâd-ı seccâl-i 'inâyât-ı şubḫânî ve irâdâ-yı nehr-i eltâf-ı (12) şamedânî birle
 letâfet-i âḫer ve ḫüsn-i diğerde üç 'aded tâze vü terşâḡ-ı nev-bâve-i (13) merâm,
 aşlından kemâl-i resîde-i feyz-i ḡabûl-i İllâhî olan her iki 'aded aḡşân-ı aşliyyesine (14)
 inzimâm ile meşâri'-i kaşîdeyi mertebe-i ḫamse-i mübarekeye İsal u itmâm [2b] (1) ve

mānend-i naḥl-i tūbā zīb-baḥş-ı riyāz-ı āmāl itmegin ḥaḳ budır ki muṭāla'a ve (2) kıra'at idenleriñ iktitāf-ı semerāt-ı ḥasenātları dü-bālā ve dāmen-dil ü destmāl-i (3) ārzuları bir kat daḥi pūr-bār-ı meṭālib-i dü-serā olacağı bī-murāddır lakin tebeddül-i vuḳū'-ı (4) zihāfāt sebebiyle vezn-i ḳaşıde ile meşāri-i taḥmīsi muvāzene ve semniñ-i evzān-ı 'Arabiyye (5) itmek vaż'-ı bārid ü eş'ār-ı Türkiyyede ğayr-i ma'hūd olmağla bāzār-ı i'tibār-ı şu'arā-i Rūm u (6) 'Acemde müsta'mel mīzān-ı müte'arif olan Mefā'ilün Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilāt (7) vezni ile nev-bāve-i mesāri-i taḥmīsi muvāzene ve ḳāfiyyede ḥarf-i āhiriñ tekellümde şuret-i (8) zuhūrına teba'iyet ile pāy-i mışra'a keş-i pā-meşābesinde olan ḳavāfī ḥuşusunda daḥi (9) mişli nā-mesbūḳ tāze vü terlikde daḥi Naḥfī merhūma tābıḳu'n-na'l-i bi'n-na'l iktifā (10) ile ifrāğ-ı ḳālīb-ı re'y ü iktifāsı ihtiyār olındıktan soñra 'ibāret-i meşāri'-i (11) murād olan ma'nāya erbāb-ı ṭab'ın bilā ṭab' vüşüli mülāḥazasıyla ve ba'zı ebyāt-ı (12) ḳaşıdeniñ me'āl-i ma'nāsı ifādesi ile ol şāhid-i sine-i merāmı der-kenāre ve bu vechile (13) taḥşiyе-i metn-i i'tizāre ibtidā olındı. Fe-emmā bu daḥi ḥişşe-gır-i i'tibār olıcaḳ (14) bir ḥikmet-i ğāmze-i İlähiyedir ki ḳaşıde-i mezbüreden taḥmīs ile itmāma ancak on beyt (15) ḳalmış idi ki müveccih-i ḥaḳıḳı ve nāzım-ı menāzım-ı serāyir-i taḥḳıḳı mālİKÜ'l-memlūki ve mālİKÜ'l-mülk [3a] (1) ve'l-melekūt cellet-'azametehu ḥāzretleriñiñ dīvān-ḥāne-i tevcihāt-ı 'aṭayā-yı ezeliyyesinden (2) menşūr-ı 'aṭabe-i keremī bağteten zuhūra gelüp bi-ḥasebi't-tarīḳ-i cedid ü 'atīḳ (3) eskiler mevcūd iken her biri dest-keş-i mā'ide-ḥ'ān-ı 'ināyet-i Bārī (4) olmalarına binā'en 'illet-i ğā'ıye-i tenşit ve inşād-ı taḥmīs olan memdūḥ-ı kerimū'ş-şāna (6) müte'allıḳa cā'ize-i 'ālem-bahā olan hükümet-i şer'iyye-i ḳazā-ı Medīne-i Münevvere zādehullāhi teāla (7) 'izzen ve şerefen tevcih-i ile bu 'abd-i 'adīmü'l-istiḥfāf-ı ḥaḳḳa ki ḥā'iz-i rütbe-i vālā-yı sūrūr u (8) i'tibār olup ser-i iftiḥārım reside-i ṭāḳ-ı rehīn olmuşdır. Fe-ḥamden şümme ḥamden (9) şümme ḥamden ḥaḳ budur ki vücūd-ı ḥaḳda ve her emrde taşarruf Ḥaḳḳıñ olduğını bir kat daḥi (10) taşdıḳ ü iz'ānda me'mūr olduğumuz edille-i afāḳ u enfüsiden ḥaḳıre nisbet ile (11) bürhān-ı ḳatı' meşābesinde delil-i iḳnā iyye-i vāziḥa ḳudret-i ḥaḳdan niçe esrār-ı (12) ḥafiyye-i ilāhiyye zuhūr-ı inzimāmı ile nezd-i fikr-i şāḥiḥden zāhir ve vücuhla cuven-gerde-i ḥ'āce-i (13) daḳıḳa-dān taḥḳıḳdır Ḥāzret-i Ğafūr-ı güneḥ-baḥşsa müsvedde-i ceride-i ḳuşūr u seyyiātıma (14) ḳalem-i 'afv u ḡufrān çeküp muḳim-i ḥuld-i mağfıret-i Ğaffārī nāzım-ı 'aleyhi'r-raḥme (15) merḥūm Naḥfī-i mađfūr ve sā'ir dem-sāzlarımız mürāfaḳatı ile sāye-i (16) livā-i Muḥammediden mehcūr etmeye āmīn şümme āmīn.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilât

-1-

[3b]

Çıkarımayup der-i dilden mesâlik-i hâremi
 Hemîşe yâd idüp aḥbâb-ı yâr-ı muḥteremi
 'Aceb bu girye-i ḥasret bu eşk-i dem-be-demi
Emin tezekkürî cîrânin bi-zî selemî
Mezecte dem'an cerâ min muḥletin bi-demi¹

-2-

İderken âhım ile küy-ı yâr-ı menḫıbetin
 Diliñ taḥassür ile âteş aldı her cihetin
 Şabâ mı virdi peyâmıñ o cây-ı tesliyetin
Em hebbeti'r-rîḥa min tilkâ'i Kâzimetin
Ve evmeda'l-berḫu fi'z-zulmâ'i min 'İzamî²

-3-

Ḥayâl-i Yeşrib ü Baḥâ o küy-i yâr-i Ḥudâ
 Girince fülk-i ḥayâle sirîşk olur deryâ
 Şu rütbe itmiş eşer saña âteş-i sevdâ
Femâ li 'ayneyke in ḫulte ekfufâ hemetâ
Ve mâ li-ḫalbıke in ḫulte istefiḫ yehimî³

-4-

Dil-i pür-âteş ile dîde-i eşk-rîzdür çün
 Miyân-ı âteş ü âb oldı 'aşka ḫikmet-kün
 Niçün düşer 'acebâ ḫayd-ı ketme her dün ü gün
Eyaḥsebu's-sabbu enne'l ḫubbe münketimün
Mâ beyne münsecimin minhü ve muḫtarimî⁴

¹ Ey gönül, Selem'li komşuları (Arap edebiyatında sevgilinin yaşadığı hayâli ülke. Burada kastedilen ise Medîne-i Münevveredir) hatırladığın için mi gözünden kanlı yaş akıttıyorsun?

² Yoksa Kâzime (Medine) tarafından rüzgar esip karanlıklar içinde İzam Dağından şimşek mi çaktı?

³ Gözlerine n'oldu ki {dur, ağlama!} " desen yaş döker, kalbine n'oldu ki {ayıl, kendine gel} desen çoşup kendinden geçer.

⁴ Yanıp tutuşan kalp ve akan gözyaşı karşısında âşık sevginin gizli kalacağını mı sanır?!

-5-

Hayâl-i kıddiñ idelden o yâr-i bî-bedeliñ
 Gözünde serv-i sehî hâr-ı çeşm-i pür-ilelin
 Hemîşe menzil-i cânân taḥayyül ü emeliñ
Levle'l-hevâ lem türîku dem'an 'alâ talelin
Velâ erikte li-zikri'l bâniü'l 'alemi⁵

-6-

[4a]

Gözünde cû gibi câri cedâvil-i ḥasret
 Yüzünde zerdî-i renc-i muḥabbet ü firqat
 Şübüt-i 'aşka bu yüzden virildi çün şüret
Fe-keyfe tünkiru ḥabben b'ade mâ şehidet
Bihi 'aleyke 'udülü le'd-dem'i ve's-sekamî⁶

-7-

Şarardı şoldı ruḥiñ derd-i 'aşka düşdüñ sen
 Dem-i sirişkiñi la'l itdi ḥasretiñ dilden
 Ki sürḥ ü zerd ile yazdı huḫûḫü 'aşk u miḥen
Ve eşbete'l-vecdü ḥatta 'abraten ve ḍanen
Misle'l-bahâri 'alâ ḥaddeyke ve'l-'anemi⁷

-8-

Firâk u ḥasret alup ḥ'âb u râḥat-ı bedeni
 Düşümde görmege de kı'ilem egerçi seni
 Esîr-i pisterim ammâ velik ḥ'âb kıanı
Nâ'am serây-ı tayf u men ahvâ fe-erreḳani⁸
Ve'l-ḥubbu ya'teridullâhe'z-zâti bi'l-elemi⁸

⁵ Aşk olmasaydı, sevgilinin harap olan yurdundaki izlere yaş dökmez; (Bân) sorgun ağacı ile 'Alem (Nur) dağı anarak geceler boyu uykusuz kalmazdın.

⁶ Gözyaşı ve hastalık aleyhinde âdil şahit iken sevgini nasıl inkâr edebilirsin?!

⁷ Aşkın ıstırabı yanaklarında sarıpatatya ve anem (*Hicaz'da yetişen ve meyvesi kızıl olan bir ağaç adıdır. Sevgilinin kınalı parmakları benzetilir*) gibi iki çizgi halinde belirirken sevgini nasıl inkâr edebilirsin?!

⁸ Sevgili peygamberimin hayali gece gelip beni uykumdan uyandırdı; işte o sevgi, zevklerimi acıyla alıp gidiyor.

-9-

Olursa nâil ço olsun hevâ-yı 'aşk ile ten
 Bu yolda feyz-i Hüdâdır ne şübhe derd ü mihen
 Muhabbet-i ezeli şanma ihtiyâr ile sen
Yâ lâ'imî fî'l-hevâyü'l-'özriyyi ma'ziraten
Minnî ileyke velev enşafte lem telumî⁹

-10-

Muhabbetiñ nic'olur ketmi sırr-ı müstehirin
 Çeker mi 'âşık olan ta'n-ı düşmeniñ kederin
 Bilindi derd-i derûnım ne luftı var hazerin
'Adetke hâlî lâ sırrı bi-müstetirin
'Anî'l-vüşâti velâ dâ'i bi-müncesimî¹⁰

-11-

[4b]

Cihânı şöhret-i 'aşkım çün eyledi memlü
 Hücüm idince 'adü baña lev m ile her sū
 Şiyânet eyleyüp el-hağ beni eyâ hağ-gü
Maḥḥaḍtenî'n-nuşḥa lâkin leştü esma'uhu
İnne'l-muḥibbe 'anî'l-'uzzâ li fî şamemî¹¹

-12* -

Esâs-ı cism-i za'ife herem virüp haleli
 Binâ-yı tākati yıkdı zelâzil-i zeleli
 Getürmeyüp bu ḥasâretle yādıma eceli
İnnî't-tehemtü naşîḥa'ş-şeybü fî-'azeli
Ve'ş-şeybü eb'adü fî-nuşḥi 'anî't-tühemî¹²

⁹ Uzre (Yemen'de tertemiz aşklarıyla meşhur olan kabile) aşkı gibi bir aşka tutulduğum için ey beni kınayan! Mazur gör, eğer âdil davransaydın beni kınamazdın.

¹⁰ Benim hâlim sence malum... Sırrım da dedikoducumdan gizli değil, derdim ise bitmez tükenmez...

¹¹ Sen bana samimi öğütler verdin, fakat ben onu dinleyecek halde değilim; çünkü âşığım kulağı öğüt verenlere karşı sağırdır.

* 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 ve 19. bendler müellif hattı (SE, no:2541) nüshada bulunmamaktadır.

¹² Üstelik saçlarımın akına ve onların tertemiz nasihatine bile bakmadım ben. Halbuki saçların ağarması boş verilmeyecek kadar önemlidir.

-13-

Mü'âhedeñ nice bir nâşihâ virir dehşet
 Bu sinn ü sâlde me'âşî yeter baña haclet
 Melâmet etme beni eyle hâlime şefkat
Fe inna emmâratî bi's-sü'î ma't-te'azet
Min cehlîhâ bi-nezirî's-şeybi ve'l-haramî¹³

-14-

Bu nefsi-zâlim ider her ihâtını icrâ
 Egerçi 'izzet ile başa kondırır ammâ
 Müsâfiriñ ne ider Hâk lâyıqın icrâ
Velâ e'addet mine'l fi'lîl-cemîli kırâ
Dayfîn elemme bi'r-re'si ğayra muhteşemî¹⁴

-15-

Beyâza çıkdı işi 'ömrün 'âkıbet her sū
 Ağardı lihye velî 'ibret almadım ser-i mü
 'İtâb itme baña ğâfilem eyâ hâk-ğū
Lev küntü a'lemu ennî mâ üvaqqiruhu
Ketemtü sırran bedâlî minhü bi'l ketemî¹⁵

-16-

Ƙanı o râyih-i hayl-i tarîk-i fevz-i Hüdâ
 Ki urdı hâk-i dâlâle beni semend-i hevâ
 Recâ-yi terbiye-i nefsi idüp didim eyâ
Men lî bi-reddi cemî'an min ğavâyetihâ
Kemâ yüraddü cimâhu'l-hayli bi'l-lecumî¹⁶

¹³ İşte benim sürekli kötülüğü emreden nefsim, cehâletinden dolayı, ak saçların ve ihtiyarlığım uyarısından ders almadı.

¹⁴ Nefsim, misafir (olan ihtiyarlığa) ziyafet için hiçbir güzel amel hazırlamadı; o da ansızın gelip başıma konuverdi!..

¹⁵ Âh ben o misafire gereken saygıyı gösteremeyeceğimi bilmiş olsaydım, onun eseri olan ak saçları ketemle boyayıp gizlerdim.

¹⁶ Huysuz atın gemle çevrilmesi gibi, azgın nefsi serkeşlikten alıkoymada kim bana yardım edecek!

-17-

Toyar mı nefis-i harîş etse ni'metiñ ihyâ
 Ziyâfet olsa eger me'alibile şubh u mesâ
 Ne deñlü çekseñ aña şad-sümât-ı pür-na'mâ
Felâterum bi'l-me'âşî kesre şehvetihâ
İnne't-ta'âme yukavvî şehvete'n-nehimi¹⁷

-18-

Telezzüz eyleme re's-i hañ'eden aslâ
 Hemîşe nesini nûş içre gizlemiş dünyâ
 Gönül lezâ'iz içinde ço kalmasun zîrâ
Ve'n-nefsü ka't-tıfli in tühmilu şebbe 'alâ
Hubbi'r-rađâ'i ve in teftimhu yenfeñmi¹⁸

-19-

Virir harâba seni hükm-i zâlîme bed-ñü
 Ki ola hâkim-i milk-i diliñ bir eski 'adü
 Nedir bu nefis-i habîse bu rütbede tek ü pü
Faşrif hevâhâ ve hâzir en tüvelliyehu
İnne'l-hevâ mâ tevellâ yuşmi ev yeşimi¹⁹

-20-

[4b]

Getürdi câna hezâr derd-i ma'siyet 'illet
 Bu derde çâre nedir diyü istedim şefkat
 Didi tabîb-i hidâyet gerekse ger şihhat
Ve's-tefrîgi'd-dem'a min 'aynin kadim telâ'et
Mine'l-meğârîmi ve'l-zem hamîyyete'n-nedemi²⁰

¹⁷ Hiç bekleme, isyan edip günahlara dalmakla nefsin hevesi kırılıp yola gelmez; çünkü yiyip-içmek yaratılış itibarıyla aç olan nefsin sadece şehvetini artırır.

¹⁸ Nefs-i emmare emzikli çocuk gibidir. Onu kendi haline bırakırsan daha çok emmek ister. Eğer süttten kesersen o da buna razı olur.

¹⁹ Nefsin arzu ve isteklerini dizginle ki sana hükmetmeye kalkmasın. Çünkü nefsanî istekler, hâkim olduğu kimseyi ya helâk yahut rezil eder.

²⁰ Nefsini (nefis atını) hayırlı işlerde yayılırken de gözet ki; otlağı tatlı bulup şımarırsa otlatma!..

-21-

Şeb-i vebâlde girân-h'âb-ı ğâfilem hayfâ
 Tezallüm itmede nefsim görürse zerre ezâ
 Sevâd-ı cürm ile ol öyle azlem oldu ki tâ
Zalemtü sünnete men ahyâ'z-zalâme ilâ
Eni's-teket kaddemâhu'd-durra min veremî²¹

-22-

Şeh-i serîr-i risâlet o maksad-ı Akşâ
 Ne rütbe oldu rızâ-yı Hüdâda pâ-ber-câ
 'Atâ olunmuş iken aña ni'met-i dü-serâ
Ve şedde min şegabin ahşâ'ehu ve tavâ
Tahte'l-hicâreti keşhan mütrefe'l-edimî²²

-23-

Bütün hadâ'ik-i imkân anın bilâ te'abin
 Velik hazrete kaşr itdi cümle talebin
 Kabûlin eyledi her maksadın Hüdâ sebebin
Verâ vedethü'l-cibâlü's-şümmü min zehebin
'An nefsihi fe erâhâ eyyemâ şememî²³

-24-

[5a]

Ne deñlü kalbine çarr-ı zarüret itse gülü
 Olur mü'ekked i'râz-ı rif'atın her sū
 Komadı şavn-ı Hüdâ meyl-i mâsivâ ser-i mü
Ve ekkedet zühdehü fihâ zarüretühü
İnne'z-zarürete lâ ta'dü 'ale'l-ışamî²⁴

²¹ Mübarek ayakları şişinceye kadar ibadet ederek gecelerini ihya edip nurlandıran peygamberin sünnetini hayatıma aksettiremedim.

²² O, açlığı hissetmemek için böğürlerinin nazik derisini dürüp bükerek karnına taş bağladı.

²³ Allah'ın emri ile yüce dağlar: "Ya Resulallah biz Senin emrine amadeyiz, içimiz altınla dolu bizden ne istiyorsan al kullan" dedikleri zaman "benim size ihtiyacım yok, benim dünya ile alakam yoktur, gidiniz" diyerek yücelik ne imiş onlara gösterdi.

²⁴ Geçim sıkıntısı çektiği halde onun bu teklife aldırış etmeyişi, dünyaya önem vermediğini bir kere daha ispat etmiştir. Kuşkusuz sıkıntı çekmek namusa etki edemez...

-25-

Tevak্কuf itdi aña hilkat-i cihân-ı kühen
 Bil ihtiyâc ne târafda taħakkuq eyledi isen
 Żarüret 'illet-i ğâ'iyye oldıĝından iken
Ve keyfe ted'û ile'd-dünyâ żarüretü men
*Levlâhu lem taħrucu'd-dünyâ mine'l-'ademi*²⁵

-26-

İren kudümü olup tâc-ı 'arşa mâye-i zeyn
 Makâm-ı ħurba ki yok anda metâ ile eyn
 Şorarsañ 'aşk ile kimdir o ħurretü'l-'ayneyn
Muħammedün seyyidü'l-kevneyn-i ve's-seĸaleyn
*Nî ve'l ferîĸayni min 'Urubin ve min 'Acemi*²⁶

-27-

Zuhûr-ı şer-'i şerîfiñ maħalli ħayr-i müdün
 Emân-ı ümmete oldur o ħayr-ı ħıñ ü бүdün
 Kelâm-ı mu'cizi âşâr-ı şıdk-ı 'ilm-i ledün
Nebîyyünâ'l-'âmiru'n-nâhî felâ eħadün
*'Eberra fı-ĸavli lâ minhu velâ na'amı*²⁷

-28-

Sevindi naĸd-i hidâyetle niĸe ĸâse-tehî
 Ğariĸ-i baħr-i güneh ehl-i ħayret ü velehî
 Çeh-i dâlâlete düşmüş bu deñlü rû-siyehi
De 'â ilallâhi fe'l-müstemsiküne bihî
*Müstemsiküne bi-ħablin ĸayrı münfaşımı*²⁸

²⁵ Âlemlerin yaratılış vesilesi olan o Peygamberi darlık, sıkıntı nasıl dünyaya meylettirebilir ki!...

²⁶ Hz. Muhammed ki o, iki cihanın, insanların ve cinlerin, Arap ve Arap olmayanların efendisidir.

²⁷ Peygaberimiz bize iyi ve güzel olmanı yapmamızı, kötü ve çirkin olandan da kaçınmamızı emreder. Zaten ne "lâ/hâyır" sözünde ne de "na'am/evet" sözünde Hz. Peygamberden daha doğru sözlü kimse yoktur.

²⁸ O bütün mahlukâtı Allah'a iman etmeye çağırmıştır. Onun davetine icabet edenler kopmaz, metin bir ipe tutunmuş olurlar.

-29-

[5b] Toğup o şems-i Hudâ açdı ma'rifet ufukın
 Alup tesābuğ ile her fezā'iliñ tūrukın
 Ridā-yı 'izzet-i Hāğ zīb-i nūr idüp 'unuğın
Fāqe'n-nebiyyine fi halkı vü fi hulukın
*Ve lem yūdānühü fi- 'ilmin ve-lā keremi*²⁹

-30-

Muħit-i ma'rifetullāh olup o mu'cize-gü
 Melā'ikeyle nebiler idince gavşa gülü
 'Aceb mi aqsalar ol şuya seyl-veş her sū
Ve küllühüm min-Resūli'llāhi mültemisün
*Ġarfen mine'l-baħr-i ev-reşfen mine'd-diyemi*³⁰

-31-

Gireydi mekteb-i 'irfān u fazlına kademî
 Kelim ider güdecek ol 'aşā-yı muħteremi
 Nebiler andan olur müstefid her na'ami
Ve vākıfüne ledeyhi 'inde ħaddehimi
*Min noqtati'l-'ilmi ev min şekleti'l-ħikemi*³¹

-32-

Muħabbet-i ezeli kıldı zātını her su
 Temām-ı nüşā-i kübrā-yı ma'rifet memlu
 Tecelliyāt-ı Ĥudā kurb-ı lā-mekandır bu
Fehüvellezi temme m'anāhu ve şuretuhu
*Şümme'stafāhu ħabiben bāri'ü'n-nesemi*³²

²⁹ Yaratılış ve ahlāk olarak Hz. Peygamber diğer peygamberlerden üstün kılınmıştır. Diğer peygamberler ne ilim ne cömertlik ne de yücelikte O'na ulaşamamışlardır.

³⁰ Bütün peygamberler Rasûlullah'ın deniz gibi olan ilminden, kereminden, hikmetinden bir avuç, sürekli yağın cömertlik yağmurlarından da bir yudum isterler.

³¹ O peygamberlerin hepsi Hz. Peygamber'in huzurunda, kendi hatları indinde, kendi mertebesine göre, ilim noktasından, yani Allah'ın ilim deryası yanında bir nokta gibi hikmet harekesinden, yani Allah'ın nihayetsiz olan hikmet deryasının yanında bir hareke gibi kalırlar.

³² O öyle bir peygamberdir ki, maddesi ve mânâsı tam kemâle ermiş, sonra da insanı yaratan Allah onu kendine habîb olarak seçmiştir.

-33-

Hasen maķūle-i keyf-i 'araz iken o mehi
 Mişāl-i cevher-i zātı lüzūmen itdi behi
 Gören o nūr-ı haķıķatle dir o pādişehi
Mūnezzehūn 'an şerikin fī meħāsinihi
*Ve-cevheru'l-ħusni fīhi ğayra munķaşimi*³³

-34-

[6a]

Nişāra ħāk-i refi'ī o nürdur şadefin
 Sezā cemī'-i medāyiħ cevāhiri tuħafin
 Kuşūr u 'aczone baķma zebān-ı pür-esefin
Ve'nsub 'ile zātihī şi'te min şerefin
*Ve'nsub 'ile ķadrihi mā şi'te min 'İzami*³⁴

-35-

Nu'ūti levħa-i tāk-ı cinān iken her sū
 Anın medāyihīn 'addin isteyen hoş-gū
 İder nihāyet-i i'dādī bulmağa tek ü pū
Fe inne fađle Resūlillāhi leyse lehū
*Ĥaddun fe-ya'ribe 'anhu nātiķun bi-femi*³⁵

-36-

O ħaddedir şerefi anda Ĥālīķ-ı zū'l-men
 Muķarrebīn-i kirām itdi dergehin mesken
 'Uluvv-i nām ile şānın şu rütbe añla ki sen
Lev nāsebet ķadrehū āyātühū 'İzāmen
*Aħyā'smühū ħine yūd'ā dārise'r-rimemi*³⁶

³³ Nezāhette O'nun gibisi yoktur. Onda güzellik cevheri kısmî değildir. Hz. Peygamber'de bütün güzellikler mevcuttur.

³⁴ Sen Hıristiyanlar'ın kendi peygamberleri hakkında ileri sürdükleri şeyleri bırak. Rasūlullah'ı bunlar dışında dilediğin şeyle methet.

³⁵ Zira Rasūlullah'ın üstünlüğüne faziletine bir sınır yoktur ki onu diller söyleyip anlatabilsin!

³⁶ Eğer Hz. Peygamber'in mu'cizeleri onun mertebesine uygun olsaydı, ismi anıldığı zaman (Allah'ın izniyle) çürümüş kemikleri bile diriltirdi.

-37-

omadı zerrece 'ac-z-i 'uul ile Őubehi
 Sezā mı rey-b ile hi irtikāb-ı rū-siyehi
 Revā da grmediginden tahayyür ü velehi
Lem yemteħinne bimā ta'ye'l-'uulü bihi
*ırŐan 'aleynā felem nerreb ve lem nehimi*³⁷

-38-

Sülük-ı tālibe baħŐ ü netice vü d'avi
 Bile haıat-ı zāt-ı Muħammediyyeyi tā
 Velik 'ilm-i ledün müfħam anda hep 'ulemā
A'ye'l-verā fehmi mā'nāhu feleyse yürā
*Li'l-urbi ve'l-bu'di fihi ğayru munfaħımı*³⁸

-39-

[6b]

Bilür müŐahedeniñ ehl-i keş olan ħaddin
 İzāle eyleyemez urb-ı ma'nevi bu'udin
 Nikābı ref ile eyler niāb-ı pür-Őa'dın
Ke'Ő-Şemsi tezherü li'l 'ayneyni min bu'udin
*Őağıraten ve tüküllü't-arfe min 'ememi*³⁹

-40-

Bilin haıatini irdi Īaa ol heme sū
 Velikin terk ile lāzım cihād-ı nef-s-i 'adū
 Muim-i püster-i ğaflet olan o rāħat-cū
Fe keyfe yüdriku fi'd-dünyā haıatehü
*avmün niyāmün tesellev 'anhü bi'l-ulumi*⁴⁰

³⁷ Hz.Peygamber bize yani ümmetine olan sevgisinden ve Őefkatinden ötürü ŐaŐırıp kalmayalım Őek ve Őüpheye dūŐmeyelim diye aklımızın alamayacağı, takat getiremeyeceğimiz Őeyleri bize teklif etmedi biz de Őüphe etmedik ve ŐaŐırmadık.

³⁸ İnsanlar Hz. Muhammed'i mana ve muhtevasıyla hakıyla anlamaktan aciz kaldılar. Nitekim ona yakın ve uzak olanlarda hayret ve aczden başka bir Şey grölmez!

³⁹ Hz. Peygamber, uzaktan grenin küçük zannettiği yaklaŐıkça da gözleri kamaştıran bir güneş gibidir.

⁴⁰ Bu dūnyada Hz. Peygamber'i rüyalarda grüp teselli olan uykulu insanlar Onun kühüne aslına hakikatine nasıl vasıl olabilirler ki!

-41-

Düşün o nazra'-i nür-i muhabbeti dün ü gün
 Te'emmül et ki nedir zât-ı mäh-i hayr-i müdün
 Budur nihâyet ma'nî kitâb-ı 'acze bütün
Fe meblağul-'ilmi fihi ennehü beşerun
*Ve ennehü hayru halkı'llâhi küllihimi*⁴¹

-42-

Olup tereşşuḥ-ı nür ile katreler peydâ
 O katreler eşer-i aḫlî itmede ibdâ
 Odur o me'ḥaz-i küll feyz-i mâye-i eşyâ
Ve külli âyin etâ'r-rusûlü'l-kirâmu bihâ
*Fe innemâ't-teşâlet min nûrihi bihimi*⁴²

-43-

Zalâm-ı şirki giderdi o aḫtirân-ı Hüdâ
 Velik şâh-ı Resul itdi cümleden ignâ
 Gelince kalmadı edyân-ı enbiyâda beḳâ
Fe innehü şemsü faḍlin hüm kevâkibühâ
*Yuzḫirne envârehâ li'n-nâsi fi'z-ḫulemi*⁴³

-44-

[7a]

Kerim-i Halkı 'azim-i zâtı kurretü'l-a'yün
 Odur o mazhar-ı nür-i cemâl-i Hâḳ dün ü gün
 O veche itdi teccessüm zihî kemâl-i ḫüsün
Ekrım bi-ḫalkı nebiyyin zânehu ḫulkun
*Bi'l-ḫusni müştemilin bi'l-biḫri müttesimi*⁴⁴

⁴¹ Resulullah hakkında bilebildiğimiz en son netice, onun mutlak surette bir beşer ve Allah'ın yarattığı bütün varlıkların en hayırlısı olduğudur. (İmam Bûsîri bu kasideyi yazdıktan sonra, rüyasında Hz. Peygamberi görür ve O'na bu kasidesini okur. Fakat bu beyte geldiğinde ne yazdığını unuttur. Hz. Peygamber (s.a.v) İmam Bûsîri'nin yazdığı şekilde bu beyti ona hatırlatır.)

⁴² Bütün peygamberlerin getirdiği mucizeler, onlara, ancak onun nurundan ulaşanlardan ibarettir.

⁴³ Çünkü o bir fazilet güneşidir; diğer peygamberler ise (güneş batınca) karanlıkta insanlara parıltısını gösteren yıldızlar gibidir

⁴⁴ Güzel ahlâkın kendisini süslediği Peygamber'in yaratılışı Allah'ın ne büyük ikramıdır! Güzellik onu bürümüş ve güzel yüz ona nişan olmuştur.

-45-

Muhîti medhi o dürr-i müfâharet şadefin
 Şıgar mı kâse-i vüs'-i kesirine halefin
 Gözet bu beyt ile teşbîh-i kalbini selevin
Ke'z-zehri fî-terefin ve'l-bedri fî-şerefin
*Ve'l-bahri fî-keremin ve'd-dehri fî-himemi*⁴⁵

-46-

İdüp ihâta cuyüş-ı sürüş o pâdişehi
 Alurdı gulgüle-i âsmâniyân rehi
 Virirdi heybet-i gaybî görenlere velehi
Ke-ennehü vehüve ferdun fî-celâletihî
*Fî-'askerin hîne telkâhü ve fî-şaşemi*⁴⁶

-47-

Belâgat-ı füsehâ buldı 'aciz ile esefin
 Olur mı kadri meger gül mânende hiç 'alefin
 Kelâmı aldı hemen bahr-i hikmetin tühafin
Ke- ennemâ'l-lü'lü'l-i'l-meknünü fî-şadefin
*Min ma'dinî mantûkin minhü ve mübtesimi*⁴⁷

-48-

İder hezâr melâ'iki mücâvir ile gulü
 Şemîm-i gülşen-i cennâtı almağa heme-sü
 Ki bûs-i zâ'ir içündür o ravza'-i dil-cü
Lâ tayyibe y'adilu türben çamme a'zamehü
*Ûbâ li-munteşikin minhü ve mültesimi*⁴⁸

⁴⁵ O ki çiçek gibi latif, dolunay gibi yüce, deniz gibi cömert ve çağlar gibi himmetli(dir.)

⁴⁶ O nebiyy-i muhterem tek başına olduğu zamanlarda azametinde ve şecaatinde sanki bir ordu içinde gibidir. Sen ona mülaki olduğun zaman bir ordunun içinde gibidir.

⁴⁷ Sanki sadefi içinde gizlenmiş olan inci Onun güzel sözünden ve tatlı, mütebessim gülüşünden meydana gelmiştir.

⁴⁸ Ne mutlu o toprağı öpüp koklayana ki hiçbir koku Hz. Peygamberin mübarek kemiklerini saran toprağın kokusuna denk olamaz.

-49-

[7b]

Bahâr-ı ravza-i imkândır o serv-i sehî
 Ki büy-i maqđemi viridi sürür-ı pâdişehî
 Vücüdü kıldı muṭayyib bu köhne bâr-gehî
Ebâne mevlidühü 'an ṭibi 'unşurihi
*Yâ ḥayra mübtedâ'i minhü ve muḥtetemi*⁴⁹

-50-

Ṭulü'-ı şems-i vilâdetde derd ile heme-sü
 Cihâmı görmedi ḥuffâş-ı tıynetân-ı 'adü
 Nezîr-i ḥavf gelüp itdi serlerini fûrû
Yevme teferrase fîhi'l-fürsü enhümû
*Ḳad enziru bi-ḥulûli'l-bu'si ve'n-neḳami*⁵⁰

-51-

Gelince himmet-i mi'mâ maqđemiyle bütün
 Yıkıldı kâfir-i bünyâd-ı şirk ü küfr-i müdün
 Beşâret oldı hidâyet 'imâretine o gün
Ve bâte eyvânü kistrâ vehve munşadı'un
*Ke-şemli aşḥâb-ı kistrâ gâyra mülte'imi*⁵¹

-52-

Gelince saḳyine mâ'i'ül-ḥayât cüd-i kefin
 İşitdi 'ayn-ı ḥayâtın ḳudüm-ı pür-şerefin
 Söyündi ḥanesi âteş-perest-i pür-telefin
Ve'n-nâru ḥâmidetü'l-enfâsi min esefin
*Aleyhi ve'n-nehru sāhiyü'l-'ayni min sedemi*⁵²

⁴⁹ Hz. Peygamberin doğumu özünde saklı bulunan güzellik ve iyiliğin açığa çıkmasıdır ancak! Ey en güzel başlangıç ve ey en güzel bitiş!

⁵⁰ Onun doğduğu gün öyle bir gündür ki, o gün İranlılar, başlarına gelecek felaket ve sıkıntılar için uyarıldıklarını anladılar.

⁵¹ Kistrâ'nın sarayı artık bir daha bir araya gelip toparlanamayacak ordusu gibi o gecede yıkıldı ve dağıldı.

⁵² O gece mecusîlerin ateşi, Hz. Peygamber'in doğumuna duyduğu eseften dolayı nefesi kesilip söndü. Nehirleri de öfke ve üzüntüsünden kaynak ve yatağını değiştirdi.

-53-

İrince memleket-i 'äleme o şâh-ı Hüdâ
 Hazîn ü muzdarib-i cürmi oldı ehl-i şakâ
 Hicâb ile yere geçse Büceyre gibi sezâ
Ve sâ'e sâvete an ğâdat bi-hayratühâ
Ve rudde vâriduhâ bi'l-ğayzi hîne zamî⁵³

-54-

[8a]

Alup hezîmeti 'adûnîñ kulüb-ı pür-'ilelin
 Nizâm-ı silk-i dâlâl öyle buldı kim halalin
 Virüp şifâtını nâr aldı âbdan bedelin
Ke'enna bi'n-nâri mâ bi'l-mâ'i min belelin
Huznen ve bi'l-mâmâ bi'n-nâri min darimî⁵⁴

-55-

Tonanma oldı şafâdan-ı vilâdetinde bütün
 Ki buldı revnak-ı sūr-i cinâni şehri ü müdün
 Tonandı nūr ile kandîl cihân yapıldı bu gün
Ve'l-cinnü tehtifu ve'l envâru sâti'atun
Ve'l-hakku tazheru min m'anî ve min kelimî⁵⁵

-56-

Bu veche niçe beşâret işâret-i muhkem
 Zuhûra gelmiş iken bunca münzirât ile hem
 Gelüp ğaşâve-i ğafletle sedd-i güş-ı hikem
'Ammü ev-şammü efâ'ilânu'l-beşâretü lem
Tüsme' ve bârikatü'l-inzâri lem tüşemi⁵⁶

⁵³ O gece Save gölünün kuruması halka pek dokundu zorlarına gitti. Susuz olarak göle gidenler öfke ile geri döndüler.

⁵⁴ Sanki ateşte, sudaki ıslaklık (ve söndürme) özelliği varmış gibi üzüntüsünden (söndü). Su da ateşteki alev (ve yakma) özelliğine sahip gibiydi.

⁵⁵ Onun doğduğu gün cinler sevinç çılgınlıkları atıyor, nurlar yükselip yayılıyor, hakikat mânâda ve sözde ortaya çıkıyordu.

⁵⁶ İnsanlar ise kör ve sağır kesilmişlerdi. Ne müjdeler olsun sözlerini işiten ne de uyarı şimşegini gören oldu.

-57-

Degil o kavm-i dalâl çeşm-i 'ibrete merdüm
 Müfid olmadı ihbâr-ı nokta-i encüm
 Dalâlet olmadı zâ'il hamâkat olmadı küm
Ve ba'de mâ-aḥbara'l-aḳvāmu kāhinühüm
Bi-enna dīnehümü'l-mu'avvece lem-yeḳumı⁵⁷

-58-

Görindi redd-i şeyâḫîni aḫter-i vetebin
 Ki şâldı pençe-i âteş-güdâz idüp 'ucbın
 Tefatṫun itmediler yine ol mehiñ ḳurbın
Ve ba'de mâ 'āyanū fi'l-ufuḳi min şūhubin
Münḡaḫḫetün vefḳa mâ fi'l-arḫi min şanemi⁵⁸

-59-

[8b]

Sürüldi ḳıḫdı şeyâḫîni o düzd-i şehri müdüñ
 Ki istirâḳ-ı sem'-i reddi zâhir oldu bütün
 Virildi nefy ile sâriklerin cezâsı bugün
Ḥattâ ḡadâ 'an-ṫarīḳi'l-ḫaḳḳi münhezimi
Mine's-şeyâḫîni yaḳfuve işra münhezimi⁵⁹

-60-

Bulup firârî-i a'dâ ile münâsebetin
 Beyân ider o şeyâḫîniñ ol mübâ'adetin
 İder ifâde-i teşbih bu beyt menḳabetin
Ke'ennehüm heraben ebṫālu ebrehetin
Ev 'askerin bi'l-ḫaşâ min râḫateyhi rumi⁶⁰

⁵⁷ Hatta her kabileye kâhinleri yalan yanlış dinlerinin ayakta kalmayacağını bildirmiş olmasına rağmen uyarıları fark edemediler.

⁵⁸ Yerdeki putların (yüz üstü) düştüğü gibi ufukta yıldızların akmasını gördükleri halde yine fark edemediler.

⁵⁹ Öyle ki şeytanlar (yıldızların akması karşısında) vahiy yolundan dönüp peş peşe kaçıyorlardı.

⁶⁰ Bunlar Ebrehe'nin ordusu gibi kaçıyorlar veya bir ordu ki Hz. Peygamber'in avuçlarından atılan çakıl taşları karşısında (bozguna uğrayan) asker gibi...

-61-

Bulup vücūd 'arağından gül oldu tâc-ı semen
 Odur bu bâğ-ı cihâna nemâ ü neşve viren
 'Aṭâ-yı cāzibe-i feyzin añlayup rüşen
Cā'et li-da'vetihi'l-eşcāru sācideten
Temşī ileyhi 'alā sâkin bilā kademī⁶¹

-62-

İcābeti şecerin oldu bir büyük hikmet
 Bu mu'cize bu siyāk üzre bulmağa şöhret
 Yazar kalemli hep nuṭṭ-ı hâl olup kat kat
Ke-'ennemā seṭaret seṭran limā ketebet
Fürü'uhā min bedī'il-ḥaṭṭi fi'l-le'ami⁶²

-63-

Daḥi bunun gibidir mu'cizāt-ı ḥāriḳadan
 Ḥabībini şâkınurdu güneşden ol zü'l-men
 Mu'ayyen itdi aña sāyebān-ı müstahsen
Mişlü'l-ğamāmeti enni sāre sā'ireten
Taḳīhi harra ve ūsin li'l-hecīri ḥami⁶³

-64-

[9a]

Odur o nūr-ı maḥz-ı 'ayn-ı şems ile ten-şü
 Mişāl-i āyete şakḳu'l-ḳamer dili heme sü
 Ṭahūr-ı cerk-i mā'i lādan aldı vuḍū
Eḳsamtü bi'l-ḳameri'l münşekḳi inne lehu
Mīn ḳalbihi nisbeten mebrūrate'l-ḳasemi⁶⁴

⁶¹ O davet edince ağaçlar eğilerek kemâl-i hürmetle gövdeleri üzerinde sürünerek Hz. Peygamber'in yanına geldiler.

⁶² Ve sanki o ağaçlar gelirken dalları ile yol ortasına satır satır güzel yazı yazdılar.

⁶³ Ağaçların gelişi, Onu öğleyin kavurucu sıcaktan korumak için gittiği her yere giden bulutun seyri gibiydi.

⁶⁴ Ortasından ikiye ayrılan aya yemin ederim. Emin olun ki ayın onun kalbine benzeyen bir tarafı vardır.

-65-

'Adü arar göremez semt-i cāy-ı muhteremin
 Ki aldı nūr-i nübüvvet o çeşm-i pür-ilelin
 Hümā-yı Hâk raşa itmiş defîne-i hikemin
Ve mâ havayu'l-gâru min hayrin ve min keremin
Ve küllü tarfin mine'l-küffâri 'anhu 'ami⁶⁵

-66-

'Azîmetinde refîk-i şiddîki luṭf-i Hüdâ
 Mu'în ü yâveri 'avn u tevekkül-i Mevlâ
 Gezend irer mi aña 'âlem olsa ger a'dâ
Fe's-sidku fi'l-gâri ve's-şiddîki lem yeriya
Vehüm yeḡülüne mâ bi'l-gâri min erimi⁶⁶

-67-

Çekince perde der-i gâre 'ankebüt-ı vefâ
 O çeşm-i düşmene bir âḡ idi hemân güyâ
 Hümâme dâ'ir olup zann-ı düşmen oldu haṭâ
Zannu'l-ḡamâme ve zannu'l-'ankebüte 'alâ
Ḥayri'l-beriyyeti lem tünsec velem teḡumi⁶⁷

-68-

İdüp zuhûr yâlnız itdi Hâk mu'âvenetin
 Yeter bu mu'cize her kim okursa menḡabetin
 Ne yaptı almış iken düşmenân her cihetin
Vikayetu'llâhi aḡnet 'an-muḡâ'afetin
Mine'd-durû'i ve 'an-'âlin mine'l-'uḡumi⁶⁸

⁶⁵ Hayır ve kerem sahibini (Hz. Peygamber'i) Sevr mağarasının saklayışı ve kâfirlerin bütün gözlerinin ona karşı kör kesilişi onun mucizelerindedir.

⁶⁶ O sadakat kaynağını ve tereddütsüz tasdik eden Ebû Bekir'i gören olmadı. Mağaraya bakan içeride kimse yok diyordu.

⁶⁷ Onlar Resûlullah'ın bulunduğu mağaranın girişine ne örümceğin âḡ öreceğini ne de güvercinin yuva yapacağını akl edemediler.

⁶⁸ Allah'ın koruması ne kat kat zırlara ihtiyaç bıraktı ne de yüksek yüksek kaleleri arattı.

-69-

[9b]

Penâh iden o der-i şâh-ı merhamet-sipehi
 Bu derde buldı müdâvât-ı kalb-i pür-velehi
 Selâmetim gözüme sürmedir o hâk-i rehi
Ma sâmeni'd-dehrü daymen ve'stecartü bihi
İllâ veniltü civâran minhü lem yezumî⁶⁹

-70-

Derinde buldı niçe derd-mend-i kâse-tehi
 Tecellî-i yed-i 'ulyâ 'atâ-yı pâdişehi
 Dimiş mülâzım-ı bâb-ı refî' u bâr-gehi
Vele't-temestü ğinâ'd-dâreyni min yedihi
İlle's-telemtü'n-nidâ min hayri müstelemi⁷⁰

-71-

O dil ki 'aşk ide nür-i cemâl ile memlü
 Olur tecellî-i Hâk anda vahy ile her sū
 Odur o 'ayn-ı başiret odur o mu'cize-gū
Lâ tünkuru'l-vahye min rü'yâhu inna lehu
Kalben izâ nâmeti'l-'aynâni lem tenimi⁷¹

-72-

Qurıldı maqdemine çerh-i çetr-i pâdişehi
 Basî-i 'arza sezâdır dinürse hayme-gehi
 Cülüs-ı taht-ı nübüvvet giderdi hep şebahi
Fezâke hîne bülüğün min nübüvvetihi
Feleyse yünkuru fihâ hâlü muhtelimi⁷²

⁶⁹ Zamanın bana zulmederek zarar vermesinden dolayı her ne vakit ona sığındımsa, onun tam bir himayesinden başka bir şey bulmadım.

⁷⁰ Resûlullah'm ellerinden ne zaman dünyâ ve ahiret zenginliği istediysem, O ihsan sahibinden hep ihsan görmüşümdür.

⁷¹ O rüyada vahiy alıyor diye yadırgama sakın. Çünkü O'nun, gözleri uyurken asla uyumayan bir kalbi vardır.

⁷² Hatta bu peygamberliğinin ilk zamanlarında olmuştur. O halde böyle bir zamanda rüya görenin hâli inkâr olunamaz.

-73-

Mağām-ı vaḥy-i nübüvvedir erfa'-ı rütebiñ
 Ne ḥüb-ı ḥil'at-i teşrifidir o zü'l-ḥasebiñ
 'Aṭā-yı maḥz-ı Ḥüdādır ne dahli var sebebin
Tebāreka'llāhu mā vaḥyun bi-müktesebin
*Velā nebiyyün 'alā ḡaybin bi-müttehimī*⁷³

-74-

[10a]

Ümīd-i şıḥḥat ile itdi ehl-i derdi ḡulū
 'Aceb mi dār-ı şifā itseler derin her sū
 Mücerrebī didi ba'da'l-bürā' o nādire-ḡū
Kem ebra'et vaşiben bi'l-emsi rāḥatühü
*Ve 'eṭleḡat ireben min ribkati'l-lememi*⁷⁴

-75-

Seḫāb-ı raḥmet ile geldi rüy-i berū
 Cihānı etmiş iken arz-ı meyte terk-i 'adū
 Ki feyz-i mezra-ı 'ālem kelāmıdır heme-sū
Ve aḫyeti's-senete's-şehbā'e da'vetühü
*Ḥattā ḡaket ḡurreten fi'l-a'sūri'd-dühemi*⁷⁵

-76-

İdince dergeh-i Mevlāya ref'-i dest-i du'ā
 Seḫāb-ı raḥmet-i Ḥaḡ oldu ol yed-i 'ulyā
 Süyül-i luṭf-i Ḥüdā itdi her yerin iḫyā
Bi'āriḡ cāde ev-ḫilte'l-bitāḫa biḫā
*Seybāne'l-yemmi ev seylan mine'l-'arimi*⁷⁶

⁷³ Allah'ın icraatları pek yücedir. Hâşâ! Vahiy çalışıp kazanmakla elde edilmiş değildir. Hiçbir peygamber de gaybdan verdiği haberlerde itham edilemez.

⁷⁴ O avuçları ile dokunması nice hastanın iyi olmasına vesile olmuş, nice dertliyi ise ipinden ve cinnet bağından kurtarmıştır.

⁷⁵ Onun duası bereketiyle kıtlık yılı son bulmuş, o yıl karanlık asırlar içinde parlak bir yıl oluvermiştir.

⁷⁶ (Resûlullah'ın duası üzerine) sağnak yağdıran bir bulut sebebiyle derelerden akan suyu, denizden bir ırmak veya Arim [Arim: Kur'an-ı Kerim'de geçtiğine göre Yemen'deki Sebe' kavmini cezalandırmak üzere şiddetli yağmurların sebep olduğu bir seldir. (Sebe', 34/16)] vadisinden gelen sel zannedersin.

-77-

'Ayān mu'cizesi zulmet içre nūr-şıfat
 Revāk-ı medhine nāreste süllem-i kudret
 'Aciz kesüp serini didi kilik-i bî-tākat
D'anî ve vaşfi 'âyātün lehu zaherat
Zuhûra nâri'l-kırâ leylen 'alâ 'alemi⁷⁷

-78-

Gürüh-i ehl-i muhabbet iderse medha ğulû
 Olursa kimi nazm kimi neşr ile pür-gû
 Ne güne olsa güherdir medâyihi heme-sû
Fe'd-dürrü yezdâdü husnen ve hüve muntazami
Ve-leyse yenkušu kadran ğayra muntazami⁷⁸

-79-

[10b]

Muhasinât ile halk-i 'azîmi hulk-i Hüdâ
 Anıñcün eyledi medhin kelâm-ı celle 'alâ
 Semâya dest-res olmak mı istemiş 'acebâ
Femâ tetâvele âmâlu'l-medîhi 'ilâ
Mâ-fîhi min keremi'l-ahlâki ve's-şiyemi⁷⁹

-80-

Nazîre-hayret olup oldılar girân elsün
 Mesâki'-i huṭabâ-i vücüh-ı şehri ü müdün
 Cemî'-i mu'cizeniñ a'zamı o nūr-i hüsn
Āyātu şıdkin mine'r-raḥmâni muhdesetün
Ḳadîmetün şıfātu'l-mevşüfi bi'l-kıdemi⁸⁰

⁷⁷ Bırak beni de peygamberin dağlarda yakılan yolcu ateşi gibi pırıl pırıl parlayan mucizelerini anlatayım.

⁷⁸ İnciler dizili iken daha güzeldir. Dizili değilken de değerinden bir şey kaybetmezler.

⁷⁹ Şairin hayal gücü, ondaki yüksek ahlâki ve temiz huyu anlatmaya yetmez

⁸⁰ Kur'an hak ayetleridir. Rahman'dan bize gelişi muhdes, mânâları ezeldir, ezeli olan Allah'ın sıfatıdır.

-81-

Zuhûri vaqtîñ el-ḥaḳ o nazm-ı nûr-i Hüda
 Muđiyyesini daḫi müstaḳbeliñ olup güya
 Temâm-ı mu‘cizedir kim o âyetü kübra
Lem taḳterin bi-zemânin vahye tuḫbiruna
‘Ani’l-me‘âdi ve ‘an-‘Âdin ve ‘an-‘İremi⁸¹

-82-

Ne biliriñ ki olardır vücûh-ı mekremetin
 Zihinlerinde bulur mu‘cizât-ı menziletin
 Kelâm-ı Ḥaḳḳıñ ‘ulüvvün bil anlara cihetin
Dâmet ledeynâ fefâgat külle mu‘cizetin
Mine’n-nebiyyîne iz-câ’et ve-lem tedumi⁸²

-83-

Ṭarîḳ-i şer‘a virüp reh-nümâ-yı ḥükmi rehin
 İrâ’et eyledi bir bir mehâlik-i şübehin
 Geydirdi vehm ü ḍalâl reh-zenân-ı rü-siyehin
Muḫakkemâtün femâ yübḳîne min şübehin
Lizî şikâḳin velâ yebḡîne min ḫikemi⁸³

-84-

[11a]

Belâgatiñ idüp iḫrâz irfa‘-ı rütebin
 Nazar-gü la‘ne taḫrîk iden zebân u lebin
 Firâr-i ‘acz ile oldı zaḫm-keş-i edebin
Mâ ḫûribet ḳaṭtu illâ ‘âde min ḫarabin
E‘de’l-e‘âdi’ileyhâ mülḳiye’s-selemi⁸⁴

⁸¹ Kur‘ân âyetleri bize âhiretten, Âd ve İrem kavimlerinden haber vermeleri itibariyle (manası ve hükümleri) bir zamana bağlı değildir.

⁸² O âyetler kıyamete kadar bâkî ve diğerk bütün peygamberlerin mucizelerinden üstündürler. Çünkü onların mucizeleri belli bir zaman için gelip devam etmemişlerdir.

⁸³ Kur‘ân âyetleri muhkemdir, karşı çıkanlarda şek ve şüphe bırakmaz, başka bir hakeme ihtiyaç bırakmazlar.

⁸⁴ Her ne zaman Kur‘ân âyetlerine meydan okunmuşsa sonunda en azılı düşmanlar bile gerçeği görerek ona teslim olmuşlardır.

-85-

Mu'āraza ile olunca terāfi '-i büleğā
 Olındı haqlarına hüküm-i 'aciz ile imzā
 Muḥākim-i der-i inşāfa geldiler ḥaşmā
Raddet belāgatühā da've mu'āridihā
*Radde'l-ğayūri yedi'l-cānī 'ani'l-ḥaremi*⁸⁵

-86-

Butün-ı baḥrine gāvş eyliyen bilür 'adedin
 Ricāl-i keşf ü şühūd andan aldılar senedin
 Ğarīki buldı dürr-i vaḥdet ile mu'temedin
Leḥā me'ānin ke-mevci'l-baḥri fi-mededin
*Ve-fevka cevherihi fi'l-ḥusni ve'l-ḳıyāmī*⁸⁶

-87-

Nesīm-i cāna mümāsil kelām-ı Ḥayy-i Ḥüdā
 Olursa ger mütemādi virür o deñlü beḳā
 Odur o mā'ide-i Ḥaḳ gelür mi aña ğmā
Femā tü'addu velā tuḥşa 'aceyibuhā
*Velā tūsāmu 'ale'l-iksārü bi's-se'emi*⁸⁷

-88-

İder melā'ik-i enfās ḳāri'i ḥoş-bū
 Dü-çeşm-i cānı ider nūr-i Ḥaḳḳile memlü
 Görildi zāhir ü bāṭın anıñ ile heme-sū
Ḳurret biḥā 'aynu ḳāribihā fe-ḳultü lehū
*Leḳad zaferte bi-ḥabli'llāhi fa'teşimi*⁸⁸

⁸⁵ İffet sahibi kişi nasıl namusuna uzanan elleri defettiği gibi, Kur'an da karşı çıkanları belagatı ile bertaraf etmiştir.

⁸⁶ Kur'an-ı Kerim'in denizin dalgaları gibi peşpeşe, bitmez tükenmez, inciden çok güzel ve değerli mânâ hazineleri vardır.

⁸⁷ Kur'an ayetlerinin olağanüstülükleri saymakla bitmez ve çok okumakla bıyıp usanılmaz. Kur'an'ı okuyanın gözü ve gönlü onunla tatmin olmuştur.

⁸⁸ Onu okuyanın gözleri aydın olsun. Ona "İşte Allah'ın kopmaz ipini buldun, sımşık sarıl" derim.

-89-

[11b]

Havâşşı oldu mücerreb sayıldı mu'cizeden
 İder O 'an şifâ def'i cümle derd ü mihen
 Cehennem âteşi yakmaz zebânını bil sen
În tetlühâ hîfeten minhü'n-nâri'l-lezâ
'Etf'e'te harri lezâ min virdihe's-şiyemi'⁸⁹

-90-

Tilâvetine tevağgulle şikeste kıl günehi
 Ğariķ-i lücce-i nür ol yeter bu rû-siyehi
 O naķd-i 'ayn-ı hidâyetden olma kâse-tehi
Ke'ennehâ'l-havzu tebyâddu'l-vücûhu bihi
Mine'l-'uşâti veķad cā'ühü ke'l-ħumemi'⁹⁰

-91-

Odur mevâzin-i mîzân-ı şer'-i müstahsen
 Anıla tārtilamaz ber-kitâb-ı dîn-i gühen
 O rütbe kim aña hatm oldu haķ u şıdk-ı sühan
Ve-ke's-şırâti ve-ke'l-mîzâni ma'diletin
Fe'l-ğistu min ğayrihâ fi'n-nâsi lem yekumi'⁹¹

-92-

Nedir bu rütbe-i cesâret ki itmede a'dâ
 'Înâda eyledi inkâr vahy-i Haķķ-ı Ğüdâ
 İnanma kâfire kim kaşd ider o Ğile-nümâ
Lâ ta'ceben li-ħasûdîn râħa yünkiruhâ
Tecâhilen vehüve 'ayni'l-ħâziki'l-fehim'⁹²

⁸⁹ Eğer Kur'an'ı cehennemdeki Lezzâl ateşinin hararetinden çekinerek okursan, onun serin suyu ile o ateşi söndürürsün.

⁹⁰ Kur'an ayetleri havz-ı kevser gibidir. Yüzleri kömür gibi kapkara kesilmiş asfelin yüzleri (bile) onunla ağarır.

⁹¹ Kur'an ayetleri adalette Sırat ve Mizan gibi dosdoğrudur. İnsanlar arasında ondan başka bir şey ile tam adalet gerçekleşmez.

⁹² Pekiyi bilip anladığı halde kasten bilmezlikten gelerek onları reddetmeye uğraşan hasetçinin bu haline hiç şaşma.

-93-

Marîz-i küfr ü dalâlet tabî'at-ı hâsedîñ
 Şe'âmetiyle çeker dürlü derd bî-'adedin
 'Umây-ı Hâk idecek telh-kâm-ı tab'-ı bedin
Ķad yünkiru'l-'aynu dav'e-ş-şemsi min ramedin
*Ve yünkiru'l-femu ta'mi'l-mâ'i min seĶami*⁹³

-94-

[12a]

Cihân şafâ ile sa'y-i dergehiñ heme-sü
 Harîm-i Ka'be-i maĶşüda oldılar ruĶ-sü
 O semte kâfile-i Haccı maĶşad etdi Ķulü
Yâ Ķayra men yemmeme'l-'âfüne sâĶatehu
*Sa'yen ve fevĶa mutûni'l-'eyneĶi'r-rusumi*⁹⁴

-95-

Çıkup hemân yalınız Ķudretiyle muĶtedirin
 Çıkardı zâhire da'vâ-yı ba's-i müstetirin
 Ki zât-ı a'zamîdir mu'cizât-ı müştehirin
Ve men hüve'l-'âyetü'l-kübrâ-yı li-mu'tebirin
*Ve men hüve'n-ni'metü'l-'uzmâ li-muĶtenimi*⁹⁵

-96-

'Azîmetin tıyıcak açdı bâb-ı muĶtenemin
 Pür etdi maĶşad-ı AĶşâ harîm-i muĶteremin
 Bulup o burc-ı şeref sa'd-ekber-i 'izamin
Serayte min Ķaremin leylen ilâ Ķaremin
*Ke-mâ seraye'l-bedru fi-dâcin mine'z-zulemi*⁹⁶

⁹³ Çünkü göz bazen ağrısından dolayı güneşi göremez, bazen de ağzın tadı olmaz, suyun lezzetini alamaz.

⁹⁴ Ey ihtiyaç sahiplerinin koşarak ve bastığı yerde iz bırakan güçlü develere binerek kapısına yöneldiği kimselerin en hayırlısı (olan Peygamber)!

⁹⁵ İbret alanlar için senden başka varlığı en büyük âyet kim olabilir?! Ve ganimet bilenler için senden başka en yüce nimet kim olabilir?!

⁹⁶ Sen, zifirî karanlık gecelerdeki dolunay gibi bir gecede Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya gittin.

-97-

Tecelliyât ile nûr-ı mücessem olduñ sen
 Ba'îd olur mı geçersen n'ola feleklerden
 Cü nûr-i derk-i 'uķûl-i menziliñ olup rûşen
Ve bittâ terķi 'ilâ 'en-nilte menziletên
Min ķâbe-ķavseyni lem tûdrek velem terumi⁹⁷

-98-

İdince rûtbe-i mi'râcı zâtıña i'tâ
 Cenâbıñ eyledi seyyid nebîlere Mevlâ
 'Uluvv-i câhıñı fehm eyledikde ser-tâ-pâ
Ve ķaddemetke cemî'u'l-'enbiyâ'i bihâ
Ve'r-rusuli taķdîme maķdûmin 'alâ ģademi⁹⁸

-99-

[12b]

'Urûc-ı da'vete ey pâdişâh-ı milk-i ģilim
 Emîn-i vahy idi da'vetci bende-i mûkrim
 Öñüñde ceyš-i sürüş enbiyâ ģadem saña kim
Ve ente taķteriķu's-seb'a't-ķibâķa bihim
Fî mevkibin kunte fihâ şâģibe'l-'alemi⁹⁹

-100-

Sipihr-i 'izzet-i şanıñ ķibâķ-ı muntâbıķın
 Geçürdi da'vet-i Ĥaķ açdı vuşlatın ŧuruķın
 Kim oldı derkine ķâdir su'âdanıñ ufuķın
Ĥattâ izâ lem teda 'şe'ven li-müstebikîn
Mine'd-dünüvvi velâ merķi li-müstenimi¹⁰⁰

⁹⁷ (Yâ Muhammed) Sen (Miraç gecesi) Kâbe-kavseyn denilen öyle bir mertebeye yüksekdin ki o makama ne erişilebilir ne de erişilmesi düşünülebilir.

⁹⁸ (O gece) bütün nebî ve resûller, hizmetçinin efendiyi öne geçirdiği gibi sana buyur geç dediler.

⁹⁹ Sen onların içinde sancaktar olarak yedi kat göğü yarıp geçtin.

¹⁰⁰ Öyle bir yere geldin ki artık ne yaklaşmak isteyenlere bir mertebe ne de daha yukarı çıkmak isteyenlere bir mertebe kaldı.

-101-

Olup nihâyet-i kırb-ı Hüdâya müstahviz
 Yed-i irâdeti sensin o hubbile ahiz
 O rütbe olduñ anıñla nebîlere fâ'iz
Hafeğte külle maķāmin bi'l-'izāfeti iz
Nüdiyete bi'r-ref'i mişle'l-müfredi'l-'alemi¹⁰¹

-102-

'Aṭālar itdi saña Haķ ḥazā'in-i sırrın
 'Uķül derk idemez zāt-ı vācibin sırrın
 O şām-ı da'veti oldu Hüdâ-yı muķtedirin
Key mā tefüzü bi-vaşlin 'eyya müsteterin
'Ani'l-'uyūni ve sırrın eyye müktetimi¹⁰²

-103-

Telātum-ı yemm-i vahdet-cū olmadı sākin
 Çıkarđı sâhile niçe lāl-i pākin
 Haşūs zātile hep öldi zīb-i idrākin
Fehuzte külle fiḥārin ğayra müşterekin
Ve cüzte külle maķāmin ğayri müzdeḥami¹⁰³

-104-

[13a]

Firāz-ı şādr-ı ḥabîbiyyet irfa'-ı rütebin
 Ki virdi zātıña Haķ ol maķām-ı muḥteremin
 'Aķıl erişmez aña ger şarf iderse rüz u şebın
Ve celle miķdāru mā vüllite min-rutebin
Ve 'azze idrāku mā 'uvelliye min-na'ami¹⁰⁴

¹⁰¹ Göklere çekilen bayrak gibi sana yüksel diye seslenilince kendi makamına nisbetle bütün makamları aşağıda bıraktın.

¹⁰² Ve yükseldin, gözlerden uzak bir vuslata ermek, gizli mi gizli bir sırda erişmek için.

¹⁰³ Bütün övgüleri ve üstünlükleri yalnızca sen elde ettin. Bütün manevi rütbeleri bir başına aşip geçtin.

¹⁰⁴ Sana verilen rütbelerin değeri pek yücedir. Eriştiğin nimetlerin mahiyetinin hakkıyla kavranması pek güçtür.

-105-

Penâh-ı cümle-i ümmet o melcâ-i zu'afâ
 Gelince rahmet-i Mevlâ cihâna ser-tâ-pâ
 Melekler oldı münâdî iderdi böyle nidâ
Büşrâ lenâ ma 'şere'l-'İslâmi inna lenâ
Mine'l-'inâyeti ruknen ğayra münhedim¹⁰⁵

-106-

Ĥüdâ mükerrerem idüp ol şeh-i melek-sipehi
 Anıñla ümmeti de buldı nice ferr u bihi
 'Azîz ider ĥadem-i intisâb-ı bâb-ı şehi
Lemmâ de 'a'llâhu dâ'ine li-tâ'atihi
Bi-'ekremi'r-rusuli künnâ 'ekreme'l-'ümemi¹⁰⁶

-107-

Zuhûr-ı devlet-i İslâm 'adû-yı rû-siyehi
 Esîr-i ĥaşyet idüp virdi ĥayret ü velehi
 Şadâ-yı hâ'il-i dehşetle toldı ĥ'âb-gehi
Râ'at ĥulûbe'l-'idâ 'enbiyâ'u bi'setihi
Keneb'âtin ecfelet ğuflen mine'l-ĝanemi¹⁰⁷

-108-

Muĥîr-i âteş idüp her hücûm-ı bî-pâkin
 İrâ'et eyledi devr-i muĥâlifin şirkin
 Çevirdi sıĥ-i belâda adû-yı nâ-pâkin
Mâ zâle yelĥâhum fî-küllü mu'terikin
Ĥattâ ĥakev bi'l-ĥanâ laĥmen 'alâ veĥami¹⁰⁸

¹⁰⁵ Müjde ey Müslümanlar! Doğrusu Allah (cc) ezeli bir lütfü olarak bize yıkılmayacak bir din nasip etmiştir.

¹⁰⁶ Allah, peygamberlerin en şerefli olan Hz. Muhammed vasıtasıyla kendine itaata davet edince, biz de ümmetlerin en şerefli olduk.

¹⁰⁷ Arslanın kükremesi, kendi halinde otlayan koyunları nasıl ürkütürse Hz. Muhammed'in peygamber olduğu haberi de düşmanların kalbine (öyle) korku saldı.

¹⁰⁸ Hz. Peygamber her savaşta düşmanla karşılaşmaktan geri kalmadı; öyle ki, mızrak ile (öldürülen düşmanlar), kasap çengelindeki ete benzedi.

-109-

[13b]

Firâre nice bâz ellerine girse gehi
 Tüyür-ı câna iderlerdi aşiyân-ı behi
 O hâle koydı şedâ'id 'adû-yı rû-siyehi
Ve'ddü'l-firâru ve kâdü yağbitüne bihi
'Eslâ'e şâlet me'a'l-'ıkbâni ve'r-raḥimi¹⁰⁹

-110-

Çıxup kırân ile taqvim-i sâl-i ehl-i şikâ
 Hübâb-ı lücce-i hün oldı çok ser-i a'dâ
 Hisâb-ı beyza-i sürḥi şaşurdılar rû-sâ
Temdi'l-leyâli ve-lâ yedrüne 'addetühâ
Mâ-lem tekün min leyâli'l-eşhuri'l-ḥurumi¹¹⁰

-111-

Şahâbe-i 'uzmâ ol ekâbir-i merdüm
 Tarîk-i ḥaḫka olardır hidâyet-i encüm
 Karüm-ı kavm-i Hüdâ 'ayn-ı nuşret-i merdüm
Ke-ennemâ'd-dînu dayfun ḥalle şâhatehüm
Bi-küllü karmin 'ile laḫmi'l-'idâ qarimi¹¹¹

-112-

O şehsuvâr-ı risâlet o nür-i ma'deletin
 İderdi 'asker-i deryâ 'adüya her cihetin
 Virüp o mecma'-ı furşân naşır u taqviyetin
Yecürru baḫra ḥamîsin fevka sâbiḫatin
Yermî bi-mevcin mine'l-'ebḫâli mülteḫimi¹¹²

¹⁰⁹ Kâfirler savaş meydanından kaçıp kurtulmayı öyle istiyorlardı ki adeta kartal ve akbaların pençeleyip kaçırdıkları leşlere gıpta ile bakıyorlardı.

¹¹⁰ Günler geçer gider, haram aylar gelmedikçe düşmanlar, ne gitti ne kaldı bilemezlerdi.

¹¹¹ Sanki bu din bütün müntesipleri ile düşman sahasına girip onların etlerini yemek isteyen misafir gibiydi.

¹¹² Peygamber Efendimiz at üzerinde, dalgalar gibi art arda ok yağdıran yiğitlerden oluşan deniz gibi bir orduyu sevk ve idare ediyordu.

-113-

Olar ki emr-i gâzâ itdi vaqt-i müntehabın
 Şafâ-yı kalbile fermân-beridi her te'abın
 O şarf iden reh-i dîn-i kavme rûz u şebın
Min külli müntedibin lillâhi muhtesibin
*Yestü bi-müste'silin li'l-küfri muştalemi*¹¹³

-114-

[14a]

Olup i'ânet-i Mevlâ-yı Kâdir-i mülhim
 'Adûdan etmediler keşret ile havf u vehim
 'Uluvv-i dîn idi ancak olara emr-i mühim
Hattâ gadet milletü'l-İslâm-ı vehiye bihim
*Min ba'di gurbetihâ mevşülete'r-raḥimi*¹¹⁴

-115-

Muķīm-i sāye-i şunī olup o zü'l-ḥasebiñ
 Muḥāfız eyledi şavn ḥaşın-i müntehabın
 Hümâ-yı Haḫ o büttedir aña hem sebebin
Mekfûleten 'ebeden minhüm bi-ḥayr-i 'ābin
*Ve-ḥayri ba'lin ve-lem teytem ve-lem te'imi*¹¹⁵

-116-

Kaçardı düşmen-i tâb-ı e'âzım-ı merdüm
 O âteş ile yeri gül-ḥan oldu çün hîzüm
 'Adûdan itme te'accüb şeyâtin oldığı küm
Hümü'l-cibālū fesel 'anhüm meşādimehüm
*Mâ-zāra 'ev-minhüm fi-küllü muzḫarimi*¹¹⁶

¹¹³ O itatkar ve ihlâslı yiğitler küfrün köktünü kazımak için hücum ederler, sevabını yalnız Allah'tan bekler ve O'nun her davetini hemen kabul ederlerdi.

¹¹⁴ Nihâyet İslâm dini ashâb-ı kirâm ile önceki garipliğinden kurtulup zafere ulaşmıştır.

¹¹⁵ Ashâb-ı kirâm İslâm uğrunda iyi bir babalık, iyi bir efendilik ettiler. Böylece İslâm yetim düşmemiş dul kalmamış oldu.

¹¹⁶ Dağ gibi yiğitlerdir onlar. Sen onların savaşlarda neler yaptıklarını kâfirlere sor.

-117-

Pür oldı hün-ı 'adū ile 'arşa-gāh u gā
 Kesildi nişter-i seyf ile 'ırq-ı cān-ı 'idā
 Zamān-ı kaşd idi faşl-ı hazāndan güyā
Ve-sel Huneynān ve-sel Bedrā ve-sel 'Uhudā
Füşüle hatfin lehüm 'edhā mine'l-vehami'¹¹⁷

-118-

Çıkardılar kızılın kâfiriñ idüp himmet
 Süyüfe geldi o deñlü dimā ile humret
 Yapan o lāle-i sürh ile levşa-i nuşret
El-muşdirine'l-beydā humrā b'ade mā-veradet
Mine'l-'idā külle müsveddin mine'l-lememi'¹¹⁸

-119-

[14b]

Şahīfe-i sebķ-i küfre ettiler dikkat
 Gelüp muķābelede pür-ħatā o cem'iyet
 Çıkardı kezālik şemşir-i bāşa zü'l-himmet
Ve'l-kātibīne bi-sümri'l-ħatti mā-teraket
'Aklāmeħüm ħarfe cismīn ğayra mün'acimi'¹¹⁹

-120-

Bisāt-ı cenk yaķuşup ol e'āzım-i merdüm
 Semā-i aħsen-i taķvīme oldılar encüm
 Ķalurdı ĳafir-i bed yanlarında ĳün gerdüm
Sāki's-silāhi lehüm sīmā temeyyehüm
Ve'l-verdü yemtāzū bi's-sīmā mine's-selemi'¹²⁰

¹¹⁷ Kâfirlerin mahvoluşlarını Huneyn'den, Bedir'den, Uhud'dan sor. Bu hezimetleri vebadan daha (büyük) bir âfetti.

¹¹⁸ O yiğitler... Beyaz kılıçlarını kâfirlere kapkara saçları arasından saplayıp kıpkırmızı (kanla) çıkarırlardır.

¹¹⁹ Ey kalem kalem mızrakları ile müşriklerin vücutlarına benek benek nokta koyan savaş kâtipleri!

¹²⁰ Silahlarını kuşanmışlar, her şeylerinden belliler. Zaten gülün görünüşü selem ağacına hiç benzemediği gibi keskin silahlı mücahidler de kendilerini başkalarından ayıran bir görünüme sahiptir.

-121-

Olnca münteşirin-i bilād-ı sūy-i ‘adū
 Tağıtdı şanki şabā gül varaqların heme-sū
 Şemīm-i devha-i cennet ile olup heme-sū
Tūhdī ileyke riyāhu’n-naşri neşrahümü
Fe-taḥsibu’z-zehra fi’l-’ekmāmi külle kemi¹²¹

-122-

Riyāz-ı neş’eleri ‘avn-i Hālik zū’l-men
 Nazarları ser-i kūh u qār u heybetden
 Hemān görünce nice ḥaşyet itmesün düşmen
Ke-ennehüm fi-zuhūri’l-ḥayli nebtü ruben
Min şiddeti’l-ḥazmi lā min şiddeti’l-ḥuzūmi¹²²

-123-

O seyl-i nuşret ider mā-cerā-yı cenge ağan
 Semūm-ı qāhrile bünyād-ı küfr-i şirki yağan
 ‘Adūlar olsa ‘aceb mi hemān firāre bağan
Ṭāret kulūbu’l-’idā min ba’sihim ferekan
Fe-mā teferreka beyne behmi ve’l-bühemi¹²³

-124-

[15a]

Nedir tevessül-i zāhirle tā bekey tek ü pū
 Yeter saña der-i vālā-yı şāh-ı mu’cize-gū
 Ne ḥalkdan ḥazer eyle ne qalbe ḥaşyeti қо
Ve-men yekün bi-resūli’llāhi nuşretühü
İn telqahū’l-’üsdü fi’-’acāmihā tecimi¹²⁴

¹²¹ Zafer rüzgârları sana onların güzel kokusunu getirir. Bilirsin her biri silahlarla donanmış gonca güller gibidirler.

¹²² Atlar üzerinde, yüksek tepelerin eğilmez ağaçları gibi dimdik dürurlar. Marifet, eğerlerinde değil azim ve sebatla sağlam duruşlarındadır.

¹²³ Onların haşmetinden düşmanların ödleri kopar, hangisini görseler elleri ayakları tutulur.

¹²⁴ Kim Resûlullah’ın yardımına nail olursa, böylelerinin karşısına ormanda aslanlar çıksa siniverirler.

-125-

Muhabbetiñ nicedir añla sırr-ı müsteterin
 Ri'ayet eyle hülüş üzre resm-i müştehirin
 Muhibb-i şādıkı olsun habīb-i muқтаdirin
Velen terā min veliyyin ğayra müntaşarin
*Bihi ve-lā min 'aduvvin ğayra münfaşami*¹²⁵

-126-

Şerī'atıdır amñ taht-gāh-ı pādışehi
 Girüp o hışna gider havf u haşyet ü velehi
 Kayırma düşmen-i iblīs ü nefis-i rü-siyehi
Ehalle ümmetehü fi hırz-i milletihî
*Ke'l-leysi halle me'a'l-'eşbāli fi-'ücemî*¹²⁶

-127-

Kelām-ı mu'cizi Hāk virdi hüccet-i ezelin
 Kesildi 'acz ile da'vası haşm-ı pür-hiyeliñ
 Mu'arızı olıcağ ol Resül-i bî-bedeliñ
Kem ceddelet kelimātullāhi min cedelin
*Fihî ve kem haşşame'l-bürhānu min haşımı*¹²⁷

-128-

Odur o h'āce-i ālem 'alīm-i serr ü 'alen
 Edīb-i mekteb o hayy-i muhit-i cümle'-i fen
 Tefahhuş eyleme sā'ir delil ü mu'cizeden
Kefāke bi'l-'ilmi fi'l-'ümmiyyi mu'cizeten
*Fi'l-cāhiliyyeti ve't-te'dibi fi'l-yetumi*¹²⁸

¹²⁵ Onun yardımıyla zafer kazanmayan ne bir dost ne de perişan olmayan bir düşman asla göremezsin.

¹²⁶ Ormana yavruları ile yerleşen aslan gibi, Hz. Peygamber de ümmetini dinin sağlam himayesine almıştır.

¹²⁷ Allah'ın kelâmı (olan Kur'an), İslâm dinine karşı nice mücadele edenleri yere serdi ve onun kuvvetli delilleri, nice azılı düşmanları mağlup ve perişan etti.

¹²⁸ Ümmî (okuma yazma bilmeyen) Peygamber'in cāhiliye döneminde yaşadığı halde ilim, yetim olarak büyüdüğü halde yüksek bir terbiyeye sahip olması sana mucize olarak yeter.

-129-

[15b]

Kibâr-ı mesnedi çokdur sitâyişim günehi
 Haṭâmiñ 'afvına kıldım penâh o pâdişehi
 Kaşide-ḥ'ânı şimdi benim derde kâse-tehi
Hademtehü bi-medîhin 'esteḳîlü bihi
Zünûbe 'ömrin meḳâ fi's-şî'r-i ve'l-ḥademi¹²⁹

-130-

Revâ mı hizmet-i maḥlûka cânıma tek ü pü
 Koyup Hüdâ-yı der-i ehl-i câha nâsiye sū
 Bu iki ma'şiyet oldu baña nişân u dü-rü
İz kalledâniye mâ yuḥşâ 'avâkıbuhu
Ke-enneni bihimâ hedyün mine'n-ne'amî¹³⁰

-131-

Yazık ki kıymet-i enfâsı bilmedim hayfâ
 Ki medḥ u hizmet-i aḥirle 'ömrüm oldu hebâ
 Bu âteş ile yanup etmiyem mi vâ-veylâ
'Eṭa'tü ḡayye's-şabâ fi'l-ḥâleteyni vemâ
Haşşaltü 'illâ 'ale'l-'âşâmi ve'n-nedemi¹³¹

-132-

Bu kâr-ı gâh-ı fenâda metâ'-ı ḡayr u beḳâ
 Alur mezâda virüp cümle vârimî 'uḳalâ
 Ser-â-ser mümkün iken yoḳ bahâsına hayfâ
Fe-yâ ḡasârete nefsin fi'ticâretihâ
Lem teşteri'd-dîne bi'd-dünyâ ve-lem tesumî¹³²

¹²⁹ Hz. Peygamber'e bu kaside ile hizmet etmeye çalıştım. Hayatım boyunca başkalarına şiir yazarak ve hizmet ederek işlediğim günahların, bu kaside vesilesiyle affını umuyorum.

¹³⁰ Başkalarına yazdığım şiir ve ettiğim hizmet, boynuma, neticesinden korkulan öyle bir gerdanlık taktırdı ki sanki bunlarla kurbanlık bir deveye döndüm.

¹³¹ Her iki halde de gençlik heyecanına kapıldım. Elime günahattan ve pişmanlıktan başka bir şey geçmedi.

¹³² Ey ticaretinde zarar eden nefis! Bu alışverişte çok hem de çok zarar ettim, yazık ben ne dünyayı verip dini aldım ne böyle bir hevesim oldu.

-133-

Metâ'-ı milk-i beḳâdır nazarda tâc-ı şehi
 Şatup zeḫârif-i dünyâya itme rû-siyehi
 Güzel naşîhat ider diñle gel bu beyt-i behi
Ve-men yeb'î 'âcilen minhü bi-'âcilihi
Yebni-lehu'l-ḡabnü fi'-bey'in ve-fi'-selemi¹³³

-134-*

[16a]

Rafedte ra'yi femâ emri bi-mu'teridin
 'Ale'l-medîki velâ basti bi-münḳabidin
 Ahreztü minhü'l-ḥammî min ḡayri münteḫidin
'În 'âti zenben fe-mâ 'ahdî bi-müntekidin
Mine'n-nebiyyi ve-lâ ḫablî bi-münşarimi¹³⁴

-135-

Günâhım eyledi sed intisâba her ciheti
 Ne añladıñ bu faḳîre medâr-ı merḫameti
 Ararsun ey dil-i mücrim eger münâsebeti
Fe-'inna lî-zimmetün minhü bi-tesmiyeti
Muḫammeden vehve 'evfe'l-ḫalkî bi'z-zimemi¹³⁵

-136-

Cemî' ümmetiñ oldıñ mu'ayyen ü mu'temedi
 Fütâde-ḡân-ı mehâlik ümîd ider mededi
 Himâyet eyle bu lügazda pây-i cürm-i bedi
'În-lem yekün fi' me'âdî 'âḫizen bi-yedi
Fâḍlen ve illâ feḳul yâ zellete'l-ḳademi¹³⁶

¹³³ Her kim peşin olan dünya menfaati karşılığında ahrette verilecek mükâfatı unutup dünya menfaatine dalarsa onun her ticareti zarardır.

* Mekkî 134. Bendi Arapça olarak tahmis etmiştir.

¹³⁴ Günahkâr olsam bile benim Resûlullah ile ahdim bozulmaz, alakam kesilmez.

¹³⁵ Şüphesiz isminin Muhammed olması dolayısıyla ben onun himayesindeyim. O ise, yaratılanlar içinde sözünü yerine getirenlerin en vefalıdır.

¹³⁶ Eğer kıyamet günü lutf edip elimden tutmazsa, (o zaman sen bana) şöyle de: "Ey ayağı sürçen zavallı nerdesin!"

-137-

Küşâde der-geh-i luḡ u şefâ'ati heme-sû
 Yed-i niyâzımı kesmem o bâbdan ser-i mü
 Cihâne rahmet iken ol ḡabîb-i mu'cize-gû
Ḥâşâhu 'en yaḡrume'r-râcî mekârimehü
Ev yercî'a'l-câru minhu ḡayra muḡteremi¹³⁷

-138-

Ne dem ki miḡnet-i dünyâ fakîre itdi ḡulü
 Teveccühümle açıldı meḡâlikim heme-sû
 Nice olam o şehîñ medḡatinde ḡaflet-ḡü
Vemünzü 'elzemtü 'efkâri medâyiḡahü
Vecedtühü li-ḡalâşi ḡayra mültezemi¹³⁸

-139-

(16b)

Ḳudümü ümmete ḡays-ı 'inâyet ü rahmet
 Anıñla neşv ü nemâ buldı ḡülşen ü devlet
 Anıñla eyledi taḡşîl berk ü bâr-ı ümmet
Ve-len yefütü'l-ḡinâ minḡü yedân teribet
'İnne'l-ḡayâ yünbitü'l-'ezḡâra fi'l-'ekemi¹³⁹

-140-

O pâdişâha ne ḡaddim hediyye-i midhat
 Bu berk-i sebze ben etdim ḡicâb ile cür'et
 Olursa müşmer eger intisâbîdir devlet
Ve-lem ürid zehrete'd-dünyâ elleti'ḡtafet
Yedâ Züheyriñ bimâ 'esnâ 'alâ heremi¹⁴⁰

¹³⁷ Ḥâşâ o Peygamber isteyenden lütuflarını esirgemez; kendisine iltica edeni gönülmeden göndermez.

¹³⁸ Onu methetmekten başka bir şey düşünemez olduğum günden beri kurtuluşum için O'nu hep yanımda buldum.

¹³⁹ Yağmurun tepelerde bile çiçek bitirdiği gibi onun yardım ve şefaati de hiçbir eli boş çevirmeyecektir. Doğrusu rahmet su durmaz tepelerde bile çiçekler bitirir.

¹⁴⁰ (Bu kasideyi yazarken), Herem'i övmesi üzerine Züheyr'in elleriyle derlediği göz alıcı dünya çiçeklerini (nimetlerini) istemedim.

-141-

Penâh u melce'im ancak tahayyür ü velehi
 Kapuñdan eyleme red bu kemîne rû-siyehi
 Gönül koyup kime gitsün bu bâb-ı pâdişehi
Yâ ekreme'l-ḥalkı mā-lî men elüzübihi
Sivâka 'inde ḥulûlî'l-ḥādîsi'l-'amemi'¹⁴¹

-142-

O gün ki zahir ola yevm-i maḥşeriñ te'abi
 Şefâ'atîñ verilür saña evsa'u rütebi
 O zât-ı pâkiñ iken vüs'-ı rahmetiñ sebebi
Ve-len yadîka Rasûlallâhi câhuke bi
İza'l-kerîmu tecellâ bismi münteķami'¹⁴²

-143-

İdüp vücûdîñ ile ḥalk-ı 'âlemi ihyâ
 Cihâna zâtıñı çün rahmet eyledi Mevlâ
 Cemî'-i ümmeti i'fâ ba'îd olur mı saña
Fe-'inna min cûdike'd-dünyâ ve-ḍarretühâ
Ve-min 'ulûmike 'ilmü'l-levhi ve'l-ķalemi'¹⁴³

-144-

[17a]

Hulus-ı ḳalb ile İmân odur büyük devlet
 Çalış teşebbüse zeyl-i Resûle ḳıl himmet
 O fahr-i 'âlem iken yâr u yâver-i ümmet
Yâ nefsi lâ-taḳneṯ min zelletin 'azumet
'İnne'l-kebâ'ira fi'l-'isyâni ke'l-lememi'¹⁴⁴

¹⁴¹ Ey âlemin efendisi, benim kıyamet günü sığınacağım senden başka kimim var!

¹⁴² Yâ Muhammed! Kerîm olan Allah müntekim ismiyle tecelli edince bana şefaet etmekle senin makam ve rütbene asla noksanlık gelmez.

¹⁴³ Çünkü dünya ve ahiret hep senin cömertliğinden, Levh ü Kalem senin ilmindedir.

¹⁴⁴ (Ey Bûsırî!), işlediğin büyük günahlardan dolayı Allah'ın rahmetinden ümidini kesme. Zira büyük günahlar Allah'ın mağfireti yanında küçük günahlar gibidirler.

-145-

Süyül ider hicr ü remlî cümleten icrâ
 Günâha nisbet ile böyledir o fazl-ı Hüdâ
 ‘Azîm ise ne kadar seyyi’ât-i cürm ü haṭâ
Le’alle rahmeti Rabbi ḥîne yuḫsimuhâ
Te’ti ‘alâ ḥasebi’l-’isyâni fi’l-ḫisemi¹⁴⁵

-146-

Gider faḫîriñ İlähî cemi’-i mültemesiñ
 Ki ḥubb-ı zâtına ḫaşr eyle ḫalb-i pür-hevesin
 Maḫarr u maḫhar-ı tevḫidiñ ile son nefesin
Yâ Rabbi ve’c’al recâ’î ḡayra mün’akisin
Ledeyke vec’al-ḫisâbî ḡayra münḫazimi¹⁴⁶

-147-

Mükeddirât-ı dü-‘âlem o dem ki ide ḡulü
 Zâif Mekki-i nâ-çâre ḫıl meded heme-sü
 Şebât-ı şabrı gibi yok taḫammülü ser-i mü
Ve’lṭuf li-’abdike fi’d-dâreyni ’inna lehu
Şabran metâ ted’uhü’l-’ahvâlü yenhezimi¹⁴⁷

-148-

Riyâz-ı Ravzasınıñ ol bülend-i menziletin
 Külli şalât ile yâ Rab pür eyle her cihetin
 Virüp tecellî’-i zâtıyla nür-i tesliyetin
Ve’zen li-suḫbi şalâtin minke dâ’imeten
‘Ale’n-nebiyyi bi-münhellin ve-münsecimi¹⁴⁸

¹⁴⁵ Ümid ederim ki Rabbim mahşer günü rahmetini taksim ederken, taksim günahların çokluğuna göre yapılır.

¹⁴⁶ Ey Rabbim (rahmetine olan) ümidimi huzurunda boşa çıkarmave hesabımı kolay ve çabuk eyle.

¹⁴⁷ Bu kuluna dünyada da ahirette de lutf u ihsân ile muamelede bulun. Çünkü onun musibetler gelip çattığında yeniliveren bir sabrı var.

¹⁴⁸ Allah’ım izin ver salât u selâm bulutları Hz. Peygamber üzerine bardaktan boşanırcasına rahmetini yağdırırsınlar.

-149-

[17b]

Daği selâm ola hem-çün te'addüd-i encüm

Zevât-ı ekreme kim etdiler ceḥâleti güm

Ki ya'ni yâr-i cihâr ol e'âzım-ı merdüm

*Ve'l-'âli ve's-şahbi şümme't-tâbi'ine lehüm**Ehli't-tükâ ve'n-naķî ve'l-hilmi ve'l-keremi¹⁴⁹*

-150-

Bulup revâyiḥ-i rûh muḥabbetiñle beķâ

Îlâhî anlara kııl nûr-i zât ile ihdâ

Şalavat bi-'adeddir hem selâm-ı lâ-yuḥşâ

*Mâ-rannaḥat 'azâbâti'l-bâni riḥa şabâ**Ve 'etrabe'l-'İsa ḥādî'l-'İsi bi'n-nağami¹⁵⁰*

Elḥamdulillâhi 'ale'l-itmâm ve's-şalâtü

'ale'n-nebî ve ile'l-kirâm

¹⁴⁹ Hz. Resûl'ün âline ve ashâbına salavât dâim olsun. Ondan sonra tabi' olanlara ki onlar ehl-i takva ve ehl-i nezâfet ve ehl-i hilm ve ehl-i keremlerdir ve salavât dâim olsun.

¹⁵⁰ Bulutlar, sabâ rüzgârı bân ağacının dallarını salladıkça, deveci boz develerini nağmeler söyleyip coşturdukça salât u selâm yağmurları yağdıkça yağsın.

5.İNCELEME

5.1.Genel Değerlendirme:

Bu bölümde Nahîfi ve Mekkî'nin tahmisleri şekil, içerik, sanat değeri, vezin ve kafiye kusurları ve kullanılan söz sanatları bakımından bir karşılaştırma yapılmıştır.

Mekkî tahmisini yazarken Nahîfi'yi örnek aldığını belirtmiş ve bu ifadeyle Nahîfi'nin bu alandaki üstatlığını kabul etmiştir.

Nahifi'nin tahmisi gerek ilim çevresinde gerekse halk nezdinde oldukça ilgi görmüş ve birçok kimse tarafından istinsah edilmiştir. Türkiye'nin farklı illerinde bulunan il halk kütüphanelerinde Nahifi tahmisinin nüshalarına rastlamamız da gösteriyor ki bu tahminin sanat değeri hakkında bize mühim ipuçları vermektedir. Öyle ki biz bu çalışmayı yaparken değişik kütüphanelerde birçok nüshaya rastladık.

Nahifi tahmisini aruzun Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün, Mekkî ise Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilât kalıbıyla yazmıştır.

Mekkî'nin "Tevesül" adını verdiği Bürde şerhinden aldığımız aşağıdaki paragraftan da anlaşılacağı üzere Mekkî tahmisini Nahîfi'yi örnek alarak yazmış ancak ondan önce manası gizli kalmasın düşüncesiyle kasideyi şerh etmiş, daha sonra ise tahmisini etmiştir.

"...bu 'abd-i 'aciz-i nâ-bi-sâman Muhammed Mekkî ki miğdar u nâtuwân kevkebü'l-muğiyye' ismi ile mevsüm ve beynü'l-enâm-ı Kaşide'-i Bürde demekle ma'rûf kaşide-i mübarekeyi şuarâdan Nahîfi merhûma iktifâ'en ve iktidâ'en bundan iğdam-ı Türkî-lisân ile tahmîse mübâdereş etmiş idim lâkin ebyât-ı kaşideniñ ma'nâsı ma'lûm ve münfehim olmadıkça tahmîsiñ rabtı ve le'tâ'if-i ma'nâsı zâhir olmamak mülâhazasıyle âşâr-ı meşâhir-i [2a] fuzâlâ olan mu'teni ve mu'ber-i şürûh-ı kaşide-i bî-ba'de'l-mütâla'a her birinde bulunan beyân-ı şihhat-i ma'nî vü tedkîkât-ı isti'arât u envâ'-ı mecâz u kinâyâtı ahz u kavâ'id-i kelîmesiyle mağallinden naql u tas'tîr idüp huşuşâ beytiñ i'râbında yazdıkları ihtimâlâtdan muhattâr u zâhir olan ancak bir kat i'râb-ı nahviyyesini beyân ile iktifâ olunmuşdur." (Şeyhülislâm Mekkî, Tevesül Kaside-i Bürde Şerhi ve Tahmisi, Süleymaniye Ktp., Es'ad Efendi Bl., no: 2765, s. 1b-2a)

Yukarıdaki ifadeler de gösteriyor ki Nahifi'nin tahmisi hem sanat değeri hem de kazandığı şöhret bakımından kasideye tahmis yazan diğer şairlerimizi geride bırakmıştır.

Nahifi tahmisini 162 bend olarak düzenlemiştir. Mekkî ise tespitlerimiz ve kendisinin de ifadelerine göre kasidenin tamamını şerh etmiş ancak sadece 150 beytinin tahmisini yapmıştır.

Mekkî'nin tahmis etmediği beyitlerin Nahîfi tahminindeki sıralanışı ve tahmisleri şu şekildedir:

-20-

Mañıyyedir saña çünkım bu nefis dün ü gün
 Teğayyüd eyle ki dâ'im saña muñı' olsun
 Anı muhâfaza emrinde cehdiñ eyle bütün
Verâ'ihâ ve hiye fi'l-a'mâli sâ'imetün
Ve in hiye istiñletî'l-mer'a felâ tûsimi

-21-

[12a]

Eger ki hilesin idrâk iderseñ ey dil sen
 Şağın desâyis-i lezzât-ı nefis-i bed-hûdan
 Hazer ki düşmiye çâh-ı helâke cânile ten
Kem ħassenet lezzeten li'l-mer'i kâtileten
Min ħayşü lem yedri inne's-semme fi'd-düsümi

-22-

Ço sâlikân-ı hevânıñ merâsim-i bide'in
 Riyâzatında ne ifrâñ kıl ne vir tama'in
 Netice mu'tedil et nefis-i ser-keşif ver'e'in
Vaħşe'd-desâyise min cü'in ve min şebe'in
Fe-rubbe maħmaşatin şerrun mine't-tuħami

-24-

İdüb ħulûş yüzünden işâret ü imâ
 Görünse şüret-i ħakdan bu nefis-i ħud'a-nümâ
 Hezâr ħileler eyler saña o bed-fermâ
Ve ħâlifî'n-nefse ve's-şeytâne ve's-şihimâ
Ve in ħümâ meħađâke'n-nuşha fe't-tehimi

-25-

Ne keyd-i ħaşma boyun vir ne ħukm-i nefse rızâ
 Hazer ħazer ki olursın esir-i bend-i belâ
 Ne emr iderse hemân imtinâ'in eyle revâ
Ve-lâ tuñı' min ħümâ ħaşmen velâ ħakemâ

Fe-ente t'arifu keyde'l-ḥaşmi ve'l-ḥakemi

-26-

Görür misin dil-i zârîñ maḳâle-i ḥıyelin
 Ki 'âmil olmadı ḳavlile terk idüp keselin
 Ḥayâ gelür baña itsem mülâḥaza emelin
Estegfiru'llâhe min ḳavlin bilâ 'amelin
Leḳad nesebtü bihi neslen li-zî 'uḳumi

-27-

[12b]

Derünüm olmadı işğâl-i dünyadan çü tehi
 Füzun-ter olmada gitdikce ḥayret ü velehi
 Dilimde dağdağâ-i iktisâb-ı ferr u bihi
Emratüke'l-ḥayra lâkin mâ'temertü bihi
Ve mâ'steḳamtü femâ ḳavli leke'steḳimi

-28-

Diriğ yok 'amelim ṭâ'at-ı nevâfilden
 Firâş-ı râḫata dil-beste her nefesde bu ten
 Ne şüret ile varam bâr-gâh-ı ḫazrete ben
Ve-lâ tezevvedtü ḳable'l-mevti nâfileten
Ve-lem uşalli sivâ farzın velem eşumi

-36-

O dem ki hevl-i ḳıyâmet ḳulüba ide ḡulü
 Hirâs u ḫavf ile ser-cümle ḫalk ola memlû
 Za'îf-i ümmete oldır olan 'inâyet-cü
Hüve'l-ḫabîbu'l-lezî türcâ şefâ'atühü
Li külli hevlin mine'l-'ahvâli muḳteḫimi

-43-

Olup mediḫa-ṭırâz vücüd-ı muḫteremi
 Getür ḫırâma kemmiyyet-i sebük-rev-i ḳalemi

Hezâr şevkile vaşf it o seyyidü'l-ümemi
 Da'me'd-de'athü'n-naşârâ fi-nebiyyihimi
 Va'ḥküm bimâ şî'te medḥan fîhi vaḥtekimi

-54-

Ne dem ki eyledi 'arz-ı cemâl o sîmîn ten
 Şu'â-ı tal'atı âfâkı eyledi rûşen
 Münevver oldı cihân pertev-i cemâlinden
 Ḥatta izâ tale'at fi'l-kevni 'ammi hüden
 Li'l-'âlemîne ve aḥyet sâ'ira'l-ümemi

-72-

[16b] O şâh-ı ḥayl-i Resul O Ḥabîb-i ḥaş-ı Ḥüdâ
 Olnca mazḥar-ı 'avn-ı 'inâyet-i Mevlâ
 'Adûyî remm-i ḥaşât ile kıldı nâ-binâ
 Nebzen bihi ba'de tesbîhin bi-batnihimâ
 Nebze'l-müsebbihi min aḥşâ'-i mültekîmi

Nahifi, Arapça olarak yazılan Kaside-i Bürde'yi Türkçe olarak tahmis ettikten sonra Arapça ve Farsça olarak da tahmis etmiştir. Mekkî ise sadece aşağıdaki bendi Arapça olarak tahmis etmiştir.

-134-

[16a] Rafeḍte ra'yi femâ emrî bi-mu'teridin
 'Ale'l-meḍîki velâ başî bi-münkabidin
 Aḥrezte minhü'l-ḥamiyyi min ḡayra müntheḍidin
 'În 'âtî zenben fe-mâ 'ahdî bi-münteḍidin
 Mine'n-nebiyyi ve-lâ ḥablî bi-münşarimi

Şeyhülislâm Mekkî Efendi'nin tahmisiyle ilgili bir başka husus ise şudur: Müellif hattı dâhil biri hariç diğer tüm nüshalarda tahmis edilen beyit sayısının birbirini tutmamasıdır. Müellif hattı nüshamız 142 bendden müteşekkil olmasına rağmen tahminin ilk olarak yazıldığı metin olan Tevessül Kaside-i Bürde Şerhi ve Tahmisi adlı şerhte 162 beyit şerh edilmiş ancak tahmis olunan beyit sayısının 149 olduğu bu şerhler incelenmek suretiyle tarafımızca tespit edilmiştir.

TDK kütüphanesinde bulunan bir diğer nüshada ise tahmis olunan beyit sayısı ise 147'dir. Özellikle TDK nüshasında kelime ve bazı yerlerde ise mısra değişiklikleri olduğu saptanmıştır.

Aşağıdaki bendler müellif hattı nüshada olmamasına rağmen metin “Teveşül” isimli müellife ait şerhten alınarak metne yerleştirilmiştir. Bu bendler metin içindeki sırasına göre şu şekildedir.

-12-

Esās-ı cism-i za‘ife herem virüp haleli
Binā-yı tākati yıkdı zelāzil-i zeleli
Getürmeyüp bu hasāretle yādıma eceli
İnni’t-tehemtü naşihā’ş-şeybü fi-‘azeli
Ve’ş-şeybü eb‘adü fi-nuşhi ‘ani’t-tühemi

-13-

Mü‘āhedeñ nice bir nāşihā virir dehşet
Bu sinn ü sālde me‘āşī yeter baña haclet
Melāmet etme beni eyle hālime şefkat
Fe inna emmāratī bi’s-sü’i ma’t-te‘azet
Min ceħlihā bi-nezīri’ş-şeybi ve’l-harami

-14-

Bu nefis-i zālīm ider her ihātını icrā
Egerçi ‘izzet ile başına kondırır ammā
Müsāfiriniñ ne ider Hāķ lāyıķın icrā
Velā e‘addet mine’l fi’li’l-cemīli kırā
Dayfin elemme bi’r-re’si ğayra muħteşemi

-15-

Beyāza çıkdı işi ‘ömrüñi ‘ākıbet her-sū
Ağardı liħye velī ‘ibret almadım ser-i mü
‘İtāb itme baña ğāfilem eyā hāķ-ğü
Lev küntü a’lemu enni mā üvaķķiruhu
Ketemtü sırran bedālī minhü bi’l ketemi

-16-

Ķanı o rāyiđ-i ħayl-i tariķ-i fevz-i Hüdā

Ged averd-i hâk-i dalâle beni semend-i Hüdâ
 Recâ-yi terbiye-i nefis idüp didim 'eyâ
Men lî bi-reddi cemî'an min gavâyetihâ
Kemâ yüraddü cimâhu'l-ğayli bi'l lecumi

-17-

Toyar mı nefis-i harîş etse ni'metiñ ihyâ
 Ziyâfet olsa eger me'tâlibile şubh u mesâ
 Ne deñlü çekseñ aña şad-sümât-ı pür-na'mâ
Felâterum bi'l-me'âşî kesre şehvetihâ
İnne't-ta'âme yuğavvî şehvete'n-nehimi

-18-

Telezzüz eyleme re's-i hañî'eden aşlâ
 Hemîşe nişin-i nüş içre gizlemiş dünyâ
 Gönül lezâ'iz içinde ço kalmasun zîrâ
Ve'n-nefsü ka't-tifli in tühmilu şebbe 'alâ
Hubbi'r-rağâ'î ve in teftimhu yenfetimi

-19-

Virir harâba seni hükmi-zâlim-i bed-ğû
 Ki ola hâkim-i milk-i diliñ bir eski 'adû
 Nedir bu nefis-i habîşe bu rütbe de tek-pû
Faşrif hevâhâ ve hâzîr en tüvelliyehu
İnne'l-hevâ mâ tevellâ yuşmi ev yeşimi

Mekkî ilk olarak kendisinin de belirttiği üzere kasideyi şerh etmiş, sonra da tahmis etmiştir. Daha sonra ise şerh içinde tahmis ettiği beyitleri müstakil olarak bir araya toplamıştır. Mekkî'nin tahmisi ne zaman müstakil bir eser olarak yazdığını bilmiyoruz.

Nahîfi Efendi'nin nüshalarında bu şekilde bir eksiklik söz konusu değildir. Nahîfi hayatta iken ve vefatından sonra yapılan istinsahların sadece Hatime ve Münacat bölümlerinde küçük eklemeler vardır. Bent sayısı 162 olup incelediğimiz nüshaların hepsinde bu sayı aynıdır.

5.2.Vezin Hataları: İmâle-Zihaf

Her iki tahmiste de vezin ile alakalı herhangi bir kusur bulunmamaktadır.

5.3.Kafiye Kusurları:

Her iki şair de tahmislerdeki kafiye sistemini **aaaaa, bbbba, cccca...**, şeklinde düzenlemişlerdir. Tahmislerde herhangi bir kafiye kusuru görülmemiştir.

Nahîfi tahmisinde ağırlıklı olarak zengin kafiye kullanmıştır.

-10-

Nihân iderse de sūz-ı derūn-ı münkesirin

Ne resme şaklaya dil dūd-ı āh-ı münteşirin

İfāde eylemek olmaz egerçi biñde birin

'Adetke hālī lā sırrı bi-müstetirin

'Ani'l -vüṣāti velā dā'ī bi-münsecimi (s. 11b)

Mekkî'de de aynı durum geçerlidir. O da zengin kafiye kullanmıştır

-10-

Muḥabbetiñ nic'olur ketmi sırr-ı müstehirin

Çeker mi 'aşık olan ta'n-ı düşmeniñ kederin

Bilindi derd-i derūnım ne luḫfı var hāzerin

'Adetke hālī lā sırrı bi-müstetirin

'Ani'l-vüṣāti velā dā'ī bi-münsecimi

Bunun yanında her iki şairin tam kafiye de kullandığı olmuştur.

-119-

Şahife-i sebḳ-i küfre ettiler dikkat

Gelüp muḳābelede pür-ḫatā o cem'iyet

Çıkarıdı kezālik şemşir-i bāşa zū'l-himmet

Ve'l-kātibine bi-sümri'l-ḫatti mā-teraket

'Aḳlāmeḫüm ḫarfe cismin ḡayra mün'acimi (Mekkî: s.14b)

-131-

Fezā-yı ma'reke bir levḫa döndi bī-minnet

Ki anda rumḫ-i ḡuzātıñ yürürdi ḫāme-şifat

Beyāza çıkşa n'ola sırr-ı nüṣḫa-i nuşret

Ve'l-kâtibîne bi-sumri'l-ḥatti mā-teraket

'Aqlāmuḥum ḥarfe cismīn ḡayra mün'acīmī (Nahîfî: s. 21b)

Mekkî bazı bendlerde Nahîfî'de gördüğü kafiyeyi az değiştirerek tahmisine almıştır.

-16-

Mişâl-i tevsen-i ser-keş bu nefs-i ḥîle-nümâ

Müdâm olmada şahrâ-neverd-i semt-i hevâ

Şalâḥ u zayıḥa ne tedbîr eylesem eyâ

Men lî bi-reddi cimâḥin min ḡavâyetihâ

Kemâ yûraddü cimâhu'l-ḥayli bi'l-lecumī (Nahîfî, s.11b)

-16-

Ḳanı o râyiḥ-i ḥayl-i ṭarîḳ-i fevz-i Hüdâ

Ki urdı ḥâk-i ḡalâle beni semend-i hevâ

Recâ-yi terbiye-i nefis idüp didim eyâ

Men lî bi-reddi cemî'an min ḡavâyetihâ

Kemâ yûraddü cimâhu'l-ḥayli bi'l-lecumī (Mekkî, s. 87)

5.4.Söz Sanatları Bakımdan Bir Karşılaştırma:

İki şairimiz de aynı eseri tahmis ettiğinden kasidenin genel yapısı içinde kullandıkları söz sanatları hemen hemen aynıdır. Her iki şairin de ortak kullandığı söz sanatlarını tespit ettiğimiz kadarıyla şu şekilde sıralayabiliriz: İstifham, Nidâ, Mübalağa, Teşbih, Teşhis ve intak, Tenasüp, Telmih...

Teşhis ve İntak:

Hz. Peygamber'in ağaca seslenmesi ve ağacın mu'cize eseri olarak kökleri üstünde bir insan gibi yürüyerek yanına gelmesi ve onun Allah'ın peygamberi olduğunu ifade etmesi;

“O dem ki eyledi eşcârı kendüye da'vet

İṭâ'at eyledi emr-i şerîfe bî-'illet

Şehâdet itdi ḥuzûrında eyleyüp 'izzet” (Nahîfî; b:74)

“İderken âhım ile küy-ı yâr-ı menkıbetin

Dilîñ taḥassür ile âteş aldı her cihetin

Şabâ mı virdi peyâmîñ o cây-ı tesliyetin” (Mekkî; b:2)

“Olinca münteşirin-i bilād-ı süy-i ‘adū
 Tağıtdı şanki şabā gül varaqların heme-sū
 Şemīm-i devha-i cennet ile olup heme-sū” (Mekkî; b:121)

Hz. Peygamber hicret ederken gizlendiği mağaranın girişine örümceğin ağ örmesi;

“Çekince perde der-i göre ‘ankebüt-ı vefā” (Mekkî; b:67a)

İstifham:

“Gönül nedir bu yetimāne āh-ı dem-be-demi
 Tefekkür üzre misiñ yoħsa cānib-i Hāremi
 Hemişe yād idüp ol cāygāh-ı muhteremi” (Nahîfî; b:1)

“N”edir bu rütbe-i cesāret ki itmede a‘dā
 ‘Ināda eyledi inkār vahy-i Hāḫḫ-ı Hüdā
 İnanma kāfire kim ḫaşd ider o ḫile-nümā” (Mekkî; b:92)

Telmih:

Hz. Peygamber’in mi’racı;

“İdince rütbe-i mi’rācı zātına i’tā
 Cenābın eyledi seyyid nebîlere Mevlā
 ‘Uluvv-i cāhını fehm eyledikde ser-tā-pā” (Mekkî; b:98)

Hz. Peygamber’in bir savaş esnasında eline bir avuç kum alıp üflemesi ve düşman askerlerini bozguna uğratması;

“Adüyü reml-i ḫaşāt ile kıldı nā-bīnā
 O şāh-ı ḫayl-i Resul O Hābīb-i ḫaş-ı Hüdā
 Olinca mazḫar-ı ‘avn-ı ‘ināyet-i Mevlā” (Nahîfî; b:72)

Teşbih:

“Çı kardılar kızılın kāfiriñ idüp himmet
 Süyüfe geldi o deñlü dimā ile ḫumret
 Yapan o lāle-i sürḫ ile levşa-i nuşret” (Mekkî; b:118)

“Toğup o şems-i Hüdā açdı ma’rifet ufuḫın
 Alup tesābuḫ ile her fezā’iliñ ṫuruḫın

Ridā-yı ‘izzet-i Hâk zîb-i nūr idüp ‘unuqın” (Mekkî; b:29)

“O mihr-i evc-i sa‘âdet o server-i meh-rû

Çü şaldı pertev-i ‘izz ü celâlini her sū

Pür oldı ru‘b u hirās ile hep qulüb-i ‘adū” (Nahîfî; b:61)

Tekrir:

“Cihân cihân saña olsun fedâ bu cân ile ten” (Nahîfî; b:9c)

Nidâ:

“Virüp Resûlüne yâ Rab vesîle menziletin

Mezîd-i qurb ile bâlâ-ter eyle her cihetin

Hemişe câh-ı şefâ‘atle zeyn idüp şifa‘ın” (Nahîfî; b:160)

“Bulup revâiyih-i rûh muhabbetiñle beqâ

İlâhî anlara kıl nūr-i zât ile ihdâ

Şalavat bî-‘adeddir hem selâm-ı lâ-yuḥşâ” (Mekkî; b:150)

6.SONUÇ

Bu çalışma neticesinde bir kez daha anladık ki kütüphanelerimiz ecdadımızdan tevarüs ettiğimiz, milli ve manevi değeri ölçülemeyecek sayısız eserle doludur ve hepsi de dilinden anlayacak, onları bugün yaşayan ve yarın gelecek olan nesillere ulaştıracak vefalı eller beklemektedir. Aksi halde bizi biz yapan birçok eser kütüphane raflarında garip, kimsesiz kalacaktır.

Değişik kaynaklar üzerinde detaylı olarak yapmaya çalıştığımız araştırmaların neticesini şu şekilde ifade edebiliriz:

Klasik Türk edebiyatı içerisinde çok ciddi ve verimli bir tercüme, tahmis, şerh edebiyatı gelişmiştir. Tezimizin konusu olan Mekkî ve Nahîfi'nin Kasîde-i Bürde Tahmisleri' de bu alanda verilmiş eserlerdendir.

Kaside-i Bürde, İmam Bûsîrî (Ö. 1297) tarafından Hz. Peygamber'i methetmek için yazılan 160-165 beyitlik bir kasidedir. Asıl adı *el-Kevâkibü'd-dürriye fi medhi hayri'l-beriyye* olan kaside asıl şöhretini giriş bölümünde anlatıldığı üzere sanat değerinden çok Hz. Peygamber ile ilgili bir olaydan almaktadır. Kaside İslam dünyasında dolayısıyla Türk edebiyatında ciddi bir rağbet görmüştür. Şairlerimiz tarafından Fatih devrinden başlamak üzere bugüne kadar kasideye Türkçe, Arapça, Farsça özellikle Türkçe birçok şerh, tercüme, tahmis, tesbi' ve nazire yazılmıştır.

XVIII. yüzyıl şairi olan Mekkî ve Nahîfi de kasideye tahmis yazan şairlerimizdendir. Özellikle Nahîfi'nin tahmisi her yönden çok başarılıdır. Mekkî tahmiste Nahîfi gibi üne kavuşmasa da kasideye yazmış olduğu 283 varaklık şerhle Türkçe en kapsamlı şerhlerden birini yazmaya muvaffak olmuştur. Nahîfi aynı kasideyi Türkçe, Arapça ve Farsça olarak tahmis ederek bu alandaki kudretini göstermiştir.

Mekkî tahmisini Nahîfi'yi örnek alarak yazdığını kendisi ifade etmiştir. Nahîfi tahmisini 162 bend, Mekkî ise 150 bent olarak düzenlemiştir.

Kütüphanelerde karşılaştığımız nüsha sayıları nazara alınırsa Nahîfi'nin yazmış olduğu tahminin XVIII. asır dâhil Türk edebiyatında kaside üzerine yazılmış tahmislerin en güzellerinden birisi olduğu söylenebilir. Her iki tahminde müellif hattı nüshaları mevcut olup metin teşkilinde bu nüshalar kullanılmıştır.

Çalışmamızda ilk olarak XVIII. yüzyıl Türk edebiyatı genel hatlarıyla tanıtılmış; Kaside-i Bürde hakkında geniş bir bilgi verildikten sonra Türk edebiyatında kaside üzerine yapılan çalışmalar tespit edilmiştir. Daha sonra her iki tahminin tenkitli metni verilmiştir.

İnceleme bölümünde genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra tahmisler vezin, kafiye kusurları ve söz sanatları bakımından karşılaştırılmıştır.

Son söz olarak çalışmamız her ne kadar yeterli olmasa da bu alanda bir boşluğu doldurabileceği ve bu alanda çalışacak olanlara yardımcı olacağı ümidindeyiz.

KAYNAKLAR

- AKBAŞ, S., 2006, “Süleyman Nahîfî'nin Mi'râciyyesi (Metin-Muhtevâ-Tahlil)”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 126 s.
- ARMUTÇUOĞLU, İ., 2009, Kasîde-i Bürde, Erkam Yayınları, İstanbul, 120 s.
- ARSLAN M., Haziran-2007, “Şeyhülislâm Şairlerden Mekkî ve Divanı Üzerine”, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, C. 4, S. 2, s. 54-72
- BANARLI, N. S., 1987, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, XVIII. Asır Türk Edebiyatı, İstanbul, s. 737-803.
- BELİĞ, İ., 1985, Nuhbetü'l-âsâr li-zeyli Zübdeti'l-eş'âr, Haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Gazi Ü., Yay., Ankara, 566 s.
- BURSALI, M. T., 1972, Osmanlı Müellifleri (1299-1915), Nahîfî Süleyman Efendi İstânbûlî, Meram Yayınları, İstanbul, s. 271-272.
- BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE BÜYÜK TÜRK KLASİKLERİ, 1987, “MEKKÎ” maddesi, Ötüken-Söğüt yay. İstanbul, C. 6, s. 193- 204, 331- 332
- _____, 1988, “NAHİFÎ” maddesi, Ötüken-Söğüt yay., İstanbul, C. 7, s.35
- CEYLAN, Ö., ..., “Şiirin Lâle Rüyası III (III. Ahmed Dönemi) [1703-1730]”, <http://o.ceylan@iku.edu.tr>.
- ÇAPAN, P., 2005, Tezkire-i Safâyî, AKM Yayınları, Ankara, s. 649- 659
- ÇELTİK, H., “18. yy Tezkirelerinde Divan Şairleri” , Journal of Turkish Studies [Türklük Bilgisi Araştırmaları] Hasibe Mazıoğlu Armağanı II, C. XXII. s. 9-32
- DEVELLİOĞLU, F., 2006, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi, 23. Baskı, Ankara, 1195 s.
- DİLÇİN, C., Şubat-2009, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, TDK Yayınları, 9. Baskı, Ankara, 531s.
- GÜRKAN N., 2007/1, “Iraklı Şair el-Hillî ve Hz. Peygamber'e Methiyesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 18, s. 27- 50
- İNCE, A., 2005, Tezkiretü's-Şu'arâ-Sâlim Efendi, AKM Yayınları, Ankara, s. 653- 657
- KABAKLI, A., 1994, XVIII ve XIX Yüzyıllar Divan Şiiri, Türk Edebiyatı II. Cilt (Gözden geçirilmiş Dokuzuncu Baskı), İstanbul.
- KADEMOĞLU, M. R., 2000, “Kasîde-i Bürde” Şâmil İslâm Ansiklopedisi, C. 4., Şâmil Yayıncılık, İstanbul, s. 278- 279.
- KAHRAMAN, A., Konya- 1997, “Le'âlî ve Abdurrahîm Karahisârî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümelere”, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S. 4, s. 27-107.
- KARAALİOĞLU, S. K., 1973, Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi 1 (Başlangıçtan Tanzimat'a), İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, s. 691- 692
- KARAPANLI, Gürçan, 2005, “Mekkî Divanı ve Tahlili”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 351 s.
- _____,1992, TDV İslâm Ansiklopedisi, “BÛSÎRÎ” maddesi, C. 6, İstanbul, s. 468- 470
- _____,2001, TDV İslâm Ansiklopedisi, “KASİDETÜ'L-BÜRDE” maddesi, C. 24, İstanbul, s. 566- 569
- _____, Aralık- 1998, “İmam Busîrî ve Kasîde-i Bürde”, Altınoluk Dergisi, S. 154, s. 38
- _____,1998, 1999, 2000, Kaside-i Bürdeyi Türkçe Söyleyiş, Altınoluk Dergisi, S. 154...180.
- KUZUBAŞ M., 2007, “Muhammed Fevzî'nin Miftâhu'n-Necât Adlı Eseri (Kasîde-i Bürde Tahmis ve Şerhi)”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 1/1, s.156-192.

- LEVEND Â. S., 1972, “Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten, S. 371, Ankara, s. 35-80
- MENGİ, M., 2008, Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Edebiyat Tarihi – Metinler, 14. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 240 s.
- MERMER, A., ALICI, L., EFLATUN, M., BAYRAM, Y., KOÇ KESKİN, N., 2007, Üniversiteler İçin ESKİ TÜRK EDEBİYATINA GİRİŞ, (Gözden Geçirilmiş 2. Baskı), Akçağ Yay., Ankara, 567 s.
- MÜTERCİM ÂSİM, E., 2009, Burhân-ı Katı, TDK Yayınları, İstanbul, 1197 s.
- ONAY, A. T., 2006, Hazırlayan, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, MEB. Yayınları, İstanbul, Hazırlayan: Cemal KURNAZ, 720 s.
- REFİK, A., 2005, LALE DEVRİ, Timaş Yayınları, İstanbul, Sadeleştiren: Dursun Gürlek, 138 s.
- SAÇBAĞLI-ZÂDE MUHAMMED b. HACI ALİ, 1885H./1771M., Tahmisü Kasidetü'l-bürde, İstanbul Millet Ktp. Ali Emiri Kol., no: 886, 90 v.
- SARAÇ, M. A. Y., 2010, Klâsik Edebiyat Bilgisi (Belâgat), (7.Baskı), Gökkuşbu Yayınları, İstanbul, 326 s.
- SEZER İ. H., 2000, “Kaside-i Bürde ve Nesir ve Manzum Tercümesi”, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Dergisi, S. 10, s. 65
- SUZAN, Y., 2008, “Arap Şiirinde Muhammes ve Tahmis”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 335 s.
- ŞAHİN, E. S., 2001, “Leâl'nin Kaside-i Bürde Şerhi İle İlgili Bir İntihal”, Türkoloji Dergisi, C. 14, S. 1, s. 263-270
- ŞEMSEDDİN, S., 2004, Kâmûs-ı Türkî, Çağrı Yayınları (13. Baskı), İstanbul, 1584 s.
- ŞENTÜRK, A. A.- KARTAL, A., Eylül- 2005, Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Dergâh Yayınları, Güncelleştirilmiş II. Basılış, s. 419- 441
- TDK, 2005, Yazım Kılavuzu, 24. Baskı, Ankara, 505 s.
- TİMURTAŞ, F. K., Tarih İçinde Türk Edebiyatı, 3. Baskı, Boğaziçi Yayınları, s. 307-329
- TÜLÜCÜ, S., 1982, “Kâ'b b. Zuheyr ve Kasîde-i Bürde'si Üzerine Notlar-I”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 5, s. 159-173.
- TÜRK DÜNYASI EL KİTABI, 1998, XVIII. Yüzyıl Divan Edebiyatı, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yay.: 158, Seri: 1, S: A31/I, 3. Baskı, Ankara, s. 241-270
- USLU R., Temmuz-2009 , “Kaside-i Bürde'nin Besteleri”, Diyanet Aylık Dergi, S. 223, s. 50- 53
- UZUN, M., 2006, TDV İslâm Ansiklopedisi “NAHÎFÎ” maddesi, C. 32, İstanbul, s. 297-299
- ÜNVER İ., 2008, “Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, Türkoloji Araştırmaları Dergisi, S. 3/6, s. 1-46
- YAVUZ, M., 2003, TDV İslâm Ansiklopedisi, “MEKKÎ MEHMED EFENDİ” maddesi, C. 28, Ankara, s. 577-578
- YENİTERZİ, E., 1993, Türk Edebiyatı'nda Na't, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Ankara, s. XIV
- _____, 2002, Türk Edebiyatı'nda Na'tlara Dair, Türkler, Ankara, C. 11, s. 762-767
- YILMAZ M., 1992, Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük), Enderun Kitabevi, İstanbul, 196 s.

Veri Tabanları

- Ankara Ü. Açık Arşiv- [http:// www.acikarsiv.ankara.edu.tr](http://www.acikarsiv.ankara.edu.tr) (03.06.2011)
- Ankara Ü. Yazma Eserler Kataloğu - [http:// www.yazmalardtcf.ankara.edu.tr](http://www.yazmalardtcf.ankara.edu.tr) (2010-2011)
- Atatürk Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi- [http:// www.e-dergi.atauni.edu.tr](http://www.e-dergi.atauni.edu.tr) (2011)
- Altınoluk Dergisi İnternet Arşivi- [http:// www.altinoluk.com/dergi/](http://www.altinoluk.com/dergi/) (03.06.2011)
- Diyanet Aylık Dergi- [http:// www.sureliyayinlar@diyanet.gov.tr](http://www.sureliyayinlar@diyanet.gov.tr) (2011)
- İstanbul Ü. Merkez Kütüphanesi - [http:// www.kutuphane.istanbul.edu.tr](http://www.kutuphane.istanbul.edu.tr) (2011)
- İzmir Milli Kütüphanesi- [http:// www.izmirmillikutuphane.com](http://www.izmirmillikutuphane.com) (2010)
- İzmir Büyükşehir B. Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi, [http:// www.apikam.org.tr](http://www.apikam.org.tr) (2010)
- Milli Kütüphane Başkanlığı- [http:// www.mkutup.gov.tr](http://www.mkutup.gov.tr) (2010)
- Selçuk Ü. Türkiyat Araştırmaları Enst. Dergisi [http:// www.turkiyat.selcuk.edu.tr](http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr)(2011)
- Selçuk Ü. İlahiyat Dergisi- [http:// www.ilahiyat.selcuk.edu.tr](http://www.ilahiyat.selcuk.edu.tr) (2011)
- Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi- [http:// www.suleymaniye@kultur.gov.tr](http://www.suleymaniye@kultur.gov.tr) (2010-2011)
- Türk Dil Kurumu Kütüphanesi- [http:// www.tdkkitaplik.org.tr](http://www.tdkkitaplik.org.tr) (2010)
- Türkiye Yazarlar Birliği- [http:// www.tyb.org.tr/ahmet-fidan/kutlu-dogum-haftasi](http://www.tyb.org.tr/ahmet-fidan/kutlu-dogum-haftasi) (03.06.2011)
- Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi- [http:// www.sosyalarastirmalar.com](http://www.sosyalarastirmalar.com) (2011)
- Yazma Eser Kütüphaneleri- [http:// www.yazmakutup.gov.tr](http://www.yazmakutup.gov.tr) (2010-2011)
- [http:// www.incemeseleler.com/kaside-i-burde](http://www.incemeseleler.com/kaside-i-burde) dersleri (2011)
- [http:// www.sonpeygamber.info/imam-busiri-ve-kaside-i-burde](http://www.sonpeygamber.info/imam-busiri-ve-kaside-i-burde) (03.06.2011)
- [http:// www.tez2.yok.gov.tr](http://www.tez2.yok.gov.tr) (2010-2011)

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı – Soyadı :Haşim KESKİNSOY
Doğum Yeri ve Tarihi :GAZİANTEP/Oğuzeli - 12.01.1986

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi :KSÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı
Yüksek Lisans Öğrenimi :KSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı
Doktora Öğrenimi :
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

E-Posta Adresi : hasimkeskinsoy@hotmail.com
Tel. : 0539 8332210
Tarih : 30.06.2011

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
حمد و سپاس و شکر چو قیاس اول خالق لوح و قلم و موجد عالم
اولان صانع قدیر و مبدع بینظیر که نوع بنی آدم بر اشرف مخلوقات
ایلیوب نسخه کبرای ذاتی ظاهر و باطنک مصارع خمسة حواش
ایله مانند تخمین ملارا مزین و مجلا و بیت القصید اجل صفاتی
نعت ایمانله مکمل و معلا ایله و بنهایه صیلا صلوات مبد اول
سایه انداز سکان ذی سلم صلی الله تعالی علیه و سلم جنبانه اولسونکه
محمد سموات و زمین و مدوح طه و بسپن اولان ذات جلیل القضا
هزاران هزار قصیدک نصیبک ایله ستوده سحر کویان بلاغت اولوب
مصابیح وجود مسعود زمان محشر دک قیاب آسمانه و کافه علیا اولوب
اندا زبشارت اولشدر و بجد غایه رواج عنبرین فراج تسلیما مستانه
اول شرفنا رخوالی کامله عیب خاص خدا بنی مقتدا مهر سپهر
اصطفا محمد مصطفی حضرت تونک روضه جنتما آینه اولسونکه
مالک جوهر عشق و محبتی اولان عشاق رومالی عقبه علیه شاد

3
اشتیاق و جبین ساین روضه رضیه سنه کمال اشواقدن تلخی
تذکره چیران طیبیه و تفکر مسکان طایفه ایله سیلاب دین
غذیه سن الروه خواب تحسیر ایلیوب مدیحه طراز او صاسعا
اتصافی اولدقجه هریری رتبه استعدادی قدر مظهر فیض نبات
اولشدر و دخی تحریف تحیات صافییه و شرافت تسلیم و افیه
جمله آل و اصحاب و اتباع و احباب خصوصاً مظهر صفت و رفیق
چار بار کزین عز و قدر جلی ابوبکر و عمر و عثمان و علی رضوان الله
علیهم اجمعین جنا بلربینه رسیده اولسونکه مصراع عرای کاک
مثابه سنک اولان ذات پیغمبری مصراع اربعه مثال انصاف اتباع
ایله صورت تجسده بدیدار اولشدر در اما بعد قیمت شناسات
کالا عرفانه خفی دکدر که تار و پود لفظ و معنا محسوسه دیباچه
والسنه خاصه و عامه برده اسمیله مستی اولان قصیده بلاغتی
مدحت سید البراباده علیه افضل التحایا یافته کارگاه طبع
بلند بوضی اولوب کشیک و سپیده بدایت و پیچید منوال نهایت
اولدقک طراز قرین الامتیازی شرفیافته تمنا قبول اولدق خولیه
بند عرفانک رهین رأس المال رغبتلری اولوب بیعکاه کمال لایزال
سرمایه داران معارف تعریف و تمییح قصد ایله بومناع کرانه نادر

کس حصه مند مشارکت اولیق سودا سته دوشوب بعضیها کند
چشمندک لباس عربانه اوزره معشر و پنجس و مستیع و شندیس ^{نظیر}
تزیین و تحلیه و بعضیهای نقوش مسترعه و رسوم متفرع مناسبت
اولان نکات و العا زینتی تحشیه و تحلیه ایلدیلر و کیمی وخی مصراع
شروانی زرد و زنجیم بشقه کسمدر دیو طو رجحانه ده نوجا فی کجرتیم
ترکان ده لاششه روی قیایه کردی او سپاره عرب کوا که اولد رتجه
بر نظم منتخب نغمه می اوزره اظهار رنگنه دانی قیلوب حسب القدره
هریری دیوانخانه توفیقن پوشین خلعت مقصود ابله کامیا اولمش
بنابراین بومر مقدار و ناتوان تحقیقی سلیمان عبدالرحمن عالمها
الله تعالی بطقه بوم المیزان و اکساها و والدیها بحلال العفر علی قد
ماکان وزن طبع ابله مجبول و کاه و بیجا مطالعه نظم رتبه مشغول
ارلوب انتساب طرف خدمت نبوی و اکساب شرف مدحت مصطلق
باعیه سبله نظم مفاصل نیاز مندی و بسط مال مستمند الی غیر اینها
انگلف من اقدی با شرافت سلف مصداق فیه اثار شریفه اسلاف
از جمله بوقصید شریفه بی اختلاف بحسب الاستطاعه منسب اند
اولا مردان سناد نتوان اوزری الخاف اوزن ایدم آنچه بوقصید
کراغیت بوقصید فلیل البضاع باعث نفا و سرمایه مکت ایدر کی

فغان اختیار و صیرفیان ذوی الاعتیان بد بیدند فاما توجیه غلو
صاحب له لا توجیه همت مردان ایلوب برترجه منظومه بحث اولد اوزره
تا زیانه شوق اولوب شروع و تصدی اوزره ایکن عالم در زیاده اصحا کرامت
جابر بن عبدالله حضرت بلخی مشاهد میسر اولوب تقییل دست شریفیله شرف
اولد اولد شیب فرخند عقبه چشم کناشته نقل و امتثال اولد اولد
کاف عالم مثالی بوسیاق اوزره مشهود اشتیاق اولد شیب که ساسه
میلان پیراسا بر صحرای دلکشاده و حید و تنها رونک و بویا ایکن اسم
احمد الله مستی بر مهدیق محمود الخصاله دوچار اولوب بوقصید حقیق بد
کلامک بورسمه چین بند کسیر ضمیر اولد بیکه ای تحقیقی شکسته خاطر
شرفیاب حضرت جابرا اولد کیمی فقیر بنی اظهار شوق ایدن اول جای
کرامت النجا فنو چایه رهداده رجادرد بواستخیار اندک
تعیین طرفی بر شرف ایلوب غائب اولد بند خدای تسلیم شوق ابله کویا
اسا کردان اولد رق بر بقعه چا کرکوشه واصل و در و ننه لخل اولد
کورد مکه میا فغانه ده مرقدا ای ایلوب انصار دن رضی الله عنه اطلو
وبالا بر صندوقه معلا و جاب جابر رضی الله تعالی عنه تارح صندوقه
صندوقا حادث نبوی اولد سینه بر سینه نوحا حدنه دلت بچید
یخا اولوب مضطجع اولمشد حلیه جلیه لوی بورسم اوزره مرسمه

صحیفه خیال اولدی که کمال حسن و جمال ابله و خسار و دلکشاری
عزیز و خدیوین مبارک و کبری حیرت مطبوعه ابله مانند و در مشکین
و چشم و ابرو و فرخ و خوب و لحنه شریفه نوری غایت سیاه و مرغوب اولوب
مواضع متعدده در جرم تدویر نامه قدرنا و سیمین شیب نما یا اولمش
مواضعه شریفه لرنه کویا اقبای فقیردن بر خاتون زانو زده خدمتکار
ایمش بندخی پیشکاه لرنه تقدیم مراسم تحت ابدله ایا دی کرمه کرمه
اشا تقبلیک بودست شرف پیرا سلطان هر دو سر حیب خدا ابله
علیه افضل لغایا مصافحه ایلیوب اول سر حظه زلال شفاعت
رشته یاب عنایت اولمشه دیوز مره ساز غریبان و کرمه پروازینت
اولوب تقیم رسم تحت کسکن فکده به اشارت بیوردن قد پای شریفه
جانینک جانشین ادب اولمش قصدنک ایکن مواجهه علیه لرنه رخصت
جلسه بیوردن کوردمکه اول تربت بر نکمتیک دیوارنه بر ایکن حلیه
شریفه ایزن اولوب نهایتک بر نوح اوزره قصیده مذکورنک اولمش
علی القمین اولن بش بیت قدر تحیر اولمش اغریب حال بوک حریف و کمالی
بو فقیرنک عالم میناده قلم ایلدیکم مصحف شریفک حرف و کمال اشا
واقع اولمشه مطالعه سنه فرحیاب اولوب حلیه شریفه لرنه و جرمه سا
زیارت اولورکن جناب جابردن مرقد برای کیمیت شریفه تذکره اید

خاطر فانی بو خطور ایلدی که بو حدیثی تبرکاً بنفیه جنا بلرند
استفسار ایلسم ذات کزین سید عالمبا ندر منقول جنا بلری اولدیغند
تصحیح بیوردن لری صورتک احادیث مزبور ده اولخاتم و فقرتوت
ایله بو حلقه بگویش عبودیت میاننک اتصالک سند اصحاب کرامت
وجود محترم ابله بر اینه بخش صحیفه روایت اولمش اولورکن دیو اقدام
اقدام عزیمت ایدرکن عدم استعداد فقیرانه دن ناشی بودا حیه سبب
انجام فرافت اولدی که اول ذات ستوده صفاتدن استخیار مرلم آنک
شاید جنا بلرنه رحمت اولوب هنوز بند سگرم موت وانترام روح لکم
ثابت ایکن مریت ایلدیکم القایا اما دینی پنجه درک و درج ایکن ایدر
اظهار عدد ایدر لرا پسه بجا که بکا وسیله شرمسار اولور سا حظه
اختیار تجویز فرغ ایدر ناکاه بر مقام مسترت پیامنک دینک کشا انبیا
اولمشک بر رویا بیر یانک تاویل تعبیرنک معبر ضمیر پنجه اشارت دلپذیر
ایله بشارت ایکن بو فقیر منکسر الباله مشاهدت ذات جابر تلح حیر
کسر خاطر اولمش خاطر سوسنیله توفیق رب کبیر اولدیغن تحقیق و عالم
شانه معاینه قصیده ذریعه آمال رسیدک ایدیکن تصدیق ایلیوب
شاکر انتمه البالدعایا توقف بو مبلج بلجه توجیه فریحه برجه ایزن
ایا بو قصیده شریفه به نه رسیده و لکن انتساب اولسم که بیزنک

اختراعهم اولاً تغشده ككثير زينتكران سلفك نيكاشته فلم ايداعلر
اوليه ديركن سابق الهام مطية اهنما نسا تركيد بر تخمين نفيش
سوق واقدم ايلكين بو طرز نوخاسته و طرح نو ساختة رشت
دورنگ تركي و عربيتدن بر مسطر ناديك برداخته قلوب خور و سطر
ابتدا اولدك ميشر العسبر اول كرم قدير دن جل شانده و عم احسان
انوان واحوال مزده وافعال و اعمال مزده اولدك قصور و كسوف و غروب
تجيم و كميل الميوي اول اشرف موجودات و افضل مخلوقا حرمته عليه
افضل الصلوات و اكمل التسليمات بو خدمت بسپرين بي وسيله رحمت و ذريعه
مغفرت ايليه امين و برحم الله عبداً قال امينا صير فيا كان اول انوار
ذوي الاعتبار دن اميد و اراعتارم كه بو نسج بديع الاختراع كارگاه
نظك فرسوده تمقا سهول و الاعبار اتني و تار و بود لفظ و منايه طار
اولان عقده تعبير اتني مثل سرانكشت عضو ايلوب رواج اغراض حسن
اوله لر سذرت پذيران عرفان خفي دكلدرك لساعري و ركضاً واقع
اولوب بر بيله ارتباط و امتزاج عسرت بلکه اختيار انواع كلفت
اسرارم اولعنين بورسم جديد ده نجه كلفاً بارده و اوده اولدك تصوير
قبول عقده ايكرام ناسد الفاس اولور كه دست عقري نهاده سپينه
انصا ايلوب وزن و موزونك واقع اولدك سكته غفلت و قافيه

ضرورت محمول نايان و مطنون جهل جان بوردلير بلکه ضرورت
واقعه بيجرديه دفع واحتمال رفع ايله ممكناً تصوريه بعدا القيتير
ازالة ريب و اماطه تشويش بيوره لر جمله اعتقادن بري بودرك
قصيد مشا ر اليها محور عرضيه دن مثنى الاجزا اولوب اعاد ايضاً
و ضرب ستاره مقصود اولدك صير بيبك ضرب اولدندند كه عروبي
عجوب اولوب اجزاء اصليه موضوعه مستعملن فاعلن مستعملن
مرتب و ضرب اولوب مستعملن فعلن مستعملن فعلن اجزا سندن مرتب
پسوما معروض ناشوران فن عروبيدرك قواعد فن اوزر اجزا مجرور
زماق و علال عروبيدنه ناشي هبت اصليه سندن نقل اقتضا ايد شلا
بجره كوره ده اجزا و سباعيه دن اولدك مستعملن دن سپين اسقا
اولوب مستعملن فالور كلام عربك مستعملن غير معروض اولوب
جزئيه نقل اولور و اجزا احساسيه دن اولدك فاعلن جزئيك شاني ساكنه
حذف اولوب فيلق فالور جزئين مدكورين ده اولدك قدخين تشبيه اولور
استهلا قصيد جزئيه عروبي ايله مصدر درك حين تقطيعك ظاهر در
و الحاصل على سبيل المدكور كاه مستعملن برينه مفاعله و كاه فاعله
فعلن استعمال اولوب بر تصريف عروبيه ايجون اشمار تركيب مسالخ
استعمال سخن سنجار و ملك مسمرعي و طباع اصحاب طبيا بعلك مطبوع

اولد بی اولدن شتی مهو اوزره بنا اولنسه نقل سلامت اولوب
تحلی قرائت قواعد عروضه انتسابی اولین اصحاب طبعنا احتمال کده عد
موزونیتته ذاهبا اولوب بوحقیقی کسبنا المنته کزید طعن لانا
ایله لر دیور بالقروره ادرن ملاح بست قرینه رخصت قلوب لسان کده
وقار سیده شایع الاستعمال اولان بحر بحر تحق و مقصور اختیار و اعمال
اولن کده بحر مذکور کده تصرفات اجزاسنه نظرین لر کده چندان مغایرت
ظاهر اولد بی اصحاب ذوق سلیمه بدیدید عذر ثانی بود کده خلاف ثانی
عرب لسان ترکیب کلمه متونه غیر مهو اولد بی اولدن تقفیه تنوین
ارجاعا لاصل نون ساکنه ایله مقابله اولنشد و دخایا فصیح کده
مصراع اولترین کده حرف اخیر کده مضارع تخمسه نظر قافییه مقامند
قائم در مستر اولین محلوده اشعار ترکیب جاری اولان رسم مألوف
مرعی قلوب کاشمش نظر العینین من بعد و بات ایوان کسری و هو
منصدح ان تسلها خیفه من حر نار نظمی مصرعی کی حرکتی کده ده
ستون واقع اولوب متعذر الوجود اولان لفظ لوده بالقروره قواعد قوافی
عریه اقتضا حرف متونه کده عند القرائت کیفیت مسبو ایله آکتفا
اولنشد عذر ثالث بود کده مضارع تخمسه قافییه مموله اقتضا
ایلمین خیر مضمونه ریاء مکسوره ده مقتضا مقام اوزره قاعده اشباع

7
مراجعات اولنوب کده جنس لر نده وار و یا ایوان و اشبات اولنمشدر
و دخی خصا یصرا شعا رعبدند کده بعض ایباتن شطر اولنک عریض
اعتبار اولننا جزء اخیر مقتضا وزن اوزره یا نصف کلمه ده یا دخ
زیاده ده و یا خود آخر مصرع واقع اولان حرف کده ما قبلین تمامه
منتهی اولوب بقیه کلمه اگر نصف زائد و اگر حرف واحد در مصرع
ثانییه ارتباط اولن کده کلشد بوضوح در اطلاق اولنوب بقیته متونه
دینلور فاما بو قصید مبارک کده فقط محذسید الکوین و الثقلین
والفریقین من عرب و من عجم بیت شریفنک واقع اولنشد کده شطر
اولنک ماده جزء عروضی ثقلین ده اولان یا و تشبیه ساکنه ایله
تمام اولوب نون تشبیه مصرع اخیر دن عدو تقطیع اولنور پس آمد
بیت مذکور کده مضارع تخمسی صورت مرثیه سنی اوزره انشا اولنشد
اکا بنا کده تغییر اولن کده هر حال نون کلمه دن تغریق اولنوب صورت
املاده اظهار اولنور اگر چه یا و مجزومه ایله تقفیه ممنوع کلا ایله و لکن
ترکیب چندان مناسب کور لیب منوان مهو اوزره ایوان اولنشد
صدمز بود و دخ مصرعین اولین ده اولان نون اولن کده مصرع ثانی کده
اولی اولان الفلک اما لة اتصالیه دن ناشی یا مجزومه صورتده مشاهده
اولنور و الحاصل نتیجه مقدمه اعتدال بود کده بو نسخه جدیده و رسم

کتابک ده جلی و خفی هر سه و خطا که مشهور است عطا الله منوقه در که
نظر عفو و امانت ایله معامله کبریانه بیوریلوب بوقصید شریفه به نفوس
ذات مدح و مجروری و صفات علیة وجود مسعودی علت غائیة شریف
اولا رسول کبریا حرمتنه علیه اکمل التحایا بوقف بر بقدر حقن لخص
الله الیه و رحمة الله علیه کلمة طیبه سبیله نواله جوی رحمت و کما و مغفرت
سبحا فی اوله لو عطا ربانیدن استغما تا قرانی واستدعا مغفرت و با
بود که بوششند جرم و معصیت و جویند عفو و مغفرت اولی عبد
ضعیف و بند خفی دالین و اخوانم و اقربا و غلام قولتو یله منرا و ادعوت
بالخبر ایدن مسلمان الحق علیه بوشش مغفرت ایلیوب شفیع است
و منبع رحمت حبیب اکرمی و رسول محترمی جوار شرفیا زند مقصد اقصیا
انبیا و مطلب اعلی اصفیا اولاجان باکالی مشاهده کورمانیله مکرر اولی
عباد سعدا سندن ایلیه امین بحرمة طه وین فطنه نظم و نثر ایله ایلد
ترتیب اشراع سخن کویچه بوق نشویدا و راق ایله نفع و سود منرا خفی
زمره اهل مکارمده هان دنیه ده جلب دعا خیر در مقصود منرا اثر
ذکر معلوم اوله که قصید مرقوم شرا حله مصنفک لقبیله پیرایه
بخش جریه فضل اولی شیخ علی بن محمد الدین الشاهرودی البسط
قدس الله سر انسا کندی شرح دکشتند فون صحیح و نقل صحیح

اولی و وجهی اوزره بوقصید مبارکک تک سبب انشاسن و بر
وجه تسمیه سن بورسه بیان اتمشدر که ناظم القصید شیخ الاما
العلامة شرف الدین ابو عبد الله محمد بن سعید البصری تک اکساء الله
تعالی الاکرام فی دار السلام فالامثل تم الا مثل صدقته یماذ
الله ابتلاى آفت فالجی ایله نصف اعضا عا طل اولوب انتفاع معالجه
ظاهر دن ما یوس اولدقک ملاحظه استشفای رسا ایله خالق الذا
والذوال اولان مهین کایرسا زجل شانه جنابته اول طیب قلا امت
چاره ساز درد معصیت رسول اکرم صلی الله علیه و سلم حضرت لوبیک
مدایح جلیله و مناقب جلیله سنی امتحان و سبیله ایلیوب بوقصید
نصیحة انسا اندکن مریدیک دیک اشتیاق کشید غنوه سید استرا
اولی خوابه واریک منشته خواب تاکه رشک پیلدی قرع العین محیوت
کاری جوهر سریه ذریه لایصار نور بخش دو چشم عاشق زار
خواب اما وسیله وصلت سبب عز و بلخت دولت شرا و خرا سعادت
اکتسابک سر مطلع عالم سائلدن اول مهر سپهر آفرینش اول المعفور
بیش علیه الصلوة والسلام عزت و اجلا ایله عرضجهان ایلیوب ناظم
سشار انیه دخی سوز و کداز و ضراعت کبریانه ساز ایله انشا ایلد
قصید عرض و انشا ایلد که اول حله بوشش جانی و اول ناجدار

فیض نامتاهی سلطان خطه شفاعت علیه افضل الصلوات
واکمل التحية حضرت لری رشکبرده حله فردوس اولابردنه پیشانی
پیرایه دوش افتخاری ایللیق فیضا قوندن معطل اولانصفا عصبان
دست کرم پیوستلرله مس و مستح بیور دقلند کسوق عنبرین خراب
حله سفید بیداریه میدان اولوب تیقظ وانبیا ایلدنه کوردنه
رهین فراشرعت اولاب وجودی قهرین لباس صحت اولوش و پرورش کلام
مثال اولابردنه شریفه دوش افتخارینه پیرایه تحقیق حقیقت اولوش
بوحالت پریشارت خانما نسوز صبر و قرار و نشا افروز شوق پیشما
اولوب اعانت فیض سحرگاه ایلدنه بیت معنی نهادن استفاد اولونا
مستاق قرار داده کیچ اولنهارده منزل معین اولابروز و خروج
ایلدن انشا راهن صلوات اکاهل برعارف باللهم دوچار اولدی
کویا ایکن مصرع غرابر بربله کسب توافق و امتزاج ایللیق بر مطلق اولارا
بدریما اولدنه اسم تحت نصک اول مرد آگاه بوردنه لب
جناب انبیا اولدیکه ای محمد بوصف شوق قصید غزاکه نعمت حبيب
خداوه انشا ایلدن استرمکه سندن کوش جانله استماع واصفا
ایلم ناظم مزبور دخی مصرع ستوالی مکل تضمین جواب ایللیق دیکه
مدحت جناب پیغام مبریک نم فصاید و ایاتم متوافر و تقریظ نویسن

طلبکار اولدینکزه قفق قصید ایدیکه اشعار اولنسه سلسله
ما سولک اهل و امهال عدم الاحتمال ایله اول عارف آگاه و تعین
مرا ایدنه مطلق امن تذکره جبران بیک سلم اولان قصید دد
دیوانا کلام اندکن ناظم مرقوم بونقش بر عبرتدن برزما سیر کربلا
حیرت اولوب دیکه عجب درهنوز بوقصید آما ناسد کسه نکت
سامعه اطلاعت رسیک اولمش بکن سنن وسیله و فقه الیقدر
بنی مرقوم موقف حیرت آتمشد نیاز سنده مکبیا واقع درینج بورج
طرف مخلص لری وارسته دغدغه افکار ریور بله دیوانه استکا
حقیقت حال ایلدنک شیخ سری الیه قسم یاد ایلوب بو کونل
کشا تحقیق مقال اولدیکه دون کیجه سن بوقصید سبار که حضور
پر نور حیب اللهد علیه الصلوات والسلام انشا دایدن کوشن و سحر
اولمشید حال بوکه اول نخل سر بلند بقوت و نهال کلشن سر قوت
مانند سر و سرفراز تمایل و اهتزاز بیور لر ایله دیو صورت اخبار
انشا بشارت پاعتبار ایلدنک ناظم مذکور سر کرم نشو انبیا
وسرور اولوب اولدخی کما کما حقیقت حال بیا و قصید نشو
صحیفه جا ایللیق دست احترام و تعظیمله اولردن آگاهه اعلا و تسلیم
ایلدن بعد هذا بوخبر بر عبرتین الانام اشتهای نام برلوه وزیر یا

اللدیک مستحق اولدوق استسناخ ایلیوب ندر اندیکه بوقصیدک
 مبارکه قرأت اولدوقه سرکشاده ویا برهنه استماع الیه واقعا
 عهد وفا ایلیوب کندک واتباع واتباع مدارت وسماعی باندک نبرک
 ویتمن اتملر یله دین و دنیا لریک انا دجیبه واسرار غریبه شفا اتملر
 ایله منقول تجربان اولمالا اعتبار درک مرنا مسلمینلا تفتی بینه
 صدق مقال وخلص بال ایله استشفاف اولنسه یا ذن الله تعالی امره
 برکات عظیمه ظهور کلوب وسبیل شفا اولمشدر علامه بدیشک مولانا
 مصنفک تحقیق اوزره قصیدک مرتومه نلک برده نامیله موسس اولمشو
 باندک ایکی وجه ووجه نوشته حاشیه توجیه اولمشدر وجه اول
 نقل سابق اوزره بوقصیدک شریفه عالم مثالون معروفین معنی رسالتینا
 اولدوق علیه الصلوة والسلام ناظم قصیدک بی عطا برده ایله سر
 انرا زیور دقلری اوله وجه ثان بودرکه کارناسدن برینه برمز هایل
 عارض اولوب مالک جریک استسناخ اولا مرید اکا هک طلب قصیدک
 ایلدکک مرپیش مزبور کلوب قرأت ایلدک در ساعت قبا ایشحت اولدوق
 ما ری مزبور اعطا برده ایلدککی ایلدنی برده نامیله رواج یافته ایشتمار
 اولمشک متوازی برده اشتباه دکلدرکه ناظم قصیدک مظهر السامع
 اولوب ملا بست تقریبی واسطه سبیله قصیدک مرتومه غنای بعضی

برده اطلاق اولوب برده استعمال ابدنلر اسنا و سهوا اوله کلمشدر
 فاما اکثر شرآح بریایدن رفع ارتیاب ایلدک برده ایدیکن تحقیق
 وجوه شتی بیان اتملر در بونین یسره ده ایرادی سبب طالق معاد
 اولوب موجب کلام اولدوقته بنایه بو قدرلا آکتفا اولدوقی والله الموفق
 والمعین ویدنسترشید وایاه نستعین وها انا اشرف فی الخیوس
 القصیده الموسومة بالبردة غفرالله لنا ظمها **بسمها**

بسم الله الرحمن الرحيم

کولکل ندر بو تپمانه راه دمبدی تفکر اوزره مپین یخسه جان جرم
 همیشه یا دایدی اولجا ایکا و محترم امن ند کوجیران بدی سلم
 منجبت ده معا جرمی من قله بدم
 فریش وها شک اندیشه ایلمی صفتن بولور مپیشن غم جهرت دو آنسلیتیز
 مدینه نلک با کتورد کی یا دیتقینیز ام هبت الرج من تلقای کاظم
 واومض البوق فی الظلم ان اضم
 اولوب نشانه پیکان محنت شتی ندر نلرکه کان کبی قیلک اولدوق
 بود کلور لری کوزدن نهفته ایله نا فما لعینک ان قلت آکتفا اتمینا
 وما لعلک ان قلت استغفرهم
 کوی صقلایده سر عشقون دن وکون سیر شکم ایله افسان را خلقه بنو

بقول سويلك بركت دان علم لَدُنَّ اجسب الصب ان الحب منكنته
 ما بين منسجم منه ومضطرب
 قویب بود و در نینک مطالب و آملین صفا بیلور غم عشقک ملائم و طلیز
 سبب ندر که چکین محبتک کسلین لولا الهوی لدر قرد ما علی طلال
 و لا ارفقت لدر کوالیان و العلم
 بود که زرد غما حسرت و لکن کویست سخن نه حاله کتور مشکور آتش جیستر
 در چشمک اولد مغلوب کویه خوفت فکیف تنکرجا بعد ما شهیدت
 به علبک عدول الدمع و التغم
 نه ممکن ایملک اخفا غم محبتی سن که با غمش آتش بسوز و با عشق بدت
 قوی عیان کورینور عشق روز رنگت و ثابت الموجد خطی عبرت و رضی
 مثل الهیاد علی خدیک و العنم
 بسوز و ناب محبت با قوی بوجان رسته شرار همر له پیاب و ملاقت انک بیخ
 قوای مداوی مشفق بود در مجاره نسیم سزی طیف من اهو قارقی
 و الحب یسترضن اللذات بالآلم
 بلای عشقه غم هجر مبتلایم بن ترجمه کن ایده سن که نصیحتی سن
 جها جها منکا اوسن فدا بیانلتن بالآتمی لطف الهوی العذری معذرة
 منی الیک و لو انصفت لم تلم

نه ایده سه ده بسوز در و نینکین نه رسمه صقلیه دل دور آمنتش
 افاده ایملک اولما زاکره بیکد بر عدتک خالی استری بمسرتی
 عن الرشاة و لا ذاتی بمسجم
 درون جان و دله جونی محبت انک غلور رمیک ایملک صبر و قناری هر سو
 قبول موعظه اینتر کول کل عجز بو محضتین النصح لکن لست اسمعه
 ان الحب عن العنالیه صمه
 اولوب همیشه طلب کا عشق لول کولکه کار کرا و یلقه نشو از
 بکا نصیحت ایدر پیر سلطورد و اقا تممت نصیح الشیب عذلی
 و الشیب ابعد فی نصح من التهم
 بونفس و در و نینک ندر بو کیفیت که دشم اولد سر کور نشو غفلت
 دم شباب گذار انک ایملک عبرت فان امارتی بالسوء ما انظفت
 من جملها بندیر الشیب و الهرم
 نزول ضیف کرامه جوعادت امل کمال عزیت و اکرام اولور ایکن الحری
 رسوم خدمت مهمانی ایندی اجری و لا اعنت من الفعل الجمیل قوی
 ضیفه الی برأسه غیر محشم
 نکاسل ایندی رعایتک حیف نصیب عذ که ضیفن ایندی توفیقین لایق اول بد خو
 بوالدینک باشور و خجالت انک غلد لوز کنت اعلم ان ما اوقد

كثرت سراً بدا لي منه بالكنه

مزال نوسن سر كمن بر نفس چله نما
منام اولك صبراً نور دست هوا

صلاح و ضبطه نه تدبير المسم يا
من شنه يره جماع من غوايتها

كأير جماع الخيل بالجم

عزيبه هله نفس حريص بيرو
ندكلو بولسه اولورا اولفته هوئيما

صقين هوا سنه اينه متابعت اصلاً
فلا ترم بالمعاصي كسر شهرتها

ان الطعام يقوى شهوة التهم

بر اولك طالب عرفانه مسلك اولما
خلا اخره هوش اماره اليوب ديه لاً

هواي نفس بده اهل دلي اسپر بلا
والنفس كالطفل ان تمهله شب

حب الرضا وان تفضله بنفطيم

قواعدا دي بر نفس دني بيكسر مو
صقين تغلب ابد ساك بر عدد ودر

روا ميده ارله سن مبتلا حكم عدد
فا صرف هوا ما وما ذير ان توليه

ان الهوى ما تولى يصح او يصم

مطيه در ساك چونكم بر نفس دور كون
نقيد ابله كه قائم سكا مطيع اولسون

ان حافظه امرتك جهده ابله تون
وراعها وهي في الاعمال سائيم

وان هي استحكمت الرعي فلا تسم

اكر كحيه ادرالك ابد سكا ان دل
صقين دسايس للذات نفس بوجرد

حذر كه دو شبيه باه هلاكه جان الله تر
كم حسنت لذة المره قابله 12

من حيث لم يدان التسع في الدم

قوسا كان هوانك مراحم يدعين
رياضتلك نه افراط قبله بر طبعين

نتجوه معتدل ايت نفس بر كمشك ودر
واخشى الدسايس من جوع ومن شبع

قوت مخصوصه شر من الختم

كذشته جرمه وكنا ملك مطاميرك
كل ايله نوبه بصفا وطلو صله

سر شك واه نمانتله قبل عبوديت
واستفزع الدمع من عين قلبك مثلاً

من الهاريم والزم حبيبه التدم

اولك خلوص بوزندك اشارت وراما
كورنسه صورت حقد بر نفس خدعنا

هزار حياه لرايلرسكا اوبد فرما
وغايب النفس والتسبطا راعها

وانها حشاك الشمع قاتيم

نه كيد خصمه بويو وير نه حكم نفسه را
حذر حذر ك اولور سين اسپر تيبلا

نه امر ابدسه هيا امتناع ابله روا
ولا تطع منهما سماً ولا تحكما

فانت تعرف كيد الخصم والحكم

كور وپسن دلي زارك مفا لك تيليز
كه عامل اولك قوليله ترك ابله كليل

حيا كلور يكا اينسم بلا خظه امكن
استفعا لله من قولي بلا عمل

لقد نسبته به فسلاً لذي عقم

درونم اولمکه اشقیل دنیه رفیقویم فزون ترا اولمکه کنگه جمعی بود و اولم
 بدین دغدغه آفتساب فریبم امرتک الخیر لکن ما اتمرت به
 وما استغتم فما فریثک استغتم
 در بیغ یوق علم طاعت ترا اولم فراشد مرا حجت دل بسته هرفسک تو
 نه صورت ابله وارم بارگاه حضرتت ولا تزوت قبل المیزان افله
 وله اصلي سوزی فرض و له اصم
 ندر بو کثرت غفلت ندر بود در دولا که بند غفلت با بسته اولمش جان
 عجبی و بر زبانها اولورسه و اولالا ظلمت سته من احمی الظلام الی
 ان اشدت قدامه الفتر من دریم
 تصور ابله بواجرا الی ای اسپر هوا که فخر عالم ایدت سمیت طاعتی باوا
 جهانک کورمده چشمش و تو نفس و شد من شقیب احسنه و طوی
 تحت الجحار کشف مترف الا دیر
 رضای رب کرم ایدت کفایت طلبین مؤکد ایلک نفسک ریاضت و عین
 قبول اینمده دهرک لذایذ و طری و راودت الجبال الشمه من ذهر
 عن نفسه قاراها ایما شتم
 درون عشق خداوند ابله اولم هست طاعت زهد اوزن ابله اولم
 بوغید غریبی عیش جهان بکسبو راکت زهد فیها ضرورت

73
 ان القدر ذر لا تمد و علی العصم
 اوشه که حرمته خلق اولم که کنگه ظهوره کنگه انکلی بود کوسر و کلن
 نه احتیاج اکا الا یشرد و عالمات و کیف تدعو الی الدنیا ضرورت من
 لولا لهد تخرج الدنیا من العلم
 اوشه که اولمکه سبها رخظه کون اوشه که دستزد نهی اولمکه بدید
 اوشه که اولمکه شرف قبله حمید محمد سید الکونین والتقلید
 فی وانفریقین من عرب و من عجم
 سعادت ابله اولمکه سبها رخظه کون جو اولمکه کنگه کنگه رموز علم اند
 عجبی عالم اولورسه مطیع امرت نبی الامم انما هی فلا تعد
 آیه فی قول الامینه ولا تقم
 اوردمکه قول قیامت قلن ایدت هرا سو رخوف ابله سجد خلق اولم
 ضعیف آمنه اولمکه اولمکه عین هو الحیب الی نرجی شفاعت
 لكل قول من الاهوال مقصید
 بنام معجزی ابدت شکسته فرضیم عدونک اولمکه زیاده تجرور و طی
 طریق حقه دلالت قبله کدا و تم دعوا الی الله فالستسکون
 مستسکون بجبل غیر منقصم
 خدا ارشمه کمالک بلنبا ایدت افقین مقام معرفت کور و سر برین

مژگان استی و دای کمال ابله عتقین   فاذا التبتین فی خلقی و فی خلقی
 و لم یدان فی علم و لا کرم
 او مهراوج کما له نه دا جقد بر   کما نبیا یابلق مستفاد او معجز
 ابله افاده اسرار معرفت هر سو   و کلهم من رسول الله ملتزم
 غرقا من البحر او رشقا من التبع
 ایدت لحاطه علم فضائل و حکم   چون ارنگه شیشه کبریا و جزو عتقین
 نیل اولی مقیم حریم محترم   و واقفون لیدی عنده حدی همی
 من نقطه العلم او من شکله الحکم
 درو یا کن اولی علم و علم ابله جلد   کمال ذات ابله اولی یکا اولی هر
 کورن او رشک می در کجبل خالقه   فهو الذی تم معناه و صورته
 شم اصطفاه حبیبا با ری التسم
 خدا که قیلدی متبر مثالده او شهری   خللال پاکنه دلشونه ایدنا کور
 یکانه ایندی کمال ابله حق او رشک هم   من عن شریک فی محاسبه
 فجوهر الحسن فیه غیر منقسه
 اولی مدینه طراز وجود محترمی   کتور خرامه کبیت سبک و قلمی
 هزار شوقله وصف ایشار سبیلکم   مع ما اذعته النصاری فی تبیهی
 واحکم بما شئت منسأ فیه و احکم

اودریا که رشک کهر قیاسه   ظهوری مشرق نور ایتجه سلفین
 کمال وصفه صراحت مدحک تحقین   و انساب الی ذاتی داشت من شرف
 و انساب الی قدره داشت من عظیم
 یا نزلسه وصف کالات ذاتی کسری   ایدت صحایف افلاکی سربیر ملو
 اولور بیانه عاجز هزار معجز کو   فان فضل رسول الله لیس له
 حد فیه رب عنه ناطق بعیم
 ارشه که در کهدر خیل آینه مایه   و جودن ایدت کمال اوزن خالق ذی المیز
 تکاه لطف ایدت خاری رشک برک ستم   لور نسبت قدره ایا ته عظمای
 اخی سعه همین یدعی دایس آرمه
 اولیک لطف و عطالک شد ملک سبیه   او تخت تکاه کالیک یکانه یا شهری
 سزای شفقت ایدت آستان پر کنه   له یجتنا بما تعالی العقولیه
 حرص علینا فلم ترتب ولم نهم
 اولوی ما رست می جتنه فعه سدا   اولور سه متفق مدعی سیر ستم
 نه احتمال ایدت لرفضل ذاتی اجزا   اعلی لورزی فیه معناه و لیس بری
 القرب و البعد فیه غیر متخیم
 کمال حسن و قایه رهین ایدت عدک   وجود اولی سید صدق سیر ستم
 متور ایدت مولا وجود پر سعدین   کالشمس ظهور للعینین من بعد

صفیة و تکمل الطرف بن اسمی

حبیبت خاصه ایکن اول شه مهر و جود اول شیکن نور محض ایله ملر
نه رسمه درک اید انی هر حال غفلتجو فکیف بدرك في الدنيا حقیقته

نوم نیام تسلوا عنه بالحلم

ایده ملاحظه قدر و جلاله درینا و کون ایدسه وصفن ارمایک جمع مظهر
بیان وصفی کالند لا اولور السن فیلح العلم فیه آت بشد
واته خیر خلق الله کلهم

دم اولک اویده منیر حسن و بها کمال فات ایله اول شه مظهره
بود کلمو معجز کیم فیله انبیا انها و کل ای اینه الرسل الکرام بها
فانما اتصلت من نوره بهه

بوقوله متیق اولک جمع اهل نوری که خیل مرسله سردار اید او شه
عجبی اولسه جالی رهین حسن و بها فاته شمس فضل هم کو اکینا

یظهن انوارها للناس فی الظلم

نعمه کماله عرض جهان اوسیه تیز شمع طلعتی افاقی ایلده روشن
منور اولدی جهان برتوجا لند حتی اذا طلعت في الكون عم هد

لغا المین واحیت سائر الامم

اوشه کخلق اولو نایز قیغ الاعین اوشه کمال اخلاقه مظهر اولدی

15 همیشه ستنته ایله اقتدا و اولکون اکرم بخلق شیخ زانه خلق

بالحسن مشتمل بالشر متسم

ایده و جودی رهین مفاخرت سلفین مشرف ابتدا ظهور ایله زمر مخلصین
اصاطه ایلله فضل و کمال هر طرفین کالتر هر طرفی و البده فی شرف

و البحر فی کرم و الدهر فی همیم

کلیجه کاهی خیرانه مثال سرو سهر سپهر عرض و باها ایلده کما اکرم
دوشردی هیبه تا کوز اولدیه کانه و هر فردی فی جلالت

فی عسکریین تلقاء و فی حشم

نثار اید کبریا حکمتک تحفنت کشاده ایلسه کاهی دهان بر شرفین
غریب کو هر انجا ایددی هر طرفین کاتما التزلزل المکنون فی صدق

من معدن منطلق منه و منبسم

ایجا ای پاک که رحمتله قیلد حق طو نسیم روضه جنت هیبه اید هر سو
اولورسه کی نوله بلغ عدله هیبه لاطیب یمدیل منه اعظمه

طوبی لمن تشقی منه و ملتسم

خدا مکر اید اول شه ملکیم قول اید خد منه صدق ایدیه
قدو قیلدی مشرف بو کهنه ملکیم ابان مولک عن طیب عنصیر

یا طیب مفتوح منه و مختم

اوسيد اوج سعادنا و سرور و مهر و جوسالک پر تو عزت و حاله هر ستر
 پراوردت و عجب و هلاک بر ابله هر که از عدل بوم تقدس فيه القدس است
 قد اندزد و با محلول البترس و التقم
 ظهور اینه اوشه تخت کاه علم لدن بشارت ابله پراوردت جمع شهر و مد
 فتاده اینه اصنام اهل شری بنو و بات ایوان کیسری و هر منصب
 کسمل اصحاب کیسری غیر ملتیه
 ایندجه کوشا و ما هک قد بر شرفین ارتداد آب عدد و ما جری مختلفین
 نهفته ابله تار مجوس آب و تقیز و التار خا مد الانقاس من اسف
 علیه و التقدس اهل العین من ستم
 طلوع ایندجه اوسید سپهر حسن و بها جها فی طلعت اهل هوای اینه رها
 طو تشنه آتش لول ابله سر سبز سفها و ساء سا و ان غاضت جبرتها
 و زد و ارد و هابا لغبظ حین ظم
 بنای اهل هوای اینه خراب اینه طلین مکند اینه عددتک قلوب پر علین
 سراسر اینه کم آب و آتش جیلین کان بالتار ما بالما من بللی
 حرنا و بالماء ما بالما من ضمیر
 چو غوغا اول میه غوغای اوج علم لدن بشارت اولد و جوردیله کاشا اوردن
 جها نه فیض قد و منور اینه بنو و الجحش تهنف و الانوار اطفا

و الحق بظهر من معنی و من کلم
 صفاخ دشمنه کویا که عارض اولد صمم یا کله بدین بدین خصمه کوفی غم
 پراوردت کرجه بشا دله سر سبز علم عمرا و صتموفا علان البشارت
 تسمع و بارقه الا نذار له تشم
 اولوب مستابع حکم دلالتنا صمم د بمشلا اینه اید حق بودین باطلیم
 تعصب اینه کینه اولد قائل مرید من بعد ما اخبره لا قولم کاهتم
 بان دینهم المعوج لم یقم
 بیلور لرا یکن او ختم نبوتک قرین ازاله اینه اعطا تکبر و عجبین
 مضاعف اینه بلرا صرا غفقتک و بعد ما عا بنوا فی الأفق من شمس
 منقضة وفق ما فی الارض من صنم
 کلجه ملک وجوده اوشاه تخت اید پیام قسته دن اولد سرها قر اولد
 که بجم نجه شیاطین الخوف نشاندین حتی غدا من طریق الرحمن بنیم
 من الشیاطین یغفوا اثر منهنیم
 کورد اوشاه کورینک علو منزلتین مرجع اینه شیاطین اود میاجه
 تخیل ایلستک اول فرق نشاندین کاتهم هریا ابطال آرهه
 اوعسکر یا الحصى من راحیه
 اوشاه خیل رسل او کجید خاص اوتجه مظهر عون عثمانی

عدو يه به حصاة ابله قبله تا بينا نبي اير بعد تسبيح جنه ما

نبي المستبح من احشاء ملتقمه

اوشه كه بولنه فربان هزا ابله ايديقه دعوت اشجار اوشه معجزه

مطلع امر ابله اوتوب صفاسند جاءت لدعونه الاشجار اساجد

تمس اليه على ساق بلا قدم

اودمك ابله اشجار كمد و بر دعوت اطاعت ابله امر شريفه بوعت

شهادت ايتي حضورتلك البليغيت كما سطر سطر كما كتبت

فروعها من يدع الخط والقم

ندسه وصف ابله سلك معجزه تيز كما وكه مظهر نام كال او معجزه

اوندك بويجه عطا الجنة باريدن مثل العصا مة اتي سار سارة

تقبه حر و طيس للجب رحيم

شمه حضرت خلا قيل قدرته شكسته ايتي اشارتله اولمهد

در و سر بسرا و نشيدك نور ابله اقسمت بالقلم المشق ان له

من قلبه نسبة مبرور القسم

شرق ابله جوارك درو بر طيلز نهفته ابله اند وجود محرمين

بيلو سارت عظمي او سرور قديم و ماحوي الغار من خير ومن كره

وكل طرف من الكفا رعه عي

اولنجه هجره مامورا و كان صدق اوصاف جناب با كنه صديق ابله عبا

عدرون ابله كحفظ اوشه غولنا فالصدق في الغار والصدق في

وهم يقولون ما بالغا ومن اره

تجسد ايتي اول محض ايتي محضا ايرشد ايتي چون در غار عدو نابينا

جماه ابله اوله عنكوت پرده نما ظنوا الحمام و ظنوا العنكبوت على

خير البرية لم تنسج ولم تحب

نه زير و جنبه به محتاج ايد و نطق نه تيفه ابله را بسته حق منافع

نبا و اير ايتي اكا كسه نك ما اوتد و قاية الله اغنت عن مضاعفة

من الدر وع عن عال من الاطيم

ايدو نعوتنه دل بسته جان پرده او ختر عالمك اولدم كمينه خا كره

هميشه جاي پناه ايددم او بادشهي ما سامني الدهر ضيما واستجرت به

الا و نلت جوارا منه لم يرضه

جناب رب كره شفيع ابله اوهي ملاذ عفو و عطا ايلين او بادشهي

نواله كرمه انه ممكن اوله سه ولا التمس غنى القارين من يدك

اها سلمت التدي من يدك من خير مستلم

دار يقه خواجه ستمه نبيه معجزه كره تفاهل ايتي ايدك قلب يا كبري

در و اول شيددي نور و حى ابله ملو لا تنكر الوحي من رؤياه ان له

قلبا اذا نامت العين ان لم تنم

خدا که ذاتی قلده سزای قزویدی مکر با بلد صورت و معنی ارشیدی

در روی نشو حکمتی اولما زایتی فدا الشحین بلوغ من بتوییه

فلیس بنکر فیہ خال محلم

اوشای کشور حسنک ظهور ابدی مکر با بلد مولی فضا تل وادین

نبوتک اکا بخش ابدی آرفع رتین تبارک الله ما وحی مکتب

ولا سبج علی غیب بتمهم

ابدی اغاضه جود اول ابادی دبحر ابدی عالمی مستفرق کور هر سو

جهانه محض عنایت ابدی او مجرک کما برات وصیبا باللس بالحنه

واطلقت اربا من ربقه المم

جهانی خط و غلا تنک ونا رابدهر درون خلقه غم پشمار ابدی غلر

خدا دن اولکه او کاین کور عنایجو و احویت السنه الشهباء دعونه

حتى سکت غمره فی الاعصر الادمم

ابدی غم دستنی مرفوع او کاین صفتی دعا سنی اولکه سرهین اجابت مولی

او دکلو ابدی باران رحمتی اجرا بعاد رض جا داوخلت البطح

سببا من التیم اوسبلا من العیر

تدکلو وصف شریفندک ایلسم وقت اولوری نفت کالان فانه غایت

شعل شمس بیان اینکه تدلجت دعنی ووصفی آیات له ظهرت

ظهورنا والقری لبلا علی علم

کشید ارسه سلیک نظانه کرلور اولوری موجب تقصا و عینا تنه

کاور شاننه انکه تقیسه بکبیر فالدریز فاحسنا و هر منتظم

ولیس بنقص قد را غیر منتظمه

ارشه که فیلک کلامندک لغتی بولا وجود یا کنه اینک محط عز و علا

نه ممکن ابدک بشروصف فاستخ ابله فباتناول انما لالمیخ ال

ما فیہ من کور الاخلاق والشم

کلام حق که اود و مجمع علوم ابدی نظیر و مثلنه عرض کلا ابد السن

احاطه قلمش اشد سر مجر ایتوت آیات حق من الرحمن محمد ثنه

قدیمه صفة الموصوف بالفیدر

قدیمه در صفتی آیت کتابی خطا حروف و صورتله اولکه حد مستننا

که نظم یا که ابدما دنا فی هابتها له تقون بزمان و هی تخیرنا

عن الما دوعن عاد وعن ارم

بروز رسوله کتاب کریم تعدلتر مکر ابدی انک حق رسوم محمد تر

شود ابدی آیات قدر و منزلتن دامت لبدینا ففاقت کل محجوز

من التبتین اذ جاءت ولدتهم

طلبك ان هدما به ايدرا نموده ^{هيز} ابد از آله قلوبك تحبوه و لمن
 كلا و شاهك ايد رحل بوا مرشدين محركات فما يقين من شبيه
 لذى شفاقي ولا يقين من حكم
 او كيم جدال ايله تحريك ايدرا زبا و ليز رعايت ايتيه ايك لوازم ادين
 بولور ليالي قهرو هلاكة روز و شين ماخوريت قط الاعاد من حري
 اعدى الاعادى اليها ملقى التسليم
 نزول ايدنجه كلام قديم بي هشا نظير و مثلن اظهار عجز ايدرا بلغنا
 سراسر ايك و لان اوكه جمله اهل عدا ردت بلاغتها دعوى معارضها
 ردا تقبور يذا الجمان عن الخور
 شريد ايليت اهل حقيقتك سندي قرين سمع قلوب ايت مقالي معتدلت
 انك احاطه نه ممكن رمزي بيعددين لها معاني كموج البحر في مدي
 ر فوق جوهه في الحسنه القيم
 اولوز دقيه نماي قرانت شتى ندكلوا شه تلاوت افاضل قرا
 اداي نظمنى حق او زره ايد من ايلها فاسمه ولا تصح عجايبها
 ولا نسام على الاكثار بالنسام
 دم تلاوت ايدرا استياليه مروضو اودنكه ايليه نظم كرمي عايتي خور
 اولوز صباح و ساقلي نورا بايله قرت بها عين قار بها فقلت كه

لقد طغرت بحبيل الله فلتسليم
 اولوز مرتيل ايات خالق ذي المن نجات اميدن ايدرا اضطرار و نجات
 عطا حقه ايدرسك اوكه احسن ظن اين تسلمها خيفة من حر نار لظن
 اطفات حر لظن من وردها الشيم
 تلاوت ايله كتاب كرمي ايله تهي سزاي مغفرت ايله جريم و كنج
 بر نكله محو اولوز البت سواد روزي كاتها الحوت تبقي الرجوع به
 من المصبات وقد جاز كالحميم
 كلام حتى كه انكله جها اولوز روشن ضيايه اولك سيدن ظلام شور و فزين
 سراسر ايلت تميز حتى باطلدن وكالتراط و كالميزان معدلة
 فالقسط من غيرها في الناس لم يقيم
 باور بوا مر عظيم جمع اهل حق كه نور دين جاندر كلام باك خدا
 كراين كلور سكا كرميه نفا فل اعلا لا تعين محسود راح ينكرها
 قها هلا و هو عين الحاذق الفهم
 شوكه ايليو اعدا عدو و حسنة اولور سه متكر اكر معجزات بيعددين
 ايدن ضاينه فاندك كذا رأي ايد قد متكر المدين ضنوا الشمس من رمي
 و متكر الفم طعم الماء من سقي
 عريم در كهك اي سيدنكار خور عجبى اوله صفا زو بجا رايه ملو

جهان ملازم باب شفقتك هو يا خير من يتم العاقون ساحته
سعيًا وفوق من لا ينق الرسم

يلوب علوم كما لك خفي ومشتهر احاطه قبلك از لذل جل مستر
عقولنا طقه عاجز يات بكه بر ومن هو الانية اكبر لمعتبر
ومن هو النعمة العظمى لمتنه

خدا ك ايكه اظها ر قدرت وكون جناب با كك وركه مواه عظم
كذرايكه حرمينك فضاً محترم سريت من حرم لبالا الاحرم
كاسرى البدر في داج من الظلم

ايا حبيب كره اوشب عز ايله سن مثال برق كذرايكه فكك لرون
سيهري ايكه خورشيد طلعتك رز فبت تر في ان انك منزلة
من قاب قوسين لم تدرك ولم ترم

اوشب كه اليوا اقبال عالم بالاً ايدنيه سوف سركاب عزيمت علياً
قدوم با ككه جرخ اولك مرجا كويا وقد منك جميع الانبياء بها
والرسل تقديم غدوم على قدم

ارلوب مشيت بيجونة در ملكهم درونك ايكه وارسته غم موهم
علوشا نكه مخصوص اربوب بلوهم وانت تحرق التسبع الطباقيهم
في مركب كت فيه صاحب القلم

كورد سپهر برينك طباقه غلظيد ستورايتك بوزك نوري سرب افقيد
اوشب شاهدي قبلك من الوكوفين حتى اذالم تنع شأوا المستفيدي
من الذ نور لا مرشفي مستغ

عنا عزيم اولوب دست مهفله لند ملون قلب ايله اولدك خدا مستغ
كوب فلكري مانند دعوت نافذ خفصت كل مقام بالا اضافتاز
توديت بالرفع مثل المرفع القلم

قبوب وجودك اعطا خصا بصيرت جناب حق سكا كشف ايتك معرفت
كقدسيان انك الحق بيلور كيكه صبا نفوز بر صبا اي ستر
عن العيون وستر اي مكسيم

اولنيه خاتمه زين اوزره ثابت كونا بواك ايلك اسوده قلب غنا كن
اكرجه مظهر فخرايكه انبيا الكون فخرت كل فتا ر غير مشرك
وجزت كل مقام غير مردحم

ابدرا مشاهد چريك رسو الوهيد مشرف ايتك اوشب هو مقام منتخب
فرو تريايتك قدومك ملكك طر رجل مقدار ما وليت من رتب
وعتر دراك ما اوليت من نعيم

ار لطفه هر نفس السوهر از محمد كآت ايتك بزي اذ حضرت مراد
وش سعادتي عظمي و نعمت كبرى بشري لت امثلا لا سلام ان لنا

من العنايه مركبا غير منهدم
 مكره ايليو انزل فضله او مه
 مشرف ابله حق اولشه بلكسيه
 عجب جلي متى اولسه قرين قرين
 تا دعي لله داعينا لطاعته
 باكرم الرسل كما اكرم الامم
 امين كنج رسالت ايدنجه حقا وشبه
 رهين كوكبه شاي ايتدمه ومه
 ظهوري ابله لوز اعدوي روسه
 راعت قلب العك انبا بعشيه
 كتابه اجفقت غفلا من الغنم
 ايدو عدويه نمايا هجر بن ياكن
 سورنجه صحن وعايه سمن بجا لاكن
 ايدو دشمنك اشفته عفر وادركن
 ما زال يلقا هره كل معتره
 حتى حكوا بالقنا الحما على وضم
 كوزو شجاعتله اولشه بلكسيه
 عدوتك اولشيه تنك ونا ايكه
 هراس خوفله كمكسته اولك صانك
 ودوا الفرار فكاكوا بظنون
 اسلايه سالت مع العقباين والرحيم
 او دكلوا ايتي تقاقب غزات صف
 علكه ابله اندن وحيث استيلا
 بوغيكه ابله اندن وقت شام و صبح
 تمضلي اليك ولا بد رعدتها
 ما له تكن من ليا الا شهر الحذر
 مجاهدين كرام اول اسكار و مريد
 شجاع تنغ ايله تارن كند ايتك

فسكاه اولك نمونه انجمه
 كاتب الدين ضيف حل ساختهم
 بکل فرم الى الحد اعلا فرم
 صا لوب بين ويناد صلا منقبز
 نموده ايند بلر اعداي صولك صفتز
 ايدو نلاطم هيب احاطه هرهيز
 بخت بجز خيس فوق سا بجه
 برمي بموج من لا بطل ملتطم
 طريخ خدمت دينك صفا بيا تو فريد
 رعابت ايلد بلر دين وملتك ادي
 جهاد ربط ابله اندر جهاندك دوروز
 من كل مستد بي لله محاسب
 بسطو بسنا صلي لك كند مصطم
 ايدو تو صكل ناييد فادر ملهم
 سياتن وسيفله اعدا ي اولك مرف
 او دكلوا ايند بلر امجها انا امهم
 حتى غلت سله الاسلا و صيهم
 من بعد عمرتها موصوله الرحم
 بودينك ايليو اجرا فر اعداين
 مكل ايتد بلر اولد كلو طر ز منحنين
 ك بريد بجمله رسو شراف نسين
 مكفولة ابداه مهدي صيراب
 وخبر بعل فلم تبند ولم تسيه
 مجوميم سرو جان ايدو شبا تبتم
 عجب دي ونسه عدونا خوفه جزوهيز
 صلابت اورون ايدو اول اعظم مره
 هم الجبال فصل عنهم مصا
 ما فا وارونهم في كل مصطيم

طوبى لى العالمين وغاده صيت وسلا
 اولور دى خوفله خون بىك عدت بقا
 او عرصه كهرى نه قايونك لشكره
 فصل جنباً و سلب دى و سلب لهما
 فصول حنفى يوم آد هو من الوخم
 صباح فتحه شفق كيمي ايلتو زينت
 دوشردى خون عنودن قليمار بخت
 قتال دشمنه اولد كولا ايلتو بخت
 المصدر رى البيض جرد بعد ما وردت
 من العه كل سوره من الم
 فتى موكر بر لوجه دونه كاي بخت
 كد انك روى غزاتك بورر كفا صفت
 بياضه جفسه نوله ستر نشفه نصرت
 والكاتبين بيسر الخط ما تركت
 اقلامهم حرف جسم غير منجم
 اولوب سياه هلايتك سر سربلجتم
 عدت قلم بيلر انلر شها ابر ايله كم
 او جيشه ديشه رواد را شجاع مفر
 شاكى السلاج هم سبها تميزهم
 والورد عشا زيا لتبها من السلم
 نيا كه انسه عزيمت او جيش نضجود
 نعيم فيض هدايت هجوا ايله هرو
 اولور مشام جهان بوى فتح ايله ملو
 تهاك اليك دياح النصر نشرهم
 فحسب الزهره في الاكام كل كعب
 وقار تام ايله اول لشكر شجاعت قد
 سراسر اولت شيد صفة وعدو
 سكانه رسمه بيا ايليم را لشكرى بن
 كاتهم في ظهر المغيل نبت روى

من شدة الحزن ولا من شدة الحزن
 فضا عرصه به هبت خون شرا ايلتو
 در لور دشمنى نار هلايت ايلتو بقا
 ديوانك حالت خسراى عدت بقا
 طارت قلوب العدا من باسم فرقا
 فضا تفرق بين الهم والهم
 او كيم اعانت اسلا في ايد عايت خود
 اولور عنابت حو يا روى اورى هر سو
 على الخضر من اوله هم راه او شاه مجربو
 ومن يكن برسول الله نصرته
 ان تلقى الاسد في ايامها نجم
 رعايت ابلين اذاب رسم مشهور
 بيلور عطا ايله مجيد قلب تنكس
 محال وصفك اشعا كسا كيكيد
 ولن ترى من ولى غير من نصير
 به ولا من علق غير من نصم
 اوشه كه ايلد شوق بر اشارت ايله
 اودر فلم و لطفك يكاد بارشوى
 حايث ايتي كچون غكشا بر كنى
 احل امته في حيز ملتبه
 كاليت حل مع الانساب في اجم
 معين ايلتو اكامل اعانت از لوز
 چو ايتي حاجت و برها كلاك و بيلن
 عجيب و دشمن ديتك شكسه ايشه لوت
 كجودك كلمات الله من جودك
 فيه و كجود خصم البرهان من خصم
 او كان فضل و ادب اول رسو مجربو
 سراسر اولد كچو ايلتو ستر و علن

سؤال ابد سلك كورده كاللذنه كفاك يا عالم في الاتي معجزه
 في الجاهلية والتاريخية النبي
 كالنور مستايش حال يكون او موي قد تم اوله كيم مدح ابد لم اواشهم
 شفتك ابد اميد بود روي كره خدمته بمديح استقبل به
 ذنوب عشره صفي في الشعر الخديم
 تراستنج مثالا شعر اوله هر سو جهانك عدت مخلوقه ابدك و
 عجبني چشمه اشك نامت ايشه غلو اذ قلنا ان ما يخشى عواقبه
 كاستبه بهما هدي من التعم
 ملام ابدك انشا وسر ايله ايمان دوشور كخدمت اغيار خيله نما
 دروغ وحيف قبله عمر ازيني هوا اطعت غم الصباضة الكالتين وما
 حصلت الاعلى الاثام والندبه
 تكامل ابد عبادتة بود شيدا محل فرصتي فوت ابدك بله كتحفا
 هزار حيف و تأسف هزار دوا و بلا في اخارة نفسيه في تجارنها
 لغفت ترا الذين بالندنيا ولم تسم
 نفاق اوله كدر كا ابدك بوي كوي عجب كبرود مغبون اوله كيسه نم
 فزونده اوله زود نصح و وكي ومن بيع عاجلا منه بهما ايله
 بين له الفان في بيع وفي سلم

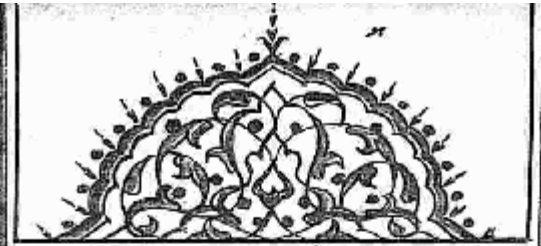
21 ابدك ملافه غيرك هو اي محتزون قلوب قوين تنزل بنا منقوضين
 مركبا پنده او شاهك و داف مقضيد ان ان ذنبا ضاعها كيمتقصين
 من التقي والاحبلي بمنصره
 اكرهه مركب اولدم بود كلو عيبتن اميد اود اوله حقتك قوين خفتك
 بولور بود نكله درونم صفا تسليخ فان شله ذقة منه بتسميني
 فخذ او هو او في الخلق بالذم
 ارمك ارمي معلاي حضرت صدي فضا عشره سوق ابدك جلنك و بد
 ابر شرا پنده بر عبد ضعيفه كرمك ان لم يكن في منادي اخذنا بيدك
 فضلا و الا فضل يا ذلة الفده
 اركان جزو و سخا دن بود را ميم بود خدا دن اوله بچون و خي عايتجو
 كمال لطف ايك دن ايا شاه عادت خو حاشاه ان محرم الراحي مكارمه
 ابر جمع الجاز منه غير محترم
 از لكه قلبه فيض محبت ابدك غلو درون مايله عشق محبا مملو
 اولوب ملازم نعت رسول معجزو ومنذ الزمت افكاره ملبجه
 و جده تنفلاصي غير ملتزم
 اود لكه صدقيه اوله ملازم نعت سزا همت و شاي بال لطف اولو البيت
 قوم از بوي كاي تهي دست اولجا امت ولن يفتو التقي منه بيا تربت

ان الحيا بنت الازهار في الايام
 يلبس مدحجة نعتن وسيلة رحمت امير يلف شفاعة اهل الجحيم
 نتيجته مطلب فان يراهم رغبت ولما ورد زهرة الدنيا التي اقتطفت
 يدان هير بما استن على هير
 ايا قلم وعفوك يكان باد شهري اورد مي خلق اوله حشره مقم عرجه
 نكاه لطفه سزا قيل بو عيد بر كنهي با اكرم الخلق مالي من الوردية
 سواك عند حلول الحادث العيم
 اورد مي ظا هر روي نار و زلفه كهنه قري خشت اوله سر بسو رسول قوب
 ايا ملازم و انتي فملك اجب ولن يضيق رسول الله جاك في
 انا الكريم نجلي با سحر منتقم
 ايا مخاطب لولاك يا حبيب خدا وجوده كله سكون بركتيد حضر
 ملازمت اولور سلك عجمي روي جلا فان من جودك الدنيا وضرتها
 ومن علومك علم اللوح والقلم
 نكلو جرم وكما ملك اولور في غايت خلوص بال ايله مولايه قبل عبوديت
 عصا امتا ايجوند نواله رحمت يا نفس لا تقنطن من زلة عظمت
 ان الكيا مشرف الغفران كاليم
 نكلو ايتهم ايه غفلته جرم خطا ايله اولور دايك الله اولور فضل و عطا

24 غم يوق رحمت اولور سجمي روي جلا لعل رحمة ربي حين يقسيها
 تاق على حسب العصيا في القسم
 قبل ايدنا بو فقيرك الهي ملتسيز موافق ايله رضاي كريمه هر نفسين
 رهين مغفرت ايت رحمتك فانه سين يارب واجعل رجائي غير منكسر
 لديك واجعل حساي غير منحصر
 اورد مي جان و دله هول محشر ايدن غلوه خوفي بندك شارب اللف ايت هر سو
 الخي ايله شرمندك حبيب وعدد والطف ببيدك في الذارين ان له
 صبرا مقبله الاهوال ينهزم
 ويروي رسولك يارب وسيله منزه مزيد قوب ايله بال اترا ايله هر جهنم
 عيشه شاه شفاعة زين ايدن صفتن وانذن بسحب صلوة منك دائمة
 على التقي بمنهل ومنسجم
 اوله سلام ايله شا اول فاخر مره كه انلوا يد سهر عدايت له نجه
 مها نك ايله ديلر ظلمت جها تي كه والال والعصب تم التاب من الله
 اهل التقي والتقي والحلم والكرم
 هيشه دورايك تا اكم بو كر ش ميتا هيشه تا اوله شمس و قره نور
 الخي ايله سلام لا يحصى ما رغب عذبات البيان ربح صبا
 و اطرب العيس ما دعا العيس بالقسم
 م م م

حمد پندار و شکر بی نهایت اول که پدید آمدن او بی انتهای که بر عباد
 ناچیزین لطف توفیقش رفیق شفیق احسان ایلوب بیت القصید جسم
 نزارون معنا حیات افاده ایلین رسو صحت مند سه عت اولمازد
 اول سر منزل اختتامه ایصال میسر ایلد بیت عسی الله لانس اول الله
 اته یهون علیه ما یجمل ویکبر عطا ای انتها سندن مسولده بو اثر
 قلیل سزای قبول جلیل ایلوب صاحب القصید حبیب اکرم علیه الصلو
 نوره واقعه ده عطا برده ابله دلشاد عزت و شرف دست شریف ایلد اعضا
 علیه سنده افاضه صحت بیورد قلم حیکمه ناظم مزبور منزله طفیلد واقع
 شیخ بیک سنی دخیوم واقعه ده عطا اهل شفا عتله ساد ایلر عت
 عصیانله ناکوان اولد وجود ناچیزی دست عنایتله عاقبت افاقه دشت
 نیران اولق میسر ایلد آمین بحق اسم الاعظم و بحر رحیمیه صلی الله
 علیه وسلم مناجات المبارک برورد کالافت شریف پیرا بیخش صحیفه جان
 عاشقان اولان حبیب اکرمک حرمتنه علیه الصلو و السلام کمال کورک
 بو عید بمقدارک نیاز فقیران سی برورد که و دیمه محفظه جسم ناکوان

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد و شکر متعاقب الورد و اول واجب الوجود و فایز کل مقصود
 حضرت منعم کریم بی غایت که بوی محبت طبعه ورق در آفتاب استوار است
 بعد از موسی در شمس مهذبین ابد برین کتاب بهرست مفاد و بلافا
 ابراج مشک و زریب علق ایچاد ایوب تا آثار نصیحت و ارادات اولی
 سائر عبارات با هر دو استعاره از کتب مقدسات کاتبان و شایسته کلام
 مصدکین اختراع و نوشت صحیفه انشا و ابیدی تا وصوله و سلام فی
 اول مطلق و یوازینت و شش بیت قصیده در سات ، اولین سطر سطر
 نظرت ، فزین منظوم خلقت ، سر نامه کتاب اصطفی یعنی در غیرت
 بعد از فضل الصلوات و از کلام ، و نه لایق است آنها با حضرت زینت
 مطهر نور کینکونه اهدا و تقدیم نام نجوم سعادته اول انزال و اصحاب
 سعادت استمال حضرت و با جده عنوان الشرف ترصیه تسلیم قلند و شکرت
 تا و در این قلم بی آرام بود که استعجاب ترقت زار مرام اید که در ریاض طبع
 محوین شکل نشانی تر و اول و در مطر آبی حشر قدسک و ترصیه
 او صافند و عیال نالانه حقیقت با طوملی شکرستان مصر جرات

و کثیر مصرعی اوج فصاحت ، شایع لشبیر در حفره مرصوم شیخ
 شرف الدین محمد سفا ابو صبری اسکندری السجده الجاهل با انواع جائز
 و احسان حضرت نکات برده السجده موسوم و جدیده خواطر و محو تر شایع
 در عمل اید بر موسوم بمرکات خواص ، و سببت اناری بحرب جمهور و معلوم
 و مشهور اولانه قصیده و مبارکه سمن جان و قصب البق میدان معرفت
 مرصوم نجفی باریک فکر نازک طبیعت ، تخمین اید در ضریب لولای شایع
 ایچکین ، بونعلا علم و بیچ جویمیس ، روزگار مشاطه صبر نخلزار اشعار
 سخن گفت در بقیع قدر دخی بوز سینه و باغبان طبعیک خاکبزی بی حسرت
 قدرت عاجزانه سمن کند و بگری سعادت ابدیه اتحاد ایتیکه ، اول قصیده
 شریفه بیکه ترصیه با رس سفا فی صلیات الهی اید حدیقه بخت محمد رحیم
 نایت بر کمن نخل بر و مند مسود دار سعادت و دست خلوص نیت اید
 قدیم است اولوب اهدا و سجا غایت سببی فی واری ای شرف الطافت
 صفا آبر له الطافت آخر و صحن و بیکر اوج عدد تازه و تر شایع نوبه
 مرام ، اوصاف نه کمال و سیده فیض قبول العز اولانه هر ایکنی عدد اخصاص
 انعام اید مصارع قصیده و بی مرتبه شمس سبار که به ایصال و انما

Tahmîs-i Kasîde-i Bürde-Mekkî Molla, Süleymaniye Ktp. Esad Efendi nr. 2541/1 vr. 17 s. (1b-17b)

و مانند نخل طوبی که زینت بخش بر باغش آید و آمل است بختی که بود که مطابقت
 و قرابت اید که کثرت اقطاب و نرات خستنا نوری و در بالا و در اندر دل و در سماع
 آرزو و لری بر وقت دخی برابر مطابقت دوسرا اوله جلی هیزا در بکن نیک و در
 زخاوات سبیده و زینت نصیده اید مصارع غنیمی موازنه و محسناک در باغ
 ایستک وضع باورده و انصار ترکیه غیر محدود و لغت با نارا اعتبار شعرا و ام
 و مجرب سستل میرا ز ستاره اولانر متفا جلی اعلی ان معانی عین و خجرات
 و زنی اید بواو و مصارع غنیمی موازنه و فایده جوت آجرک نیکه و صورت
 ظهوره سعیت اید با یی مضره کفشیس با مشا بر سستله اولانر توانی خصه و صند
 مشلی نام سبق تازه و ترکیه و دخی کفیش بر حده طاق النعل ایمن اقطا
 اید افران غالب را یی و اکتف سراجیا را زانند نه نیکه و عبارت مصارع
 سرا اولانر سخا به از باب طبعک بلا تعب و صولی ملا خط سید او مفضل بیت
 نصیده نیکه مال سخا سی افا هر را در اول سنا به سینه بلای در کنار بود
 خشنه متن اعتدازه ابتدا و استادی و فایه بود دخی حصه کبر اعتبار او و حق
 بر صکت خامنه العید در که نصیده به فرود دهنه تخمیس اید استامه سخن او در
 فالش ایدی که موثره جیبی و ناظم من ظم سر بر تحقیقی و کینا موبک و انکله

و الملكوت جنت عظمه حضرت نیکه با انجانه توجیبات عطا با انجانه
 مشهوره طبعه کرمی بفتنه ظهوره کلوب بحسب الطریق جدید و عین
 اسکندر موجود ایدین هر بر می دستکش با نه جوان محبت با بری
 اوله کبریه بنا و اعلت غایبه تشیبه و انشا و اولانر تخمیس اولانر ممدوح کرمی است
 مستفقه جائزه عالیها اولانر حکومت شرعیه نصیده و بدنه سزوت را و با انده
 عو اشراف توجیه اید بوجه عدم الاستحقاق حفاکد عاثر ربه اولانر سواد
 و اعتبار اولوب ستر افتخارم رسید و طاق برین اولمشه در تخم اتم خدا
 ثم جدا حق بود که در حد و حد و هر اتم در تصرف حفاک اوله بغیر بر وقت
 تصدیق و اذعانده امور اوله بغیر اولانر افاق و انفسیه حقیقه سست
 بر با نر فایه مشا بر سستله و دلیل افا عیبه و اضمحلت حدت حدت پنجه اسرار
 البینه ظهوری انضامی اید نزاد فکر صحیح و ظاهر و در چه جو کورد و خواجه
 و قبضه دان محقق در حضرت مغفور که بخش مسوده جویده انصوار سست
 فم غفوه و غفران کلوب بر صتم غله مغفرت غفاری با اتم عبید الرحمه
 و مرحوم تحقیقی مغفور و اسر و مسر اوله بر سر فقر اید ساید
 اولانر محمد بن مسجور ایهتیه ایدین ثم ایدین

جفای شهرت شمع ز یاد می
 بجوم ایچمه د باک لوم ایچمه
 صباست ایچوب انجی بی انجی
 محضتی افصح کنک سن است اسمعه

ان العبد من العبد الی الله
 کتوری جانم هزار در صحت
 در بی بیب بلایت کرمه کرمه
 دستقرع الدرع مدین صفت

عنا الحرام والزم حبه الندم
 شهبه باله و کرا تم غلاب غلاب
 برود و بر اول اوید اظفر و لکن
 غلبت ستمه صحن نظام

انرا نکت فداه الفرض ادم
 قیه سر بر نمانت او حصه نفس
 عطا و بخش ایکن اگر نعت دوسرا
 نعت ایچاره کشف شهرت الاوم

بولون شهرت ایچام کاک بایچه
 قولن ایچی بر حصه نر سبیلو
 سر افند فارا ایچا ششم

در این شعر
 ایچوب ایچوب
 ایچوب ایچوب
 ایچوب ایچوب

شده کوفتین شهرت شهرت ایچمه
 اولور شوکه ایچا ایچا
 قولادی صبر خدا میل با صبر
 و کت زاید فیما ضرورت

ایچا الفرضه لایحه و اصل الصم
 نوقت ایچدی الا نعتت جمانت
 ضرورت غلبت جانیه اولد فکرمه
 کحیفه مذعول الی الدنیا ضرورت

اولاد لم یخرج الدنیا نر العدم
 ایرف قدوم اولوب نر شهرت
 صورت ستمه کیمورا او فخره
 محمد مسیده انکوره من الشقل

ان اولم نقان شرع و صبر
 ظهور شرح شریک عمل غیره
 کلام بخوانی انرا صدق جنم نعت
 ایرفی قول لایحه و لا نعم

سونه رفته پایتیم ایچا کاسی
 جنه نعتات و کوشش بر کور ایچا
 مستیکور مجمل غیر مستقیم

در این شعر
 ایچوب ایچوب
 ایچوب ایچوب
 ایچوب ایچوب

شهرت شهرت
 ایچوب ایچوب
 ایچوب ایچوب
 ایچوب ایچوب

در این شعر
 ایچوب ایچوب
 ایچوب ایچوب
 ایچوب ایچوب

طوبی است و حسن به معرفت
 الوب است اقبال به برضا کمال
 بر او اسیر است حق زبیر نورانی
 فاق البین فی خلق و فی خلق
 و لم یأفوه فی علم و در کرم
 محبت معرفت الله اولوب اولوب
 ملاکما یزید بیلیر ایچ جوهر کرم
 بجهت نفسه اول اول صوره سیل
 و بجهت بر رسول الله شمس
 فواق ما یسیر در شفا من الهم
 اگر نمی کشد و فاقه و خلقت ندی
 حکیمانه بر کوه و جگه اول صفا کرم
 بیلیر اندر اولور کسب خدی برنگی
 و اول نفوس لید برشته حد هم
 نه نقطه نعم و من شکر کلم
 محبت ازلی خلدی دانش بر سو
 تمام اشقی کبری معرفت کلم
 بختیات خدا قرب است کانداز
 فوالله ای تم معنا و وهو را
 ثم انصفنا و جیبایاری نسیم
 خسته قدر کفایت عرض کین کور
 مثال جوهر ذاتی از و با بندی
 کور شرا و نور حقیقت و در او کور
 سزا و هم شرکت فی حق سزا
 و جوهر الحسنی نه غیر مستقیم

و این کلمات در حقیقت بیانگر این است که اولوب (اول) به معنی اول و برتر است و در اینجا به معنی اول در معرفت و اول در علم و در کرم و در محبت است. این کلمات بیانگر این است که اولوب اولوب (اول اول) به معنی اول در معرفت و اول در علم و در کرم و در محبت است. این کلمات بیانگر این است که اولوب اولوب (اول اول) به معنی اول در معرفت و اول در علم و در کرم و در محبت است.

شماره حکاک زبیر او نور ز صدف
 سزا و حسن به ایچ جوهری خلیق
 تصور و جگر ز بافته ز با هم بر این
 و اسب الی فانه با شست بر شست
 و انشبه الی قدر و با شست عظم
 نفوس الی طوطی خلدی ایچین بهر
 اراکت در یک حکم قدر ایچین
 و بیدار نباشت اندک او ای و اولند کنگه
 فانه فطش رسول الله بر سر
 حد فطوب حد فاقین عظم
 او صد و در شرقی منته فی حق العین
 مقبولین کلام ایته سی در کفایت
 حق و با ایستادن شوریه کلمه
 اول است فدا و با ایته عظم
 ایچ ایستادن بی بی و در سر کرم
 فدا سی و در جگر عقول ایچین
 سزا من زینده بیچ اول کتاب ایچ
 رواه که یکیشم خیر و اولهم
 لم یبتینا بی بی العقول بی
 حوا عینا و لم نرتب و لم یتم
 سبوت خلدی بحث و نتیجه در کلم
 سینه حقیقت ذات کلمه اول
 و یک نام در تم مشهوره به بی
 ایچ اولوری هم معنا و اولین بی
 لطف و ایچ سزا من کلم

و این کلمات در حقیقت بیانگر این است که شماره حکاک زبیر او نور ز صدف (شماره حکاک زبیر او نور ز صدف) به معنی شماره حکاک زبیر او نور ز صدف است. این کلمات بیانگر این است که شماره حکاک زبیر او نور ز صدف (شماره حکاک زبیر او نور ز صدف) به معنی شماره حکاک زبیر او نور ز صدف است.

بمورد استاده کما...
تقابل در فقه...
صفتی در کل...
میلون...
مقیم...
فوق...
دو...
بود...
و...
او...
او...
فان...
خدا...
کل...
نظیر...

بمورد استاده کما...
تقابل در فقه...
صفتی در کل...
میلون...
مقیم...
فوق...
دو...
بود...
و...
او...
او...
فان...
خدا...
کل...
نظیر...

کریم

بمورد استاده کما...
تقابل در فقه...
صفتی در کل...
میلون...
مقیم...
فوق...
دو...
بود...
و...
او...
او...
فان...
خدا...
کل...
نظیر...

بمورد استاده کما...
تقابل در فقه...
صفتی در کل...
میلون...
مقیم...
فوق...
دو...
بود...
و...
او...
او...
فان...
خدا...
کل...
نظیر...

بمورد استاده کما...
تقابل در فقه...
صفتی در کل...
میلون...
مقیم...
فوق...
دو...
بود...
و...
او...
او...
فان...
خدا...
کل...
نظیر...

بمورد استاده کما...
تقابل در فقه...
صفتی در کل...
میلون...
مقیم...
فوق...
دو...
بود...
و...
او...
او...
فان...
خدا...
کل...
نظیر...

حسنات برحق عظم خلق خدا
 سجده دست زین انعام بر سر
 و در هر کرم الاخلاق کسب
 نظیر و صیرت او بی بدله که است
 جمیع اینها عظم انوار حسن
 قدیم صفات الموصوت با قدم
 خلدوی و شکست کن و نظیر بود
 تمام سیرت کیم او آیه کبری
 عن العباد و عرفه و دعوی ادم
 نبیر که که اولاد و روح کرمین
 کلام حقیق بگوین پس انور جهان
 صا صلیبش از جانات و نم کیم
 طرف شرف و ربوب و پناه کرمین
 کید روی و اتم و ضلال و در کمال
 لدی شفاق و لا یفین بر حکم

این کلام در هر کس که بخواند
 از هر دردی که در او باشد
 شفا یابد و از هر کس که
 بدشمنی با او باشد
 دشمنان او را از او دور
 کند و او را در جنت
 راهبری کند

بسم الله الرحمن الرحیم
 الحمد لله رب العالمین
 اللهم صل علی محمد
 وعلی آله الطیبین
 الطاهرین

بنا حکمت ابد و بیجا و از این برین
 قرار بخیر آید و دلش از شکستن آید
 معنی او اوست حق السلام
 معنی او اوست حق السلام
 حکم کرد انصاف و کلمه بر خصم
 رد الغیور بر ایمانی حق با حرم
 نظیر و صیرت او بی بدله که است
 غیبی برده بر هر صفت کیم
 و حق جوهر و دل حسن و العظیم
 شمع جانه تمام کلام حق خدا
 او در و ما نه حق کوری که شکست
 در تمام حق از کفار با سلام
 آید در حق انفا من قدر حق
 کور لدی شفاق و لا یفین بر حکم
 لدی شفاق و لا یفین بر حکم

این کلام در هر کس که بخواند
 از هر دردی که در او باشد
 شفا یابد و از هر کس که
 بدشمنی با او باشد
 دشمنان او را از او دور
 کند و او را در جنت
 راهبری کند

بسم الله الرحمن الرحیم
 الحمد لله رب العالمین
 اللهم صل علی محمد
 وعلی آله الطیبین
 الطاهرین

Handwritten marginal notes in Persian script, located in the upper right corner of the page.

عروج در عمارت با دشت به کجاست
دانش محزون لب لبان هم
بگویم که در کتب قدیها علم
بگردی دعوت حق جدی است
بگویم اولدی در کتب فارسیها
صراحتا الموعود است
سزا دهند و لا سئل است
اولوب نهایت توبه خداست
ببرادنی ستمس اولوب خدا
اورتبا اولدک انچه شیری
حضرت کل نظام با رضا اولد
نودیت ابرق مثل شرف اعلم
عظا ابرق سکا حق خزان است
ادغام دعوی اولدی خدی
عین العیون و ستر است
نظام هم وحدت جا اولدی
مخصوص اولدی به الله
دعوت کل نظام عمر مردم

Handwritten marginal notes in Persian script, located in the upper left corner of the page.

فراخند صحبت ارض زمین
عقل بر شمشیر اگر صرف
و حق اولدک ما اولدک
بنا و جلاست او بی انصاف
مخلوق اولدی مشاوری
در انصاف بر کتفا
خدا کرم بود اولی شایسته
خوبتر بود قدسی است
بکرم اولدی که اکرم الامم
خداوندت اسلام عدو در
صداس باش مشد طوله
کنون اجفالت عفتا
مخلوق اولدی به هر چه
جوهر سر سنج جاده
حق حکوا با حقنا

Handwritten marginal notes in Persian script, located in the lower left corner of the page.

Handwritten text in the top margin of page 13b, including the phrase "فردا در روز دوشنبه" (Tomorrow on Tuesday).

Main handwritten text block on page 13b, containing a list of names and titles such as "امیر کبیر" (Amir Kabir) and "سلطان" (Sultan).

Handwritten notes at the bottom of page 13b, including the phrase "در روز دوشنبه" (On Tuesday).

Large area of handwritten text on page 14a, surrounding the central text block, including the phrase "در روز دوشنبه" (On Tuesday).

Central handwritten text block on page 14a, containing a list of names and titles such as "امیر کبیر" (Amir Kabir) and "سلطان" (Sultan).

Handwritten marginal notes in Persian script at the top of page 14b, including phrases like 'فصل در بیان...' and 'در بیان...'.

Main text block on page 14b, enclosed in a rectangular border. It contains several lines of Persian text, including 'صیقل بخش کوهها شد بر دست کوهبنا' and 'بسیاروی کز کتب تشبیهی باشد'.

Vertical handwritten marginal notes on the right side of page 14b, continuing the text from the main block.

Main text block on page 15a, enclosed in a rectangular border. It contains several lines of Persian text, including 'نور تو کسل نما بر لب تابگی کوی تو' and 'نخله زبانه بر لب تابگی کوی تو'.

Large handwritten marginal notes on the left side of page 15a, written in a dense, cursive script.

Small handwritten notes at the bottom of page 15a, including 'فصل در بیان...' and 'در بیان...'.

کتابت در این کتاب
در روز شنبه ۱۲۰۰
مدرسه علمیه...

که استند می جوهرت است بنام
خطه که عهده قدم نیا و با ذکر
قصیده و بحر استندیم در کلام
نقد و شرح استقبل به

زوب عروض طالش و نظم
روایست که در حدیث کلام
زوب صدق در این جا به حدیث
برای صحبت اولدی بیگانه

کاشی بهما چو سبب نعم
بازون که نیت انعام چو چشما
بر نقش بر زوب بندگی و اول
اهل حق اصحابی که کاتبین و

حاصلت اهل انعام و انعم
بکار که عافاد و مشاع خبر و بقا
شیرین کن ایکن یوق به خفا
فیاض به نفسی که تجار نما

لم تشتری الدین لودنیا و لم تقسم
مشاع کتک تقار و نظره کاشع
کونل نصیحت ابد و لکن بوی
بین نه العین به بیع و تقسیم

در این کتاب
در روز شنبه ۱۲۰۰
مدرسه علمیه...

در این کتاب
در روز شنبه ۱۲۰۰
مدرسه علمیه...

در این کتاب
در روز شنبه ۱۲۰۰
مدرسه علمیه...

در این کتاب
در روز شنبه ۱۲۰۰
مدرسه علمیه...

تقصیرت را می خوانی بنام
انوارت منة الحق بنام
در انبیا و انبیا بنام
کتب هم از منی سدا نشانه چو
از سبب ای دل مجرم که سنا
محمد و بود اول الخلق فی الدنم
جمع اسکت اولک صحیون که
حمایت اید و لغز و دیار چو
فصل اول و اولت با زونا خدام
کتب در کتبت و شاعر به
جمانه رحمت ایکن اول صحبت
او برج انبار منة خیر خیرم
نود کتبت و بنام خیر و شکر
نجد و لام او شکر خنده
و جده خلص خیر خیرم

در این کتاب
در روز شنبه ۱۲۰۰
مدرسه علمیه...

در این کتاب
در روز شنبه ۱۲۰۰
مدرسه علمیه...

قصیدہ برودہ تخمینی
تخمینی مرحوم

Handwritten text in a single column, likely a preface or introductory verses, written in a cursive script.

دوات اکبرہ کبریا بت پروردگار	دخ سلام و درو چو نرستانم
و اولان و الصب منزهاتنا بصیرت	که بعضی یازدهما را اول عالم بود
اهل التقی و التقی را کجوا و کجوا کرم	
الست انما قبل نور ذات ایزد	چون سب روحی و چو کبریا
تا رخت عذبات این نریج	صورت عید و در هم سلام را کبھی
و اطرب العیس مدبر العیس و العیس	
و کلمه علی الامام العیسی	
علی اسم و اولی کلام	

Handwritten notes or signatures at the bottom of the page, including the name 'عبدالله' and other illegible text.